

ACTA CAROLUS ROBERTUS

Károly Róbert Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar tudományos közleményei
Alapítva: 2011

1 (2)

Főszerkesztő:
Takácsné György Katalin

Felelős szerkesztő:
Csernák József

Szerkesztőbizottság:

Bandlerova, Anna – Slovak University of Agriculture in Nitra
Bíró Tibor – Károly Róbert Főiskola
Dávid Lóránt – Károly Róbert Főiskola
Dinya László – Károly Róbert Főiskola
Fodor László – Károly Róbert Főiskola
Florkowski, Wojciech – University of Georgia
Kozuch, Barbara – Uniwersytetu Jagiellońskiego
Liebmann Lajos – Károly Róbert Főiskola
Magda Róbert – Károly Róbert Főiskola
Noworol, Alexandr – Uniwersytetu Jagiellońskiego
Przygodzka, Renata – Uniwersytetu Jagiellońskiego
Réthy István – Károly Róbert Főiskola
Sadowski, Adam – University of Bialystok
Takács István – Károly Róbert Főiskola
Tamus Antalné – Károly Róbert Főiskola
Tomor Tamás – Károly Róbert Főiskola

Szerkesztőség
Károly Róbert Főiskola
3200 Gyöngyös Mátrai u. 36.
Kiadja a Károly Róbert Kutató-Oktató Közhasznú Non-profit Kft.
Jegyzetbolt.

Felelős kiadó
Dr. Magda Sándor, rektor

ISSN 2062-8269
Megjelent 150 példányban

2011

ELŐSZÓ

A Károly Róbert Főiskola kiemelt figyelmet szentel a legjobb képességekkel rendelkező, kutatni vágyó hallgatók tudományos tevékenységének tudatos elindítására, támogatására.

Az intézményben folyó széles körű kutatásokhoz kapcsolódva a témavezető oktatók megismertetik a hallgatókat a tudományos munka végzésének céljával, módjával. Ezt támogatja továbbá a Főiskolán működő szakkollégiumi munka, ahol a hallgatók intézményen kívüli kutatók, szakemberek előadásait hallgatják, megismerkedve új, a tanulmányokat kiegészítő ismeretekkel. Ez a sajátos munkakapcsolat lehetőséget ad számukra a tudományos élet megismerésére. A hallgatók rendszeresen megjelennek a Főiskola által szervezett tudományos konferenciákon, kutatási workshopokon és részt vesznek azok szervezésében.

Egy-egy kutatási témához, témavezetőhöz köthetően kialakultak tehetséggondozó műhelyek, hozzájárulva a hallgatók tudományos munkája elősegítéséhez, megalapozva annak a lehetőségét, hogy bekapcsolódhatnak az intézményi kutatás-fejlesztési-innovációs láncba.

A Kar Tudományos Diákköri Tanácsa – a korábban az Oktatásért Közalapítvány Tehetséggondozói Alkuratóriumának NTP-OKA-XXII-066, **„A felsőoktatási intézmények karain és tanszékein működő, tehetséggondozó műhelyek és a tudományos diákköri tevékenység keretében működő kutatóműhelyek támogatása”** címen elnyert pályázata keretében – útnak indított Acta Carolus Robertus tudományos közlemények kiadását folytatva, ezzel is teret biztosítva a fenn megfogalmazott célok teljesüléséhez.

A szerkesztők

TARTALOMJEGYZÉK

Bakos Izabella Mária - Tamus Antalné A magyar és erdélyi középiskolások étkezési szokásainak összehasonlító vizsgálata, egy kvalitatív kutatás eredményeinek tükrében	7
Benkő László - Kis Alida - Tomor Tamás - Nagyné Demeter Dóra A 2001-es beregi árvíz - társadalmi hatások	19
Boros Sándor János - Takácsné György Katalin A bioüzemanyag, mint megújuló erőforrás Magyarországon – lehet-e elősegíteni az elterjedését szabályozással?	33
Györki Mónika - Bujdosó Zoltán A biztonság szerepe a turizmusfejlesztésben	45
Hugyi Milán - Takácsné György Katalin A KKV szektor stratégiájának vizsgálata egy felmérés tükrében	57
Mihály László - Miller György A közúti áruszállítás károsanyag-kibocsátása, mint negatív externália	69
Molnár Edit - Dávid Lóránt Miért nem ismert Marsa Alam? – avagy egy potenciális „sikerdesztináció” Egyiptomban	81
Orosz Zsuzsanna - Galgóczy-Német Andrea Túlélés a lovas turizmusban	93
Pecsenyánszky Melinda - Koncz Gábor A közoktatás szerepe a város-vidék kapcsolatok fejlődésében az Egri kistérségben	105
Petrik Bettina - Ujvári Krisztina Az ötcsillagos szállodák wellness részlege a Boscolo New York Palace példáján keresztül	117
Sápiné Duduk Ildikó - Baranyi Aranka A vállalkozások versenyképességét kifejező mutató számok alkalmazása a nemzetközi és a nemzeti számviteli környezetben	129
Szabó Anett Krisztina - Takácsné György Katalin A nemnövekedés segíthet legyőzni az energiaválságot?	140

Szabó Marianna - Bujdosó Zoltán Az Európai Unió által társfinanszírozott nagyprojekt Debrecenben.....	153
Tóth Zsuzsanna - Réthy István A Holigral Method TM bemutatása és lehetséges helye a magyarországi vezetőképzésben.....	163
Varga Henriett - Bagdi Róbert A terrorizmus hatása a nemzetközi idegenforgalomra	175
Szerzők jegyzéke	187

A MAGYAR ÉS ERDÉLYI KÖZÉPISKOLÁSOK ÉTKEZÉSI SZOKÁSAINAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA, EGY KVALITATÍV KUTATÁS EREDMÉNYEINEK TÜKRÉBEN

BAKOS IZABELLA MÁRIA
TAMUS ANTALNÉ

Összefoglalás

Az utóbbi években a még nem felnőtt, de már nem is gyermek fiatalok bár még függenek szüleiktől, mégis számos önálló és sokszínű fogyasztói igényekkel és döntésekkel rendelkező fogyasztói csoportot képeznek. Tanulmányunkban ennek a mondhatni speciális szegmensnek a táplálkozási szokásait vettük górcső alá. Fókuszcsoportos vizsgálatunk során arra kerestük a választ, hogy a román és erdélyi fiatalok étkezési kultúrája, milyen hasonlóságokat illetve különbségeket mutat, valamint hogy az erdélyi gasztronómia mennyire őrizte meg magyaros jellegét és milyen mértékben épültek be a román étkezési hagyományok. Lehet-e külön fogyasztói szegmensenként kezelni az erdélyi magyarokat, vagy elegendő, ha „egy kalap alá vesszük” őket a román fogyasztókkal. Bemutatásra kerültek a fiatalok otthoni és házon kívüli étkezési szokásai, az élelmiszerfogyasztásukat befolyásoló tényezők, kedvenc élelmiszer márkáik és az egészséges táplálkozással kapcsolatos attitűdjeik.

Kulcsszavak: középiskolások, étkezési szokások, fókuszcsoportos kutatás, kulturális különbségek,

Comparative study of the hungarian and transylvanian high school students food consumption preferences, based on the results of a qualitative research

Abstract

In recent years the adolescents, who are neither adults nor already children, still depend on their parents. In spite of these, they form a group with several self-sufficient, varied consumer demands and decisions. In our study we examined the eating habits of this special segment. During our focus group testing we tried to find the answers to the following questions:

- *What are the differences and similarities in the food consumption culture of Romanian and Transylvanian youth?*

- *How much did the Transylvanian gastronomy preserve its Hungarian nature and how much could the Romanian eating traditions integrate into it?*
- *Should the Transylvanian-Hungarians be treated as a separate consumer segment or is it sufficient if we categorize them as Romanian consumers? The home and outdoor eating habits of adolescents, the factors affecting their food consumption, their favourite food brands and their attitudes to healthy eating were presented.*

Keywords: *high school students, eating habits, focus group research, cultural differences,*

Bevezetés

Kutatásunk középpontjába a középiskolások *táplálkozási szokásainak és preferenciáinak* a megismerését helyeztük. Fontosnak tartjuk ennek a fiatal fogyasztói szegmensnek a vizsgálatát, mivel egyre nagyobb vásárlóerővel bírnak és hosszabb távon az ő elvárásai, szokásaik fogják meghatározni, többek között az élelmiszerek piaci keresletét is. Kvalitatív kutatásunkat megelőzően végeztünk egy szekunder kutatást, mely eredményei rámutattak arra, hogy Erdély potenciális piaca lehetne a feldolgozott magyar élelmiszereknek, ezért primer kutatásunkban a magyar és erdélyi fiatalok étkezési szokásainak összehasonlító vizsgálatát tűztük ki célul. Persze vannak jelen magyar élelmiszerek a román kiskereskedelemben, de eddigi kutatási eredményeinkre támaszkodva, úgy véljük, hogy nincsenek maximálisan kihasználva az ebben a piacban rejlő lehetőségek.

Anyag és módszer

Vizsgálatunk során három fókuszcsoportos interjút készítettünk, a magyar, román és romániai magyar középiskolások körében. „A fókuszcsoportos interjú, strukturálatlan és közvetlen kutatási módszer, amelyben egy moderátor beszélget a válaszadók kis csoportjával. Célja, hogy a kutató a megfelelő célpiacon tagjaival való beszélgetés során betekintést nyerjen a számára érdekes kérdéskörbe.” [MALHOTRA 2001, 181.p.] Az interjúk helyszíne Gyöngyös és Szatmárnémeti volt. Az interjúkon 6 fős csoporttal, 60-90 perces időtartammal beszélgettünk el a fiatalok étkezési szokásairól, egy előre összeállított, félig strukturált kérdőív alapján. A fókuszcsoportos interjúk keretében elemeztük a fiatalok otthoni és házon kívüli étkezési szokásait, az élelmiszerfogyasztásukat befolyásoló tényezőket, az egyes élelmiszerek és italok fogyasztásának gyakoriságát, kedvenc élelmiszer márkákat, az egészséges táplálkozással kapcsolatos attitűdjeiket,

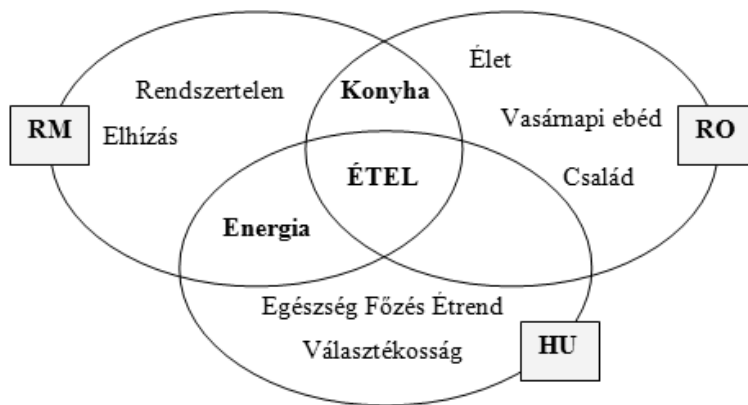
érintőlegesen élelmiszervásárlási szokásaikat, kiemelt figyelmet szentelve a kulturális különbségekre és esetleges hasonlóságokra. Ez azért fontos, mivel az egyén viselkedését, fogyasztói magatartását nagymértékben befolyásolják a kulturális tényezők. A család, az oktatás és az egyéb intézmények által közvetített értékek, célok, hiedelmek és magatartásformák alakítják a fogyasztói szükségleteket. [KISS 2003] A fogyasztók kulturális környezetének megismerését hangsúlyozza HOFMEISTER-TÓTH is [2008], mivel szerinte az egyén kultúrközegében születnek meg a fogyasztói döntések, így nem hagyhatjuk figyelmen kívül.

Kutatási eredmények

Tanulmányunkban kvalitatív kutatásunk fontosabb eredményei, megállapításai kerülnek bemutatásra. Az ábrákban, táblázatokban a következő rövidítések fogják jelölni az egyes fókuszcsoportokat, nemzetiségek szerint: *HU: magyar, RO: román, RM: romániai magyar*.

Táplálkozással kapcsolatos asszociációk, vélemények

Az interjúk első bemelegítő játéka a szó asszociáció volt. A játék eredményeit összefoglalva (1. ábra) elmondható, hogy a *táplálkozás* szó hallatán elsősorban *ételekre* asszociáltak a fiatalok.

Forrás: Forrás: Saját kutatás (2011), fókuszcsoportos interjú

1. ábra: **Asszociációk a „táplálkozás” szóra**

A képzettársítások kapcsán kirajzolódtak a csoportok közötti különbségek is. A magyar interjúalanyok a táplálkozás pozitív, a romániai magyarok viszont a negatív aspektusaira is asszociáltak. A román fiatalok válaszai pedig a családi miliő köré épültek.

A magyar és erdélyi középiskolások étkezési szokásainak összehasonlító vizsgálata, egy kvalitatív kutatás eredményeinek tükrében

A *fialok táplálkozási szokásairól* a csoportok egyöntetűen negatívan vélekedtek, egy pozitív jelző sem hangzott el. Szerintük a mai fiatalok rendszertelenül és egészségtelenül étkeznek és túl sok gyors ételt fogyasztanak. Úgy gondoljuk reálisan vélekedtek erről a kérdésről az interjúalanyok, mivel sajnos a szekunder információk és a statisztikák is ezt a tényt támasztják alá.

Étkezési szokások a kulturális tényezők vonatkozásában

Az *étkezési szabályok* a román interjúalanyokra a legjellemzőbbek. Több személyes, családi és vallási szabályt is említettek. Fontos számukra, hogy vasárnap, ünnepnapokon és amilyen gyakran csak lehet, együtt étkezzen a család. Hárman megemlítették, hogy étkezés előtt és után imádkoznak, ketten pedig, hogy a nagybőjtök alkalmával böjtölnek, mivel a szülők, vagy éppen a nagyszülők nagyon vallásosak és komolyan veszik ezeket a dolgokat. A romániai magyar fiatalok többsége, úgy vélekedet, hogy náluk nincsenek szabályok. A magyar csoporttagok között két érdekes szabály is felmerült. Egy hölgy azt mondta, hogy ők otthon csak indiai és kínai ételeket esznek, tehát semmilyen magyaros ételt nem fogyasztanak. Egy srác pedig elmondta, hogy körülbelül egy éve egyrészt egészségügyi, másrészt állatbaráti megfontolásból áttért a vegetáriánus étrendre. Ez egy kis vitát generált a csoportban, mivel páran meglepődtek ezen, és volt, aki egészségtelenek találta a vegetarianizmust.

A legtöbb *étkezéssel kapcsolatos tradícióról* a román fiatalok számoltak be, melyek a különféle ünnepekhez, baráti összejövetelekhez kapcsolódtak. Hagyományként meg lett említve a húsvéti étel- és borszentelés, disznóvágás, locsolódás és a karácsonyi kántálás. Úgynevezett *babonákat* is említettek, például, hogy szilveszterkor a vacsora után nem szedik le az asztalt, csak másnap, hogy bőséges éve legyen a családnak és halat esznek, hogy könnyű és eredményes legyen az újév. A romániai magyar fókuszcsoport az ünnepi menüt hozta fel példának, valamint ketten kihangsúlyozták, hogy a nagyszülőktől tanult hagyományos ételeket készítik a családban. A magyar interjúalanyok tudtak beszámolni a legkevesebb hagyományról. Ünnepek és vasárnap alkalmával elmondásuk szerint éppen ugyan azt eszik, mint egy átlagos hétköznapon.

Az élelmiszereket számos kultúrában használják szimbólumként. Gyakran szolgál egy adott csoporthoz való tartozás kifejezésére, rituális, vallási szimbólumként, más kultúráktól való elhatárolódás jelképeiként. [LEHOTA 2008] (1. táblázat) összefoglaltuk, hogy mely, számukra jelképpel bíró ételeket említettek a fókuszcsoportok.

A magyar csoport kivételével a középiskolások olyan nemzeti ételeket is mondtak, amelyek a gyermekkorukra és nagyszüleikre emlékeztetik őket. A

román csoportban pedig elhangzott egy vallási szimbólum is. A miccs (sertés-, marha- és birkahúsból készült fűszeres, grill kolbászkák), az erdélyi fiataloknak a strandot és a családi kirándulásokat szimbolizálja, tudniillik ez nélkülözhetetlen finomság, bármilyen szabadtéri eseményről is legyen szó. A magyar és román csoporttagok között voltak olyanok, akik bizonyos ételeket különféle évszakokhoz kapcsolnak.

1. táblázat **Az interjúalanyok szimbolikus ételei**

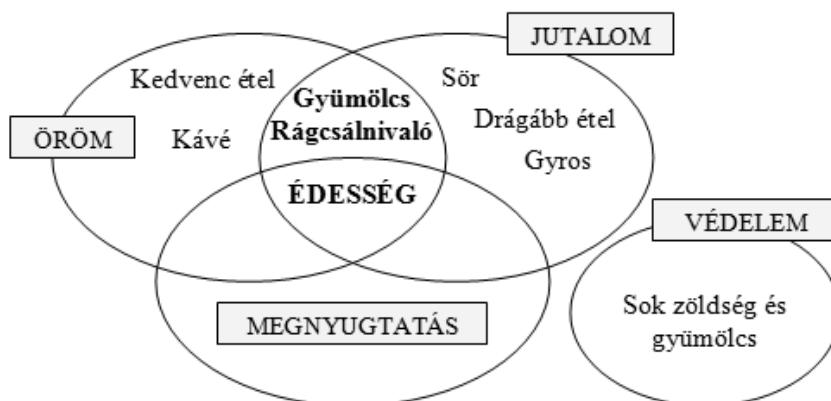
Csoport	Étel	Jelkép
RO	Húsvéti bárány	Jézus keresztáldozata
	Puliszka	<i>Nagyszülőknél töltött nyarak</i>
	Főtt kukorica	Iskolakezdés
	Mézeskalács	Kirbály
	Gretár, miccs, sör	Strand
	Sült krumpoli	<i>Gyerekkor</i>
	Saláta	<i>Jó idő kezdete, tavasz</i>
	Szalonnasütés	<i>Család</i>
RM	Étel	Csak táplálék
	Málékásás töltött káposzta	<i>Nagymama</i>
	Bogrács	Hétfélig program
	Otthon készített miccs	<i>Családi kirándulások</i>
	Vadas	<i>Nagyszülők</i>
HU	Fagyi	<i>Nyár</i>
	Pizza, chips	Buli
	Cola, sör	Társaság
	Torta	Szülinap
	Ropi	Barátok
	Húsleves	Vasárnap

Forrás: Saját kutatás (2011), fókuszcsoportos interjú

Törőcsik a fogyasztás két kategóriáját különbözteti meg. A *funkcionális fogyasztás* racionálisan indokolható, célja egy felmerült probléma megoldása. Ezzel szemben az *emocionális fogyasztás* (önkifejező, önmegnyugtató) szimbolikus tartalmú, fontossá válnak a termék elfogyasztásával járó érzések is. A fogyasztás indítéka lehet: jutalmazás, örömszerzés, kényeztetés, védelem, megnyugtató, személyes érintettség stb. [TÖRŐCSIK 2007]

Az interjúkon rákérdeztünk, hogy tudnának-e mondani ilyen ételeket/élelmiszereket az interjúalanyok (2. ábra).

A magyar és erdélyi középiskolások étkezési szokásainak összehasonlító vizsgálata, egy kvalitatív kutatás eredményeinek tükrében

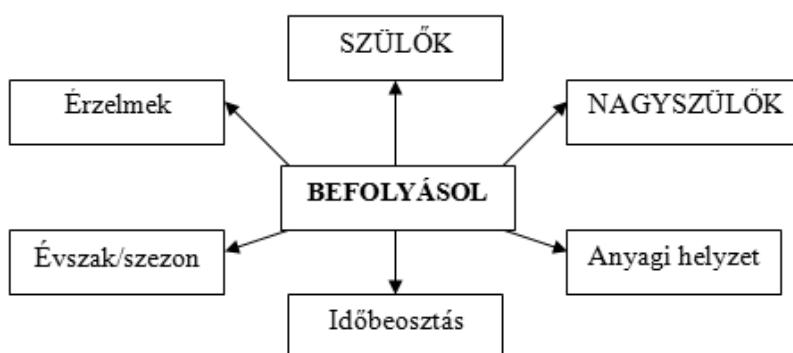
Forrás: Saját kutatás (2011), fókuszcsoportos interjú

2. ábra: Az örömszerző, jutalmazó, védelmező és megnyugtató élelmiszerfogyasztás

A legtöbb élelmiszert az örömszerző és jutalmazó kategóriában említették a fiatalok. Az *édesség* mindhárom csoportban az öröm, jutalom és megnyugtató funkcióit tölti be. Csak egy román csoporttag mondta azt, hogy ő az egészsége védelméért sok zöldséget és gyümölcsöt fogyaszt. Ami meglepő eredmény még, hogy az interjúalanyok egy olyan élelmiszert sem tudtak mondani, melyet önkifejezés céljából fogyasztanak.

Élelmiszerfogyasztását befolyásoló tényezők

Azzal kapcsolatban, hogy *befolyásolja-e valaki vagy valami táplálkozási szokásaikat*, megoszlottak a vélemények (3. ábra).

Forrás: Saját kutatás (2011), fókuszcsoportos interjú

3. ábra: Ki vagy mi befolyásolja táplálkozási szokásaitokat?

A román és magyar csoporttagok fele szerint a szülők és nagyszülők igenis befolyásolják őket, mivel ők főznek. A romániai magyarok viszont több

befolyásoló tényezőt is említtek, mint például: *anyagi helyzet, időbeosztás, az évszakok és a szezon, valamint az érzelmek.*

Egy román fiatal kivételével, a beszélgetések résztvevői úgy gondolták, hogy a *gyermekkorban kialakult ízlésvilág*, táplálkozási szokás változhat felnőtt korban. Voltak, akik szerint már most sokat változott és példát is hoztak fel erre. Több olyan ételt mondtak, amit gyerekkorukba nem szerettek, de most már vagy azért, mert tudják róla, hogy egészséges, vagy, mert megváltozott az ízlésük, megeszik. Volt, aki úgy vélte, hogy ez attól is függ, hogy milyen környezetbe kerül az ember és milyen hatások érik. A fókuszcsoportok résztvevőinek többsége változtatni szeretne étkezési szokásain, miután elkerül a szülői házból. Hárman mondták mindössze, hogy nem szeretnének változtatni semmiben, mivel meg vannak elégedve jelenlegi étrendjükkel. A csoporttagok többsége a függetlenséget követően *egészségesebben és változatosabban* szeretne étkezni. A beszélgetések során kiderült, hogy az erdélyi fiatalok ragaszkodnak hagyományos ételeikhez, viszont a magyar fiatalok többször is utaltak rá, hogy mellőzni szeretnék a magyar ételeket, mivel túl zsírosnak találják.

A napi étkezések rendszeressége, minősége

A csoporttagok közül csak az erdélyi fiatalok közül páran vélték *rendszeresnek* táplálkozásukat. Ez talán azzal magyarázható, hogy náluk még erősebbek a hagyományok és az étkezéssel kapcsolatos konvenciók. Azok, akik rendszertelennek ítélik meg étkezésüket, leginkább a *zsúfolt időbeosztást* és a *külső körülményeket* hozták fel indokként. A román fiatalok fontosnak tartják a reggelit, mivel „*üres gyomorral nem lehet tanulni, dolgozni*”, mások a vacsorára és a hétvégi ebédre voksoltak, mivel ilyenkor együtt étkezik a család. A romániai magyaroknak és a magyar interjúalanyoknak inkább az ebéd a főétkezés. Az elmondottak alapján a fiatalok átlagosan naponta 3-4 szer étkeznek, ebből legalább egy meleg étel. Leginkább a családdal és barátokkal szeretnek enni, de volt, aki inkább egyedül, mert gyakran az étel mellett a család nagy dolgai is „*terítékre*” kerülnek, és ehhez nem mindig van kedve.

Otthon fogyasztott nemzetközi ételek

Az otthon fogyasztott nemzetközi ételeket vizsgálva (4. ábra) megállapítható, hogy az Erdélyben élők az együttélésnek valamint a vegyes házasságoknak köszönhetően átvették egymás gasztronómiai hagyományait.

Forrás: Saját kutatás (2011), fókuszcsoportos interjú

4. ábra: Otthon fogyasztott nemzetközi ételek

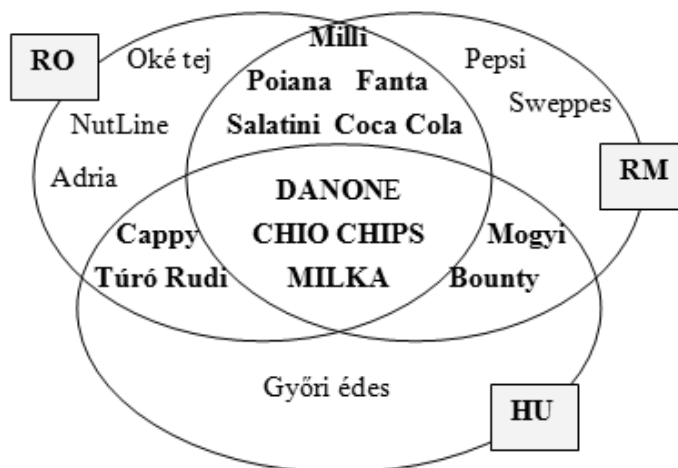
A román fiatalok egybehangzóan azt mondták, hogy a romános, hagyományos ételek dominálnak otthon, de azért gyakoriak az egyéb nemzetközi ételek is, mint például: magyar, olasz, francia, görög, kínai és sváb. A magyar ételek közül a gulyáslevest, halászlét, paprikás krumplit említették. Sőt amikor az interjúk elején a kedvenc ételeikről kérdeztük őket, akkor is mondtak magyaros ételeket: töltött káposzta, pörkölt, csirkepaprikás. A romániai magyar fiatalok a magyaros mellett, leginkább a romános ételeket (miccs, csorbák, puliszka, zakuska) fogyasztják otthon, de náluk is jellemző az olasz, francia, osztrák, sváb (strudli, krumplis nudli) konyha is. A magyar interjúalanyok közül ketten jelentették ki határozottan, hogy náluk csak a magyaros konyha van jelen. A nemzetközi konyhák közül a következőket említették meg: indiai, kínai, olasz, görög, amerikai.

Új élelmiszerek kipróbálása, háztáji termékek fogyasztása

Az új ízek kipróbálására a csoportok közül a magyar fiatalok a legnyitottabbak. A másik két csoport a megszokott ízeket preferálja inkább, de azért nem zárkóznak el az új ízeiktől sem. Új élelmiszereket a csoporttagok többsége ki szokott próbálni (édességek, joghurtok, gabonapehely, rágcsálnivalók), de azok, akik többnyire a megszokott ízeket kedvelik, tartózkodóbbak. A romániai magyar és magyar csoportban felvetődött egy kisebb vita az élelmiszer reklámokat illetően, melyhez sokan negatívan viszonyultak. Ők úgy vélték, hogy „humbug” az egész, és amit annyira reklámoznak az biztosan nem jó. A másik fél, ha nem is hisz el mindent a reklámokból, úgy van vele, hogy legalább tudja, hogy megjelent valami új. Adnak egy esélyt a reklámoknak, egyszer kipróbálják, és ha nem válik be,

akkor nem vesznek belőle többet. Felmerült a referencia személyek véleménye, befolyása is: „... *ha egy ismerősöm véleménye szerint ízletes az a termék, akkor is ki szoktam próbálni.*”(Enikő 18). Saját termelésű és nem bolti élelmiszereket (például piacról) csak az erdélyi interjú alanyok fogyasztanak, mivel a többség tart majorságot, gyümölcs és zöldséget vagy éppen a nagyszülőktől hozzák ezeket. Náluk még népszerű a piac és a befőttek, lekvárok, savanyúságok elrakása. Velük ellentétben a magyar csoport minden élelmiszert a boltból szerez be, szerintük pénz és időpazarlás a téli „bespájlás”.

A különféle élelmiszerkategóriákon belül (gyümölcs, zöldség, tejtermék, húsféle, alkoholmentes ital, édesség, rágcsálnivaló) a fókuszcsoportok *hazai és nemzetközi élelmiszer márkákat* egyaránt említettek. Az 5. ábrán látható, hogy mely közös márkákat említették a csoportok. A legtöbb márkanevet az édesség, rágcsálnivaló és alkoholmentes ital kategóriában mondtak, valószínűleg azért, mert ezeket az élelmiszereket vásárolják maguknak a leggyakrabban.

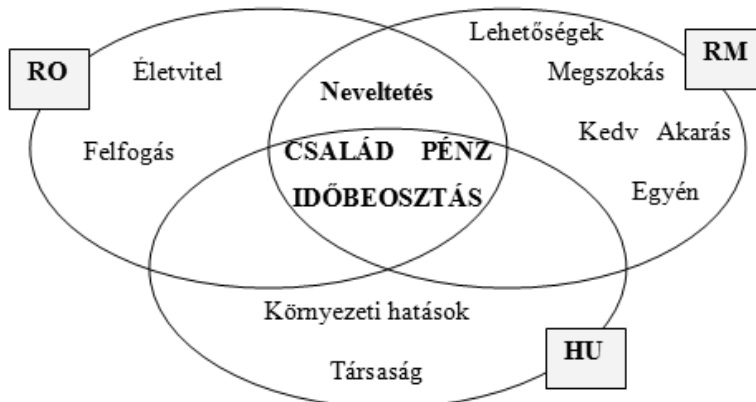

Forrás: Saját kutatás (2011), fókuszcsoportos interjú
5. ábra: **Az interjúalanyok kedvenc élelmiszer márkái**

Házon kívüli étkezési szokások

A beszélgetések résztvevőinek többsége *nem étkezik menzán és büfében* is csak akkor, ha nem visznek magukkal uzsonnát. A magyar interjúalanyok drágának találják a menzát és nem szeretik a hangulatát. *Hagyományos étteremben* egyáltalán nem vagy csak nagyobb családi események alkalmából járnak. *Gyorsétteremben* a többség ritkán étkezik, általában barátokkal havi és párán heti rendszerességgel. A szimulált depriváció játékban rákérdeztünk, hogy mit éreznének, ha eltűnnének a gyorséttermek és soha többé nem ehetnének gyorsételeket (6. ábra).

A romániai magyar és magyar csoport az *általános igazságokon* kívül olyan *betegségeket* (szív- és érrendszeri megbetegedések, magas vérnyomás, elzsírosodási gondok) is mondott, amelyek megelőzhetőek lehetnének a helyes táplálkozással. A fókuszcsoportok véleménye megegyezett abban, hogy az egészséges táplálkozás sokban függ a *családtól*, a *pénztől* és az *időbeosztástól* (8. ábra).

Forrás: Saját kutatás (2011), fókuszcsoportos interjú
8. ábra: **Az egészséges táplálkozás minnek a függvénye?**

Következtetések

Kvalitatív kutatásunk eredményeit összefoglalva megállapítható, hogy a magyar csoport modernül, az erdélyi viszont inkább hagyományosan étkezik, mivel náluk még jelen vannak az étkezéssel kapcsolatos konvenciók, családi és vallási tradíciók. Az erdélyi magyar interjúalanyok étkezési szokása alapvetően magyarosnak mondható ugyanakkor az ételek tekintetében sok hasonlóságot mutat a román csoporttal. A család mindhárom csoportban meghatározó befolyással bír az ételkészítéssel és fogyasztással kapcsolatban, ami a szakirodalmat igazolja, mely szerint a család az egyén elsődleges referenciacsoportja. [PRÓNAY 2011] Étterembe csak nagyobb családi események alkalmával, gyorsétterembe ritkán barátokkal, menzába pedig egyáltalán nem járnak. Tisztában vannak az egészséges táplálkozás fontosságával, főbb irányelveivel, mégis a zsúfolt időbeosztásra és az anyagi helyzetre hivatkozva rendszertelenül étkeznek.

Az erdélyi középiskolások étrendjében fontos szerepet töltenek be a magyar ételek, tehát *reális ötletnek tűnik a magyar élelmiszerek intenzívebb bevezetése az erdélyi piacra*. Megfelelő marketingstratégiával, ezen belül célzottan az erdélyi fiataloknak szánt élelmiszerekkel és jól irányzott marketingkommunikációval egy eddig még eléggé kiaknázatlan piaci szegmens kiszolgálására lehetne lehetősége a magyar élelmiszeriparnak.

A magyar és erdélyi középiskolások étkezési szokásainak összehasonlító vizsgálata, egy kvalitatív kutatás eredményeinek tükrében

A kapott eredmények nem reprezentatívak, viszont jó alapot adtak a standard interjúkhoz.

Forrásjegyzék:

- [1.] Malhotra, N.K. [2001]: Marketingkutatás. Műszaki Könyvkiadó. 904 p.
- [2.] Lehota J. [2008]: Élelmiszergazdasági marketing. Jegyzet, SZIE Egyetemi Kiadó, Gödöllő (191. o.)
- [3.] Törőcsik M. [2007]: Vásárlói magatartás. Akadémiai Kiadó, Budapest, (320. o.)
- [4.] Prónay Sz. [2011]: Fiatalok fogyasztásának vizsgálata: szegmentáció. Marketing&Menedzsment 1-2 szám. (26-36. o.)
- [5.] Kiss M. [2003]: Marketing. Független Pedagógiai Intézet Kiadó, Budapest (579. o.)
- [6.] Hofmeister-Tóth Á. [2008]: A fogyasztói magatartás alapjai. Aula Kiadó, Budapest, (243. o.)

Szerzők:

Bakos Izabella Mária

Kereskedelem és marketing BA szak
bakosizabella@citromail.hu

Tamus Antalné, PhD

főiskolai tanár
Károly Róbert Főiskola
Marketing és Menedzsment Tanszék
tamusne@karolyrobert.hu

A 2001-ES BEREGI ÁRVÍZ - TÁRSADALMI HATÁSOK

BEKŐ LÁSZLÓ
 KISS ALIDA
 NAGYNÉ DEMETER DÓRA
 TOMOR TAMÁS

Összefoglalás

Napjainkban egyre sűrűsödnek a természeti katasztrófák, mind a világon és hazánkban is. Kutatásunk során, hazánkban először kezdtünk foglalkozni a katasztrófák, és az azokat követő helyreállítások és újjáépítések vidékfejlesztő hatásaival. Jelen tanulmányban a Bereg vidéki térségben végzett kutatásaink részeredményeit mutatjuk be. A mintaterület választását indokolja, hogy a 2001-es beregi árvíz és az azt követő helyreállítás, újjáépítés példaértékű „jelenség” volt. Emellett a beruházások által generált változások mértéke 10 éves időtávban már jól érzékelhető. A kutatómunka során arra kerestük a választ, hogy e katasztrófa sújtotta vidéken az árvíz és az azt követő helyreállítás, kárfelszámolás, újjáépítés milyen hatással volt a terület környezeti, társadalmi, gazdasági szegmenseire. Jelen tanulmányban az árvíz által indukált társadalmi hatások elemzésének eredményét valamint az abból levonható következtetéseket ismertetjük.

Kulcsszavak: katasztrófa, újjáépítés, vidékfejlesztés, településkomfort, életminőség,

Flood in the Bereg area in 2001-Social effects

Abstract

Today, an increasing number of natural and civilization-related disaster events are witnessed both in Hungary and worldwide. This research being a pioneering work in Hungary analyses the impact of disasters and successive reconstruction and restoration activities on rural development. This present paper intends to provide preliminary results of the work already carried out in the Bereg Region. The sample area was selected due to the floods of 2001 and the following reconstruction both being exemplary 'phenomena'. Moreover, the extent of changes induced by such investments has become well-observable in the past 10-year-long period. The research aimed at revealing the impacts reconstruction, restoration and damage prevention had on the environmental, social and economic segments of this disaster-hit area.

This paper focuses on the results and conclusions drawn from the analysis of social consequences resultant from the floods.

Keywords: *disaster, reconstruction, rural development, settlement comfort, quality of life,*

Bevezetés

A „természeti” csapások pusztításának egyre növekvő hányada világszerte környezetromboló tevékenységünkből ered, abból, hogy a veszélyek útját választjuk. Sok ökológiai rendszert oly mértékig károsítottunk, hogy elvesztették rugalmasságukat, és nem képesek már ellenállni a természeti hatásoknak, megteremtve ezáltal a „természetellenes” katasztrófák lehetőségét – amelyek egyre gyakoribbak és súlyosabbak az ember következtében. [ABRAMOVITZ 2001]

A *Munich Re* statisztikái szerint, az 1980 óta tartó adatgyűjtés alatt 2010-ben következett be a második legtöbb természeti katasztrófa, összesen mintegy 960, amely jelentősen meghaladja az elmúlt tíz év átlagát, az évi 785 eseményt. A károk nagysága meghaladta a 150 milliárd dollárt, melynek harmadáért a tavalyi négy óriási földrengés – Haiti, Chile, Kína és Új-Zéland - volt felelős. A *Munich Re* 1980-tól 2010-ig tartó adatgyűjtése alapján a legnagyobb aránnyal az időjárási, valamint a hidrológiai események részesednek a világ természeti katasztrófaiból. [internet_1]

Magyarország árvízi veszélyeztetettsége

Általánosan elfogadott megállapítás, hogy Magyarország katasztrófa-veszélyeztetettségében a természeti katasztrófák, azon belül a vízkárok a meghatározóak. [MÓGOR 2009] Hazánk árvíz-veszélyeztetettsége Európában a legnagyobb. Az országra jellemző, hogy 2-3 évenként kis vagy közepes, 5-6 évenként jelentős, 10-12 évenként rendkívüli árvizek kialakulásával kell számolni. [TÓTH 2010] A Duna átlagosan 2–3, a Tisza 1,5–2 évenként lép ki medréből. Nagyobb árvízre a Dunán 10–12, a Tiszán 5–6 évenként kerül sor. Mellékfolyóink felső szakasza heves vízjárású. E tekintetben kiemelten veszélyesek a Felső-Tisza és mellékfolyói, valamint a Kőrösök, ahol a csapadékot követő 24–36 órán belül 10–12 métert is emelkedhet a vízszint. [ÜVEGES 2002]

Az ország lakosságának 55%-a van eltérő mértékben kitéve ár- és belvízveszélynek. [TÓTH 2010] A teljes lakosság közel 25%-a él ártéren, azonban nem ugyanakkora veszélyeztetettség, nem ugyanakkora kockázat

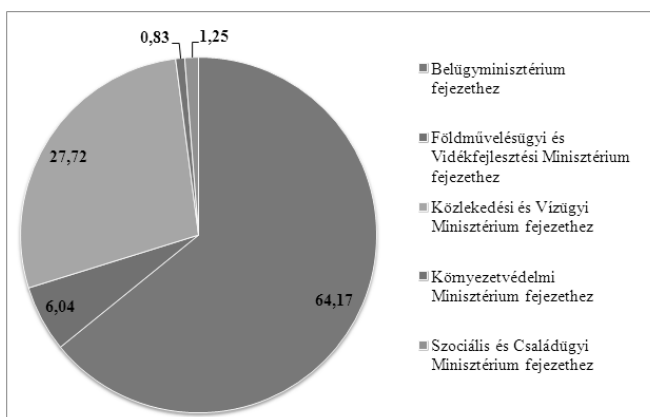
mellett. [NAGY 2010] Az elmúlt, közel évtizedes száraz, aszályos időszakot követően 1998-2001 között négy rendkívül veszélyes árvíz vonult le a Tiszán. [HARKÁNYI 2007] A Tisza árvízi veszélyeztetettségének mérséklésére elkészült a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése program. A koncepciót a Kormány az 1022/2003. (III. 27.) határozatában fogadta el. [VARGA-VÁRADI 2010] A Tisza mentén 2013-ig hat árapasztó tározó épül meg. Ezekkel és a legszükségesebb hullámtéri beavatkozásokkal a Tisza teljes hazai hosszán mintegy 50-60 centiméteres árvízszint csökkentést lehet majd elérni, ezzel jelentősen javul a folyó mentén élő másfél millió ember árvízi biztonsága. A tározórendszer 1. eleme 2008-ban készült el Cigándon, a 2. a Tiszaroffi. Ezt követi a Hanyi-Tiszasülyi, a Nagykunsági, a Szamos-Kraszna-közi, valamint a Beregi árapasztó tározó, melyek uniós támogatással épülnek meg. [internet_2]

A 2000-es év csapadégmentes téli időszaka arra engedett következtetni, hogy a 2001-es tavaszi árhullám is kisebb mértékű lesz. Ennek ellenére a februári pozitív hőmérsékleti csúcsértékek, és az a hónapban lehullott jelentős mennyiségű csapadék gyors áradást okozott. [Közép-Tisza Vidéki KÖFE 2001] A Tisza folyó jobb parti töltése 2001. március 6-án a délutáni órákban Tarpa és Tivadar között 2 helyen szakadt át. A szakadások 110, illetve 140 m hosszúságra fejlődtek ki, a 75 órán át kiömlő víz mennyisége mintegy 120-140 millió m³ volt. 250 km² területet érintett az árvízi elöntés. A Bereg 20 településéből 9 település részlegesen víz alá került. Ezek a következők: Csaroda, Gelénes, Gergelyiugornya (Vásárosnamény), Gulács, Hetefejércse, Jánd, Tákos, Tarpa, Vámosatya. [BODNÁR 2011]

Helyreállítás, újjáépítés

Magyar Köztársaság Kormánya kötelezettséget vállalt arra, hogy az árvíz által okozott károkat – a meghatározott keretek között – a központi költségvetés terhére 100%-ban fedezi. [Beregi árapasztó RMT 2009] A katasztrófavédelem végrehajtását végző központi szerv a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (volt) [1999. évi LXXIV. törvény]. A beregi újjáépítésre alakult konzorcium hat cége összesen, mintegy 240 alvállalkozóval dolgozott. A Bereg 20 településéből összesen 14-t érintett, részlegesen vagy teljesen a kiömlő víz. A sérült lakóingatlanok száma elérte a 2698 db. A természeti csapások következményeinek felszámolására a Kormánynak nincs jogszabályon alapuló kötelezettsége. A Kormány dönthet úgy, hogy költségvetési támogatást nyújt a károk enyhítéséhez. [1999. évi LXXIV. törvény] *„Az újjáépítés során a települések hagyományos szerkezetét és faluképét megőrizve el kell érni azt, hogy a kor követelményeinek megfelelő infrastruktúra és élettér alakuljon ki.”*

[1025/2001. (III.23.) Korm. hat.] Ehhez mérten a 2001. évi tiszai árvíz során a Kormány a károsodott Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települések helyreállítására és újjáépítésére a központi költségvetésből mindösszesen 32.685.600.000 Ft-ot biztosított. Az 1. ábra jól szemlélteti, hogy a pénzügyi támogatások legnagyobb része (64%) a Belügyminisztérium fejezetéhez került.

Forrás: A 1033/2001. (IV. 12.) Korm. hat. és a 1104/2001. (IX. 12.) Korm. hat. alapján Saját szerkesztés, 2011

1. ábra: A központi költségvetésből biztosított pénzforrások az árvíz által okozott károk felszámolására 2001-ben a beregi térségben

Ezek közül is a legtöbb pénzt (több mint 15 mrd Forintot, az összes nyújtott támogatás 46%-át) a személyi tulajdonban lévő lakás céljára szolgáló épületek újjáépítésére és helyreállítására biztosított a Kormány. Az említett forrásokon kívül a károsultakat a különféle civilszervezetek, közösségek, cégek, személyek valamint más települések önkormányzatai is segítették felajánlásaikkal (pl.: lakások berendezései, élelmiszerek, ruhaneműk, tisztítószerek, anyagi támogatások stb.). BAKONDI [2002] jelentése alapján öt karitatív szervezet 875,5 millió Forint értékben nyújtott adományokat – ez magában foglalja a GSM szolgáltatók által gyűjtött összeget is. Az adományok sokasága, illetve bonyolult nyomon követhetősége miatt a dolgozat kereti között részletes bemutatásukkal nem foglalkozunk.

Társadalmi hatások – Településkomfort

A társadalmi hatások vizsgálatához a településkomfort vizsgálatok módszerét választottuk. Egy terület, település fejlettségét a gazdasági fejlettségen túl a társadalmi szférát jellemző életminőség, illetve annak színvonala is meghatározza. Az életminőség komplex fogalom, melyet sok tényező határoz meg (és befolyásoló tényezői közül a többség települési szinten releváns) egyrésről fizikaiak, másrésről mentálisak, tudatiak. Az életminőség, illetve annak települési szintje, befolyásoló tényezői felől közelíthető meg a települési komfort fogalma. A települési komfort legfontosabb tématerületei a lakáskörülmények, az épített és természeti környezetet magában foglaló lakókörnyezet és a település belső elérhetőségi viszonyai és végül a közszolgáltatások megléte, illetve elérhetősége. [KISS-NAGY 2005]

Anyag és módszer

Primer kutatás

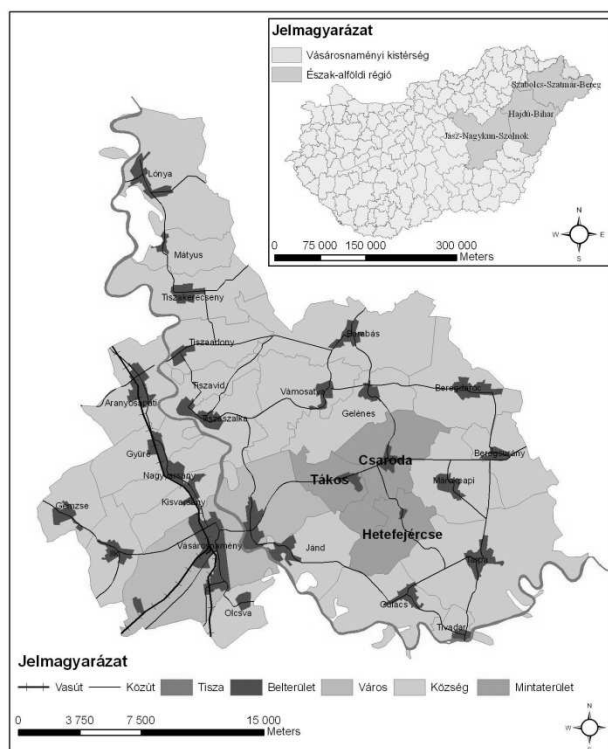
Primer kutatásunk során felkerestük az illetékes szerveket, azok vezetőit (*Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, csarodai körjegyző, helyi polgármesterek Vásárosnaményi Polgári Védelmi Kirendeltség, BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság*) és mélyinterjút készítettünk velük. A lakosság véleményét is vizsgáltuk, kérdőívezés formájában 2011 őszén. A mintaterület népességének 10%-át kérdeztük meg, mely reprezentatívnak tekinthető. A lekérdezetteknek csupán két kritériumnak kellett megfelelniük. A 18. életévüket betöltötték, és a mintaterület lakosai. A kérdőívezést zömében személyesen végeztük, de kiadásra is kerültek kérdőívek.

Szekunder kutatás

A szekunder vizsgálatok során a már *meglévő adatokra és adatbázisokra* támaszkodtunk. Kutatásunkat a témában megjelent, a vizsgálatához leginkább használható szakirodalmi munkák, jogszabályok, kiadványok áttekintésével; a rendelkezésre álló különböző adatbázisok (KSH népszámlálási adatok, területei tájékoztató adatbázis és területi statisztikák, munkaerő-felmérések és az ÁFSZ foglalkoztatási adatsorai, TeIR adatbázisok) rendszerezésével és feldolgozásával; a feldolgozott adatok ábraszintű és térinformatikai megjelenítésével tettük teljesebbé.

A mintaterület bemutatása

A beregi terület vizsgálatához három érintett települést választottunk ki, *Csarodát, Tákost és Hetefejércsét* (2. ábra). Az ö környezeti, társadalmi és gazdasági (három vidékfejlesztési szegmens) mutatóik alapján végeztük elemzéseinket. Jelen tanulmányban a társadalmi hatásokat mutatjuk be. Csaroda, Tákos és Hetefejércse települések egy körjegyzőséget alkotnak, Csaroda központtal, mely mikrotérsgégi központi funkciót tölt be. Az árvízzel érintett települések közül a téma feldolgozásához szükséges adatokat, információkat e körjegyzőség biztosította számunkra a legteljesebben. Továbbá mindhárom települést nagymértékben érintette az árvízvet követő helyreállítás, újjáépítés.

Forrás: Saját szerkesztés, 2011

2. ábra: A mintaterület elhelyezkedése

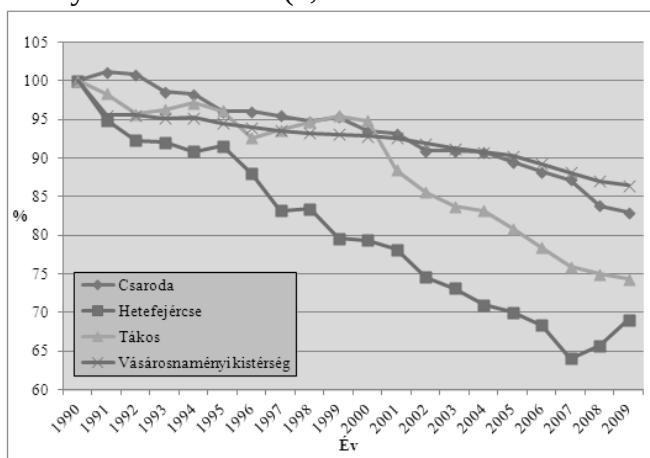
Mindhárom vizsgált település az Észak-alföldi régióban, ezen belül a Vásárosnaményi kistérségben található. A települések általános bemutatását a kistérség főbb adottságain keresztül végeztük el, hiszen ezek települési szinten is jellemzőek. A térséget a 64/2004. (IV. 15.) Kormányrendelet a

legelmaradottabb kistérségek közé sorolja, a fejlesztések az országos átlagtól jelentősen elmaradnak. A 311/2007. (XI. 17.) Kormányrendelet alapján komplex programmal segített leghátrányosabb helyzetű kistérségek közé tartozik. A 7/2003. (I. 14.) Kormányrendelet mind a 27 települést társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott és az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések közé sorolja. CSATÁRI (2004) felosztása szerint vidékies kistérség. A térségben inkább a szolgáltató jelleg dominál, ipara nem túl jelentős. Az itt élők nagy része szorosan kötődik a mezőgazdasághoz, de főfoglalkozásban igen kevesen foglalkoznak vele. A kistérséget főként kisebb lélekszámú települések alkotják. Jellegzetesen apró- és kisfalvas terület. Csaroda területe 2.468 ha, népessége 584 fő, népsűrűsége 24 fő/km². Tákos területe 1.082 ha, népessége 362 fő, népsűrűsége 33 fő/km². Hetefejércse területe 1.545 ha, népessége 288 fő, népsűrűsége 19 fő/km². [KSH 2009]

Eredmények

Migrációs tendenciák

Csaroda, Tákos és Hetefejércse népességének változását 1990-től 2009 között vizsgáltuk (3. ábra). Mindhárom település esetében csökkenés figyelhető meg. Az 1990-es évet 100%-nak véve a vizsgált 20 év alatt Csarodán 17%-os, Tákoson 26%-os, Hetefejércsén 31%-os csökkenés ment végbe. A kistérségnél ez az érték 14%. A tendencia jellemző országos szinten is, de szerencsére csekélyebb mértékben (3,6%-os csökkenés a 20 év alatt).

Forrás: KSH 1990-2009 alapján Saját szerkesztés, 2011

3. ábra: Az állandó népesség változása 1990-2009

A népesség fogyását főként az elvándorlás és a negatív szaporodási egyenlege okozza. Ez megfigyelhető mindhárom településnél. (Nyíregyháza

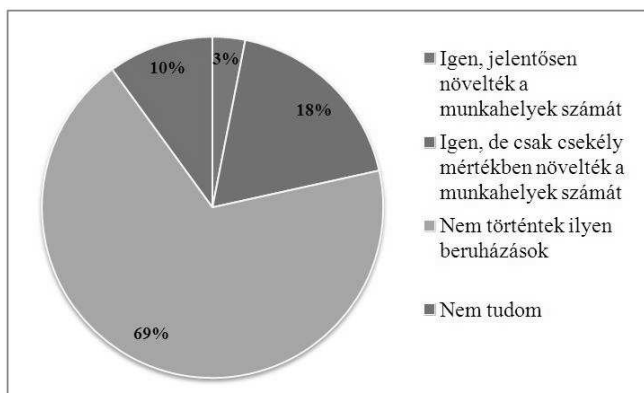
már nem vonzáskörzete a településeknek, sokkal inkább Budapest az elvándorlók célpontja.) A megkérdezetteknek mindössze 16%-a válaszolta, hogy el szeretne költözni a településekről, de ezek zöme a fiatal lakosság volt. A folyamatos népesség fogyáshoz társul a kedvezőtlen korstruktúra. A megkérdezettek átlagéletkora 50 év. Az öregedési index magas értékeket mutat (2009-ben Csarodán 1,71; Tákoson 2,33; Hetefejércsén 3,28 értékű volt).

A migrációt a vizsgált településeken, a térségre jellemző rossz gazdasági mutatók (Alacsony foglalkoztatottság, fejletlen tercier szektor, alacsony átlag keresetek, hiányos köz és egészségügyi szolgáltatások) mellett 2001-es árvíz is hatással volt a népesség számának alakulására. Csarodán a körjegyző szerint az árvíz miatt kevesebb, mint 10 család költözött el, idősek és fiatalok egyaránt. Tákoson inkább idősek költöztek el az árvízét követően. *Hetefejércsén a 2007-es évben növekvő tendencia figyelhető meg a népesség számának alakulásában, melynek oka a helyben létrehozott szociális otthon.* Jellemző, hogy az idősek kihálnak az újjáépített lakásokból.

Közösségfejlesztés - Foglalkoztatás

A települések életében fontos szerepet töltenek be a különféle közösségek, *civil szervezetek*. Az árvíz hatására a mintaterületen egy új civil szervezet jött létre, Tákoson a Tákos Község Újjáépítéséért és Helyreállításáért Közalapítvány, mely főként a civil támogatások fogadásával és elosztásával foglalkozott. A szervezet ma is működik. Az árvíznek közösségfejlesztő hatásairól nem beszélhetünk.

A vizsgált településeken központi probléma a munkahelyek hiánya. Kérdőíves vizsgálatunk során foglalkoztunk ezzel a kérdéskörrel is. A következő ábrán (4. ábra) láthatjuk, hogy a megkérdezettek 69%-a szerint az árvíz után sem történtek olyan beruházások a településen, melyek növelték volna a munkahelyek számát a három településen együttevén.

Forrás: Saját szerkesztés, 2011

4. ábra: Az árvíz utáni időszakban történtek-e beruházások a településen melyek növelték a munkahelyek számát?

Az árvízét követő helyreállításban és újjáépítésben a megkérdezettek 27%-a alkalmazottként vett részt, mely növelte az akkori foglalkoztatás mértékét. Ez azonban hosszú távon nem konzerválódott. Fontos megemlíteni, hogy a helyreállítási munkálatokban nem a helyi vállalkozók vettek részt.

Életminőség

A társadalomhoz szorosan kapcsolódik az életminőség kérdésköre. Az árvíz előtti időszakban a vizsgált települések lakosságának nagy része vályogházakban lakott, melyeket az árvíz szinte teljes mértékben lerombolt, így újjáépítés várt rájuk. Sokan - ahogy fentebb is írjuk - vezetékes- ivóvíz, gáz és fürdőszoba nélkül éltek. Kérdőíves vizsgálatunkban kíváncsiak voltunk arra is, a lakosságnak mi a véleménye a téren, hogy fejlesztő hatással volt- e a helyreállítás, újjáépítés a települések életminőségére. A válaszok 76%-ban mutatták azt, hogy véleményük szerint fejlesztő hatással bírtak ezek a tevékenységek.

Következtetések

Az újjáépítést követően az érintettek mindegyike új, összkomfortos házat kapott. Lehetőséget kaptak tehát arra, hogy a társadalmi hierarchiában feljebb lépjenek. Persze ez a lehetőség sok egyéb tényező függvényében válhatott csak valós előrelépéssé. *A népesség csökkenése, és az elöregedés folyamata az árvízről függetlenül is folytatódott, valamint az elgondolásokkal ellentétben az árvíz nem indított el markáns elvándorlást.*

A helyreállítást és újjáépítést követő időszakban a települések megszépültek, a lakhatási körülmények megváltoztak, javultak, azonban a munkahelyek száma nem nőtt. A településeken a helyben foglalkoztatottak száma folyamatosan csökken, az önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató, amibe beletartozik a közmunkaprogramban való részvétel is.

Az építőipar köztudottan az egyik legnagyobb munkaerő felszívó ágazat, ahol a képzetlen munkaerő nagy arányban jelenik meg. Esetünkben ezt a lehetőséget egyik település sem tudta igazán kiaknázni, a megfelelő helyi vállalkozás hiányában. Ez a jelenség felhívja a figyelmet a térség krónikus tőke hiányára valamint az alacsony vállalkozási kedvre.

Pozitív tendencia figyelhető meg azonban a itt élők komfort érzetében, hiszen a megkérdezettek zöme szerint a településkép, a települési környezet az árvíz utáni újjáépítéseknek köszönhetően javult. Ez azonban, bár a vidéki életkörülményeket javította, még nem elegendő a népesség helyben tartására.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány elkészítéséhez nyújtott segítségéért szeretnénk köszönetet mondani *Dr. Koncz Gábor* adjunktusnak, (Károly Róbert Főiskola, Természeti Erőforrás-gazdálkodási és Vidékfejlesztési Kar, Agrárinformatikai és Vidékfejlesztési Intézet), valamint külön szeretnénk megköszönni *Ostorházi Sándor* csarodai körjegyző és *Ambrusz József* pv. ezredes, (BM OKF Polgári Veszélyhelyzet Tervezési Osztály) lelkiismeretes segítségnyújtását.

Forrásjegyzék:

- [1.] Abramovitz, J. N. [2001] Természetellenes katasztrófák elhárítása. (ford. Amtmann M.) In: WORLDWATCH INSTITUTE [2001] A világ helyzete 2001. Budapest. Föld Napja Alapítvány. (146-170. p.)
- [2.] Bakondi Gy. [2002] Összefoglaló jelentés a beregi térség 2001. év tavaszán keletkezett árvízi károk helyreállításának és újjáépítésének helyzetéről a Kormány részére. 2002. május 31. (17p.)
- [3.] Beregi Komplex Árapasztási – Ártér-revitalizációs fejlesztés” Részletes Megvalósíthatósági Tanulmány Állami árvízvédelmi fejlesztések pályázati konstrukció KEOP-2009-2.1.1. [2009] (268p.)

-
- [4.] Bodnár G. Felső - Tisza - vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság igazgatójának tájékoztató levele, kelt. Nyíregyháza. 2011. március 10.
 - [5.] Csatári B. [2004] A magyarországi vidékiségről, annak kritériumairól és krízisjelenségeiről. Területi Statisztika. 2004. 7. (44.) évf. 6. sz. (532-543. p.)
 - [6.] Harkányi K. [2007] A vízügyi szolgálatról és a vízkár elhárításról. In: Láng I.-Csete L.-Jolánkai M. (szerk.) [2007] A globális klímaváltozás: hazai hatások és válaszok. A VAHAVA jelentés. Budapest. Szaktudás Kiadó Ház. (113-118. p.)
 - [7.] Kiss Cs. – Nagy A. [2005] A társadalmi térszerkezet alakulása. Falu Város Régió. Területfejlesztési és területrendezési szakmai folyóirat. 2005. 1-2. sz. (8-22.p.)
 - [8.] Közép-Tisza Vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség belső információs kiadványa: Éghajlati anomáliák – LNV rekordok az-az ismét árvíz a Tisza völgyében. Víztisztasági Tájékoztató. 2001. 8. évf. 2. sz. (8p.)
 - [9.] KSH területi tájékoztató adatbázis és területi statisztikák
 - [10.] Mógor J. [2009] Katasztrófavédelem. Kiskönyvtár a biztonságról. Budapest. Komplex Kiadó Jogi és Üzleti Társadalom Szolgáltató Kft. (398p.)
 - [11.] Nagy L. [2010] Árvizek humán veszélyeztetése Magyarországon. Magyar Hidrológiai Társaság XXVIII. Országos vándorgyűlés. Sopron. 2010. július 7-9. (14p.)
 - [12.] Tóth F. [2010] Katasztrófa és biztonság. In: MAJOR L. (szerk.) [2010] A katasztrófafelszámolás egészségügyi alapjai. Budapest. Semmelweis Kiadó. (43-66. p.)
 - [13.] Üveges L. [2002] A Magyar Köztársaság katasztrófa-veszélyeztetettsége és az arra adandó válaszok. Budapest. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Doktori (PhD) értekezés. (142p.)
 - [14.] Varga M.-Váradi J. [2010] Vízviisszatartás - tározás - vidékfejlesztés. Javaslatok a vízgazdálkodás hosszú távú fejlődési irányaihoz. Budapest. MTA Történettudományi Intézet – MTA Társadalomkutató Központ. (118-144. p.)
 - [15.] 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről

- [16.] A Kormány 1025/2001. (III. 23.) Korm. határozata a beregi térségben 2001. év tavaszán keletkezett árvízi károk enyhítéséről
- [17.] 7/2003. (I. 14.) Korm. rendelet társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések jegyzékéről
- [18.] 1022/2003. (III. 27.) Korm. határozat a Duna és a Tisza árvízvédelmi műveinek felülvizsgált fejlesztési feladatairól, valamint a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelésére vonatkozó koncepcióról (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése)
- [19.] 64/2004. (IV. 15.) Korm. rendelet a területfejlesztés kedvezményezett térségeinek jegyzékéről
- [20.] 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet a kedvezményezett térségek besorolásáról
- [21.] internet_1 - <http://www.biztositasiszemle.hu> 2011. 09. 12.
- [22.] internet_2 - <http://www.vkki.hu/tiszaroff/?module=vasarhelyitervtovabbfejlesztese> 2011. 09. 20.

Szerzők:

Bekő László

Vidékfejlesztési agrármérnök MSc szakos II. évfolyamos hallgató
Károly Róbert Főiskola, Természeti Erőforrás-gazdálkodási és
Vidékfejlesztési Kar, Agrárinformatikai és Vidékfejlesztési Intézet
ifj.beko.laszlo@gmail.com

Kiss Alida

Vidékfejlesztési agrármérnök MSc szakos II. évfolyamos hallgató
Károly Róbert Főiskola, Természeti Erőforrás-gazdálkodási és
Vidékfejlesztési Kar, Agrárinformatikai és Vidékfejlesztési Intézet
kiss.alida@gmail.com

Dr. Nagyné Dr. Demeter Dóra

főiskolai docens

Károly Róbert Főiskola, Természeti Erőforrás-gazdálkodási és
Vidékfejlesztési Kar, Agrárinformatikai és Vidékfejlesztési Intézet
demeterd@karolyrobert.hu

Dr. Tomor Tamás

főiskolai docens, intézetigazgató

Károly Róbert Főiskola, Természeti Erőforrás-gazdálkodási és
Vidékfejlesztési Kar, Agrárinformatikai és Vidékfejlesztési Intézet
tomor@karolyrobert.hu

A BIOÜZEMANYAG, MINT MEGÚJULÓ ERŐFORRÁS MAGYARORSZÁGON – LEHET-E ELŐSEGÍTENI AZ ELTERJEDÉSÉT SZABÁLYOZÁSSAL?

BOROS SÁNDOR
TAKÁCSNÉ GYÖRGY KATALIN

Összefoglalás

A tanulmány az uniós és a nemzeti szakmai, illetve adójogi (jövedéki) szabályozás hatását vizsgálja – a bioüzemanyag, mint megújuló energiaforrás tekintetében – a biodízel és a bioetanol elterjedésére.

A korábbi szekunder adatokon elvégzett trendszámítások eredménye és a tényadatok igazolják a biodízel és a bioetanol felhasználás növekedését, amiben a jogszabályi háttér kialakításának és az adókedvezmény alkalmazásának jelentős szerepe van az EU tagállamaiban. Az elvégzett számítások igazolják, hogy a bioüzemanyag felhasználás mértéke a jelenlegi jogszabályi és gazdasági környezett átalakítása nélkül nem fog számottevően növekedni Magyarországon.

Az ágazat szereplői között folytatott mélyinterjúk megkérdezés és modellszámítás segítségével feltártuk azon változtatandó tényezőket, melyek alapján növelhető lenne Magyarország bioüzemanyag felhasználása, ezzel összefüggésben csökkenthető lenne a környezetszennyezés, valamint kismértékben, de növekedhetne a foglalkoztatottság is. A kutatás eredményei azonban felvetik annak a kérdésnek a vizsgálatát is, hogy a magyarországi mezőgazdasági potenciál mennyiben szolgálja (szolgálhatja) mindezt.

Kulcsszavak: alternatív energia, jogszabályi környezet, termelési kapacitás, alapanyag,

Biofuel as renewable energy in Hungary – Is it possible to promote its spread with regulations?

Abstract

This study is going to examine the effect of the EU/national tax (excise) legislation on the spreading of biodiesel and bioethanol in respect of biofuels, as renewable sources of energy.

Results of the earlier trend's calculations based on secondary data and the effective data prove the increase of use of biodiesel and bioethanol. Development of the legal background and adoption of the tax allowances in the EU member states play a significant role in this increase.

A bioüzemanyag, mint megújuló erőforrás Magyarországon – lehet-e elősegíteni az elterjedését szabályozással?

Calculations, which have been done prove, that the rate of use of biofuels in Hungary will not significantly increase without the modification of the present legal and business environment.

Based on deep interviews with stakeholders of this sector of economy, and on a modelling calculation we revealed the factors to be changed, upon which the use of biofuels in Hungary could be increased, and in this context the rate of employment could increase, and the pollution of environment decrease.

The Results of our study however raise the questions: whether the present Hungarian agricultural potential how can be considered as a tool for it.

Keywords: *alternative energy, legal environment, production capacity, raw materials,*

Bevezetés

A megújuló energiahordozókon belül a bioüzemanyag felhasználás növelésével, új munkahelyek létesülhetnek, a mezőgazdasági termelés szerkezete racionálisan átalakítható, a fosszilis üzemanyagoktól való függés csökkenthető. Emellett a felhasználás növelése technológiai fejlődést is eredményezhet [GKM et al. 2006].

Az előző gondolatokkal összefüggésben a kutatás célkitűzéseként, feltárásra kerültek a fenntartható fejlődésre ható azon indikátorhatások, amelyek elősegítették, elősegíthetik a bioüzemanyag felhasználás növelését az Európai Uniót érintően.

Vizsgáltuk és értékeltük Magyarország tekintetében a jelenlegi tendenciákat, annak érdekében, hogy mit és hogyan lenne célszerű megváltoztatni vagy fenntartani, a bioüzemanyag felhasználás növeléséhez.

Anyag és módszer

A fenntartható fejlődésre ható indikátorok értékelése érdekében, mind az Európai Unió, mind Magyarország esetén a bioüzemanyag felhasználás becslésére korábbi szekunder kutatásunk során készített trendszámítást eredményét hasonlítottuk össze az eltelt időszak folyamatával, azaz a tagállamok becslést követően készített jelentéseiben szereplő tényleges adatokkal. A becslés [BOROS 2006] és a tényleges adatok azonosságának vagy eltérésének okát feltártuk és értékeltük.

Vizsgáltuk, hogy Magyarország az Európai Unió viszonylatában, milyen helyet foglal el a bioüzemanyag felhasználást érintően. Primer kutatás keretében az ágazat meghatározó szereplőivel 2011. őszén készített mélyinterjúk segítségével bemutattuk a gyakorlati helyzetképet. Ezzel összefüggésben kiértékeljük a szabályozást, a szektor véleményét, és

költségfüggvényre alapozott modellszámítások segítségével meghatároztuk azt a termelési kapacitást és az ahhoz kapcsolódó kritikus árat, amely esetén a biodízel előállító üzem működésképes.

Eredmények

Indikátor hatások feltárása

Az Európai Unió bioüzemanyag felhasználása az 1993-tól 2009-ig terjedő időszakot érintően került bemutatásra. A tendenciák vizsgálata érdekében trendszámítással – a felhasználási adatokra legjobban illeszkedő függvény alkalmazásával, figyelemmel a legkisebb négyzet elvére, a kapcsolat szorosságának és az illeszkedés jóságának meghatározásával –, szakmai indokok figyelembe vételével a 2005. év bioüzemanyag felhasználását meghatároztuk (1. táblázat).

A 2005. évre vonatkozó becsült adatok szerinti tendenciát összehasonlítottuk a bioüzemanyag felhasználást érintő tényadatokkal, értékelve a 2003/30/EK irányelv szerint a 2009. évre vonatkozó biodízel és bioetanol felhasználást, az Európai Unió tagállamai által tett jelentésekben szereplő mennyiségi adatokkal (1. táblázat).

Az Európai Unió bioüzemanyag felhasználása növekvő tendenciát mutat a vizsgált időszakban, amelyből a biodízel növekedésének meghatározó jelentősége van.

Az Európai Unió bioüzemanyag felhasználásában meghatározó forduló pontnak a 2000. év és a 2001. év minősül, ugyanis ezen két évben közelítette meg először a bioüzemanyag felhasználás az 1.000.000 tonna/év mennyiséget, amely az 1998. évben létrehozott Altener II. program hatásának köszönhető [Európai Közösségek Hivatalos Lapja 1998]. Ezen program adta meg az alternatív energia felhasználás kereteit, a szükséges feltételek megteremtését a dinamikus fejlődéshez.

A trendszámításunk, miszerint a bioüzemanyag felhasználás mennyisége növekedni, üteme pedig gyorsulni fog és a biodízel mennyisége lesz meghatározó bizonyítást nyert. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a tényadatok a korábbi, 2005. évre becsült biodízel mennyiséget 59.562 tonnával, illetve a 2005. évre becsült bioetanol mennyiséget 175.415 tonnával haladták meg.

A bioüzemanyag, mint megújuló erőforrás Magyarországon – lehet-e elősegíteni az elterjedését szabályozással?

1. táblázat **Európai Unió éves bontásban összesített bioüzemanyag felhasználása (1993-2009)**

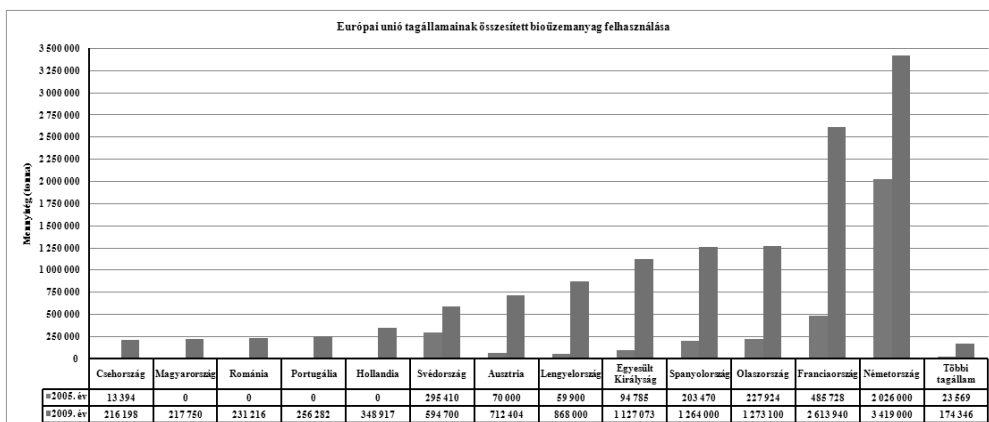
Év	Bioetanol (tonna)	Biodízel (tonna)	Összesen (tonna)
1993	47 500	80 000	127 500
1994	58 500	150 000	208 500
1995	57 900	280 000	337 900
1996	80 340	435 000	515 340
1997	103 370	475 000	578 370
1998	117 900	390 000	507 900
1999	110 850	470 000	580 850
2000	191 000	760 000	951 000
2001	206 000	750 000	956 000
2002	332 200	1 235 800	1 568 000
2003	519 401	1 641 173	2 160 574
2004	569 016	1 943 537	2 512 554
2005 ¹	749 468	2 515 735	3 265 196
2005	924 883	2 575 297	3 500 180
2009	3 243 572	10 073 354	13 316 926

Forrás: PERINI [2005], RAGWITZ et al. [2005],
http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/ms_reports_dir_2003_30_en.htm alapján, saját számítás

A 2009. év adatait összehasonlítva a 2005. év adataival, a bioüzemanyag felhasználás növekedésének üteme lényegesen felgyorsult. A 2005. év előtti időszakban jellemző százezres nagyságrendet meghaladta és számtani átlaggal számolva éves viszonylatban a növekedés üteme 2.454.187 tonna. A bioüzemanyag felhasználás ilyen mértékű növekedése azzal magyarázható, hogy a 2003/30/EK Európai Parlament és Tanács irányelv hatályba lépésével és a 2005. évre, a 2010. évre meghatározta százalékosan a tagállamok által teljesítendő bioüzemanyag-részarányt.

A 2003/30/EK irányelv alapján a tagállamok részére meghatározott jelentések figyelembevételével kigyűjtöttük tagállamonkénti bontásban, a 2005. év és a 2009. év bioüzemanyag felhasználást.

¹ Becslés 2005-re, amely 2006. tavaszán készült [BOROS 2006].

Forrás:

(http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/ms_reports_dir_2003_30_en.htm alapján, saját szerkesztés

1. ábra Európai Unió tagállamainak összesített bioüzemanyag felhasználása 2005. évben és 2009. évben

A táblázat adataival összefüggésben megállapítottuk, hogy azon tagállamoknak van meghatározó szerepe a bioüzemanyag felhasználás tekintetében, amelyek jövedéki adópreferálást alkalmaznak a nemzeti szabályozásukban, a motorbenzin és/vagy a gázolaj jövedéki adójához viszonyítva a biodízel és a bioetanol esetén [Ragwitz et al. 2005]. Ennek okán meghatározó Németország, Franciaország, míg Olaszországban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban, valamint Lengyelországban, Ausztriában jelentős még a felhasznált bioüzemanyag mennyisége. Az Európai Unió viszonylatában Magyarország a bioüzemanyag felhasználást érintően a 2009. évben a 12. helyen állt a rangsorban, jövedéki adókedvezményt nem alkalmaz. Magyarországon bioetanolból 78.400 tonna/év, biodízelnél 139.350 tonna/év mennyiséget használtak fel fosszilis üzemanyagba keverve.

Bioüzemanyag-részarány teljesíthetősége

Magyarország által az Európai Unió részére készített jelentésében, a 2009. évre vonatkozó bioüzemanyag felhasználás tekintetében megadott adatokat hasonlítottuk össze, a 2. táblázatban szereplő értékekkel.

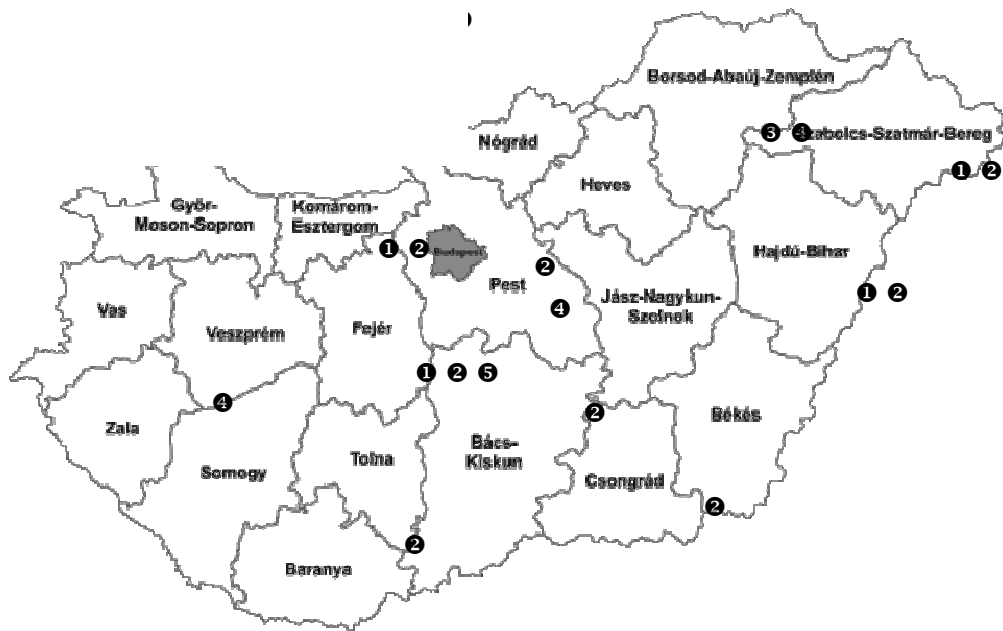
A bioüzemanyag, mint megújuló erőforrás Magyarországon – lehet-e elősegíteni az elterjedését szabályozással?

2. táblázat **Magyarország bioüzemanyag felhasználása**

Üzemanyag	2009
Gázolaj (tonna)	2 904 394
Gázolajban lévő biodízel (tonna)	139 411
Motorbenzin (tonna)	1 499 049
Motorbenzinben lévő bioetanol (tonna)	78 400
Biodízel (tonna)	-
E85 (tonna)	2 636
Fosszilis üzemanyag összesen:	4 185 632
Bioüzemanyag összesen:	220 447
Bioüzemanyag és fosszilis üzemanyag aránya:	5,27%

Forrás: Nemzeti Adó- és Vámhivatal [2011.] alapján, saját számítás

A 2009. évre vonatkozó E85 üzemanyag bioetanol tartalmát Magyarország 2009. évre vonatkozó jelentése nem tartalmazza, mivel ebben az időszakban az E85 üzemanyag bioetanol tartalma után nem kellett jövedéki adót fizetni, ezért azt nem lehetett felhasználni a bioüzemanyag-részarány számításánál. A 2009-es gázolaj és motorbenzin mennyiségi adatait vettük alapul 2011. tekintetében. A motorbenzin esetén a bioetanol tartalmát, a magyar szabvány szerinti határérték és hibahatár figyelembe vételével határoztuk meg. A gázolaj biodízel tartalmának meghatározása során is ezt a módszert alkalmaztuk, de itt már a 2009. évben használt határérték helyett – figyelemmel a magyar szabvány változására – 6,8%-kal számoltunk. A bioüzemanyag összesen mennyiség meghatározásánál, az E85 üzemanyag bioetanol tartalmát nem vettük figyelembe. Az így meghatározott bioüzemanyag összesen mennyiség értéke alapján határoztuk meg a bioüzemanyag és a fosszilis üzemanyag arányát, amely ennek eredményeként a 2011. évben e4,82%-ot (energiatartalom %-ban kifejezve) kaptunk. Megállapítottuk az elvégzett számítás alapján, hogy Magyarországon nem teljesíthető 2020-tól a bioüzemanyag részarányra vonatkozó 10%-os célkitűzés, ha az elkövetkező években a vertikumot érintően nem következik be drasztikus indikátorhatás. Ezzel összefüggésben a 2. ábrán szemléltetjük Magyarország üzemanyag előállító létesítményit.

Forrás:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/bf/Counties_of_Hungary_2006.png/600px-Counties_of_Hungary_2006.png, Nemzeti Adó- és Vámhivatal [2011.] alapján, saját szerkesztés

2. ábra Magyarországon 2011. évben az előállító üzemek számának megyénkénti megoszlása

Szcenárió elemzés biodízel üzem esetén

Modellszámítás segítségével a repce ár változás hatását vizsgáltuk a fedezeti méretre. Szakmai indokok alapján, egy 3.000 tonna/év termelési kapacitású üzemnél önköltséggént 317.721 Ft/tonna értéket, míg egy 10.000 tonna/év termelési kapacitású üzem esetén önköltséggént 277.413 Ft/tonna értéket vettünk alapul.

Az egy liter biodízeltre jutó önköltség érték meghatározása során a jövedéki és forgalmi adóval növelt összeg alapján határoztuk meg a préselvény és a glicerín egy literre jutó árbevételét nem tartalmazó biodízel minimum értékesítési árát 100%-os jövedéki adótartalommal 2011-re.

A továbbiakban azt vizsgáltuk termelési kapacitásonként, hogy milyen mértékű adókedvezmény esetén, mekkora jövedéki adótartalommal lehet nyereséges a termelés. Ennek vizsgálata érdekében 20%-os eltérésekkel osztályközöket készítettünk.

A biodízel 2011. évre vonatkozó minimum értékesítési árát, azaz a nyereségküszöb árát, a gázolaj 419 Ft/liter átlagárához viszonyítva határoztuk

A bioüzemanyag, mint megújuló erőforrás Magyarországon – lehet-e elősegíteni az elterjedését szabályozással?

meg. Az előzőekben ismertetett modellszámítást a 3. táblázattal szemléltetjük.

3. táblázat **Biodízel üzemre vonatkozó scenárió elemzés**

Megnevezés	Üzemi kapacitás	
	3.000 t/év	10.000 t/év
Önköltség (1 liter)	280 Ft	244 Ft
Jövedéki adó (1 liter)	110,35 Ft	110,35 Ft
Áfa alap	390 Ft	354 Ft
Áfa 27%	105 Ft	96 Ft
Áfa-val növelt összeg	495 Ft	450 Ft
Préselvény+glicerín	75 Ft	75 Ft
Minimum értékesítési ár 2011. év		
100 % jövedéki adótartalommal	421 Ft	376 Ft
80 % jövedéki adótartalommal	399 Ft	354 Ft
60 % jövedéki adótartalommal	377 Ft	332 Ft
40 % jövedéki adótartalommal	355 Ft	309 Ft
20 % jövedéki adótartalommal	332 Ft	287 Ft
0 % jövedéki adótartalommal	310 Ft	265 Ft

Forrás: Saját szerkesztés

419 Ft/literes gázolaj átlagárhoz viszonyítva egy 3.000 tonna/év termelési kapacitású üzem esetén a nyereségküszöb ár először a 40% jövedéki adókedvezménynél, azaz a literenkénti 377 Ft értékesítési árral egyezik meg. Ebben az esetben literenkénti 392 Ft-os árplafont javasunk, véleményünk szerint a fogyasztó ezt az összeget hajlandó megfizetni. A modellszámítás alapján 3.000 tonna/év termelési kapacitású üzem jövedéki adókedvezmény nélkül nem működőképes.

A 10.000 tonna/év termelési kapacitású üzem esetén a 419 Ft/literes gázolaj átlagárhoz viszonyítva, a nyereségküszöb ár jövedéki adókedvezmény nélkül literenkénti 376 Ft értékesítési árnak felel meg. Ebben az esetben literenkénti 391 Ft-os árplafont javasunk, mivel véleményünk szerint a fogyasztó ezt az összeget hajlandó megfizetni.

Az ágazat szereplőinek véleménye

A primer kutatás során készített mélyinterjúk alapján megállapítható, hogy a szektor meghatározónak tartja az alapanyag rendelkezésre állásának kérdéskörét, figyelemmel a tervbe vett 21 bioetanol üzem létesítésére. Az eredményes működésnek feltétele a megfelelő méretű termelési kapacitás,

gazdaságos szállítási feltételek kialakítása, valamint a jövőt érintően a K+F tevékenység fokozása. Az állami szerepvállalás tekintetében a tervezhető gazdasági környezetet, valamint a bioüzemanyagok esetében az adókedvezmény alkalmazását elengedhetetlennek tartják [HÉJJ 2011, SAS 2011, ZAHOLA-POLLÁK 2011].

Következtetések

Az Európai Unió egyre következetesebb szabályozása, valamint az adókedvezmény alkalmazása a biodízel és a bioetanol felhasználás mértékének növekedésére indikátorhatást gyakorol. A szakmai szabályozás hatása azon tagállamokban érvényesül a leglátványosabban, amelyek adókedvezményben részesítik a biodízelt és a bioetanol, így meghatározó Németország, Franciaország, míg Olaszországban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban, valamint Lengyelországban, Ausztriában jelentős még a felhasznált bioüzemanyag mennyisége.

Magyarország a rangsorban a 2009. évben a 12. helyen állt, bioetanolból 78.400 tonna/év, biodízeltől 139.350 tonna/év mennyiséget keverték fosszilis üzemanyagba. Ezen tendencia szerint változatlan feltételrendszer alapján változás nem várható, ebből következően nem teljesíthető a bioüzemanyag-részarány tekintetében meghatározott célkitűzés.

Ahhoz, hogy Magyarország a bioüzemanyag felhasználást érintően a korábban vállalt célkitűzést teljesíteni tudja, fel kell mérni Magyarország mezőgazdasági potenciáljának átalakíthatóságát, illetve a környező tagállamok termelői potenciálját és ez alapján tervszerűen – figyelemmel a méret gazdaságosságra – ütemezni termelő beruházásokat.

A 10.000 t/év termelői kapacitással vagy azt meghaladóval rendelkező üzemek jövedéki adókedvezmény nélkül is működőképesek, míg a 10.000 t/év alatti termelői kapacitással rendelkező üzemek kizárólag jövedéki adókedvezmény alkalmazása esetén lehetnek működőképesek. A bioüzemanyagok adóztatását át kell gondolni, valamint nagyobb hangsúlyt kell fektetni a K+F tevékenységre, annak érdekében, hogy a gázolaj és a motorbenzin magyar szabványában a biodízel, a bioetanol bekeverésére vonatkozó határértéket meg lehessen növelni.

Az előzőeken túlmenően, az elkövetkező években az E85 üzemanyag forgalmazás növekedése is hozzájárulhat Magyarországon a bioüzemanyag-részarány teljesíthetőségéhez. Ehhez azonban a fogyasztói szokásokhoz igazodva kell az E85 üzemanyag adóterhelését meghatározni.

A bioüzemanyag felhasználás növelésével összefüggésben, az elkövetkezendő évek meghatározó kérdésköre, az élelmiszer növényekkel a termőföldért, mint korlátozott erőforrásért folytatott verseny lesz, azaz élelmiszer vagy ipari alapanyag célra történjen a mezőgazdasági termelés.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondunk a Középtiszai Mezőgazdasági Rt.-nek, a Hungrana Kft.-nek és a Magyar Bioetanol Szövetségnek, hogy a mélyinterjúkban való közreműködéssel lehetőséget biztosítottak tanulmányunk elkészítéséhez.

Forrásjegyzék:

- [1.] Boros S. [2006]: Bioüzemanyagok felhasználásával kapcsolatos adójogi szabályozás értékelése. Szakdolgozat. Gyöngyös, 7-15. pp.
- [2.] Gazdasági és Közlekedési Miniszter Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Miniszter Környezet és Vízügyi Miniszter [2006]: Tájékoztató jelentés a Kormány részére a megújuló energiahordozó-felhasználás helyzetéről, a megújuló energiapolitika megvalósulásáról és a felhasználás növelésének fő lehetőségeiről. Budapest, 1-52 pp.
- [3.] Héjj D. [2011]: Interjú. Bioüzemanyag előállítás, forgalmazás a szektor szemszögéből. Magyar Bioetanol Szövetség. 1-3. pp.
- [4.] Perini S. [2005]: Italy Trade Policy Monitoring Biodiesel Fuel/Bioethanol Production Prospects in Italy Update 2005. USDA Foreign Agricultural Service, GAIN Report Number: IT5010., 3/25/2005. 1-3 pp.
- [5.] Ragwitz, M.-Schleich, J.- ISI, F.-Huber, C.-Resch, G.-Faber, T.-EEG Voogt, M.-Coenraads, R.-ECOFYS Cleijne, H.-KEMA Bodo, P.-REC [2005]: FORRES 2020: Analysis of the renewable energy sources' evolution up to 2020., Supported by: Under Tender No. TREN/D2/10-2002., Karlsruhe, 1-89 pp.
- [6.] Sas J. [2011]: Interjú. Bioüzemanyag előállítás, forgalmazás a szektor szemszögéből. Középtiszai Mezőgazdasági Rt. 1-3. pp
- [7.] Zahola-Pollák V. [2011]: Interjú. Bioüzemanyag előállítás, forgalmazás a szektor szemszögéből. Hungrana Kft. 1-3. pp.
- [8.] Európai Közösségek Hivatalos Lapja. [1998. évi L 159. szám]: A megújuló energiaforrások használatának ösztönzését szolgáló többéves közösségi programról (Altener II) szóló, a Tanács 1998. május 18-i határozata.
- [9.] Európai Unió Hivatalos Lapja. [2003. évi L 123. szám]: A közlekedési ágazatban a bioüzemanyagok, illetve más megújuló

üzemanyagok használatának előmozdításáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2003/30/EK irányelve.

- [10.] Európai Unió Hivatalos Lapja. [2009. évi L 140. szám]: A megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásról, valamint a 2001/77/EK és a 2003/30/EK irányelv módosításáról és azt követő hatályon kívül helyezéséről szóló (2009. április 23.) az Európai Parlament és a Tanács 2009/28/EK irányelve.
- [11.] Magyar Közlöny. [2010. évi 176. szám]: A megújuló energia közlekedési célú felhasználásának előmozdításáról és a közlekedésben felhasznált energia üvegházhatású gázkibocsátásának csökkentéséről szóló 2010. évi CXVII. törvény.
- [12.] http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/ms_reports_dir_2003_30_en.htm (letöltve: 2011. október 21.)
- [13.] <http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/> (letöltve: 2006. május 1.)
- [14.] <http://www.ecofys.com/en/search/> (letöltve: 2011. október 21.)
- [15.] Nemzeti Adó- és Vámhivatal [2011]: Termelő üzemek számára, területei megoszlására, a forgalmazási mennyiség alakulására - 2004. évtől – 2011. évvel bezárólag - vonatkozó általános adatok. 1-4. pp.

Szerzők:

Boros Sándor

Vállalkozásfejlesztés (MA) szak
borossan@pannongsm.hu

Dr. Takácsné dr. habil György Katalin

egyetemi docens
 Károly Róbert Főiskola
 Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
tgyk@karolyrobert.hu

A bioüzemanyag, mint megújuló erőforrás Magyarországon – lehet-e elősegíteni az elterjedését szabályozással?

A BIZTONSÁG SZEREPE A TURIZMUSFEJLESZTÉSBEN

BUJDOSÓ ZOLTÁN
GYÖRKI MÓNKA

Összefoglalás

A biztonság a turizmus egyik alapvető problémájává vált. A 2001 óta tartó időszakban a korábban ritkán jelentkező terrorcselekmények számának gyakoribbá válásával a turizmus szektorban új helyzet formálódott. Magyarországon a 2007-2013-as időszakban a turizmus erőteljes továbbfejlesztését irányozták elő, ugyanez történt az ország egyik jelentős nagyvárosában, Kecskeméten. A tanulmány az általános turizmus-biztonság kapcsolatok mellett a város válaszát is bemutatja a felmerült új problémákra.

Kulcsszavak: biztonság, turizmusfejlesztés, Tourist Police, Kecskemét,

Safety tourism development in Kecskemét

Abstract

Safety has become one of the fundamental problems of tourism. During the period elapsed since 2001, by having the occurrence of previously occasional terror actions increased, a new situation has been shaping in the tourism sector. For Hungary, an intensive improvement of tourism was envisaged for the 2007-2013 period just as in one of the country's important towns, in Kecskemét. This paper intends to give a review on, in addition to the general tourism-safety intercourses, the response given by the town to the emerging new challenges.

Keywords: safety, tourism development, Tourist Police, Kecskemét (Hungary),

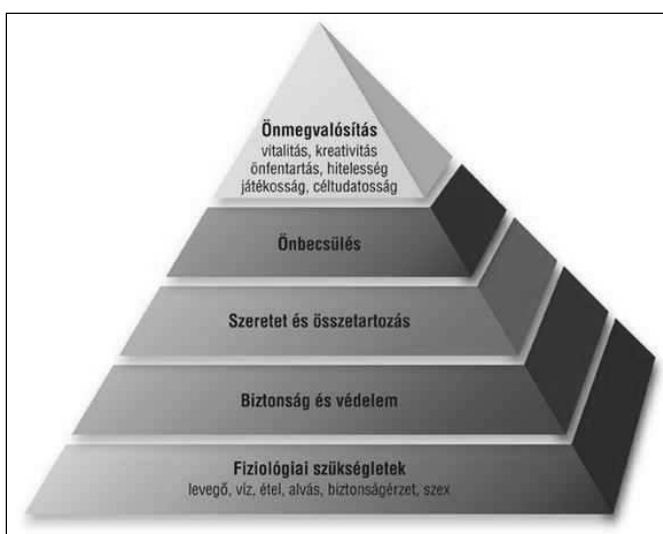
Bevezetés

A turizmus és a biztonság kérdése nem sorolható korunk új keletű társadalmi kihívásai közé, mivel az utazások történetében mindig is számolni kellett a veszélyekkel. Ugyanakkor napjainkra, a biztonság fogalmának komplexebbé válásával egy időben a turizmus biztonsága is összetett és egyre inkább kiszélesedő kérdéskörre vált. Ezt bizonyítja, hogy a turizmus általános feltételei is a biztonságfaktor köré csoportosulnak [FRIEDMAN 2006]. A

turizmus, mint a szolgáltatási szektor szerves része fontos területfejlesztési tényezőnek mondható, amely folyamatosan változik, bővítése elengedhetetlen. A turistát úti célja megválasztásánál rengeteg külső és belső tényező befolyásolja, ebben segít a marketing, mely a döntésre, elhatározásra igyekszik hatást gyakorolni.

Napjainkban a biztonság fogalma, mint befolyásoló tényező, egyre fontosabbá válik a turizmusban, 2001 óta az idegenforgalom általános feltételei a biztonságfaktor köré csoportosulnak [DÁVID et al. 2007]. Ha a turista nem rendelkezik megfelelő biztonságérzettel az adott területen, nem lesz felhőtlen az ott eltöltött időszak. A vendég tehát inkább olyan desztinációt részesít előnyben, amely terrortámadástól nem fenyegetett, ahol a vagyoni elleni bűncselekmények, személy elleni támadások száma a legkevesebb. A biztonság szerepe a turizmusban már hosszú ideje része a szakirodalomnak. Abraham Maslow szükséglethierarchiájának is meghatározó pillére a biztonság és védelem.

Maslow motivációs rendszere a szükségleteinket egy hierarchikus rendszerbe foglalta, amelynek legalsó lépcsőfokán az alapvető emberi szükségletek találhatók (levegő, víz, étel, alvás, biztonságérzet, szex). Második pillére a biztonság és védelem, harmadik a szeretet és összetartozás, amelyre az önbecsülés épül és végül az önmegvalósítás következik (vitalitás, kreativitás, önfenntartás, hitelesség, játékoság, céltudatosság). A piramis lépcsőfokai között alárendelt kapcsolat van jelen [BURTON 1995, KOVÁCS 2008].

Forrás: MASLOW 1954, 24p.

1.ábra: **Maslow szükségleti piramisa**

A turizmus és rendszere

A turizmus olyan komplex társadalmi jelenség, amely magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyen kívüli minden szabad helyváltoztatását, illetve az ebből eredő szükségleteik kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat [MICHALKÓ 2007]

A turisztikai desztináció az a fogadó terület, mely természeti, kulturális erőforrásaival, szolgáltatásainak sokféleségével felkelti a potenciális turisták érdeklődését. [INSKEP 1991, LENGYEL 2002]

A turizmus interszektorális és interdiszciplináris folyamatai, kölcsönhatásai egy összetett és sokoldalú rendszert alkotnak. A 0. ábra alapján megállapítható, hogy a turizmus két alrendszerből áll: keresleti és kínálati oldalból, amelyeket három egység köt össze: a marketing, a közvetítő szektor és az utazás.

A turista utazási döntését elsősorban saját belső motivációja határozza meg, amely a turisztikai desztinációk attrakcióinak sokaságán alapul. A turizmus rendszere környezetének alkotó elemeivel nyílt rendszert alkot, aktív kölcsönhatással vannak egymásra [MICHALKÓ 1999, LENGYEL 2001]

A gazdasági környezet a kereslet minőségét, összetételét, továbbá a fogadó és küldő országok gazdasági színvonalát tükrözi.

Az utazási lehetőségeket és döntést a politikai környezet nagymértékben befolyásolja.

A turizmus egyik legmonumentálisabb vonzerejének mondható kulturális környezete. Más hagyományok, kultúrák megismerése a turisták motivációjának alappillére.

A természeti környezet fontos kínálati attrakció, a napjainkban egyre növekvő természet iránti érdeklődés az ökoturizmus népszerűsítését eredményezi.

A társadalmi környezet függ az adott ország utazási életének gazdasági feltételeitől és adottságaitól.

A technológiai környezet óriási alapadottsága a turizmusnak. Fejlődése befolyásolja az idegenforgalomban bekövetkező változásokat.

A következő ábra alapján a turisztikai kereslet elemei a motiváció (belső emberi indíték), diszkrecionális (szabad rendelkezésű) jövedelem és a szabadidő.

Forrás: LENGYEL M.: A turizmus általános elmélete alapján

<http://1.1.1.1/bmi/tavokt.kodolanyi.hu/ifodemo/vendeglato/images/abra1.jpg>
(2011.10.11.)

2. ábra: **A turizmus rendszere**

A turisztikai kínálat részeihez sorolandóak az adott desztináció jellemzői: vonzerők, infrastruktúra, közlekedés, szállás, étkezés, szórakozás és egyéb szolgáltatások, továbbá biztonság, higiénia és végül vendégszeretet.

Közbiztonság

A közbiztonság, mint fogalom a közrendet, az élet-és vagyonbiztonságot, a belső biztonságpolitikai stabilitást, a társadalom erkölcsi normáihoz történő alkalmazkodást jelenti. A közbiztonság egy olyan állapot, amely az állampolgár biztonságérzetének meglétét jelenti, fő célja a közveszély elkerülése [SHAW 2000].

Ezen felül a közbiztonság egy olyan rendszert alkot, melyet számos magatartási, jogi, intézményi tényező befolyásol és e tényezők egymástól függnnek. A közbiztonság meg kell, hogy jelenjen egy ország, kistérség,

település és főként az egyén életében. A közbiztonság és a városok biztonságának a kapcsolata a közrendvédelem feladata. [PÖRGE 2003, MIHÁLYI 2009]

Turisták biztonsága

A WTO (World Tourism Organisation) természetesen elsőrendű kérdésnek tekintette a turisták biztonságával kapcsolatos problémák megoldását. Ennek eredményeként kidolgozott egy intézkedési tervet, amely világszerte az alábbi fontos elemeket emeli ki:

- o A biztonsággal kapcsolatos szolgáltatások és intézkedések fejlesztése,
- o Biztonsági óvintézkedések,
- o A turisták bizalmának visszanyerése a biztonságérzet növelésével (pl. rendőri jelenlét fokozása) [KAY 2004].

Továbbmenve meg kell jegyezni, hogy a városok biztonságának megteremtése elengedhetetlen egy turisztikailag frekvenciált területen. Ha nincs megfelelő bűnmegelőzési stratégia, ha nem működik megfelelően az adott területen a polgárőrség, a rendőrség szervezete, ott sem a városlakó, sem a turista nem rendelkezik megfelelő biztonságérzettel.

A bűnmegelőzést, továbbá a bűncselekmények számának csökkentését ki kell terjeszteni a városokra és vonzáskörzetükre, a kistérségekre, mert a rendvédelmi feladatok megfelelő ellátása pozitív hatást gyakorol az adott terület társadalmára, gazdaságára, turizmusára.

A bűnmegelőzési stratégia sikeres érvényesítése, a bűnesetek elkerülése érdekében létrehozott Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsról szóló 2011. április 23-án hatályba lépett 1087/2011. (IV. 12.) kormányhatározat kimondja, hogy a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács feladata többek között, hogy „összehangolja a központi közigazgatási, valamint a rendvédelmi szervek társadalmi bűnmegelőzéssel összefüggő tevékenységét, segíti a helyi bűnmegelőzési szervezetek szakmai tevékenységét (...)”. [PÖRGE 2003, MIHÁLYI 2009]

A turizmus területén a marketing segítségével felhívható a figyelem a bűnmegelőzés fontosságára. A turisták védelme, biztonságérzetük megőrzése érdekében a média bevonása lényeges szempont. Az információk terjesztése (szóróanyagok, prospektusok, ingyenesen hívható segélykérő telefonszámok), a külföldi vendégekkel megfelelő idegen nyelven történő kapcsolatfelvétel elengedhetetlen a turizmusfejlesztésben, hiszen a

kommunikáció sikeressége minden emberi kapcsolat alappillére. [POMPL-LIEB 1997, DÁNOS 2003]

„Tourist Police”

A rendőrség fontos szerepet játszik a társadalmi bűnmegelőzésben, alapfeladatai ellátása során köteles kialakítani egy hiteles képet a bűnözés fogalmáról és annak jellemzőiről, sajátosságairól. Az információk megfelelő feldolgozása és a különböző statisztikák elemzése után bűnmegelőzési ismeretanyagok, szakmai folyóiratok, rövid távú cselekvési tervek készülnek. E kiadványok fő célja a figyelemfelkeltés, továbbá a bűncselekmények megelőzésére szolgáló intézkedések bemutatása, a vagyon-és személyvédelem és ennek tudatosítása a lakosságban és a városba érkező turistákban egyaránt.

Ehhez elengedhetetlen a helyi lakosok és a turisták véleményének rendszeres felmérése a közbiztonsággal kapcsolatban, amelynek lehetőségei a következők:

- o közmeghallgatás,
- o lakossági fórum szervezése,
- o célzott kérdőíves vizsgálat a turizmusban.

Az idegenforgalomban elsődleges szempont a rendőrség proaktív munkája, melynek célja, hogy a turistát hozzásegítse biztonságérzetének kialakításához. E feladatkör betöltéséhez szükséges a különböző turisztikai szervezetekkel, önkormányzatokkal való együttműködés, a megfelelő kommunikáció a végrehajtó szervek és a társadalom között, melyek együttes célja a bűncselekmények számának csökkentése, továbbá a bűnesetek áldozatainak segítése, a teljes körű tanácsadás.

A Tourist Police egy olyan különleges szolgálat a rendfenntartó szervek prevenciós munkájában, amelynek célja a bűnesetek megelőzése, segítségnyújtás a bajba került turisták számára. A turisztikai információk továbbításához Magyarországon a legtöbb Tourist Police szervezethez megfelelő idegen nyelvű tolmácsolás társul. A „Turista Rendőrség” munkájára legfőképpen az idegenforgalmilag leglátogatottabb régiókban van szükség, általában a nyári főszezonban látják el a szolgálatot [OLÁH 2010]

„Tourist Police” Kecskeméten

Vizsgálatunk témájául Magyarország egyik turisztikailag jelentős látogatottsággal bíró nagyvárosát választottuk ki, ahol a Tourist Police már hosszabb ideje működik. Kecskemét város turizmusának fellendítése és a turisták védelmének érdekében a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság

1998 óta üzemeltet egy turisztikai és rendőrségi feladatkört egyaránt ellátó pavilont, melynek neve „Tourist Police”. A pavilon nemcsak idegenforgalmi látványosság a város főterén, hanem turisztikai és rendőrségi információs központ az ide látogató vendégek számára. Fő célja a rendőrség és a turisták közötti sikeres kommunikáció létrejötte megfelelő idegen nyelven, amely hozzájárul a város turizmusának fejlesztéséhez.

A hivatásos állományban dolgozó rendőrök és diáktolmácsok segítségével a Pavilon szolgáltatásai, kapcsolatrendszere a fejlesztések kihasználása révén évről évre bővül és egyre szélesebb körű információkkal várja vendégeit.

A Tourist Police működésének hatékonyságáról, a turisták és a lakosság véleményének felméréséhez egy primer kérdőíves kutatást végeztünk 2011 nyarán, amikor 200 turistát kérdeztünk meg a turizmus és a biztonság kapcsolatáról. A felmérés összefoglalását az alábbiakban közöljük.

Fontos tudni, hogy a megkérdezettek mindössze 12%-a volt már bűncselekmény áldozata.

A Tourist Police jelenléte viszonylagos ismertségnek örvend a településen, a megkérdezettek 2/3-a hallott már róla, jórészt a médiából, ismerősöktől.

Az összesített eredmények után elmondható az is, hogy a válaszadók több mint kétharmada úgy gondolja, hogy a rendőri jelenlét a közbiztonságra jelentős hatással van. Ez a réteg 69,5%-ot tesz ki.

A turista döntésében nagy szerepet játszik az adott desztináció biztonsága. Ezt támasztja alá a felmérés eredménye is, hiszen a válaszadók 80%-a a három legfontosabb motiváló tényező között jelölte meg a biztonságot.

Biztonság tekintetében a megkérdezettek 85%-a biztonságosnak értékelte Kecskemétet, és a visszatérő vendégek szerint évről-évre javul a közbiztonság a városban.

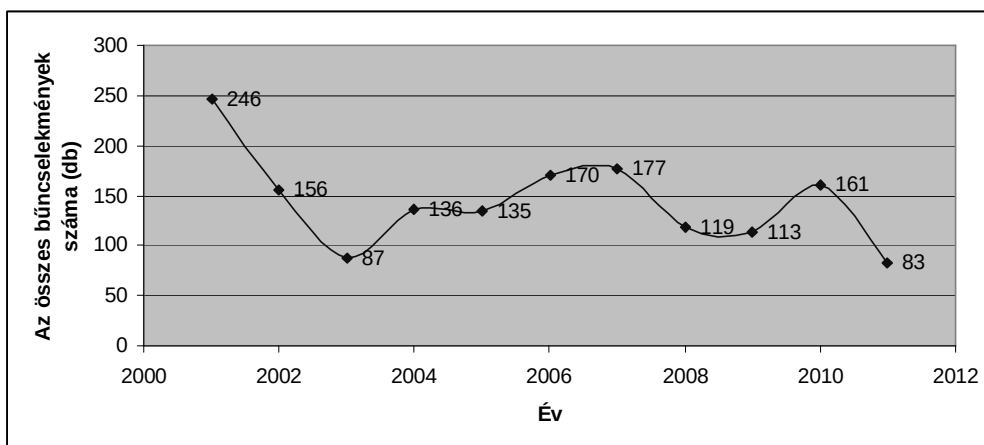
A primer kutatás kontrolljaként a város rendőrkapitányság bűnelkövetéssel kapcsolatos statisztikáit is megvizsgáltuk. A következő statisztika Kecskemét belvárosáról készült, az összes bűncselekmények számát vizsgálja.

Forrás: saját szerkesztés

3. ábra: A Tourist police ismertsége

Az 4.ábra alapján elmondható, hogy 2001 után csökkent a bűnesetek száma Kecskemét belvárosában, majd 2004-2006-ig stagnált. Érdekes megfigyelní a 2006-2008-as időszakot, hiszen itt már a Pavilon aktívan részt vett a főtéri rendezvényeken, Biztonsági Tervet dolgozott ki, lehetővé téve a programok zavartalan működését, a turisták felhőtlen szórakozását.

Forrás: SHAFT – Bűnügyi Fertőzöttségí Térkép alapján saját szerkesztés

4. ábra: Az összes bűncselekmények számának (db) alakulása Kecskemét belvárosában (2001. január 1.-2011. augusztus 30.)

Ezen statisztikai adatok napjainkban is folyamatosan változnak, mivel a bűncselekmények soha nem szűnnek meg, sajnos minden város életében jelen vannak.

A Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Fertőzöttségi Térképe alapján megállapítható, hogy a 2011-es év nyári főszezonjában, Kecskemét igényelte a Tourist Police Pavilon jelenlétének szükségességét a városközpontban. 2011. június és július hónapjához képest augusztusban már 23%-kal kevesebb a bűnesetek száma. Tehát a Pavilonban szolgáltatot teljesítő rendőrök munkájára, intézkedéseire, bűnesetek megelőzésére minden nyáron szükség van.

A közterületen elkövetett bűncselekmények száma folyamatosan csökken, tekintettel arra, hogy a rendőri jelenlét folyamatos a belvárosban, a nyári időszakban. Egyrészt a Pavilonban szolgáltatot teljesítő rendőr, másrészt az elektromos autóval végzett járőrszolgálat biztosítja a rend fenntartását. Ez a tény önmagában is leszűkíti a bűnelkövetők számát különösen a nyári főszezonban megrendezett főtéri fesztiválok idején.

A diagram alátámasztja a primer kutatás eredményét is, miszerint a Tourist Police Pavilon belvárosi jelenléte befolyásolja a bűncselekmények számának alakulását. A Pavilon főtéri közreműködése hosszú távon csökkenti a bűnesetek számának előfordulását Kecskeméten [SHAFT].

Következtetés

Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy a bűnmegelőzésnek közvetlenül nehéz mérni a hatását. Ez egy preventív tevékenység. Azt valószínűsíteni, hogy hány bűncselekmény történt volna, ha nem létezik a Tourist Police szolgáltatása, lehetetlen, csak spekulatív módon lehetne megbecsülni. Azonban e tevékenység, amelyet a Turista Rendőrség kapcsán végeznek, rendkívül fontos mind a város, mind a vendégeink számára. Összegzésként megállapítható, hogy:

- o A rendőrség proaktív munkája szerves része kell, hogy legyen egy város turizmusfejlesztésének.
- o A Turista Rendőrség jelenléte csökkenti a bűnesetek mennyiségét Kecskemét belvárosában, mely biztonságérzetet kelt a látogatókban, ezáltal hosszú távon növekedhet az itt eltöltött vendégéjszakák száma.
- o Csökken a főtéri rendezvényeken tapasztalt bűncselekmények előfordulásának valószínűsége.

A rendelkezésünkre álló adatok alapos tanulmányozása és a felmérés arra a következtetésre jutottunk, hogy a rendőrség közreműködése elsődleges szempont Kecskemét város turizmusának tervezésében, fejlesztésében. A rendfenntartó és a várost irányító szervek együttes, összehangolt munkája révén egy biztonságos városkép alakul ki a turistákban, amely közvetve Magyarország pozitív nemzetközi megítélését eredményezi.

Forrásjegyzék:

- [1.] Burton R.: [1995] Travel Geography (second edition). Longman, Edinburgh, 514. p.
- [2.] Dános V.: [2003] Kriminológiai ismeretek, Rejtjel Kiadó, Budapest, 206. p.
- [3.] Dávid L.-Molnár F.-Bujdosó Z.-Dereskey A.: [2007] Biztonság, terrorizmus, turizmus. Gazdálkodás, 51.évf. 20. külökiadás, 160-166. p.
- [4.] Friedman, T.L. [2006]: The world is falt. The Globalized World in the Twenty-first Century, London, Pinguin
- [5.] Inskeep E.: [1991] Tourism Planning - An Integrated and Sustainable Development Approach. John Wiley & Sons, Inc. New York, 508. p.
- [6.] Kay, S.: [2004] Globalization, Power and Security. Security Dialog Vol 35. No.1.
- [7.] Kovács L.: [2008] Gazdasági jog I. Károly Róbert Főiskola, Gyöngyös, 252. p.
- [8.] Lengyel M.: [2002] A turizmus általános elmélete. I. Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája, Budapest, 232. p.
- [9.] Maslow, Abraham: [1954]. Motivation and Personality. New York: Harper. pp. 236.
- [10.] Michalkó G.: [1999] A városi turizmus elmélete és gyakorlata. Budapest, MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, 168 p.
- [11.] Michalkó G.: [2007] Magyarország modern turizmusföldrajza. Budapest - Pécs; Dialóg Campus Kiadó, 288 p.
- [12.] Mihály Cs.: [2009] A vendég-és turistabiztonságot szolgáló technikák elemzése. Szolnok, 72. p.
- [13.] Oláh T.: [2010] Turizmus és közbiztonság kapcsolata Salgótarján példáján. Gyöngyös, 61. p.

- [14.] Pompl W.-Lieb M.: [1997] Qualitätsmanagement im Tourismus. In: Lehr-und Handbücher zu Tourismus, Verkehr und Freizeit. R. Oldenbourg Verlag, München, 418. p.
- [15.] Pörge L.: [2008] BMK Füzetek 4. különszám: A Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája. Felelős szerkesztő:, A Biztonságos Magyarországért Közalapítvány kiadványa, Budapest, 87. p.
- [16.] SHAFT- Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Fertőzöttségi Térképe
- [17.] Shaw, M.: [2000] The Development of Common Risk Society: Theoretical Overview In: Kuhlmann-Callaghan (eds.): Military and Society in 21th Century Europe: A comparative Analysis, Hamburg, LitVerlag

Szerzők

Györki Mónika

turizmus-vendéglátás szak
4. évfolyam
főiskolai hallgató
Károly Róbert Főiskola
gyorkimoni@citromail.hu

Dr. Bujdosó Zoltán

főiskolai tanár
Turizmus és Területfejlesztési Tanszék
Károly Róbert Főiskola
zbujdoso@karolyrobert.hu

A KKV SZEKTOR STRATÉGIÁJÁNAK VIZSGÁLATA EGY FELMÉRÉS TÜKRÉBEN

HUGYI MILÁN
TAKÁCSNÉ GYÖRGY KATALIN

Összefoglalás

Mind nemzetközi, mind hazai szinten egy sikeres vállalati stratégia kialakításánál a profitérdek mellett a fenntarthatóság elemeire is hangsúlyt kell fektetni, hiszen ha ezt nem tesszük meg, az erőforrások kimerülését segítjük elő. Természetesen egy vállalkozás a profitszerzés céljából jön létre elsősorban, de a fenntarthatóság elveit nem hagyhatja figyelmen kívül a vállalkozás, ha a jövőben is életképes akar maradni a versenytársak, munkatársak és az ügyfelek körében. Ezért kell kiemelten kezelni a kkv-k stratégiájában is a vállalati társadalmi felelősséget (CSR).

A vállalat társadalmi felelősségvállalása mellett meghatározó még a sikerhez vezető úton az, hogy figyelembe veszi-e a vállalat a láthatatlan vagyont, ami a munkatársak kompetenciáján, az ügyféltőkén, a szervezeti tudástőkén, valamint a vállalati kapcsolati háló(ko)n alapszik.

A fenntarthatóság elveinek akceptálása és stratégiába való beépítésével közelebb kerülhetünk a „gondoskodó vállalathoz”, azonban a versenyképes és sikeres vállalathoz elengedhetetlen a folyamatos megújulás: az INNOVÁCIÓ!

Ha a vállalat ezeket beépíti a stratégiájába akkor egy olyan elveken nyugvó vállalatot kaphatunk, amely a jövőben is fenn tud maradni, hiszen „gondoskodik” az alkalmazottakról és környezetéről úgy, hogy közben folyamatosan megújul és fejlődik.

Kulcsszavak: versenyképesség, innováció, láthatatlan vagyonelemek, vállalati társadalmi felelősségvállalás,

The examination of the strategy in the SME sector – conclusions of a survey

Abstract

Besides profit interest, putting emphasise on the elements of the maintainability both on national and international level is of importance, otherwise one can induce the exhaustion of energy resources. The foundation of a business is of course driven by the generation of profits, but the principles of maintainability cannot be ignored if the business wants to

remain successful among the competitors, employees and clients. That is why small and medium sized enterprises need to pay special attention to Corporate Social Responsibility (CSR) in their strategies.

On the way to success, in addition to social responsibility, it is also determinative if the enterprise appreciates the invisible property, which is based on the competence of the colleagues, the client capital, corporate knowledge assets and the communicative networks of the business.

By accepting and implementing the principles of maintainability, the enterprise can approach the concept of a „helping enterprise”, but in order to remain competitive and successful, continuous renewal, namely, INNOVATION is necessary!

In case the business successfully applies these principles, it can survive in the future, as it „helps” its workers and environment, while constantly renewing itself and developing.

Keywords: *competitiveness, innovation, invisible elements, corporate social responsibility,*

Bevezetés

A kutatás célja a kis- és középvállalkozások stratégiai gondolkodásának vizsgálata volt. Azt vizsgáltuk, hogy a kkv-k milyen stratégiával rendelkeznek Magyarországon, valamint a kialakult stratégiájukban helyet kap-e az innováció, a vállalat társadalmi felelősségvállalás és a láthatatlan vagyoni kérdésköre, valamint, hogy hogyan vélekednek ezekről a hazai kkv-k és látják-e ezek jelentőségét, esetlegesen milyen korlátokba ütköznek ezen elemek alkalmazása kapcsán.

A kis- és középvállalkozások gazdasági szerepe jelentős nem csak Magyarországon, hanem az Európai Unióban is. A magyar GDP-hez közel 50%-ban járulnak hozzá, valamint az összes foglalkoztatott majd 70%-ának adnak munkát, így a gazdaság szerves részét képezik. Ezért kiemelt figyelmet kell fordítani a kis- és középvállalkozásokra, amelyeknek egyik kitörési pontja az innováció lehet, figyelembe véve a vállalatok társadalmi felelősségvállalását és az etikus magatartást, valamint hangsúlyt kell fektetni a láthatatlan vagyoni „menedzselésére” is.

Napjainkban erősödő tendenciát mutatnak a fenntarthatóság „hármass pillérei” közül a környezeti és társadalmi „pillérek” is, hiszen ha a profitérdek mellett ezekre nem figyelünk, akkor az erőforrások kimerülését segítjük elő. Ennek megelőzésére a CSR elemeit bele kell szőni a vállalat stratégiájába, hogy a fenntartható fejlődés elveivel összhangban működjenek a vállalkozások.

Mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalmat tekintve elmondható, hogy a vállalkozások számára széles stratégiai eszköztárat vonultat fel, amelyek

többnyire nagyvállalatok vagy bizonyos piacokon tevékenykedő vállalkozások számára jelenthetnek megoldást. A gyakorlatban ezen elemeket – a lehetőségekhez mérten – próbálják átvenni a kis- és középvállalkozások is, azért, hogy sikeresek legyenek és eredményes gazdasági folyamatokat realizáljanak. Azonban, hogy ezt milyen mértékben, milyen tartalommal és milyen sikerrel tudják átültetni stratégiájukba – ha egyáltalán tesznek lépéseket ennek érdekében –, jelenti a kutatásunk fő kérdését.

Anyag és módszer

A kkv szektort Magyarországon vizsgáltuk mélyinterjú és kérdőív segítségével. A megkérdezést részben személyesen, részben elektronikusan folytattuk le 2011. kora őszén. A kutatás négy fő kérdéskört vizsgál: stratégiával-, innovációval-, láthatatlan vagyonnal- és társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos kérdéseket. A kérdőívben nyílt és zárt kérdéseket, valamint likert skálát alkalmaztunk. 180 kérdőívet osztottunk ki és 28 kérdőív érkezett vissza, ami 15,5%-os megválaszolási arányt jelent. Számos oka lehet annak, hogy a megválaszolási hajlandóság a kkv-k körében igen alacsony. Betudható annak is, hogy azon vállalkozások, akik nem válaszoltak, nem tartják fontosnak az ezekből lesűrhető információkat és az operatív teendők mellett feltehetően nem foglalkoznak a stratégia kialakításával és a tudatos jövőbeli tervezéssel sem. A kutatás ugyan nem tekinthető reprezentatívnak, de alkalmas arra, hogy mások által korábban készített tanulmányokhoz – a témához és a főbb kérdéscsoportokhoz – köthetően összehasonlításokat lehessen tenni. A kérdőívek kiértékelésénél a megoszlási viszonyszámok statisztikai számítási módszert, valamint súlyozott számtani (aritmetikai) módszert alkalmaztunk.

A válaszok 57%-a mikrovállalkozásoktól, 29%-a kisvállalkozásoktól, míg 14%-a középvállalkozásoktól – a Dél-dunántúli régió kivételével, mind a hat régióból – érkezett az 1990 és 2009 között alakult kis- és középvállalkozásoktól. A válaszadók között legnagyobb arányban a szolgáltató szektor képviseltette magát a mezőgazdasági és ipari termelők mellett.

Hipotézisként kerültek felállításra:

- A hazai kis- és középvállalkozások többsége nem rendelkezik formális stratégiával, azonban az informális stratégiájuk „tervszerűen” felépített a lehetőségekhez mérten.
- Innováció területéhez kapcsolódóan megfogalmazásra került azon állítás, amely azt mondta ki, hogy a hazai kis- és középvállalatok az innovációban látják kitorési, fejlődési lehetőségüket, aminek megvalósítása sokszor (gazdasági) akadályokba ütközik.

- A láthatatlan vagyonelemekből való profitálás lehetősége nem ismeretes a kkv-k előtt és ezért ezen elemek gondozása nem valósul meg.
- A társadalmi felelősségvállalás (CSR) a kis- és középvállalkozások esetében még csupán kezdetleges.

Eredmények

Stratégiával kapcsolatos kutatási eredmények

A megkérdezett vállalkozások közül csupán 7% vélekedett úgy, hogy rendelkezik formalizált stratégiai tervvel. 21% nem rendelkezik stratégiával, pusztán határozott jövőképe van. Legnagyobb arányban (36%) voltak azok, akik azt vallották, hogy a jelenlegi helyzet nem teszi lehetővé hosszú távú stratégia kialakítását és szintén ugyanilyen arányban pedig úgy vélekedtek, hogy részben rögzített, részben pedig menet közben kialakuló stratégiát követnek. Szerencsére nem volt olyan válaszadó, aki azt jelölte volna meg, hogy semmilyen módon nem tervezi tevékenységét. (1. ábra)

Forrás: saját számítás, 2011.

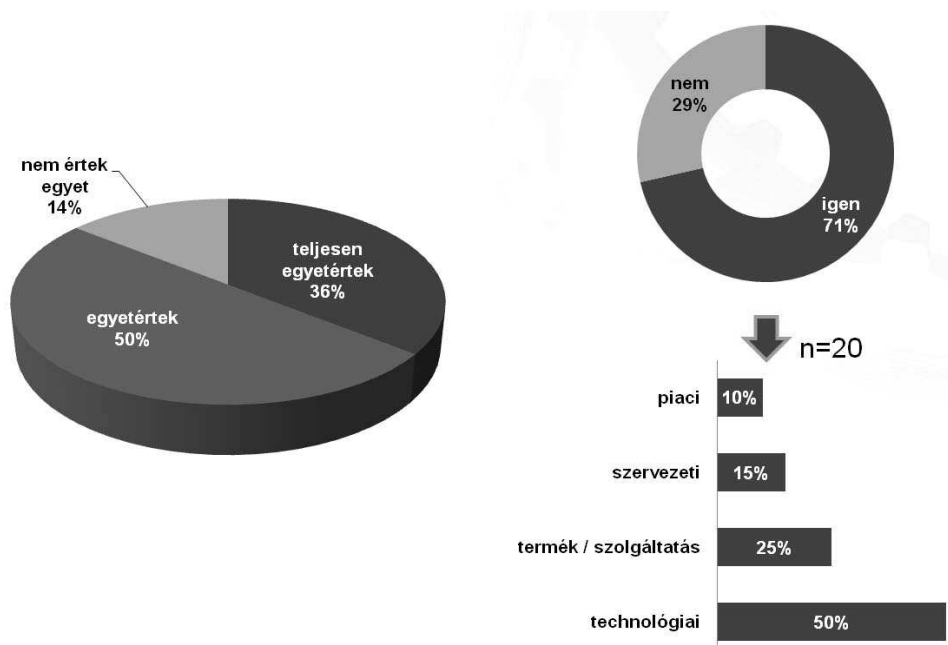
1. ábra A kis- és középvállalatok stratégiakészítésről alkotott véleménye (n=28)

A tudatos stratégiaalkotás a megkérdezett kis- és középvállalatok körében 2011-ben sem jellemző, hanem a menet közbeni stratégiaalkotás a jellemző, de megállapítható, hogy megjelent a stratégia mentén való gondolkodás.

Innovációval kapcsolatos kutatási eredmények

Továbbiakban vizsgáltuk a kkv szektor innovációról való ismeretét, innovációs készségét. Azzal kapcsolatban, hogy az innovációt lehet-e a kis- és középvállalkozások kitörési esélyének tekinteni a következő eredmények születtek:

- A vizsgálat alá vont kkv-k 86%-a úgy vélekedett, hogy egyetért azzal, hogy az innováció jelent(het)i a kkv-k számára a kitörési lehetőséget, amellyel eredményesebbek lehetnek.
- Az innovációs tevékenység jelenlétéről kevesebben számoltak be, mindössze 71%. Látható, hogy az innováció megvalósítása elmarad az előbb ismertetett 86%-os értéktől, azaz sok esetben különböző akadályok gördülnek a vállalkozások elé, hogy ötleteiket megvalósítsák. Azon vállalatoknál, ahol folyik innovációs tevékenység vizsgáltuk az innovációs tevékenység típusait is. Legnagyobb arányban a technológiai innováció típust jelölték meg a válaszadók a saját vállalkozásuknál, mint legjellemzőbb innovációt a közelmúlta vonatkozólag.
- A második helyen szerepel a termék/szolgáltatás innováció, amelyet a válaszadók 1/4-e jelölt meg, mint vállalatuknál legjellemzőbb innováció típust. A szervezeti innováció 15 százalékos értéket ért el. Szerencsére akadtak olyan válaszadók is (10%), akik a piaci innovációt jelölték meg, és – a válság ellenére is – próbálnak új piac(ok)ra lépni, hogy új területet meghódítva a „kék tavak” meghatározó szereplőivé váljanak. Ilyen például, amikor egy szolgáltató (helyi sajtó) nem csak szórólapokat és heti rendszerességgel megjelenő hirdetési újságot készít és terjeszt, hanem a település lakóinak szóló városi lapot is megjelentet a város lakóinak szóló lakossági és közéleti hírekkel, információkkal és eseményekkel az önkormányzattal karöltve. (2. ábra)

Forrás: saját számítás, 2011.

2. ábra **Innováció, mint a kis- és középvállalkozások kitörési esélye (bal oldali ábra) és innovációs tevékenység jelenléte és típusainak megoszlása (jobb oldali ábra) (n=28)**

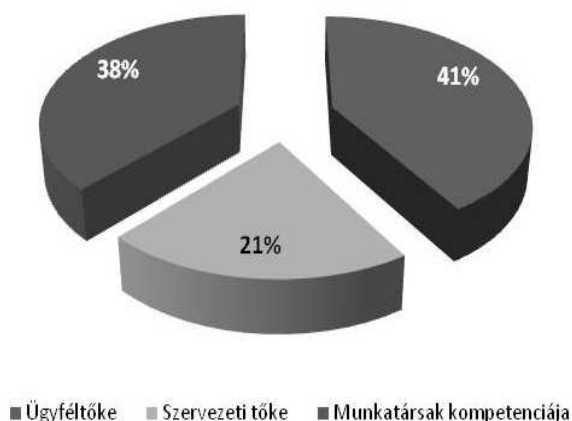
A láthatatlan vagyonnal kapcsolatos kutatási eredmények

A szakirodalomban egyre nagyobb jelentőséget kapó területtel is foglalkoztunk, a vállalatok láthatatlan vagyonával. A láthatatlan vagyonelemek értékét úgy definiálja BODA [2005], hogy a piaci érték és a könyv szerinti érték különbsége. A láthatatlan vagyonelemek alatt az ügyféltőkét, szervezeti tőkét és a munkatársak kompetenciáját értjük. A vállalkozások piaci értékében egyre nagyobb szerepe van a láthatatlan vagyonelemeknek, hiszen tudásalapú társadalom kezd kialakulni. A megkérdezettek átlagosan a vállalkozásuk piaci értékének közel 1/3-át (32%) tekintik, mint láthatatlan vagyonelemet. Természetesen a piaci értékhez való viszonyításkor nem szabad megfeleledkezni az adott vállalkozás tevékenységi köréről és az aktuális makrogazdasági és piaci helyzetről sem, hiszen ezek mind módosíthatják, hogy egy-egy vállalkozás piaci értéke mennyiben tér el a könyv szerinti értékétől, de azt látni kell, hogy a láthatatlan vagyonelemek jelentősége növekedő tendenciát mutat.

A vállalat láthatatlan vagyonelemei hatással vannak a vállalat innovációs tevékenységére is. Ahhoz, hogy egy vállalat innovatív legyen, ötletek kellenek, amelyek a humán tényező képességeitől, készségeitől és kvalifikáltságától függnek elsősorban. Egy vállalat akkor lehet eredményes és versenyképes, ha meg tud újulni és versenytársaikat felül tudja múlni. Ehhez

szükség van olyan munkatársakra, akik rendelkeznek újszerű és potenciális ötletekkel a piaci igények kielégítésére. Az ő „K+F tevékenységük” jelentősége meghatározó (lehet) a vállalat teljesítménye és eredménye szempontjából, aminek számszerűsítése, kimutatása ma még nem igazán valósul meg, de szükségessége nem kérdőjelezhető meg.

Továbbiakban vizsgáltuk a láthatatlan vagyonelemek megítélését, értékelését. A láthatatlan vagyonelemek közül a legfontosabbnak az ügyfélteket (41%) és a munkatársak kompetenciáját (38%) jelölték meg, amelyek arányait tekintve közel hasonló értéket kaptak. A szervezeti tőke 21%-os értékkel képviseli magát a láthatatlan vagyonelemek között. (3. ábra) Ha egy vállalat olyan kialakult kapcsolati hálójával rendelkezik, akikkel gyümölcsöző együttműködések sorozatát valósítják meg és olyan szakemberekkel dolgozik, akiknek szakmai múltja és képességei meghatározóak, akkor a vállalati értékkeremtésben láthatóvá válik, hogy miért bírnak oly nagy jelentőséggel a láthatatlan elemek, amelyek ma még kevésbé számszerűsíthetők és kimutathatóak. Ezen okokat ismerve érthetővé válik a számviteli rendszerek átalakításának szükségessége is, amiről Laáb [2009] is beszámol, hiszen azon elemekre is hangsúlyt kellene fektetni a kimutatásokban, amelyek – sok esetben, sok iparágban – meghatározóbbak a piaci érték szempontjából, mint a materiális (látható) vagyonelemek.

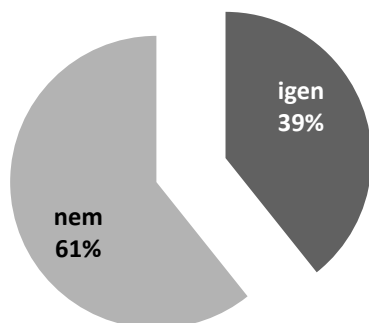
Forrás: saját számítás, 2011.

3. ábra A láthatatlan vagyonelemek átlagos megoszlása (n=28)

A vállalatok társadalmi felelősségvállalásával kapcsolatos kutatási eredmények (CSR)

A CSR szemlélethez köthetően kiemelt figyelmet érdemelnek a vizsgált tényezők közül az etikus viselkedés, hitelesség és korrupciómentesség, amelyek az 5-ös skálán 4-es feletti értéket kaptak, és amelyek a CSR társadalmi oldalához köthetőek. Ki kell még emelni az innováció 4,1-es

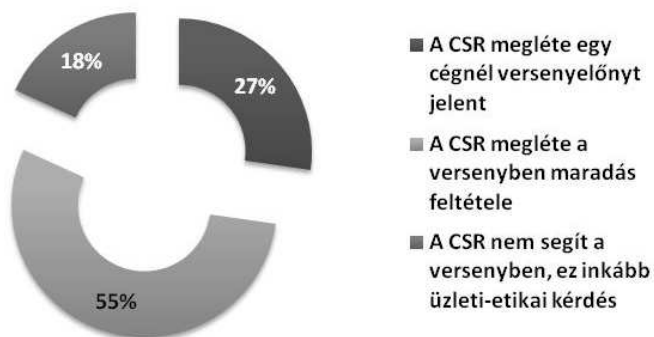
értékét, amely azt mutatja, hogy fontosnak tartják azt, hogy az innováció során úgy hozzanak létre új terméket, hogy az a fenntartható fejlődés elveivel összhangban valósuljon meg.

Forrás: saját szerkesztés, 2011.

4. ábra A CSR tevékenységének megvalósulási aránya (n=28)

A megkérdezett kis- és középvállalkozások 39%-a folytat csupán – valamilyen formában – CSR tevékenységet. (4. ábra) A nagyvállalatokhoz hasonló formában a kis- és középvállalkozásoknak nincs lehetősége önálló szervezeti egységként, hozzátartozó CSR felelős kijelölésével megvalósítani a CSR tevékenységet, mert erőforrás és anyagi korlátokba ütközik. Kutatásunk alá is támasztja ezt, hiszen egyetlen egy olyan kkv sem volt, akinél külön CSR részleg és felelős lett volna. Azoknál a vállalatoknál, ahol folyik CSR tevékenység ott 73% esetén az igazgatósághoz, míg 27% esetén a marketing részleghez kapcsolják a CSR tevékenységet. A válaszadók 2/3-a szerint a CSR elsődlegesen a vállalat társadalmi megítélése és ügyfelek elégedettsége miatt fontos.

Forrás: saját számítás, 2011.

5. ábra CSR és a versenyképesség kapcsolatának megítélése (n=11)

A válaszadók 82%-a szerint a CSR versenyképesség szempontjából meghatározó. 55% vélekedik úgy, hogy a versenyben maradás feltétele a CSR elvei mentén való gondolkodás és 27% szerint pedig versenylőnyt jelent, ha a vállalkozás a CSR elvei szerint működik. (5. ábra) Ugyanakkor ellentmondás fedezhető fel abban, hogy üzletileg lényegtelennek tartják (91%) és csak informálisan ismerik el, ha egy kis- és középvállalkozás a fenntartható fejlődés elveivel összhangban, társadalmilag felelősen gondolkodik és tevékenykedik. A jövőben növekednie kell(ene) a CSR megbecsülésének, valamint a vevőknek olyan keresletet kellene támasztaniuk a vállalkozások felé, amelyek a fenntarthatóság elveit képviselik, így a jövőben még inkább a versenyben maradás feltételeként kellene emlegetni ezen eszméket, hiszen az élheterőbb jövő megteremtéséhez alapvető kritériumként kell szerepelnie.

A megkérdezettek többsége (64%) vélekedett úgy, hogy a magyar üzleti kultúrában a CSR megítélése javulni fog. A fennmaradó válaszadók véleménye alapján pedig változatlan marad a CSR jelentősége.

Következtetések

A megfogalmazott hipotézisek – egy kivételével – teljesültek.

- A hazai kis- és középvállalkozások többsége nem rendelkezik formális stratégiával: igazolva.
- A hazai kis- és középvállalkozások ugyan nem rendelkeznek formális stratégiával, de informális stratégiájuk tervszerűen felépített a lehetőségekhez mérten: igazolva.
- Az innováció jelentőségét a kkv szektor szereplői elismerik, de gyakorlatban nem minősítik magukat innovatívnak: igazolva.
- A láthatatlan vagyon ismeretével kapcsolatos hipotézis részben teljesült, még nem ismeretes a láthatatlan vagyonból való profitálás lehetősége a kis- és középvállalatok számára, de a megkérdezettek kezdik felismerni a láthatatlan vagyon létét, jelentőségét.
- A vállalatok társadalmi felelősségvállalása a kkv-k esetében: igazolva.

A kutatás eredményeit összevetve korábbi kutatások eredményeivel, megállapítható, hogy a korábbi kutatások eredményeit ismételte meg a 2011-ben lefolytatott felmérés is. KARDA [2009] kutatásából szintén kiderül, hogy a kkv-k esetében a többség (55%) nem készít formalizált stratégiai tervet, pusztán jövőképpel rendelkezik. Ennek többféle oka lehet, egyik ilyen, hogy nem tudnak a nagyvállalatokhoz hasonlóan tervezni, mert kisebb réteget szolgálnak ki, vagy olyan egyedi igényeket elégítenek ki, amelyek gyorsan változnak, és amikhez nekik is alkalmazkodniuk kell, ha továbbra is fenn akarnak maradni. Látható, hogy mind két kutatás ugyanazon eredményre

jutott lényegében, mint SALAMONNÉ [2000] is: a kis- és középvállalati szektor esetén a stratégiák különböző erők összjátékaként inkább kialakulnak, mintsem alakítják azokat. Még 2011-ben sem rendelkeznek a kkv-k formális stratégiával.

A kkv szektorban ismerik és elismerik az innováció fontosságát, azonban gyakran akadályokba ütköznek. Az innováció jelentősége megmutatkozik mind a három féle kkv típus esetében: a nagyvállalatokhoz kapcsolódó kkv-k esetében, ahhoz, hogy ki tudják szolgálni a nagyvállalatokat, a kiszervezett feladatokat (outsourcing) vagy a beszállítói feladatokat el tudják látni innoválniuk kell, hiszen a nagyvállalat által megkövetelt technológiai szintet el kell érniük. Az innovatív kis- és középvállalkozások szerepe is ismert, a folyamatos fejlődéshez és a verseny fenntartásához – az ország gazdasági teljesítményét is tekintve – szükség van az innovatív kis- és középvállalkozásokra. Harmadsorban léteznek azok a kkv-k, amelyek a lokális piacon jelentkező piaci rések (kék tavakat) kielégítését célozzák meg, amihez szintén elengedhetetlen az innováció, hiszen a speciális igényű kereslet csak így elégíthető ki. Érthetővé válik, hogy miért van jelentős szerepük a kis- és középvállalatoknak is az innovációban. Továbbra is igaz – alátámasztva KARDA [2009] eredményét –, hogy a kkv-k körében az innováció mértéke nem elég magas, valamint az európai vállalatokkal szintén megállapítható, hogy a magyar kkv-k innovációs készsége elmarad azoktól.

A láthatatlan vagyon gondozása a vállalkozás eredményes működéséhez elengedhetetlen, hiszen a stakeholderekkel ápolni kell a kapcsolatokat, szervezeti értékeket gondozni és fejleszteni kell, valamint a munkatársak munkáját el kell ismerni és jutalmazni kell, tovább kell képezni őket, hogy a vállalat számára – és saját maga számára – értéket teremtsen. A láthatatlan vagyon felértékelődéséről egyre több szakirodalom szól és foglalkozik annak megközelítésével, mérhetőségével, azonban még így is elég új területről van szó, amelynek megjelenítése a vállalati vagyont érintő kimutatásokban nem egyszerű, nehezen számszerűsíthető. Kutatásunk eredménye is jól érzékelteti a Boda [2005] által leírtakat. Egyrészt a piaci értéket jelentősen befolyásolja az, hogy a vállalatnak milyen láthatatlan elemei vannak – függően a vállalkozás tevékenységi körétől – és azok milyen tartalommal bírnak, valamint azok mennyire meghatározóak a vállalat teljesítményében, sikerességében és piaci értéke tekintetében. A válaszadók véleménye szerint a legfontosabb vagyonelemeknek az ügyfél-tőkét és munkatársak kompetenciáját tekintették. A kis- és középvállalkozások elismerik a láthatatlan vagyon jelentőségét, de ebből tudatosan még nem képesek előnyt kovácsolni.

A növekvő népességgel összefüggésben – ismerve a Föld rendelkezésre álló természeti erőforrás mennyiségét – belátható, hogy a Föld erőforrásai szűkösek, ezért nem szabad „kizsákmányolni” a Föld értékeit felelőtlenül, nem gondolva a jövőre. A CSR tevékenységet versenyképesség szempontjából is fontosnak tartják, ennek ellenére üzleti szempontból nem ismerik el. Mindenképpen a fenntartható fejlődéssel összhangban kell megvalósítani a vállalat működését, amely figyelmet szentel a társadalmi- és környezeti elemekre is a gazdasági érdekeken túl, hiszen a világot nem a szüleinktől örököltük, hanem gyermekeinktől és unokáinktól kaptuk kölcsön.

A kutatás során vizsgáltuk a kis- és középvállalkozások stratégiai, innovációs, valamint a vállalat társadalmi felelősségvállalással és láthatatlan vagyonnal kapcsolatos szemléletmódját. Látható, hogy sok esetben a makro- és mikrogazdasági tényezők nem teszik lehetővé, hogy a kkv-k formális stratégiát alakítsanak ki. Az innováció területén további ösztönzés szükséges, innovációs tevékenységük jelentős mértékben befolyásolja a gazdaság egész teljesítményének színvonalát.

Globalizáció nincsen lokalizáció nélkül. Rávilágítottunk arra, hogy miért fontos az érintettekre figyelmet fordítani és azok milyen hatással lehetnek a vállalatra nézve, valamint a láthatatlan vagyon kapcsán bebizonyosodott, hogy a vállalat piaci értéke miatt is függ sok esetben a vállalat láthatatlan vagyonelemeitől, amelyek az ügyfél tőke, szervezeti tőke és a munkatársak kompetenciáját foglalják magukban. Ahhoz, hogy az érintettek is elégedettek legyenek, valamint – kapcsolódva a fenntartható fejlődéshez is – a kis- és középvállalkozásoknak nagyobb figyelmet kell fordítaniuk az ügyfelekre, munkatársakra és egyéb érintettekre, hiszen a legkönnyebben elérhető értékeket kell „kihasználniuk” (a szó pozitív értelmében), nem pedig folyton az elbocsátáson és egyéb társadalmilag felelőtlen változásokban kell gondolkozniuk. Emellett fontos még a környezeti felelősségvállalás is, amelyre – a vállalkozás tevékenységétől függően – nagyobb figyelmet kell szentelniük a vállalkozásoknak és ezeket tudatosítani kell bennük, akár a kormányzati jogszabályokon keresztül, akár a fogyasztói kereslet segítségével, akiknek meg kell különböztetniük a valóban felelős vállalat termékeit/szolgáltatásait, azaz nem szabad, hogy a jövőben azon termékek iránt tanúsítsanak érdeklődést, amelyek a fenntarthatóság elveivel ellentétesen valósulnak meg.

Forrásjegyzék:

- [1.] Boda Gy. [2005]: A tudástőke kialakulása és hatása a vállalati menedzsmentre. PhD értekezés. BME. Budapest. 2005. 118 p.
- [2.] Karda L. [2009]: A kis- és középvállalatok stratégiai vezetése. PhD értekezés. Nyugat-magyarországi Egyetem. Sopron. 2009. 152 p.
- [3.] Laáb Á. [2009]: Hogyan lehet értékelni a cégek kompetenciavagyonát Vezetői Számvitel módszertani füzetek, Complex Kiadó, 2009. október. 51-61 pp.
- [4.] Robert S. Kaplan – David P. Norton [2004]: Strategy Maps. Converting Intangible Assets into Tangible Outcomes. Harvard Business School Publishing Corporation. 2004. 512 p.
- [5.] Salamonné Huszti A. [2000]: Jövőkép és stratégiaalkotás. Kossuth Kiadó. Budapest. 2000. 208 p.
- [6.] Szlávik J. [2009] : A vállalatok társadalmi felelősségvállalása, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2009. 292 p.
- [7.] Takács-György K; Takács I [2011]: Global Challenges and Local Answers by the SMEs in the North Hungarian Region – Role of Strategic Thinking. The International Conference Small and Medium Sized Enterprises in a Globalized World, 5th Edition. Conference Proceedings. 7-19 pp.

Szerzők:

Hugyi Milán – Vállalkozásfejlesztés (MA) hallgató

Károly Róbert Főiskola, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

milan.hugyi@gmail.com

Dr. Takácsné dr. habil György Katalin

egyetemi docens

Károly Róbert Főiskola

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

tgyk@karolyrobert.hu

A KÖZÚTI ÁRUSZÁLLÍTÁS KÁROSANYAG-KIBOCSÁTÁSA, MINT NEGATÍV EXTERNÁLIA

MIHÁLY LÁSZLÓ
MILLER GYÖRGY

Összefoglalás

A fuvarozók szervezik a közúti szállítást, a gépjárművezetők vezetik a tehergépjárműveket, a járművek pedig róják az utakat. Mi történik a szállítás közben, mely a legnagyobb hatással van a külső környezetre? Természetesen a szállítás zajjal jár, terheli az utakat, növeli a forgalmat, sokszor bosszúságot okoz a közlekedésben. A felsorolt tényezőkön felül, a legsúlyosabb problémát mégis a károsanyagok kibocsátása okozza, mely nagy hatással van a külső környezetre, és hatással lehet a gazdaságra is, így externáliának tekinthető. Mivel a környezetben károkat okoz, így negatív externália. A külső gazdasági hatás nehezen számszerűsíthető, mi mégis erre vállalkoztunk dolgozatunkban. Az Európai Unió irányelvét felhasználva környezeti költség értékeket rendeltünk a különböző károsanyag-kibocsátási osztályba sorolt járművekhez. Így meghatároztuk, hogy fajlagosan egy megtett kilométer mekkora plusz kiadást jelentene a fuvarozók számára, ha a járműveik által okozott környezeti kárt nekik kellene megtéríteni. Ezt követően olyan szabályozási módszerre tettünk ajánlást, mely közvetett módon hajtaná be a környezeti költséget a közúti szállításban. A módszer lényege, hogy a környezeti költséget az autópályákon megtett út alapján és a motor emissziós besorolása alapján kellene meghatározni. Így a német és osztrák autópályák díjaiban 14 – 29%-os drágulás következne be. Dolgozatunkban csak a hosszútávú fuvarozással foglalkoztunk részletesen. A városi, elosztó fuvarozásban a környezeti költség meghatározása további módszerek kidolgozását igényelné.

Kulcsszavak: externália, Scania, kipufogógáz, környezetvédelmi rendszer

The road transport's exhaust emissions as negative externalities

Abstract

Transporters control road transport, drivers drive trucks, trucks go on roads. What is happening during transportation? What is the biggest effect for the environment? Transportation goes with noise, burden on the roads, increase traffic, cause traffic jams. Above the listed facts, the biggest problem is the exhaust emissions, which is effected for the environment, and can effect for

the economy, so we can call it externality. It is a negative externality, because it destroys environment. An externality can not be characterized by figures; in spite of this we can try to calculate figures to describe the externalities. We used the Directive of the European Parliament and of the Council to calculate environmental costs for trucks in different emission categories. After that we defined the additional cost of the exhaust emissions. This cost can be covered by the transporters. We offer a regulation system, based on the exhaust emission cost. This method recovers the costs indirectly. The cost would be built in the highway fee. The new fee will be based on the way, and the exhaust emissions. The environmental cost will increase the highway fee with 14 – 29% on the Austrian and German motorways. We have dealt only with long-way transportation. The distribution transportation will require further methods.

Keywords: *externality, Scania, exhaust emissions, environment system,*

Bevezetés

Ha belépünk egy hipermarketbe, vagy akár a sarki közértbe, és elgondolkozunk, hogy hogyan került ide az áru, az is eszünkbe jut, hogy milyen hatások kísérik az áruk áramlását? A helyi boltok polcaira hasonlóan jut a termék, mint a gyártó helyről az elosztó helyre. Talán a méretek kisebbek, mert míg Európa szerte nyerges vontatók róják az utakat nagyjából 24 tonna áruval, addig a városokban kisebb kapacitású járművek osztják szét a szükséges termékeket a boltok között. Bár a méreteken jelentős különbségek vannak, már ránézésre is, viszont hatásukban nem különböznek jelentősen. A cikkünk következő fejezeteiben ezen hatásokat értelmezzük, és számszerűsítjük a károsanyag-kibocsátást, mint negatív külső hatást. Mielőtt rátérnénk arra, hogy milyen hatásokat keltenek a közúti áruszállító járművek, szükség van azok meghatározására. A külső, gazdaságot is befolyásoló hatásokat externáliáknak nevezzük, mely KERÉKES [2007] definíciója szerint olyan tevékenység, mely harmadik személynek vagy személyeknek a jóléti függvényét módosítja. A pozitív externália növeli a jólétet, a negatív externália pedig csökkenti. A jólét növekedéséért vagy csökkenéséért a harmadik felet nem kötelezik a haszon ellenértékének megfizetésére, vagy a kárért nem kompenzálják. A harmadik fél részére előidézett hatás létrehozása nem szándékolt. Érinthetik a termelőket és a fogyasztókat. A következő fejezetekben vizsgált közúti áruszállítás kiváló példa az externáliák vizsgálatára, mert a tevékenység negatív és pozitív hatásai együtt jelentkeznek. Gondoljunk csak arra, hogy az áruszállítás rendkívül környezetszennyező, viszont az autópályák megépítése csökkenti az alsóbb rendű utak terhelését, és felértékeli az autópálya melletti telkeket, és javítja a

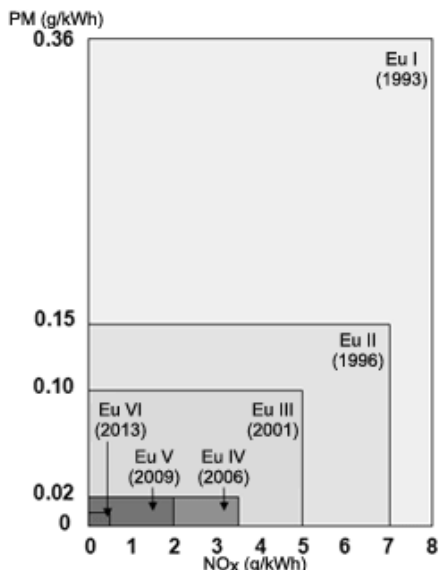
környező települések gazdasági helyzetét. A környezetszennyezés által okozott kár különböző formában jelentkezhet Kerekes és Szilávik szerint, lehet emberi egészségre gyakorolt, élő természetben okozott, és épített környezetben keletkezett. Ez alapján erősen indokolt a közúti áruszállítás környezetszennyezésének, mint negatív externáliának környezeti kárértékelése. Ehhez az előre meghatározott értékeket az Európai Unió 2009/33/EC irányelve határozta meg, mely a tiszta és energia hatékony közúti szállítást hivatott szolgálni. Az irányelv üzemanyagként a gázolajat, a földgázt és az etanolt ismeri el. Természetesen a károsanyag-kibocsátás legnagyobb mértékben az üzemanyag-fogyasztástól függ, így a jármű optimális működésétől. Az üzemanyag fogyasztás sok paramétertől függ, így egy átlagos fogyasztással számolhatunk a kalkuláció során. A becsült, és elfogadott átlagfogyasztási értékeket a további számítások elvégzéséhez tehát figyelembe kell vennünk. (1. táblázat)

1. táblázat: Európai unió irányelve alapján meghatározott fogyasztási értékek

Gázolaj-fogyasztás európai hosszútávú fuvarozásban:	0.35 liter/km	Buszok gázolajfogyasztása:	0.46 liter/km
Etanol fogyasztás európai hosszútávú fuvarozásban:	0.56 liter/km	Buszok etanol fogyasztása:	0.74 liter/km
Gázfogyasztás elosztó fuvarozásban:	0.4 Nm ³ /km	Buszok gázfogyasztása:	0.45 Nm ³ /km

Forrás: Directive 2009/33/EC of the European Parliament and of the Council

Az irányelv azt is előírja, hogy az egyes járművek milyen lehetséges környezeti kárt okozhatnak élettartamuk során. Az egyes szigorításokkal egyre kevesebb károsanyagot bocsátanak ki a járművek, így egyre kisebb környezeti kárt okoznak.(1. ábra)

Forrás: <http://www.volvotrucks.com/trucks/hungary-market/hu-hu/aboutus/environment/our-trucks-and-services/Pages/Emissions-from-trucks.aspx>

1. ábra: Emissziós határértékek „evolúciója”

Ahhoz, hogy meghatározzuk a járművek környezeti kárát szükség van az egyes károsanyagok által okozott kár számszerű egységköltségére, amely irányelv formájában rögzített az Európai Unió. (2. táblázat)

2. táblázat: Európai unió irányelve alapján meghatározott károsanyagok egységköltségei

Károsanyag	Rövidítés	Költségérték	Költségegység
Szén-dioxid	CO ₂	0,0350	EUR/kg
Nitrogén-oxidok	NO _x	0,0044	EUR/g
Részecskék	PM	0,0870	EUR/g
Szénhidrogén	HC	0,0010	EUR/g

Forrás: Directive 2009/33/EC of the European Parliament and of the Council

A kalkuláció olyan járművek esetében végezhető el sikeresen, melyek meghatározott üzemanyaggal működtethetők, és nem állíthatók át más üzemanyagra. Emellett a kalkuláció csak földgázhajtású járműveknél számolható, biogáz hajtóanyag esetében nem.

A. Pigou [idézi: KERÉKES 2007] a társadalom ráfordításait a termelésre egységesen kivetett adók segítségével vélte internalizálhatónak. „A külső

gazdasági hatások belsővé tétele a környezetszennyezést a vállalatok számára költségessé teszi.” [KEREKES 2007]

A környezetszennyezést szabályozási szempontból a következőképpen csoportosítja KOCSIS [2002].

	A szennyezés mennyiségét az állam szabja meg	A szennyezés mennyiségét a piac szabja meg
A szennyezés árát az állam szabja meg	Közvetlen szabályozó eszközök (command and control) (szabvány, offset, netting)	Pigou (kibocsátási adó, letét-visszafizetés, elhárítási támogatás)
A szennyezés árát a piac szabja meg	Szennyezési jogok piaca (buborékpolitika, emissziós bankügylet)	Coase (tulajdonjogok meghatározása, jogi felelősség)

Forrás: KOCSIS [2002]

2. ábra: Környezetszennyezés-szabályozási mátrix

„A szabályozásnak három fő formája ismeretes:

1. Közvetlen, vagy normatív szabályozás
2. Közvetett, vagy gazdasági szabályozás, amelynek három fő típusa:
 - az adó vagy díj (vagy más hasonló közteher),
 - a támogatás (szubvenció), és
 - a piacteremtés.
3. Információn alapuló szabályozás” [KEREKES 2007]

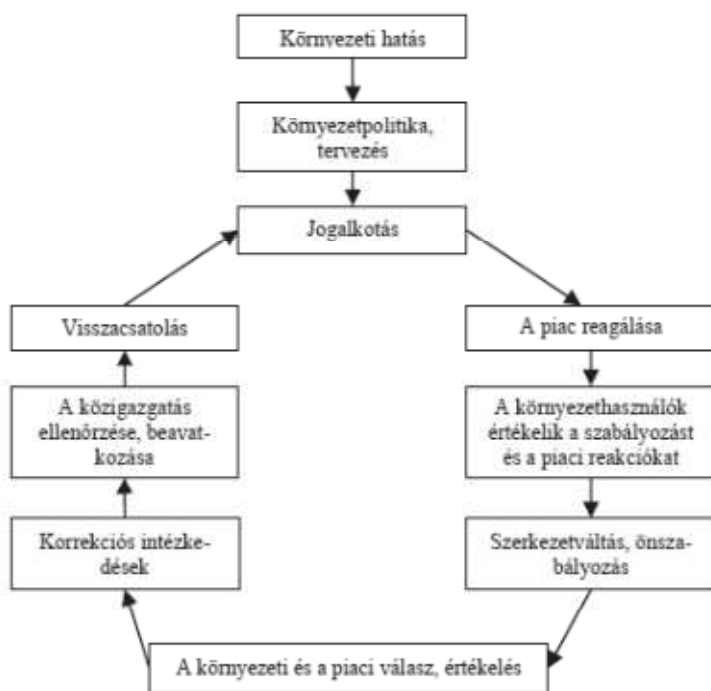
A külső gazdasági hatás internalizálása jelen esetben gazdasági szabályozással valósulhat meg. A szabályozás pedig közvetlen szabályzó eszközökkel kivitelezhető. Mivel a környezeti költség bevezetése ellenérzéseket válthat ki a fuvarozókból, így feltétlenül szükséges bevezetésének pontos megtervezése, és a bevezetés minden lépésének betartása. (3. ábra)

Anyag és módszer

Jelenleg Magyarországon semmi nem ösztönzi a fuvarozókat, hogy lecseréljék a régi terítő járműveiket, vagy a belföldön használt nyerges vontatóikat. Európa néhány országában már az autópályadíjban megjelenik az ösztönzés a modernebb járműre, mert az autópályadíj modernebb jármű esetében olcsóbb. Ezért érdemes megvizsgálni, hogy vajon mennyivel drágulna az áruszállítás, ha a fuvarozóknak ki kellene fizetni a kibocsátott

károsanyag költségét? Ahhoz, hogy ezt az értéket meg tudjuk határozni a Scania járműgyártó elérhetővé tett egy on-line kalkulátort, mely segítségével:

- számítható az energiafogyasztás,
- meghatározható a kibocsátott károsanyagok mennyisége,
- kalkulálható a jármű szén-dioxid emissziója,
- választ ad a járművek meghatározott környezeti lábnyomára szolgáltatásuk végzése során.

Forrás: BÁNDI [2001]

3. ábra: A gazdasági szabályozás struktúrája

A számítás meghatározott indikátorok segítségével történik, melyek emissziós faktorokon, és az Európai Unió irányelvében meghatározott értékeken alapulnak. Az éves futásteljesítményt és az élettartamot az adott ország elfogadott szakmai tapasztalatainak megfelelően módosítani lehet. Az irányelv meghatározott értékei: tehergépjármű 1 000 000 km, busz: 800 000 km. Magyarországi tapasztalatok az évi 150 000 km-es futásteljesítményt fogadják el, így egy jármű 10 éves élettartama alatt 1 500 000 km-t teljesít. A károsanyag-kibocsátás értékeit az irányelv megengedett maximális mennyiségben szabályozza. Ehhez szükség van a különböző

környezetvédelmi osztályba sorolt járművek adataira, melyek a kalkulátorban rendelkezésre állnak. A korszerűtlen járművek értékei könnyen összehasonlíthatók a legkörnyezetkímélőbb járművek azonos értékeivel. A megvásárolt, illetve megrendelt járművek kibocsátási értékei és energia fogyasztási értékei minden esetben nyilvánosak, így a kalkulációs sémát ellenőrzésre is fel lehet használni. Ezt követően kiszámítható, hogy egy jármű üzemeltetésének költsége mennyivel nőne meg, ha a környezeti terhelést, mint költséget a fuvarozónak meg kellene térítenie. Ha tudjuk, hogy mekkora a költség és mennyi utat tesz meg az adott jármű évente, akkor kiszámítható a fajlagos, útegységre jutó költség. Így legkönnyebben az autópályadíjba épített környezeti költség segítségével hajtható be a környezetterhelés értéke, mely megoldásra javaslatot teszünk.

Eredmények

A különböző károsanyag-kibocsátási osztályba tartozó motorok meghatározott mennyiségű kipufogó gázt bocsátanak ki élettartamuk során, melyek alapján meghatározható az egyes járműtípusok környezeti költségei. (3. táblázat)

3. táblázat: Az egyes scania motorok károsanyag kibocsátása élettartamuk során (10 év)

Motor típus	Károsanyag-kibocsátási besorolás	NO _x (kg)	HC (kg)	PM (kg)	CO ₂ (tonna)
DC12	EURO3	9980	630	190	1420
DT12	EURO4	7350	210	40	1420
DC12	EURO5	3680	50	30	1420
DC13	EURO5	3680	300	40	1420
DC16	EURO5 EEV	3910	70	20	1420

Forrás: <http://scania.com/products-services/trucks/environment/epd/>
alapján saját szerkesztés

A táblázatban nyomon követhető az emissziós normák szigorodása. A széndioxid kibocsátás a fogyasztás függvényében változik és a tapasztalatok fogyasztásban nem mutatnak jelentős eltérést a nyerges vontatók esetében. Az Európai Unió a káros gázok kibocsátását szigorúan szabályozza, leginkább a nitrogén-oxidokat tartja a legkárosabbaknak. Jelentős csökkenést láthatunk, így feltételezhetjük, hogy a legkörnyezetkímélőbb járművek környezeti költségei jóval alacsonyabbak a legártóbb kipufogó gázok tekintetében. A 4. táblázatban három EURO5-ös besorolású jármű van feltüntetve, melyek csak motortechnológiájukban különböznek, így környezeti költségeik is ebből adódnak. Annak ellenére, hogy különböznek mindhárom képes teljesíteni az előírt normát. A táblázat utolsó vizsgált

jármúve az úgynevezett Enhanced Environmentally Friendly Vehicle, azaz a „fokozottan környezetkímélő jármű”, mellyel további kedvezményekre jogosultak az üzemeltetők a használatuk során. A környezeti költségek meghatározásához tehát a kibocsátott kipufogógáz mennyiségére és az irányelvben meghatározott egységköltségekre van szükség. (4. táblázat)

4. táblázat: Az egyes scania motorok környezeti költsége élettartama során (10 év)

Motortípus	Károsanyag-kibocsátási besorolás	NOx (EUR)	HC (EUR)	PM (EUR)	CO2 (EUR)	Összesen (EUR)
DC12	EURO3	43 890	630	16 440	49 630	110 590
DT12	EURO4	32 340	210	3 650	49 630	85 830
DC12	EURO5	16 170	50	2 780	49 630	68 630
DC13	EURO5	16 170	300	3 220	49 630	69 320
DC16	EURO5 EEV	17 190	70	1 830	49 630	68 720

Forrás: <http://scania.com/products-services/trucks/environment/epd/>
alapján saját szerkesztés

A táblázatból megállapítható, hogy minden károsanyag költsége jelentősen csökkent az előírások szigorodásával, és így a technológia fejlődésével. Jelenleg a legmodernebb kamionok környezetszennyezése élettartama során közel 70 000 Euró értékű. Ennek figyelembe vételével és a hasznos élettartam futásteljesítményének figyelembe vételével kiszámíthatjuk, hogy kilométerenként fajlagosan mekkora plusz költséget jelentene a környezetszennyezési költség megtérítése. (5. táblázat)

5. táblázat: Az egyes scania motorok fajlagos környezeti költsége élettartama során (10 év)

Motortípus	Károsanyag-kibocsátási besorolás	EUR/km
DC12	EURO3	0,073727
DT12	EURO4	0,05722
DC12	EURO5	0,045753
DC13	EURO5	0,046213
DC16	EURO5 EEV	0,045813

Forrás: <http://scania.com/products-services/trucks/environment/epd/>
alapján saját szerkesztés

A kiszámított értékeket tekinthetjük a környezetszennyezés fajlagos externális költségének. Ezen értékek használatával a közúti áruszállítás környezetterhelése, mint externália internalizálható.

Véleményünk szerint az autópályadíj összetételében megjelenő kibocsátási díj lehet a megoldás a környezeti költség megtérítésére. Természetesen ez további költséget jelent a fuvarozóknak, melyet korábban már említettünk.

Az autópályadíjak számítása Németországban és Ausztriában megtett kilométereken alapulnak, valamint mértéküket befolyásolja a jármű károsanyag-kibocsátási besorolása is. A következő táblázat tartalmazza a jelenlegi autópályadíjakat. Az értékek az általános forgalmi adót nem tartalmazzák. A díjak nyerges vontatókra vonatkoznak. Természetesen felmerülhet jogosan a kérdés, hogy hogyan lehetne a díjakat kiterjeszteni a városon belüli elosztó fuvarozásra is, mert a környezetterheléshez ezek a járművek is jelentősen hozzájárulnak.

6. táblázat: **Autópályadíjak (eur/km)**

Ausztria		Németország	
A EURO EEV & VI	0,3066	A EURO EEV	0,155
B EURO IV & V	0,3276	B EURO V	0,183
C EURO 0-III	0,3738	C EURO IV	0,204
		D EURO I - III	0,288

Forrás: http://www.toll-collect.de/pdf/benutzerinformation/h_Nutzerinfo.pdf és <http://www.go-maut.at/bezahlung/tarife> alapján saját szerkesztés

Az egyes kategóriákhoz tartozó díjakat az 5. táblázatban látható értékekkel korrigálni lehet. Így az egyes kategóriák a következők szerint változnak.

7. táblázat: **Korrigált autópályadíjak (eur/km)**

Ausztria			Németország		
Károsanyag-kibocsátási besorolás	Autópályadíj (EUR/KM)	Változás a jelenlegihez képest	Károsanyag-kibocsátási besorolás	Autópályadíj (EUR/KM)	Változás a jelenlegihez képest
EURO3	0,4475	19,7%	EURO3	0,3617	25,6%
EURO4	0,3848	17,5%	EURO4	0,2612	28,0%
EURO5	0,3734	14,0%	EURO5	0,2288	25,0%
EURO5	0,3738	14,1%	EURO5	0,2292	25,3%
EURO5 EEV	0,3524	14,9%	EURO5 EEV	0,2008	29,6%

Forrás: Saját szerkesztés

Az értékek alapján megállapításunk, hogy Ausztriában 14% és 19,7% közötti a növekedés, Németországban pedig 25% és 29,6% közötti a drágulás. Az eredmény némileg a Németországi esetben ellentmondó, mert a legkorszerűbb jármű esetében a legnagyobb a díjnövekedés. A fuvarozó vállalkozások költségei jelentősen növekednének, ha a környezeti károkat is meg kellene téríteni.

Következtetések, javaslatok

Dolgozatunkban arra kerestük a választ, hogy a közúti áruszállítás egyik legnagyobb negatív külső gazdasági hatását, a környezetszennyezést, milyen lehetőséggel lennének képesek internalizálni. Az Európai Unió irányelve meghatározza az egyes károsanyagok kibocsátásának megengedett mennyiségét, és a kipufogógázok egységnyi környezeti költségét. A környezeti költség segítségével egy kalkulátorban számított értékek alapján számítható a fajlagos egységköltség az egyes károsanyagokra. Az egy megtett kilométerre jutó környezeti egységköltség jelentős terhet róna a fuvarozókra, ha bevezetésre kerülne, mint az externália internalizálásának eszköze. A költség nagyságrendileg 4 és 7 Eurocent közötti többlet kiadást jelentene kilométerenként. A költségnövekedést Ausztriában és Németországban vizsgáltuk meg, és míg nyugati szomszédunkban a díjmódosítás 14 – 19%-os emelkedést eredményezne, addig Németországban ugyanezen növekedés 25 – 29%-os a környezeti besorolás függvényében. Kutatásunk javaslatának megfogalmazásakor el kívánjuk kerülni azt az előítéletet, miszerint a fuvarozókra kell terhelni kizárólag a környezeti költséget. Jelenlegi javaslatunk csak egy felvetés, mely megfogalmazásához minden adat a rendelkezésünkre állt. Javaslatunkban megfontolandónak tartjuk az ilyen közvetett módszer bevezetését a külső hatás internalizálására, mert a költségnövekedés egy bizonytalan gazdasági helyzetben a fuvarozókat még bizonytalanabb helyzetbe sodorná, nem beszélve az általános fuvardíjak növekedéséről. Természetesen a későbbiekben figyelemmel kell kísérni a környezetvédelem szabályozását, és a környezetvédelmi költség fuvarozókra történő terhelése potenciális lehetőséget biztosít a környezet megóvása érdekében. További vizsgálatot igényelne a disztribúciós járművek károsanyag-kibocsátásának becslése, és számszerűsítése. Az elosztó fuvarozást végző fuvarozóknak is hozzá kellene járulni a környezeti károk csökkentéséhez, de a járművek belvárosban töltött ideje nehezen becsülhető. Véleményünk szerint a modern technológiai eszközöket felhasználva megfelelő mennyiségű információ szerezhető, hogy további költségbecslést végezzünk az elosztó fuvarozásra vonatkoztatva.

Forrásjegyzék:

- [1.] Bándi Gy. et al [2001]: Az Európai Unió környezetvédelmi szabályozása. KJKKERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 624p.
- [2.] Directive 2009/33/EC of the European Parliament and of the Council, (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:120:0005:0012:EN:PDF>, letöltés ideje: 2011-11-18)
- [3.] Kerekes S. – Kiss K. [2001]: Környezetpolitikánk az EU – elvárások hálójában, Agroinform, Budapest 256p.
- [4.] Kerekes S. [2007]: A környezetgazdaságtan alapjai, Aula Kiadó, Budapest 238p.
- [5.] Kerekes S. [2007]: Környezetgazdálkodás, fenntartható fejlődés, Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, Debrecen 145p.
- [6.] Kocsis T. [2002]: Állam vagy piac a környezetvédelemben? In: Közgazdasági Szemle, XLIX. évf., (889–892. o.)
- [7.] Varga V. [2009]: Tisztább dízelmotor, és az AdBlue technika, In: Járművek és Mobilgépek, II.évf. No.VI. pp.528 – 538

Szerzők:

Mihály László

Vállalkozásfejlesztés MA szak, II.évf.

Demonstrátor

Károly Róbert Főiskola

Vállalatgazdaságtan Tanszék

lmihaly@karolyrobert.hu

Dr. Miller György

Közgazdaságtudomány kandidátusa

Egyetemi docens

Károly Róbert Főiskola

Vállalatgazdaságtan Tanszék

gymiller@karolyrobert.hu

MIÉRT NEM ISMERT MARSA ALAM? – AVAGY EGY POTENCIÁLIS „SIKERDESZTINÁCIÓ” EGYIPTOMBAN

MOLNÁR EDIT
DÁVID LÓRÁNT

Összefoglalás

Az elmúlt 20 évben Egyiptom folyamatos népszerűségnek örvendett a magyar utazó közönség előtt. Sikerességének alapja a rejtélyes arab kultúra, az ország több ezer évre visszanyúló történelme, éghajlata, valamint a tengeri élővilágban oly gazdag Vörös-tenger.

Ha azt mondjuk, hogy Egyiptom, a következő helyek jutnak az eszünkbe: Hurghada, Sharm el Sheikh, Taba, Dahab, Cairo, Luxor és talán még Alexandria. Van azonban egy üdülőváros, ami a német és az orosz piacon már évek óta közkedvelt, viszont a magyar piacon mind a mai napig csak a bűvárok körében ismert.

Marsa Alam 350-400 km-re délre található Hurghadától, szállodai spalettáját tekintve elmondható ugyanaz: folyamatosan bővülő kínálat, állandó terjeszkedés, bővítés, homokos tengerpart, rengeteg korall. Egyedi jellemzője a helynek, hogy otthonául szolgál a dugongnak, más néven vízi tehénnek, ami sehol máshol az országban nem található meg.

Marsa Alam a magyar utazó közönség előtt nem igazán ismert, éppen ezért a magyar szakirodalomban csak minimális információra lehet szert tenni róla. Ezzel szemben külföldi internetes oldalakon rengeteg német, orosz, és cseh turista értékelte az ott eltöltött nyaralását. Ezen kívül számos arab diák foglalkozott már egyetemi tanulmányai során a bűvárturizmussal, valamint a térségben fellelhető környezetszennyezéssel és annak hatásaival szakdolgozatában, így ezekből a szakdolgozatokból számos információt és ötletet lehetett meríteni.

Jómagam 2 évig foglalkoztam utazásszervezéssel Egyiptomba és közelről tapasztaltam mekkora dilemmát okozott Marsa Alam az utazásszervező cégeknek. Aki hosszabb ideje foglalkozik utazásszervezéssel az arab országba, folyamatosan felteszi magának a kérdést, hogy megpróbálkozzon-e valami újjal vagy ne? Ha megpróbálkozik vele, akkor két lehetőség adódik: vagy sikerül és elsőként tudja bevezetni az új célterületet és ezzel hírnevet, sikert és újabb utazóközönséget tud szerezni, vagy pedig kudarcba fullad a terv és ezzel rengeteg pénzt, időt és energiát veszít.

Marsa Alamot megvizsgáltam önmagában, összehasonlítottam más hasonló tulajdonságokkal rendelkező térségekkel és arra a következtetésre jutottam, hogy mindenképpen egy potenciális új desztinációval állunk szemben és csak idő kérdése, hogy mikor veszi a bátorságot az egyik utazásszervező cég és próbálkozik meg az értékesítés megkezdésével. Ehhez azonban idő, energia, tőke és elkötelezettség szükséges és kockáztatni kell, de mint az köztudott: Kockázat nélkül nincs nyereség.

Kulcsszavak: új desztináció, bújárkodás, Egyiptom,

Marsa Alam – a potential new destination in Egypt?

Abstract

In the past 20 years Egypt has always been very popular among hungarian travellers. The basis of its fame is the misterious arabic culture, history, climate and the Red Sea, which is really rich in coralls and fish.

When I say Egypt the following places come into your mind: Hurghada, Sharm el Sheikh, Taba, Dahab, Cairo, Luxor and Alexandria. There is one more destination, which is well known among russian, german and czech toursits but it is still unfamiliar in the hungarian market.

Marsa Alam is situated 350-400 kms away from Hurghada to the south and the features of these two places are almost the same: the supply of accomodation is continuously growing, sandy beaches and corall reefs. Marsa Alam gives place for the dugong, which is a really unique animal and lives only this part of Egypt.

As Marsa Alam is unidentified for hungarians only a few information can be found int he hungarian literature about it. On the contrary in foreign websites many oppinions and ratings of holidays and hotels made by russian and german tourists can be read. Furthermore many arabic students made thesises about SCUBA diving and the influence of environmental pollution in this part of the country, so these essays gave me a lot of information and idea for my work.

I also have personal experience in this subject because I was working for tour operators for 2 years as a person responsible for reservations and package tours to Egypt. I could see how difficult it is to decide about selling a new destination or not. Tour operators that have been in the market for a long time are always thinking about the question if it worths introducing a new place to tourists or not. If they try it, there are two possiblities: on one

hand they introduce it successfully and would be the first in the market and gain new travellers or on the other hand they fail it and lose a lot of money, time and energy.

I have checked all features of Marsa Alam and also compared it to other similar destinations in Egypt and finally I drew the conclusion that it could be a potential new destination and it takes only some time while a tour operator company gathers courage to promote Marsa Alam as its new product. It may take some time, a lot of money and energy and also risk, but as it is well-known: without risk you will not be able to win!

Keywords: *Egypt, new destination, diving,*

Bevezetés

Ha Egyiptom nevét halljuk, akkor a kultúra, a piramisok, a Vörös-tenger, Kairó és a népszerű tengerparti üdülőhelyek jutnak először eszünkbe. Az ország mindig is népszerű volt a turisták körében, a legkedveltebb üdülőparadicsomok Hurghada és Sharm el Sheikh. Az évente idelátogató több millió utazó főként ezekre a helyeken koncentrálódik. A kérdés az, hogy ez a két város képes-e elbírní ezt a mennyiségű turistát és vajon meddig? Ennél a pontnál merül fel az ötlet, hogy egy új potenciális desztinációval kicsit jobban el lehet osztani a turisták számát, illetve újabb réteget vonzhatna az ország.

Marsa Alam tökéletes üdülőövezet lenne erre a célra. Hurghadától mintegy 350 km-re fekszik délre, a nemzetközi piacon már tért hódított és pályafutása folyamatosan ível felfelé, ezzel a szemben a magyar piacon szinte még teljesen ismeretlen. Megfelelő marketinggel és eszközökkel sikeresen lehetne megjelentetni új termékként a kínálatban és a szintén még csak gyermekcipőben járó Taba példájára, évről évre eredményesebben értékesíthetnék a különböző utazási irodák.

Anyag és Módszer

Az adatgyűjtés során kétféle módszert alkalmazhatunk, az egyik a szekunder kutatás, mely lényege, hogy a szükséges adatokhoz és információkhoz közvetetten jutunk hozzá. Ebbe a témakörbe tartozik a felhasznált irodalom, amit szakkönyvekből, Internetről, szakmai kiadványokból (pl. Turizmus Panoráma Bulletin, Napi Turizmus) használtam fel. Az általam választott téma egy teljesen új terület, így magyar forrásokból szinte alig találni anyagot a dolgozathoz. Magyar oldalakon, könyvekben és szakmai folyóiratokban inkább csak az általános adatokat lehet megtalálni, Marsa Alamról és az

Egyiptommal kapcsolatos konkrét információkról különböző külföldi, idegen nyelvű honlapokon lehet olvasni, illetve amerikai egyetemeken tanult arab diákok szakdolgozatából meríthetünk ötletet, akik angol nyelven publikálták szakdolgozataikat.

A magyar turizmussal kapcsolatos konkrét információra és számadatokra a Magyar Turizmus Zrt kiadványaiban, valamint a KSH honlapján tettem szert. Az egyiptomi statisztikai hivatal, a CAMPAS honlapján is megtalálhatók az általános forgalmi adatok, azonban az üdülővárosok konkrét utasforgalmát más forrásból lehetett csak megszerezni.

Mivel a szekunder kutatásban főként általános képet lehet csak kapni az adott témáról, így a másik alkalmazott módszer a primer kutatás, mely konkrét kérdésekre keresi a választ. Ez alatt a közvetlen információszerzést értjük, mint például interjúk, közvetlen megkérdezés szóban, vagy írásban. [MOLNÁR, 2006]

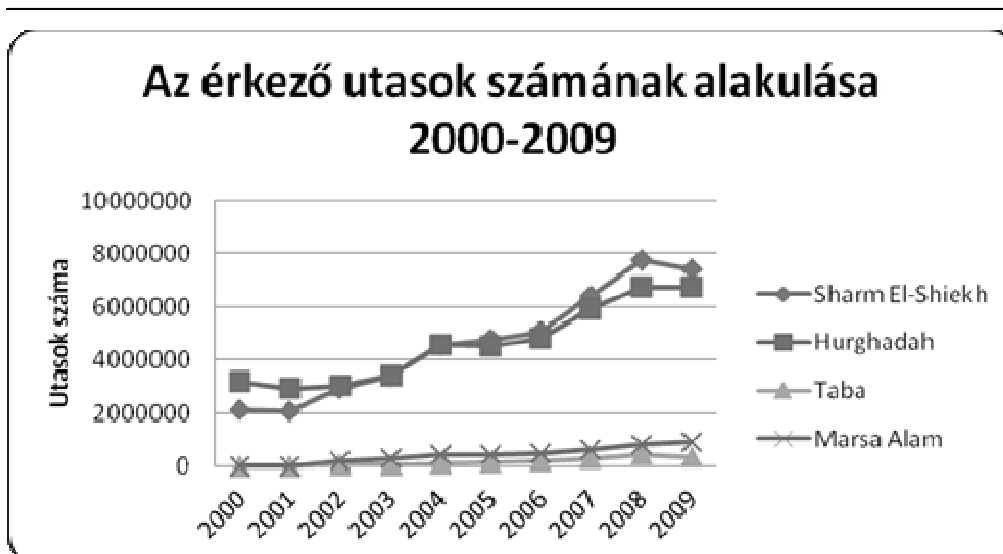
Összeállítottam egy kérdőívet magyar és angol nyelven, melyet az Internet segítségével juttattam el a megkérdezettekhez. Fontosnak tartottam, hogy a kérdőív egyszerű és gyorsan kitölthető legyen és egy megkérdezett csak egyszer tudjon választ adni azért, hogy az eredmény valós legyen. Az ilyen jellegű megkérdezéseknél fennáll a veszélye annak, hogy a célszemély nem olvassa el, vagy nem tölti ki a kérdéseket. Ez esetben a világhálón népszerű közösségi portálokat hívtam segítségül és ismerősöknek, kollégáknak továbbítottam a linket, melyen kitölthető volt a kérdőív.

Eredmények

Az Egyiptomba érkező turisták számát a következő grafikonon jól láthatjuk, szándékosan csak az üdülőhelyek kerültek az adatsorba.

A két legnépszerűbb turisztikai desztináció Hurghada és Sharm el Sheikh. Az adatok alátámasztják, hogy a két üdülőváros kezdetek óta szerepel az utazásszervezők kínálatában és katalógusaiban.

Ha megfigyeljük Taba adatait már most feltűnik, hogy kevesebb utast fogad évente, mint Marsa Alam. Hazánkban Tabát 2008-ban vették fel az utazási cégek kínálati spalettájukra. Két céljuk volt ezzel a lépéssel, az egyik, hogy a Sínai-félszigeten eddig csak Sharm el Sheikh volt jelen, mint üdülőváros. Ezt a „monopol” helyzetet próbálták meg enyhíteni Taba felfuttatásával és mind a mai napig sikeresen értékesítik. [Világjáró magazin, 2007]

Forrás: ECHAAN

1. ábra A légi úton érkező utasok számának alakulása 2000-2009

Taba példáját követve Marsa Alamot is ismertté lehetne tenni a magyar piacon a megfelelő eszközökkel, mely pedig Hurghada „monopol” helyzetét enyhíthetné a térségben. [ECHAAN]

Kérdőíves megkérdezés

(Forrás: saját kérdőív)

Pontosabb képet szándékozok adni arról, hogy az emberek hallottak-e már Marsa Alamról, jártak-e már Egyiptomban és egyáltalán tetszett-e annyira, hogy visszatérjenek, és ha igen, akkor esetleg kipróbálnának-e valami újat is. Mivel a témához szorosan kapcsolódik a bűvárkodás is, mint turisztikai ágazat így arra is rákérdeztem, hogy próbálták-e már, illetve az országon belül hol. Azért, hogy ezekre a kérdésekre választ kapjak, összeállítottam egy 17 kérdést tartalmazó kérdőívet magyar és angol nyelven és a kérdőívet tartalmazó linket az internet és közösségi oldalak segítségével eljuttattam 300 alanynak. Maga a link csak egyszer használatos, utólag nem javíthatóak a válaszok és egy címről csak egyszer lehet kitölteni azért, hogy elkerülhető legyen az a lehetőség, hogy egy megkérdezett kétszer is kitöltsen ugyanazt a kérdőívet. Általában az ilyen típusú megkérdezéseknek fennáll a lehetősége, hogy az alany nem tölti ki, hiszen online, e-mailen érkezik. Esetünkben olyan emberekhez juttattam el a linket, akikkel az életem folyamán valamilyen kapcsolatban álltam, így mivel ismerős embertől érkezik a kérdéssor sokkal nagyobb a kitöltési arány.

Az első néhány kérdés a megkérdezett általános adataira utal, mint például neme, korcsoportja, iskolai végzettsége. A következő kb. 5 kérdés arra vonatkozik, hogy az alany járt-e már Egyiptomban, hol szállt meg, milyen ellátást vett igénybe, milyen fakultatív programokon vett részt és visszatérne-e újra. Az utolsó részben konkrétan Marsa Alamra voltam kíváncsi, hogy járt-e már ott, illetve próbálta-e már a bűvázkodást kint, és ha esetleg lehetőség nyílna egy új desztináció kipróbálására elérhető áron, akkor élne-e a lehetőséggel.

A megkérdezettek kb. fele férfi a másik fele pedig nő volt, 75 % 21 és 35 év közötti, 20 % 36 és 45 év közötti és 5 % a 46 fölötti korcsoportba tartozik. A 21 és 35 év közötti korosztályról elmondható, hogy fiatalok, egy részük még valamilyen felsőoktatási intézménybe jár, vagy már dolgozik és/ vagy családalapítás előtt vagy közben állnak. A családosoKnál pedig még nincsen felnőtt korú gyermek. A gyermek egy nagyon fontos szempont az utazásnál, hiszen sokszor a teljes részvételi díj kalkulálásánál is befolyásoló körülménynek számít. Általában a 14 év alatti gyermekek kedvezményt kapnak, a kedvezmény mértéke pedig utazási iroda és szállodafüggő. 0-2 éves korig elmondható, hogy a csecsemő ingyen utazik a repülőgépen, hiszen nekik nem jár külön ülés, ölben utaznak. Általában nekik a szállás díja is térítésmentes, a szállásokon külön igényelhető részükre rácsos ágy. Ami külön fizetendő tétel 2 év alatti gyermekek esetében az a Baleset-, betegség- és poggyász biztosítás díja.

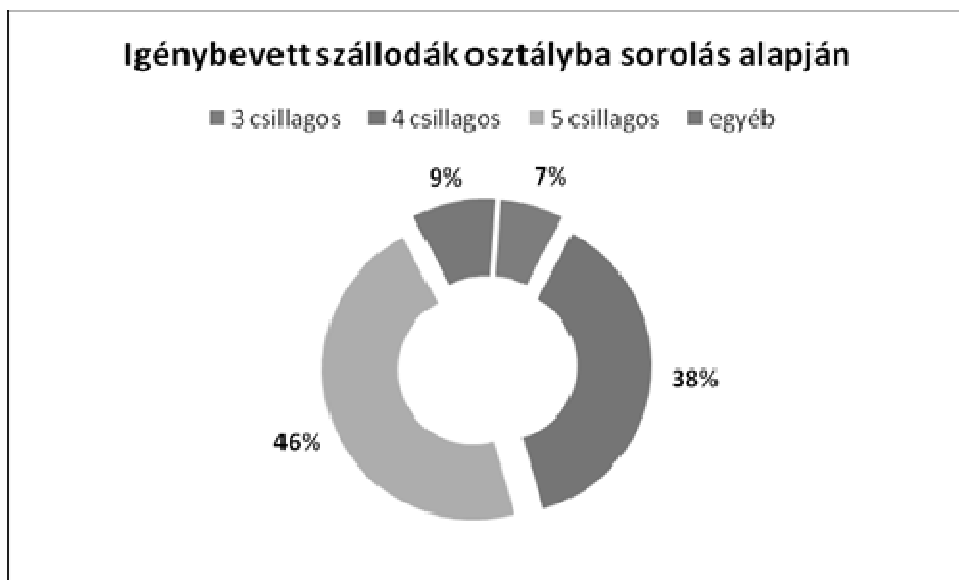
A fiatal korosztály szeret utazni, nyitottak az új dolgokra sokkal bevállalósabbak mint az idősebbek. Őket kevésbé tántorítja el a nyaralástól azok a pletykák és tévhitek, mint például Egyiptomban mindenki rosszul lesz az ételektől, vagy hasmenéses megbetegedést szed össze az üdülőhelyeken.

A 36 és 45 év közöttieknél már szinte biztos, hogy van egy gyermek a családban, aki már nem csecsemő, kezd felnőni és vagy pótágyat, vagy külön szobát vesz igénybe utazásnál. A 46 feletti korosztály esetében a szülők alkalmanként már a gyermeküktől külön utaznak, illetve ebbe a kategóriába beletartoznak a nyugdíjasok is, akik nemcsak nyaralási célból utaznak, hanem érdeklődnek a kultúrák és a történelmi helyek iránt is.

Válaszadóim fele már járt Egyiptomban, így ők már tudnak nyilatkozni arról, hogy milyen tapasztalataik voltak a kint töltött idő alatt. 89 % azt válaszolta, hogy szívesen vissza is térne az országba, ami egy nagyon fontos tényező egy utazási iroda szemszögéből, hiszen az elégedett utas nemcsak visszatér máskor is és akár új dolgokat is kipróbál, hanem pozitív tapasztalatait másoknak is átadja, ezzel pedig új utasokat hoz a cégnek.

Itt mindenképpen fontosnak tartom megemlíteni, hogy manapság már sajnos a pozitív élmény nem feltétlenül vonja maga után a lojalitást is. Tehát ha valaki kellemes élményekkel tér vissza egy útról, amin irodai szervezéssel vett részt, nem feltétlenül jelenti azt, hogy legközelebb is azt az irodát fogja választani. Természetesen nem felejt el a szervezőt, de inkább a helyhez marad lojális, mint a szervezőhöz. Természetesen sokan visszatérnek a megszokott irodához, de nagyon fontos befolyásoló tényező minden egyes döntésnél az ár a mai gazdasági helyzetben. Így sokszor előfordulhat, hogy ugyan visszatért ugyanabba az országba ahol előzőleg már járt, mégsem utazik ugyanazzal az irodával, mert lát egy jobb ajánlatot egy másik irodától. Információt tud szerezni az internetről különböző honlapokról és fórumokról, ahol le tudja ellenőrizni a céget is.

Figyelemre méltó, hogy azok az utasok, akik jártak már kint milyen típusú szállást választottak. A következő diagram ezt hivatott bemutatni:

2. ábra **Igénybevett szállodák osztályba sorolás alapján**

Forrás: saját megkérdezés

Az ábrán jól látható, hogy a legkedveltebb kategóriák a négy és öt csillagos szállodák. Természetesen a szállodák osztályba sorolása a nemzetközi előírások alapján történik, ám mégis különbséget kell tenni egy európai és egy arab négy csillagos szálloda között. Általában mindenhol megtalálható a kategórián belüli gyengébb és magasabb minőség is. 4-5 csillagos szállodákban már jellemzően all inclusive, vagy ultra all inclusive ellátás igényelhető, az utasok háromnegyede all inclusive ellátást jelölt meg a

kérdőívben is. 20%-os arányban volt jellemző a félpanziós ellátás igénybe vétele, ami főleg abban az esetben reális, ha a kint tartózkodás alatt több egy napos kirándulást is tervezünk vagy pedig a szálloda nem a tengerparton helyezkedik el és a napot mégis a parton töltjük. Ebben az esetben a nap közbeni étkezést ott helyben oldjuk meg.

A megkérdezettek kevesebb, mint a fele hallott már valamilyen formában Marsa Alamról és összesen 5 fő járt eddig ott. Arra a kérdésre, ha már hallott a városról, akkor honnan, a legtöbb válaszadó az internetet vagy útikönyvet jelölt meg forrásként, de sokan utazási iroda alkalmazottai, így szakmai forrásokból hallottak róla. Egy válaszadó említette meg, hogy idén látta az egyik utazásszervező cég katalógusában. Aki járt már kint, az búvárkodás céljából kereste fel a helyet. Fontos tény, hogy mivel eddig erre a részre nem szervezett magyar iroda üdülési csomagokat, így aki el is juthatott Marsa Alamba az inkább búvárszervezeteken keresztül úgynevezett búvár szafari keretén belül. Ez azt jelenti, hogy vagy Hurghadából indultak hajóval délre és egy hetet a tengeren töltöttek el napi két-három merüléssel; és 1-2 napot voltak a Marsa Alam térségében található korallzátonyoknál, vagy pedig Hurghadába érkeztek repülővel és még aznap délre utaztak autóval és Marsa Alamból indult az egy hetes hajó szafari.

Érdekes kérdésnek tartottam a búvárkodást is, ezért kérdeztem rá, hogy a válaszadók próbálták-e már és ha igen akkor hol. 43 % próbálta eddig ezt a sportágat. A nagy többség Hurghadát említette meg a hely szempontjából, sokkal kevesebben írták be Sharm el Sheikhet és Dahabot. Hozzá kell tenni, hogy Dahabba inkább búvárkodási céllal utaznak, a tenger mélysége miatt csak gyakorlott búvároknak ajánlott az ottani merülés.

Fakultatív programok területén Kairó, Luxor, jeep és quad szafari és a sznorkelzés a legnépszerűbbek.

A téma szempontjából talán az egyik legfontosabb kérdés volt, hogy ha egy iroda kínálna egy új helyet Egyiptomba elérhető áron, akkor kipróbálná-e. A többség az igent választotta a következő indokokkal:

- Aki még nem volt, mindenképpen szeretne egyszer elmenni Egyiptomba, mert sok pozitív dolgot hallott róla.
- A tenger élővilága miatt illetve délebben egyre szebb a víz színe és a szerencsések még dugongot is láthatnak
- Kíváncsiságból, ismeretlen felfedezése iránti vágy, mert pozitív élményei voltak eddig
- Eddig csak Hurghadában járt és szeretne új helyeket is felfedezni, ahol homokos a tengerpart

Aki úgy válaszolt, hogy nem szeretne új helyeket kipróbálni az országon belül, az az időjárást hozta fel indoknak, vagy nem vonzódik és tart az arab kultúrától és helyektől.

Következtetések

A közvetlen megkérdezésekből kiderült, hogy a magyar utasok nem ismerik és nem is nagyon hallottak még Marsa Alamról. A többség pozitív tapasztalatokkal tért vissza egyiptomi nyaralásából, tehát szívesen visszatérne. Az utazási döntésnél a legfontosabb tényezők az ár, ár-érték arány, a tengerpart, a program lehetőségek és hogy az utazók számára megfelelő körülmények biztosítottak legyenek. Marsa Alam gyakorlatilag minden olyan utasnak vonzó lehet, akinek Hurghada is az. Megfelelő árakkal és reklámmal egy potenciális új desztinációról beszélhetünk.

Forrás: www.world-geographics.com

3. ábra Egyiptom térképe

Egyiptom turisztikai érdekei is azt kívánják, hogy ez a térség egyre vonzóbbá váljon az utazók körében és egyre több piacon terjedjen el, mert enyhíteni tudná a Hurghadára nehezedő hatalmas létszámot. Minél több utas látogat

meg egy desztinációt, az adott célterület annál inkább ki van téve az amortizációnak. [VANHOVE, 2005]

Hurghada esetében nemcsak a város van kitéve ennek a veszélynek, hanem a páratlan szépségű Vörös-tenger is.

Kínálati szempontból Marsa Alam minden kategóriában képes szállást kínálni, rendelkezik saját repülőtérrel, elhelyezkedésének köszönhetően különböző fakultatív kirándulási lehetőségeket kínál, sőt, Abu Simbel és Luxor könnyebben megközelíthető innen, mint bármely más üdülőből. A városba érkező turisták legnagyobb részét Olaszország adja, valamint az orosz piac. [CAPMAS és wikipedia]

Egyetlen tényező szabhat gátat a magyar piacon történő megjelenésnek: a kockázat. Vajon melyik iroda vállalja majd a kockázatot és indít először charter járatot a térségbe? Nem kevés pénz és energia kell egy ilyen terv kivitelezéséhez, azonban a megfelelő kommunikációval és marketing eszközökkel mindenképpen sikerre lehet vinni, de ehhez kockáztatni kell, hiszen kockázat nélkül nincs nyereség!

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megköszönni konzulensemnek, Dr. Dávid Lórántnak a lehetőséget, hogy részt vehettem dolgozatommal a TDK Konferencián és lehetőségem nyílt mások előtt is bemutatni témámat.

Külön köszönet illeti kedves volt kollégámat, Mostafa Khalilt, aki Kairóban él és rengeteget segített a különböző források felkutatásában, valamint az arab nyelvű oldalak és hivatkozások értelmezésében.

Forrásjegyzék:

- [1.] Lengyel M. [2002]: A turizmus általános elmélete I, .KIT. Budapest, 104-120.o.
- [2.] Molnár E. [2006]: Öreg fürdők, nem vén fürdők! (Szakdolgozat), Gyöngyös
- [3.] Tamus A.-né - Domán Sz. [2004]: Marketing alapismeretek, Gyöngyös, 261 o.
- [4.] Vanhove, N. [2005]: The economics of tourism destinations, London: Elsevier

Kiadványok

- [5.] Világjáró magazin [2007]: VII/10. szám, VUM Kft, Budapest, 12-22.o.

Internet

- [6.] <http://hu.wikipedia.org/wiki> (2011. szeptember 9.)
[7.] www.ksh.hu (2011. szeptember 15.)
[8.] <http://hu.egypt.travel> (2011. szeptember 8.)
[9.] <http://www.world-geographics.com/maps/africa/map-of-egypt-regions-and-cities/> (2011. október 2.)
[10.] <http://www.capmas.gov.eg/> (2011. október 22.)
[11.] <http://www.ehcaan.com/statistics.aspx> (2011. október 22.)

Szerzők:

Molnár Edit

közgazdász

Turizmus menedzsment szak

levelező tagozat

bujcsika@gmail.com

Dr. habil Dávid Lóránt

főiskolai tanár, tanszékvezető

Károly Róbert Főiskola

Turizmus és Területfejlesztési Tanszék

davidlo@karolyrobert.hu

TÚLÉLÉS A LOVAS TURIZMUSBAN

OROSZ ZSUZSANNA
GALGÓCZY-NÉMETH ANDREA

Összefoglalás

A lovas turizmus témájának feldolgozására, személyes érdeklődésem és kíváncsiságom ösztönzött. Meg akartam tudni és érteni, hogy hogyan is működnek a lovas turisztikai vállalkozások, és hogy ténylegesen megéri-e ebbe az ágazatba pénzt fektetni. Sokat hallunk mostanában a lovas turizmusról, a Magyar Lovas Szövetségről és céljaikról. Arról viszont semmilyen információt nem kapunk, hogy igazából vállalkozói szinten megéri-e ilyen típusú vállalkozást üzemeltetni, milyen a helyzetük, és hogy milyen nehézségekkel küzdenek, meg a mindennapokban.

A lovas turizmus, magában nagyon kevés statisztikai adatgyűjtésben szerepel, és azok a statisztikák sem nevezhetők frissnek. Így tanulmányomban olvasható adatok nagy részben saját kutatómunkám eredményei. Igyekeztem tapasztalataim, és kapcsolataim felhasználásával teljes képet alkotni erről a szektorról, így nem csupán a magyar viszonyokat vizsgáltam, hanem a külföldieket is.

Kutatásom során fény derült arra, hogy a vállalkozások nehéz helyzetben vannak, küzdenek a fennmaradásért. Emellett az is nyilvánvalóvá vált számomra, hogy nagy lehet a lovas turizmus gazdasági jelentősége. Az ehhez tartozó ágazat sok másikkal szoros kapcsolatban áll. Igen nagy szerepe van még a lovas rendezvényeknek, egyre nagyobb tömegeket vonzanak, így a rendezvény helyszínéül szolgáló település és kistérség számára gazdasági fellendülést jelentenek. Ahhoz, hogy ezek a pozitív hatások továbbra is érvényesüljenek, a lovas vállalkozásoknak működniük kell. Ez azoknak sikerül, akik kellően szakképzettek, nyitottak, azt az értékrendet sugározzák, amit a vendégek elvárnak, továbbá a szolgáltatásuk minősége és sokszínűsége kiemelkedő. Ez az ágazat egy hobbira és arra a vágyra épül, hogy az emberek különleges kapcsolatot alakítsanak ki ezekkel a kivételes állatokkal. Ennek okán figyelembe kell venni azt, hogy a keresletet nagyban befolyásolja a diszkrecionális jövedelem változása. A szezonális csökkentése érdekében a jelenleginél szorosabb összefogás más lovardákkal, szállodákkal, utazásszervezőkkel, rendezvényszervezőkkel, nemzeti parkokkal, akár szaküzletekkel, elkerülhetetlen. Figyelembe kell venniük, hogy egy átlagos lovarda nem tud olyan attrakciót létrehozni, amely 60-70 km-nél messzebből is folyamatosan vonzza az embereket.

Szerencsére sok olyan vállalkozás van, amelyek jól vagy rosszabbul, de megküzdnek a folyamatosan változó körülményekkel.

Kulcsszavak: lovas turizmus, nyereségesség, vállalkozás, gazdaságosság,

Surviving in the equine tourism

Abstract

I was motivated by my own interest, to write about equine tourism. I wanted to understand how ventures work in this sector of the tourism, and if it is worth to invest money into this sector. Nowadays we hear many things in connection with equine tourism, and the aims of the Hungarian Equestrian Federation. Despite of that we don't have information how things work at the level of the ventures and small businesses. Is it worth to found this kind of businesses or not? What kind of difficulties they have in everyday life?

Statistics are containing just a few information about equine tourism. Furthermore those statistics were made many years ago. So the dates and statistics that you can read in my essay are the result of my own research. I was about to show a realistic picture of this sector. I used my experiences and connection. That's why I examined Hungarian and foreign conditions too. During my research it became clear to me that the ventures and small businesses have to fight for survival. Besides this also true that the equine tourism has a great economic potential. The equine tourism has very tight relationship to other economical sectors. Events in connection horses or riding have a big role. Bigger and bigger masses are moving because of these events. This means extra income for cities and villages, and gives the chance of prosperity. These effects could be realizable, if the equestrian businesses are able to work. Those people will be successful who are opened, good skilled, and who can give that values that guests expect. Furthermore multifarious services and the good quality of these services are essential. The basic of this sector is a hobby. This means, people are searching for special feelings, in connection with horses or other animals. This is the thing that we can never forget, because this sector strongly influenced by the discretionary income. In order to reduce seasonality a stronger collaboration is necessary between businesses from different sectors. We have to pay attention to a fact that a riding school can not give such a big attraction which makes people to go there continuously, if they live farther than 60-70 km.

Fortunately there are many businesses which (well or worse) pick up the fight against the constantly changing circumstances.

Keywords: equine tourism, business, venture,

Bevezetés

Sok forrásból hallhattunk már a ló és ember kapcsolatáról, történelméről, annak helyéről a mai világunkban. Szintén egyre többet hallhatunk a feledésbe merült magyar lovas hagyományokról és lovas kultúránkról.

A Magyar Lovas Szövetség célja a lovas tömegbázis növelése, az ágazat presztízsének javítása és a lovas turizmus színvonalának emelése. [Lovas Nemzet [2010] november] Lázár Vilmos és Dallos Gyula vezetésével a szövetség hatékonyabban működik, mint valaha. Ezt bizonyítja a 2010. október 20-án tartott konferencia a Parlamentben, ahol az Új Nemzeti Lovasprogram került bemutatásra nagy sikerrel.

A lovas iparág egésze számottevő és növekszik a Nyugat-európai térség gazdaságában is. Ez oda vezethető vissza, hogy a lovaságazatban dolgozók túlnyomórészt hozzáértő szakemberek. Nyugat-Európában egy istálló üzemeltetése kiszámítható jövedelmet jelent, amatőr, fél profi és versenyszinten is. [HÄGGBLÖM et al. 2005] Magyarországon miért nem ez a jellemző? A lovas turizmus több iparaggal is szorosan összefügg, nagy piacot és jelentős számú munkahelyeket jelent. A feltételek adottak, sőt Hazánknak vannak hagyományai, amire lehet alapozni.

A lovas ágazatban hatalmas a fejlődési lehetőség, hiszen viszonylag rövid idő alatt moderált befektetéssel elérhető az Európai színvonal, ami önmagában megtöbbszörözi az ágazat gazdasági jelentőségét. Ezt hazánkban sok ember akarja kihasználni, ám rengeteg esetben hiányzik a szakértelem mind lovaglás és lótarás terén, mind turisztikai szolgáltatás és gazdasági tevékenység végzése terén. Megfelelő hozzáállás hiányában sikeres és színvonalas szolgáltatás nem végezhető, mégpedig azért mert a lovas vállalkozás sok és kemény munkát igényel, nagymértékű elszántsággal. Még az ilyen hozzáállással és tudással rendelkezőknek is nagy kihívás egy ilyen vállalkozás működtetése, ugyanis a fix költségek nagyon magasak és általában a lovak nem tudják megtermelni azt amibe kerülnek. Kizárólag azoknak lenne szabad pályázatot nyerni, akik értik, mit ad a ló és lovaglás az embereknek, és tisztában vannak a nehéz gazdasági, pénzügyi, működtetési helyzettel. Egyre magasabb szintű élményt kell nyújtani, a szolgáltatások árai azonban nem követik ezt a színvonal növekedést.

Tanulmányom egyaránt alapul primer és szekunder kutatásokon. Igyekeztem a gazdasági tényezőket előtérbe helyezni, számításokkal igazolni és megérteni a pénzügyi nehézségeket. A végkövetkeztetésem ezek összehasonlításán alapszik.

Anyag és módszer

A szekunder kutatásom nagyrészt interneten keresztül történt és többnyire angol nyelvű kutatások, éértékelő beszámolók váltak elérhetővé számomra. Ezt szomorúnak tartom, mert magyar nyelven ezeknek a töredéke sem létezik, sem nyomtatott sem elektronikus formában, így a Magyarországra vonatkozó hiteles információk összegyűjtése jelentette a nagyobb kihívást. Több dokumentumot is találtam, amely úgy gondoltam témába vágó, azonban sokban ugyanazokat a mondatokat véltem felfedezni. A magyar lovas társadalom fogyasztói magatartásáról egy a www.lovasok.hu által készített kérdőív elemzése alapján tudtam véleményem szerint átfogó képet alkotni.

A primer kutatásom, a legfőképpen interjúkon és terepszemlén alapszik. Továbbá készítettem egy lovas vállalkozásokra vonatkozó kérdőívet, mellyel igyekeztem újabb információkhoz hozzájutni. Mivel a kérdőívem egy szűk réteget célzott meg, a vállalkozásokat telefonos kapcsolatfelvétel útján kértem arra, hogy segítsék a munkámat az online kérdőívem kitöltésével. Interjú készült egy lovasiskola tulajdonosával, egy Németországbeli lovarda tulajdonosával, majd terepszemlén vettem részt a Tamarix Lovasudvarban. Tanulmányom az interjúknak köszönhetően sokat változott a kezdeti elképzelésekhez képest. Felfedeztem általános pénzügyi problémákat, és egyéb tényezőket, amelyek nagymértékben befolyásolják a vállalkozás sikerét. Meglepően, ezek nagyrészt nem a versenytársakban keresendők.

Eredmények

Németországban a Német Lovas Szövetség 2005-ös adataival szeretnék utalni a lovaságazat potenciális lehetőségeire. 2005-ben A és B (kezdő) kategóriákban 3266 versenyt rendeztek. Az aukciók összforgalma 39 millió euró volt, több mint 2700 állat került árverezésre. Egy hátasló átlagára 20 000 euró volt. Németországban több mint 7500 lovagló- vagy hajtóegyesület létezik, ezek gyűjtik össze azt a hozzávetőleg 1,6 millió lovas, akik valamilyen szakágat rendszeresen űzik. Ezen felül körülbelül 11 millió fő van, akik valamilyen formában érdekeltek a lovas világban. A lovasok, fogathajtók tenyésztők évente 2,6 milliárd eurót adnak ki folyó költségként. Óvatos becslés szerint az ágazat összforgalma 5 milliárd euró. ^{Itt a lovas} sport fontos gazdasági ágazat is. [HEUSCHMANN 2011]

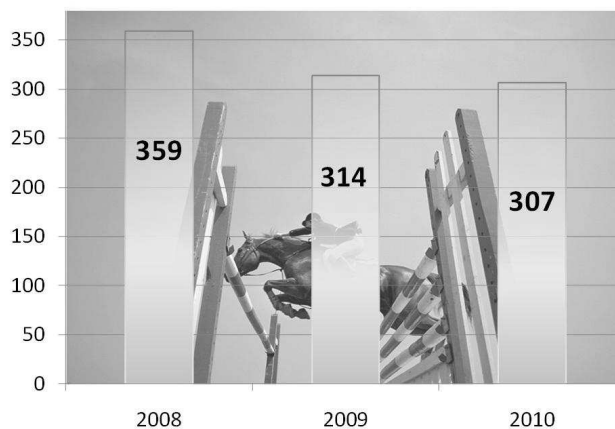
A legfontosabb kérdés: kik alkotják a fizetőképes keresletet?

Napjainkban a válság kisebb-nagyobb hullámokban időről-időre visszatér. Ez nagy hatással van az emberek anyagi helyzetére, így a turizmusra is. Turizmusban csak az vesz részt, aki rendelkezik megfelelő mennyiségű szabadidővel, diszkrecionális jövedelemmel és megvan az utazáshoz

szükséges motivációja. A lovas turizmusban kiemelten fontos a szabadon elkölthető jövedelem mértéke.

A lovaságzatban különösen fontosak továbbá a ló- és lovasversenyek, mert ezek alkotják legfőképp a lovas turizmust. Ez az a lovas turizmus, ami a legelterjedtebb, és aminek jelentős a gazdasági szerepe. Hazánkban a lovas rendezvények egyre jelentősebbek és egyre magasabb színvonalúak. Ez pozitív hatással van a magyarok lóhoz való hozzáállására, évről évre bővül az érdeklődők köre. A ló visszakerül a mindennapi életbe, egy-egy ilyen esemény alkalmával több tízezres tömegek mozdulnak meg.

Ma a magyar lovassportban jelentős azoknak a lovasoknak a száma, akik kedvtelésből versenyeznek. Ha csak egy amatőr versenyt nézünk kisebb környékbeli lovardák között, ott is megjelennek a helyi és más vállalkozók, büfékocsival sörsátorral, bazárral, és mindig sor kerül valamilyen bemutatóra, esetleg fellépésre. Több napos rendezvény esetén javul a szálláshelyek kihasználtsága, a helyi szolgáltatók megjelennek a helyszínen, a helyi attrakciók nagyobb közönséghez jutnak el, visszatérő vendégeket szerezhet magának a település. Ezáltal javulnak a település turisztikai mutatószámai, így egy-egy ilyen rendezvény új lendületet adhat a településeknek, gazdasági szempontból.

Forrás: Saját szerkesztés a díjugrató szakág 2010-es beszámolója alapján, aktuális adatok 2011.09.08.-ig.

1.ábra **A Magyarországon megrendezett díjugrató versenyek száma (db) 2008-2010 években**

Magyarország lovas turizmusára jellemző, hogy több gyenge pontja is van jelenleg. Ezeket a szakmához közel állók jól ismerik, Ez kitűnik a Lovas Szövetség programjából és a Lovas Stratégiából, mivel mindegyik ezekre a

gyengeségekre koncentrál. Tanulmányomban a versenyképes és jövedelmező lovas turisztikai szolgáltatás formáját keresem.

A kérdőívem szűk rétegnek szól, ezért telefonos kapcsolatfelvétel útján kértem a lovardatulajdonosokat, segítsenek azzal, hogy kitöltik. Ezen hívások során volt egy-két segítőkész tulajdonos, akik pár mondatban illetve szóban előre összefoglalták a véleményüket, ezek így hangzottak:

„Siralmas!”

„A lovardák 50%-a csődbe fog menni. Azok, akik nem a magas szinten nyújtanak szolgáltatást, illetve a nem központi helyen fekvők.”

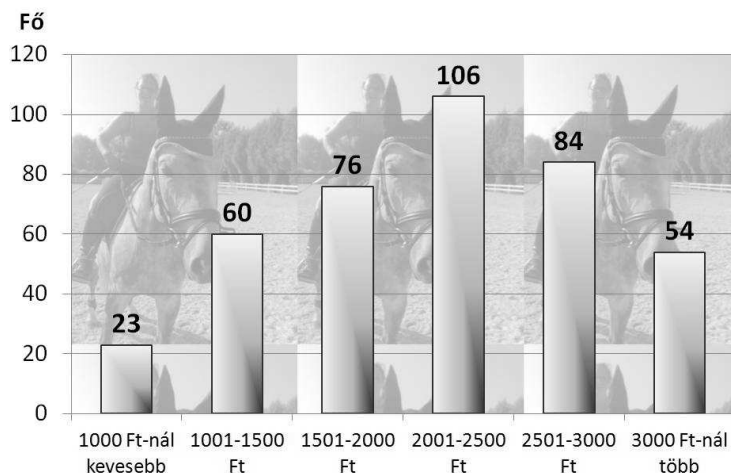
„A legnehezebb vállalkozás, a lovas vállalkozás.”

Szerencsére pozitív ellenpélda is akad. Ezek azok a lovasudvarok, amelyek luxust kínálnak a lovaknak és gazdáinak, pl.:saját ló megfigyelése webkamerán keresztül, továbbá rendelkeznek étteremmel, panzióval.

A lovas turizmus gazdaságilag jelentős, hiszen van nagyszámú érdeklődő, olyanok, akik rendelkeznek megfelelő diszkrecionális jövedelemmel, hogy fenntartsák a számukra megfelelő szolgáltatást nyújtó lovas turisztikai vállalkozásokat.

A Magyar Turizmus Zrt. 2006-ban készített egy általános felmérést, amelyből látható, hogy milyen a magyarok hozzáállása a lovakhoz, és hogy mit gondolnak a lovaglásról. A kutatásból kiderült, hogy népszerűnek tartják a lovaglást. Szerintem pozitív, hogy a válaszadók többsége nem tartja sznobsnak a lovaglást 84,5 % egyetértett azzal, hogy, "Magyarország híres a lovassportjáról". A bevezetésben már említettem, hogy engedélyt kaptam a www.lovasok.hu weboldal által terjesztett kérdőív értékelésére és tanulmányomban való bemutatására.² [BARDÓCKY 2010] A kérdőívet összesen 469 ember töltötte ki. A válaszadók 83% nő. A válaszadók életkora 8 évestől a 60 évesig terjed, ez azt jelenti, hogy hazánkban nem csak múltja, jelene hanem jövője is van a lovas turizmusnak. A válaszadók 78%-a megfizethetőnek tartja a neki megfelelő lovardában a lovaglást. Arra a kérdésre, hogy mennyire kerül a számukra megfelelő lovardában egy óra lovasoktatás, a leggyakoribb válasz az volt, hogy 2001-2500 Ft között. Csupán 54-en válaszolták azt, hogy 3000 Ft-nál többet is hajlandók fizetni egy óráért. 23-an viszont 1000 Ft alatti összeget tart reálisnak óránként. 66 fő nem adott meg konkrét összeget. Így a válaszadók 74%-a nem költene 3000 Ft-nál többet lovaglásra óránként.

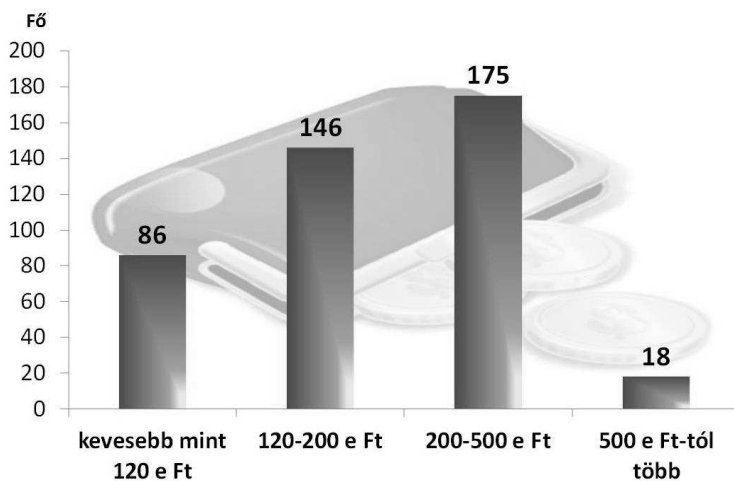
² A kérdőív szerkesztője: Bardóczky Eszter

Forrás: Saját szerkesztés

2.ábra **Mennyibe kerül az Önnek megfelelő lovardában egy óra lovaglás?**

A 3. ábráról leolvashatjuk, hogy erre a kérdésre 425 fő adott választ. Pozitívum, hogy a legtöbben nettó 200 000 Ft feletti jövedelemmel rendelkeznek. Ettől az összeghatártól képesek az emberek, megfizetni azt a minimális óradíjat, ami szükséges a vállalkozások fennmaradásához.

Forrás: Saját szerkesztés

3.ábra **Megkérdezettek háztartásának havi nettó összjövedelm**

Sajnálatos, hogy a válaszadók 54 %-nak a havi nettó összjövedelme nem éri el a 200 000Ft-ot. Ennek viszont az a vonzata, hogy a lovas vállalkozások nehéz helyzetbe kerülnek árképzés szempontjából.

Minden vállalkozás sikerességét a bevétel és kiadás mértéke, illetve aránya határozza meg. Az első legkézenfekvőbb költség a lovak tartásának költsége. Ez magában foglalja a szemes- és szálaskarmányt, vizet, az ellátáshoz szükséges emberi munka órabérét, továbbá a közüzemi díjakat. A második legfontosabb állandó költség a munkabér. Ha csak azt az időt veszem figyelembe, amit a lovas az azzal tölt, hogy a lovat kivigye a legelőre, behozza, ellátja, kitakarítja a bokszot, és egyéb ilyen teendők lovaglás nélkül átlagosan kitesznek 1óra hosszát lovanként. (A táblázatomban nem jelenítettem meg a közüzemi díjakat.)

1. táblázat: **A felmerülő költségek összesítve Ft-ban, 2011-es adatok szerint**

	1 nap /Ft	1 hónap /Ft
<i>Takarmány</i>	879	26370
<i>Munkadíj (nettó)</i>	500	15000
<i>Állatorvos</i>	-	5000
<i>Körmölés vagy Patkolás (átlagosan)</i>	-	2667
	-	4667
Körmöléssel összesen	-	49037
Patkolással összesen	-	51037

Forrás: Saját szerkesztés, a gyűjtött adatokból

Egy olyan hónapban, amikor kevesebb az időszakos költség egy ló tartása kb 50000 Ft-ba kerül. Miből származik a lovas turisztikai vállalkozások bevétele?

- lovagoltatás: átlagosan egy óra 3000 Ft, fél óra 1800 Ft
- lovastábor: naponta 5000 Ft
- lovatúra: egy hét 160000 Ft
- bértartás: 50000 Ft

Ezek az árak átlagárak. Az árak az adott lovasudvarban megforduló vendégkörhöz igazodnak.

A sikeres vállalkozás alapfeltétele, hogy egy lónak egy hónapban meg kell termelnie a saját tartásának megfelelő összeget és az alkalmazottak munkabérét is pl. lovász, lovasoktató. Az előbb meghatározott árak szerint,

egy lónak egy hónapban legalább 28 alkalommal kell fél órát dolgoznia, vagy 17 alkalommal, olyan lovasokkal, akik egy óra hosszat lovagolnak (a valóságban ezek kombinációja a jellemző). Ezzel a saját tartásának megfelelő összeget termeli meg.

Egy jó fizikumú ló egy nap 2-2,5 óra munkát bír el. Ez egy napra kb 6600-7800 Ft az én áraimmal. Havonta ha 26 napot dolgozik, 171600-202800 Ft-t tud megtermelni. Csak akkor valósul meg, amennyiben minden napra jut annyi lovas, hogy ugyan az az állat 2-2,5 órát dolgozzon. Ez 4-5 lovast jelent napi szinten. Itt a maximális kihasználtsággal és egy lóval számoltam. Ez a kulcs! A számítás igazolja, hogy egy ló meg tudná termelni a tartási költségének sokszorosát, ha van kellő számú vendég.

A lovak meg tudják termelni a havonta rájuk fordított összeget, azonban a bővítés itt nem jár együtt automatikus bevételnövekedéssel. A bértartás során nyereség nem keletkezik, éppen csak annyi a bevétel, hogy a vendég ló a tartása nem teher.

Amivel a vállalkozás az eredményességét tudja növelni az a költségek csökkentése, illetve a bevételek növelése, vagy új szolgáltatás(ok) bevezetésével. Az a lovas vállalkozás van előnyben, amely rendelkezik saját termőfölddel így önellátó. Azzal, hogy saját takarmánnyal látja el a lovakat, a takarmány értéke megsokszorozódik a számára, a lovak munkája által, és az egyik legjelentősebb költségsektor esik ki. A másik költség, amelyet le lehet faragni, az a munkabér, ha családi vállalkozás formájában működtetik a lovardát. Egy sikeres lovastábor tud egy kis -időszakosan jelentkező-többletbevételt termelni. Számolni kell azonban azzal a kockázattal, hogy az egyhetes lovastábor végére a lovak nagy igénybevétele miatt lesérülhetnek, így kiesnek akár hetekre a munkából és esetleg az állatorvosi költségek megnőnek.

A kérdőívemre a mai napig (2011.09.15.) 5 lovarda válaszolt. Mindegyik vállalkozást *megélhetési céllal* működtetik. Egy olyan vállalkozás van, amelynek a tevékenységi köre 100%-ban a lovasoktatásra szorítkozik, a kérdőívből kiderült, hogy e lovarda esetében a maximális kapacitáskihasználtság mellett is csak a lovak tartására elég a bevétel. Több válaszban is szerepelt, hogy minden többletbevételt visszaforgatnak a felszerelésekre és infrastrukturális fejlesztésre. A fennmaradó összeg biztosítja a megélhetést. A lovas vállalkozásoknál ez a leggyakoribb.

A másik 4 lovarda *többféle szolgáltatást* is nyújt. A lovasoktatás mellett, bértartás, takarmányértékesítés, szállásadás, táboroztatás, versenyeztetés, túraszervezés, és rendezvényszervezés. Mindenki másban látja vállalkozása sikerességét. Van, aki a kiegészítő bevételi forrásokkal, a nagy földterülettel, és a minőségi szolgáltatással tud jól működni. A különböző szolgáltatásokból

szármató bevétel alakulása vállalkozásonként különböző. Közös a vállalkozásokban, hogy mindegyik kizárólag *saját erőből* jött létre! Egy másik lovarda jól választott piaci szegmenset, így nyereséges a működésük (szállásadás és táboroztatás), elmondásuk szerint a kiejánlásuk is nagyon jó.

Az *alkalmazottak száma* 1-3 fő között jellemző. Van olyan vállalkozás, amely idénymunka jelleggel alkalmaz több embert.

A veszteségesség indoklásaként olyan válasz is érkezett, hogy az ágazat gazdasági okok miatt összeomlott.

Következtetések

A fentiek alapján látható, hogy a lovaságazat és lovas turizmus kardélen táncol, és a vállalkozók keményen küzdenek a fennmaradásért. Hogyan marad mégis fenn ez a törékeny egyensúly? Hogyan képesek a vállalkozások életben maradni? A válasz, hogy kemény munkával, sok kreativitással, tudással, józanésszel és szerencsével. A vállalkozások hónapról hónapra léteznek. Az a tapasztalatom, hogy azok a vállalkozások sikerebben, amelyek több lábon állnak, esetleg több más vállalkozást is működtetnek. Természetesen minden vállalkozás egyedi. Nem lehet biztosan működő „receptje”, mert túl sok a változó, nem csak éves szinten, hanem hónapról hónapra. Még a gazdaságok méret meghatározása is külön kihívás. Kevés lónak kevesebb a költsége, de sok lovast sem lehet velük vállalni. Sok lóhoz pedig több munkásra van szükség, és több takarmány is kell, így még több lovasnak kell jönnie, hogy meglegyen a megfelelő bevétel. Ugyan ez a helyzet, ha egy kimagasló infrastruktúrával rendelkező lovardát nézünk. Ilyenkor általában a havi és óradíjak magasabbak, ám sokkal több pénzre is van szükségük a színvonal fenntartásához. Ahhoz hogy létezni tudjanak az optimális bevételt (7000 Ft) napi szinten kell biztosítani. A turisztikai vállalkozások közötti összefogás tudná javítani az esélyeket. Akár egy nagyobb rendezvényre érkező lovak befogadása jelenthet többletbevételt.

A nehézségek nem kizárólag hazánkban észlelhetőek. Németország híres a lovaságazatáról, a lovassportjáról. Sajnálatos módon a vállalkozások létezését nem csupán a kereslet csökkenése, a takarmány drágulása, vagy a drága német munkaerő, szolgáltatás (állatorvos, kovács) nehezíti, hanem az adók és kötelező biztosítások díjai is pl. minden bértartott ló után befolyt összegből 19%-t adó terhel. Minden lóra külön biztosítást kell kötni, arra az esetre ha kárt tesz egy ember testi épségében (mert leesik róla valaki), vagy ha kárt tesz más tulajdonában, és így tovább. A biztosítás azért kötelező és fontos, mert bármi történik, könnyen a bíróságon végződhet az ügy, kártérítési perrel. Itt még az sem számít, ha a lovas, vagy a szülő aláírta a saját felelősségről

szóló nyilatkozatot. Mivel a biztosító nem mindig fizet, ezért gyakran több társaságnál is kötnek biztosítást egy állatra. Az, hogy a kártérítés igen magas összeget is elérhet, negatív hatást gyakorol erre az ágazatra.

Mégis mi az, ami működteti ezt a fajta turizmust és az egész ágazatot? A ló iránti szeretet, különösen vendégek részéről, ezen túl azoknak az élményeknek az átélése, és tapasztalatok megszerzése, amit a ló és a vele való kapcsolat nyújthat.

A kutatási munkám során fény derült arra, hogy lehet nyereséges a lovas turisztikai vállalkozás, azonban ez csak és kizárólag a vállalkozón múlik. Hogyan tud alkalmazkodni az adott igényekhez, gazdasági helyzetéhez. Milyen minőségű szolgáltatás(oka)t nyújt, mennyi állandó illetve visszatérő vendéget tud megszerezni magának. Ezen oknál fogva minden vállalkozás egyedi. Általában két dolog közös bennük, nagy részük csak saját erőből jött létre, és a nyereség (ha van) pont a megélhetésre és a szükséges fejlesztési, javítási illetve karbantartási munkára elegendő. Az egyensúly törékeny, a nyereség, vagy veszteség mértéke akár hónapról hónapra drasztikusan változhat, külső tényezők hatására.

A javaslatom az együttműködés. Tanulmányomban már többször említettem ezt, mint segítséget a vállalkozásoknak. Ezek az együttműködések természetesen kölcsönösen előnyösek a résztvevők számára, a cél, hogy minden hónapban meg legyen a szükséges vendégszám. Ennek érdekében hasznos lehet még a tapasztalatcsere. A különböző turisztikai szolgáltatást nyújtó vállalkozások, egymás kiegészítőit alkothatják, aminek következtében komplexebb turisztikai terméket tudnak előállítani. Az így létrehozott attrakciók, vagy újabb programok képesek lehetnek arra, hogy valamilyen szinten állandósítsák a havi szükséges bevétel egy részét, amely már sok vállalkozás esetében biztos pontot jelent és így az ágazat működését is biztosítja.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni a sok segítséget és információt, amit kaptam interjú alanyaimtól, barátaimtól ebben a témában. Köszönettel tartozom továbbá konzulensemnek, Galgóczy-Németh Andreának és a www.lovasok.hu csapatának, különösen Maus Andrásnak és Bardóczky Eszternek.

Forrásjegyzék:

- [1.] Bardócky E. [2010] www.lovasok.hu Kérdőíve: Fogysztói magtartás a hazai lovasok körében
- [2.] Heuschmann G. [2011] – Ne árts!, Mezőgazda Kiadó,
- [3.] Lovas Nemzet [2010] november
- [4.] Magyar Turizmus Zrt. [2010] 2010. évi jelentés előzetes adatok
- [5.] Magyar Turizmus Zrt. [2006] A magyar lakosság hozzáállása a lovas turizmushoz,
- [6.] Häggblom, M. – Rantamäki-Lahtinen, L. – Vihinen, H. [2005] Equine sector comparison between the Netherlands, Sweden and Finland, MTT Agrifood Reseach Finland

Szerzők:

Orosz Zsuzsanna

Turizmus-vendéglátás szak,
IV. Évfolyam,
Turizmus és Területfejlesztési Tanszék,
Károly Róbert Főiskola,
orosz.zsuzsanna@index.hu

Galgóczy-Németh Andrea

adjunktus
Turizmus és Területfejlesztési Tanszék
Károly Róbert Főiskola
anemeth@karolyrobert.hu

A KÖZOKTATÁS SZEREPE A VÁROS-VIDÉK KAPCSOLATOK FEJLŐDÉSÉBEN AZ EGRI KISTÉRSÉGBEN

PECSENYÁNSZKY MELINDA
KONCZ GÁBOR

Összefoglalás

A településföldrajzban a városi agglomeráció egy olyan kiterjesztett várostérség, amely magában foglalja a központi település és a szomszédos szuburbán települések összefüggő szövetét. A témaválasztást az indokolta, hogy jobban megismerjük Eger és a környező települések kapcsolatrendszerét, betekintést nyerve az Egri kistérséget életébe. Bár a vonzáskörzet túlnyúlik a kistérség határain, a terjedelmi korlátok miatt csak a kistérségre koncentráltunk és kiemelten az oktatás témakörében gyűjtöttünk információkat. Város és vidék kapcsolata egy gyakorlatilag kimeríthetetlen téma számos alrendszere és állandó változása miatt. Teljesen más megélni és más olvasni róla. Az Egri kistérség relatíve nagy, központja fejlett megyeszékhely, vagyis nem tipikus vidéki kistérségről beszélhetünk. Pozder Péter 1986-ban már foglalkozott Eger városközponti szerepével, ezért mi a cikkünkben a környező vidéki településekre helyeztük a hangsúlyt, amely témával egyébként is kevesebben foglalkoznak.

Kulcsszavak: agglomerálódás, közoktatás, népességszám csökkenés, mikrotérségi társulások,

The role of public education in development in urban-rural relations in Eger micro region

Abstract

In the study of human settlements, an urban agglomeration is an extended city or town area comprising the built-up area of a central place (usually a municipality) and any suburbs linked by continuous urban area. The choice of the topic has been justified because we would like to better understand the relationship of Eger and its region and to further develop an insight into the life of the Eger subregion. Although the agglomeration extends beyond the border of the subregion, we have limited the scope of this effort and confined our investigations to the collected data of the Eger subregion, especially about the education. The relationship between city and country is an

inexhaustible topic because it has numerous subsystems and permanently changes. Not the same to live in these areas and to read about this. The subregion of Eger is not a typical rural area as it is relatively large and the city is a county seat and well-developed. The central position of Eger within the region has been examined previously by Peter Pozder in 1986, however, we would like to focus our research on Eger and its region as it has not been exhaustively researched.

Keywords: *agglomeration, public education, population decline, micro-regional partnerships,*

Bevezetés

A város-vidék kapcsolatrendszer vizsgálata számos alrendszerével szinte kimeríthetetlen témával szolgál, a cikk a települések kapcsolatrendszerének általános ismertetését követően az oktatásra fókuszál. A város és szűkebb-tágabb környezete között kialakult kapcsolatok közül a legmeghatározóbbak azok, amelyeket az adott város városi szerepköre hív létre. A városi funkciók minőségi összetétele mellett ezért vizsgálhatók a városi szolgáltatások mennyiségi adatai is. Ebből ugyanis következtetni lehet a szolgáltatásokat igénybe vevő népesség nagyságára, közvetve pedig az (elméleti) városi vonzáskörzetek kiterjedésére is. A város és vidéke közti viszony feltárása a településhálózati kutatások egyik legfontosabb aspektusa [BUJDOSÓ 2004, KONCZ 2010].

Hipotézisünk szerint Eger, mint megyeszékhely a vonzáskörzetében erős központi szerepkört tölt be, amelyek között kiemelt fontosságú az oktatás. A város igen széles oktatási kínálattal rendelkezik, miközben a környező falvakban csak alapfokú intézmények vannak jelen, azonban a kisebb településeken azok működtetése is együttműködést igényel az önkormányzatoktól. Így a város szerepe a városi alapfunkciót jelentő középfokú oktatás mellett az alapfokú oktatásban is térségi jelentőségűvé. A feltevésünk beigazolódott, amelyet a megalakult intézményfenntartó társulásokban működő iskolák száma és az oda bejáró tanulók száma igazol.

A 20. század első felében a magyarországi oktatáspolitikai igen jelentős eredményének tekinthető az alapfokú oktatás kiépítése a vidéki településeken. Ezeknek a településeknek a fennmaradásában, megújulásában meghatározó szerepet kell, hogy kapjon a jó színvonalú, térben, időben elérhető oktatási lehetőségek biztosítása. A fogyatkozó gyerek létszám és az önkormányzatok működési nehézségei együttesen oda vezetnek, hogy sok településen gondot okoz az iskola fenntartása. Ezért mára a társulási

együttműködéseké, az iskolák összevonásáé, és az iskolabezárásoké a főszerep. Az Egri kistérség településein is jól megfigyelhető ez a folyamat. A kistérség települései vagy Egerrel (Eger-Ostoros) vagy egymással (Novaj-Noszvaj) kötnek intézményfenntartó mikro-társulásokat. A térségi együttműködések szerepe néhány település életében létkérdés: nemcsak az oktatás, hanem további közszolgáltatások területén is.

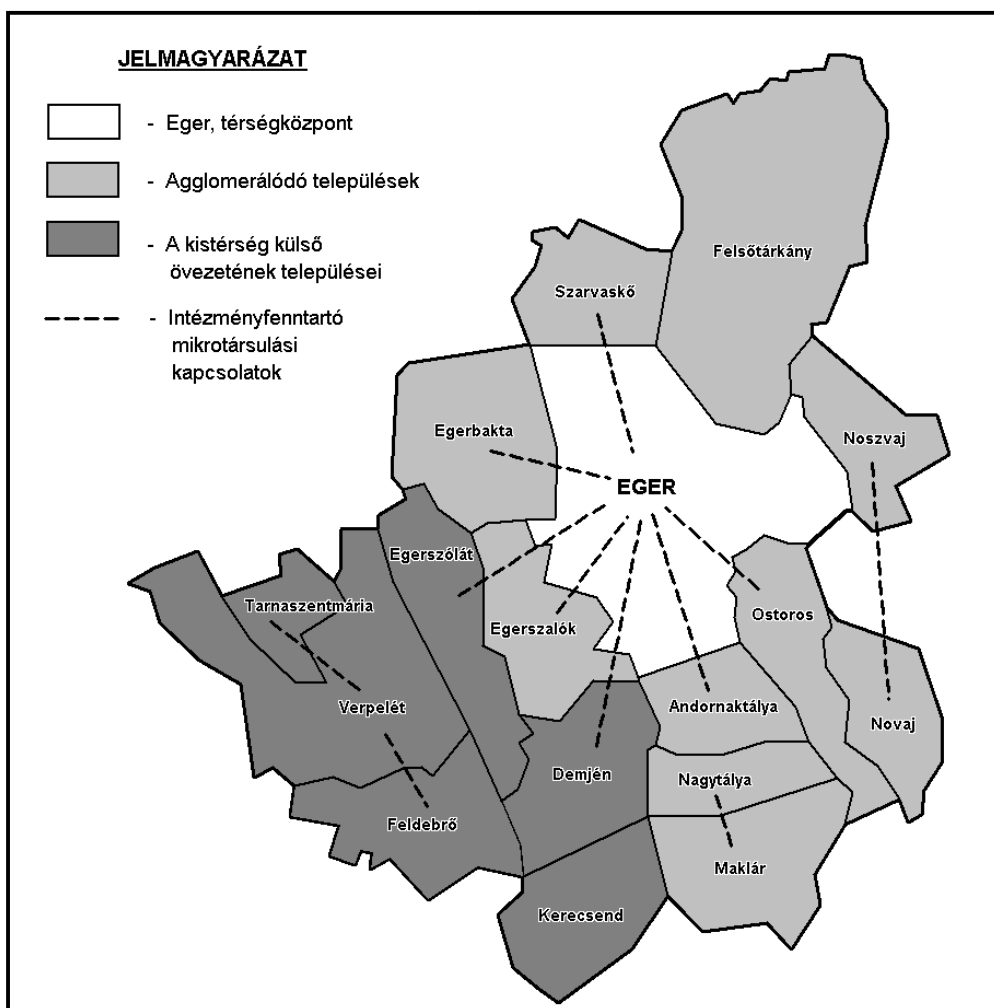
Anyag és módszer

A rendelkezésre álló statisztikai adatok, fejlesztési dokumentumok és a települések polgármestereivel készített interjúk alapján vázoljuk fel város és vidéke kapcsolatrendszerét az Egri kistérségben. Kutatásunk hipotézisét a következőképpen fogalmaztuk meg: Eger meghatározó szerepet tölt be a környező települések között az oktatás tekintetében, amely szerepkör jelentős mértékben behatárolja a környező települések fejlesztési lehetőségeit.

A felhasznált szekunder adatok a KSH Területi Statisztikai adatbázisából, a Heves Megyei Kormányhivatal, illetve az Egri Többcélú Kistérségi Társulástól és tagönkormányzatainak adatbázisaiból származnak. A primer kutatási módszerek közül az interjúkészítést alkalmaztuk, amelynek elsődleges előnye, hogy megfelelő alkalmazásával egy adott témakörben kivételes mélységű megértést tesz lehetővé a kutató számára. Ezáltal megismerhettük az iskolabezárások és az intézményfenntartó mikrotársulások létrehozásának okait, az iskolák működtetésének és finanszírozásának nehézségeit. Mivel a módszer érvényessége nagy, a megbízhatósága azonban kicsi, a vizsgálatba a kistérség néhány prominens személyét vontuk be.

Eredmények

Az Egri kistérséget 2007-től 17 település alkotja, amelyeket központi szerepkörük és a várossal való kapcsolatuk alapján három térkategóriába sorolhatjuk. Az első kategóriát központi településként maga Eger jelenti. A következő csoportba az Egerrel igen szoros kapcsolatot fenntartó kilenc agglomerálódó település tartozik: Andornaktálya, Egerbakta, Egerszalók, Felsőtárkány, Maklár, Nagytálya, Noszvaj, Novaj, Ostoros és a 2002-ben Egerről leváló Szarvaskő. A kistérség nyugati, a várostól távolabb eső külső övezete, amelynek egy része 2007 előtt nem is képezte a kistérség részét, statisztikai mutatói alapján is egyfajta térségen belüli periféria. Demjén, Egerszólát, Feldebrő, Kerecsend, Tarnaszentmária, és a többször városi rangért pályázó Verpelét tartoznak ebbe a körbe (1. ábra). A települések térszerkezeti pozíciója meghatározza az önkormányzatok közötti együttműködések lehetőségeit és korlátait.

Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2000) és az Egri Többcélú Kistérségi Társulás (2011) adatai alapján.

1. ábra: Térkategóriák elkülönítése az Egri kistérségben, működő és potenciális intézményfenntartó mikrotársulási kapcsolatok a közoktatásban

A térségben egyetlen városi rangú település található: Eger (55863 lakos), Heves megye és az Egri kistérség székhelye. A kistérségben további 16 község található 29132 lakossal, így az össznépesség 84995 fő. A térség települései sugarasan körülölelik a székhely várost, mint gazdasági, kereskedelmi, kulturális központot. A településszerkezeti adottságok lehetővé és egyben szükségessé teszik a térség települései közötti hatékony együttműködést. A kistérségi szinten megvalósuló feladatok közé tartoznak:

orvosi ügyelet, alapfokú oktatás mikro-társulások formájában, szociális- és gyermekjóléti alapellátások.

A községek fejlettségi szintje igen különböző, vannak közöttük olyan települések, amelyek az utóbbi években jelentősen fejlődtek, népességüket, helyi bevételeiket növelni, szolgáltatásaikat fejleszteni tudták (pl. Ostoros). A települések másik részében ugyanakkor jelentősen megnövekedett a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok aránya, a helyi oktatási-nevelési intézményekben pedig a szegregáció (pl. Egerbakta, Kerecsend).

Az általános tendenciáit tekintve az egri (is) öregedő kistérségnek mondható. Meghatározó változást eredményezett a kistérség összetételében, hogy Egerből nagyon sok fiatal értelmiségi költözött ki a környékbeli falvakba, amelyek korösszetétele jelentősen javult, azonban ezzel együtt Egeré romlott. A kistérség külső övezetében inkább idősebb korosztályú lakosokat találunk. Ennek oka, hogy a fiatalok elkerülnek már iskolás korban a településekről, városban keresnek munkahelyet, így szinte csak az idős, nyugdíjas lakosság marad.

Eger funkcióellátottsága a kistérség viszonylatában kiemelkedőnek tekinthető. A várost iskolavárosként is szokás emlegetni, mivel főiskolája mellett 18 közép fokú és 13 alapfokú oktatási intézménynek ad otthont, illetve 20 óvoda (tagóvodákkal) is található itt. A közel 60 ezer fős városban ez igen tekintélyes számnak mondható, még akkor is, ha a gazdasági okokból történő iskola összevonások Egert sem kerülik el. Az Egerben működő általános és középiskolákba nagyszámú tanuló jár a környező településekről; a főiskolába pedig a megyéből, a régióból és az ország más részeiről is.

A közszolgáltatások a kistérségben nem mindenhol érhetők el. Kistérségi szinten megszervezett közszolgáltatás a szakszolgálati feladatok közül a logopédia, gyógytestnevelés, a továbbtanulási és pályaválasztási tanácsadás. Kistérségi szintű a feladatellátás a családok átmeneti otthona, gyermekek átmeneti otthona, a családi napközi tekintetében, helyettes szülői hálózat tekintetében.

Az oktatás minden Önkormányzat számára kötelezően ellátandó, törvényileg szabályozott feladat. Azonban a jövő évtől változások várhatók az oktatás területén is. Az önkormányzati rendszer átszervezése kapcsán számos változás várható a közigazgatásban: 2012-től a járásek, a kistérséget érintő feladatrendszer is módosul.

Óvodai feladatellátás az Egri kistérségben

A kisgyermekes esetében reális igény az, hogy az ellátás lehetőleg helyben, a gyermekek utaztatása nélkül megoldható legyen. Ez esetenként azt is jelentheti, hogy a gyermeklétszámok alapján egy-kettő óvodai csoport tud működni egy-egy településen. A hatékonyság és a gazdaságosság elve alapján társulós fenntartási forma kialakítása indokolt. A 2010/2011-es nevelési évben az önkormányzati óvodákba Egerben 1854 gyermek jár. Az Eger környéki településekről 219 gyermek jár be naponta. A kistérségbe járó óvodás gyermekek száma 2738, melyből 2593 helyben jár óvodába, más településre eljáró óvodások száma 124 fő Felsőtárkány esetében, mivel a lakosság nagy része Egerben dolgozik, így ők gyermekeiket óvodába, bölcsődébe is Egerbe járatják, a többi gyermek a helyi óvodában kerül elhelyezésre. A kerecsendi óvodai mikro-társulásokon kívül mintegy 20-25 óvodás gyermek jár el Egerbe, illetve Füzesabonyba. Ostoros településről 91 óvodás gyermek jár el Egerbe, viszont itt egyedülként a kistérségben a helyi óvodába túljelentkezés van.

Általános iskolai feladatellátás

A kistérségben az általános iskolás tanulók száma 6394 fő. Eger Megyei Jogú Város hat önkormányzati általános iskolájában 5081 (tagiskolákkal, városon kívüli telephelyekkel együtt) fő tanul. A bejáró tanulók száma 2006-ban 795 fő volt, az eltelt időszakban folyamatosan emelkedett, jelenleg 916 fő. Ezek az adatok még az egerbaktai tagiskola működésekor érvényes tanulói létszámokat is tartalmazzák.

Mivel a VÁTI TEIR adatbázisában a 2000-es közoktatási adatok nem álltak rendelkezésre, a 2010-es helyzetet az 1999-es viszonyokkal hasonlítottuk össze az elmúlt évtized változásainak szemléltetésére. A 11 év alatt az általános iskolások száma mintegy 20%-kal csökkent, amely maga után vonta a kisebb településeken az iskolák bezárását. A legkisebbek (Szarvaskő és Tarnaszentmária) már korábban sem rendelkeztek helyben általános iskolával, az utóbbi években pedig csatlakozott hozzájuk Andornaktálya, Demjén, Egerszalók és Nagytálya. A legkisebb veszteséget az egri intézmények könyvelhették el (-15,6%), míg a legnagyobbat az egyébként kedvezőbb demográfiai trendekkel jellemezhető agglomerálódó települések (-37,8%). Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy az Eger szomszédságában fekvő települések számára sokkal inkább adott arra a lehetőség, hogy egri általános iskolákkal együttműködve oldják meg a gyermekek oktatását. A perifériusabb fekvésű települések esetében sokszor a kényszer vezérli, hogy néhány tucat tanulóval tovább működjenek (1. táblázat).

1. táblázat: Az általános iskolákban tanuló gyermekek számának változása az Egri kistérség településein, 1999-2010

Település neve	A településen általános iskolában tanuló gyermekek száma (fő)			Változás 1999 és 2010 között (%)
	1999	2005	2010	
Eger	6 020	5 457	5 081	-15,6
Andornaktálya	96	87	0	-100,0
Egerbakta	89	93	15	-83,1
Egerszalók	136	74	0	-100,0
Felsőtárkány	276	186	181	-34,4
Maklár	159	142	169	+6,3
Nagytálya	40	24	0	-100,0
Noszvaj	142	177	194	+36,6
Novaj	103	99	83	-19,4
Ostoros	157	105	103	-34,4
Szarvaskő	0	0	0	-
Az agglomerálódó térség települései összesen	1 198	987	745	-37,8
Demjén	22	13	0	-100,0
Egerszólát	90	61	21	-76,7
Feldebrő	100	135	30	-70,0
Kerecsend	162	218	243	+50,0
Tarnaszentmária	0	0	0	-
Verpelét	391	248	284	-27,4
A kistérség külső övezetének települései összesen	765	675	568	-25,8
Kistérség összesen	7 983	7 119	6 394	-19,9

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés.

Az általános iskoláskorúak számbeli csökkenése miatt az önkormányzatok több településen iskola-, ill. csoportösszevonásokat voltak kénytelenek véghezvinni. A községi általános iskolákban a demográfiai hatás mellett – eltérő arányban és számban – az egri intézményekben tanulók nagy száma miatt is csökkent a létszám. Emiatt nemcsak a költségvetési terhek

A közoktatás szerepe a város-vidék kapcsolatok fejlődésében az Egri kistérségben

növekedése, hanem az iskolákban tapasztalható szegregációs folyamat felerősödése is gondot okoz, amelynek visszafordítására megoldást kell találni.

A kistérség területén kialakultak általános iskolai közoktatási centrumok, Eger mellett Maklár, Noszvaj, Verpelét településekkel. Önálló fenntartású általános iskolája van Felsőtárkánynak, ami a kistérségen belül súrlódásokhoz is vezet, mivel nem tagja egyik mikro-társulásnak sem. Társulási megállapodásokat az alábbi települések kötöttek: Eger–Egerbakta–Egerszalók–Demjén Intézményfenntartó mikro-társulás; Eger–Andornaktálya Intézményfenntartó mikro-társulás; Eger–Egerszólát Intézményfenntartó mikro-társulás; Eger–Ostoros Intézményfenntartó mikro-társulás (1. ábra).

Demjénben és Nagytályán 2007-ben megszűnt az általános iskolai oktatás, de intézmény nélkül továbbra is a fenntartó mikro-társulás tagjai maradtak. 2007-ben felbomlott az Egerszólát–Demjén óvoda, iskolafenntartó mikro-társulás, s új mikro-társulásokba mentek, Demjén iskola intézménye nélkül. Ugyancsak felbomlott 2008-ban a 2007-ben alakult Verpelét–Feldebrő–Tarnaszentmária mikro-társulás. Feldebrő az általános iskolai oktatással a füzesabonyi többcélú kistérség keretében működő Aldebrő–Tófalú–Kápolna Intézményfenntartó mikro-társuláshoz csatlakozott. Eger MJV az általa fenntartott minden általános iskolájával (kivétel a Pásztorvölgyi Általános Iskola és Gimnáziumot) felkarol egy vagy több Eger környéki település általános iskolával történő közös fenntartást és működtetést. A 2011 őszi tanévre az egerbaktai iskola is bezárásra került, az ott tanuló diákok Egerbe járnak iskolába.

Az általános iskolai oktatás megszervezésében nem kerülhető meg a kistérségi feladatellátás. A kistérséggel együttműködve át kell gondolni a kistérségi gyermekek beiskolázását, a kistérségi intézményfenntartói társulások további lehetőségeit kell figyelembe venni. A polgármesterekkel készített interjúkból kiderül, hogy miért is okoz problémát, ha a tanulókat szüleik nem a települési oktatási intézményekbe íratják be.

Középiskolai feladatellátás

Középfokú oktatásban összesen 10 800 tanuló vesz részt a városban, a középiskolások 48%-a önkormányzati fenntartású intézményben tanul. Eger városában működési nevelési-oktatási intézmények közül összesen 16 intézményben folyik a feladatok ellátása: Eger MJV 5 db, alapítványok 7 db, Heves Megye Önkormányzata 2 db, egyházi jogi személy 1 db és állami felsőoktatási intézmény 1 db intézménynek a fenntartója. Az iskolák 31,25%-

a Eger város, 43,75%-a egyéb fenntartásban működik. A beiskolázások nem csak az Egerben élő diákokat érintik, hanem a város és sok esetben a megye határait is átlépve regionális szintű. Vannak diákok Heves, Nógrád, Jász-Nagykun-Szolnok és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből is.

Az interjú vizsgálat főbb tapasztalatai

Ostoros polgármestere az együttműködés erejében hisz és bízik, az önkormányzatok együttműködésének jövőképe nek kell, hogy legyen. A település általános iskolás gyermeinek bő kétharmada Egerben, harmada helyben tanul. A 2004-es kistérségi társulás fő feladata az oktatás megszervezése volt, mivel Eger elszívó hatása ezen a területen rendkívüli módon érezhető, ami állandó vitáknak ad okot mind a mai napig. A cél az volt, hogy a kistérségen belül oktatási tengely jöjjön létre: olyan együttműködések hozzanak létre, hogy az Egerből kiindulva a kivezető utak menti iskolákhoz mintegy láncban kapcsolódjanak a kivezető úton lévő települések, viszont a településeken lévő oktatási intézmények is megmaradjanak. Elsőként Ostoros kötötte meg a mikro-társulást az egri Dr. Kemény Ferenc iskolával ez a társulás a mai napig eredményesen működik. A kistérség többi települése vagy egymás között, vagy egri iskolával kötött társulási megállapodást. Logikus lett volna, ha Eger–Ostoros–Novaj fogott volna össze, azonban a mai napig a Novaj–Noszvaj társulás működik. Kerecsendről a roma népesség száma miatt költöznek el többen, Egerszalók–Egerszólát–Egerbakta társulása nem volt eredményes, az iskolák bezárásra kerültek. Andornaktálya–Maklár–Nagytałya közötti együttműködést akart, végül Andornaktályán is bezárták az iskolát. Ez nagy problémát jelent, mert a roma tanulók száma egyre nő, emiatt több szülő választ gyermekének más településen (leginkább Egerben) iskolát.

Kerecsend esetében mind az óvoda mind az általános iskola mikro-társulás formájában működik. Egyedüli fejlesztési lehetőség a Roma Integrációs program, mivel a népességen belül mintegy egyharmadot tesz ki a roma népesség aránya, arányuk az iskolában és az óvodában meghaladja a 80 %-ot. A lakosság (nem roma) két harmada nem a település általános iskolájában taníttatja gyermekeit.

A városnak nem érdeke a vidéki iskolák megtartása (állami normatíva elosztás miatt). Az ostorosi iskola is csak akkor tud működőképes lenni, ha a városi iskolák nem vesznek fel feltételek nélkül tanulókat. A fentebb említett négy település a bezárt iskolák miatt ellehetetlenült. A szülők még azt is megtették, hogy átjelentkeztek egri lakóhelyre, hogy gyermekeiket felvegyék a városi iskolákba. Ez azért jelent további problémát, mert így a település

lakosságszáma is csökken, viszont mivel életvitelszerűen mégis a településen laknak, ott veszik igénybe a szolgáltatásokat, amiért az állami normatívát viszont már nem a település kapja meg. Szeretnék elérni, hogy a szabad iskolaválasztásnak legyenek korlátai, mivel a településeken az iskolák fenntartását nagy ráfordításokkal lehet csak megoldani. Ostoroson is 48% az állami normatíva, 52%-ot az önkormányzatnak kell biztosítani a finanszírozáshoz, ez ebben az esetben 24 millió forint többlet ráfordítást jelent.

Nagy vitát kavart 2011 tavaszán az az egri álláspont, (kormányzati háttérrel), hogy a vidéki önkormányzatoknak a bejáró tanulók után az oktatás többletköltségei miatt is fizetni kell. Ez az összeg bejáró gyermekenként évi 180 ezer forint, amit a város követel. Több polgármester úgy gondolja, hogy Eger városa visszaél pozíciójával. Egerbaktán, ahol a település elszegényedett, az iskola bezárását követően Eger városa követelte a bejáró gyermekek utáni összeget, amelyet csak úgy tudtak rendezni, hogy egerbaktai ingatlanokat adtak Egernek.

A migrációs folyamatok erősen jellemzik, a település nyitott, befogadó. Eger domináns a munkavállalók szempontjából. A térségi együttműködés valamennyi feladatában részt vesznek. Ostoros volt több társulás központja az infrastruktúra fejlesztésekor, állategészségügyi társulás, építésügyi társulás, közművel_dési társulás központja volt. Város-falu viszonylatban nincs különbség, mivel célok megvalósítására jönnek létre. A várossal jó kapcsolatot kell ápolni, mivel számos szolgáltatás csak ott található meg, Ostoroson nem. Nem létezhet a város agglomeráció nélkül és ez fordítva is igaz. Létkérdés a korrekt konstruktív együttműködés.

Mivel a közoktatás kötelezően ellátandó önkormányzati feladat, az Oktatási törvény változása miatt a 2006, 2007-es évekre egyre nehezebb helyzetbe kerültek a kistelepülések iskolái. Volt olyan település ahol csak az alsó tagozat oktatását tudták biztosítani és volt olyan is, ahol be kellett zárni az oktatási intézményt, és egri iskolával mikro-társulás formájában megszervezni ezen feladat ellátását. A társulási megállapodások ellenére a szabad iskolaválasztás miatt azonban a szülők dönthetnek úgy, hogy más oktatási intézménybe íratják be gyermekeiket. Abban a tekintetben jelent ez nagy problémát, hogy az állami normatívát megkapják, illetve a településeknek hozzá kellene járulniuk a bejáró tanulók miatt keletkezett költségekhez. Akik más településen járnak iskolába, Eger város képviselőtestülete minden bejáró gyermek után meghatározott összeg befizetésére kötelezte a települések önkormányzatokat. A települések önkormányzatai viszont úgy ítélik meg, hogy mivel náluk adottak az

általános iskolai feltételek, és nem ők küldik el a tanulókat, hanem a szülő dönt, miért fizetnének ezért az önkormányzatok

Következtetések

Napjainkban az általánosan jellemző népességfogyás és az azt módosító migráció eltérő mértékben jelentkező hatásai miatt ismét fontos szerepet kapnak a vonzáskörzet vizsgálatok, az intézmények illetékességi területének módosulása miatt. A korábban felállított intézményi struktúráknak igazodnia kell a változó viszonyokhoz, intézményeket zárnak be, illetve kerülnek közös fenntartásba. Eger városa meghatározó szerepet tölt be a kistérség életében, legyen szó akár oktatás, akár más közszolgáltatások ellátásáról. Ugyanakkor a város nem tud élni az őt körülvevő települések nélkül, és a falvak sem tudnak létezni központi településük nélkül. Nagy jelentősége van a migrációs folyamatoknak és azok folyamatos figyelemmel követésének, főként az agglomerációs övezetben. Egyre fontosabb kérdés továbbá a roma lakosság számának alakulása, amelyre a térségben a Kerecsenden megvalósított program és az egerbaktai általános iskola bezárása szolgált példát.

Eger iskolaváros, amely a mikro-társulások miatt nem csak a közép- és felsőoktatásban, de az alapfokú oktatásban is térségi szerepkörrel bír. A kistérség településeiről, a megyéből, sőt még a megyehatáron túlról is iskoláznak be tanulókat. Az oktatás az Önkormányzatok számára kötelezően ellátandó feladat, ami a jövőben is komoly megoldandó problémákat vet fel a kistérség települései és Eger város kapcsolatában – beiskolázások, tanulói létszámok, állami normatívák tekintetében.

Forrásjegyzék:

- [1.] Bujdosó Z. (2004): A megyehatár határa a városok vonzáskörzetére Hajdú-Bihar megye példáján. Doktori (PhD) értekezés, Debreceni Egyetem Természettudományi Kar, Debrecen, 233. p.
- [2.] Egri Kistérség Többcélú Társulása (2011): EKTcT Közoktatási Esélyegyenlőségi Helyzetelemzés, Eger.
- [3.] Koncz G. (2010): A szolgáltató szektor és a városhálózat kapcsolatának vizsgálata az Északalföldi régióban (PhD értekezés). Debreceni Egyetem, Debrecen, 191p.
- [4.] Központi Statisztikai Hivatal Heves Megyei Igazgatósága (2000): Egri agglomerálódó térség. Agglomerációk, településegységek (számozatlan sorozat). Eger, 67p.

Szerzők:

Pecsenyánszky Melinda

Vidékfejlesztési agrármérnök (MSc) szak, II. évf.

melinda.pecsenyanszky@gmail.com

Dr. Koncz Gábor

Adjunktus

Károly Róbert Főiskola

Természeti Erőforrás-gazdálkodási és Vidékfejlesztési Kar

Agrárinformatikai és Vidékfejlesztési Intézet

konczg@karolyrobert.hu

AZ ÖTCSILLAGOS SZÁLLODÁK WELLNESS RÉSZLEGE A BOSCOLO NEW YORK PALACE PÉLDÁJÁN KERESZTÜL

PETRIK BETTINA
UJVÁRI KRISZITNA

Összefoglalás

Szakmai gyakorlatom során, melyet a Boscolo New York Palace Hotel Spa részlegén töltöttem, mélyebb betekintést nyerhettem annak működésébe, ezáltal a problémák is hamarabb szembetűntek, mely leginkább a vendégforgalomban mutatkozott meg. Véleményem szerint a vendégforgalom növelése a marketing segítségével megvalósítható. A spa szolgáltatásainak minőségével és mennyiségével a vendégek többsége elégedett, melyeknek az ár-érték aránya is megfelelő.

A Boscolo Spa-t a marketing-mix 7 P-jén keresztül szemléltetem, továbbá a SWOT-analízisét is ábrázolom. Primer kutatásként kérdőíves felmérést végeztem a vendégek körében, ezáltal következtetéseket vonhattam le a hatékonyabb működés érdekében. Ezeket a konzekvenciákat és javaslataimat is megfogalmaztam, melyek figyelembe vételével a Spa még sikerebb működése elérhető.

Kutatómunkám célja tehát az volt, hogy a Boscolo Spa működését bemutassam, vendégei elégedettségét és véleményét kutassam, melyekből konklúziókat vonhattam le. Javaslataimat megfogalmazva a spa hatékonyabb működését szeretném elősegíteni.

Kulcsszavak: hotel, spa, marketing, Budapest, Boscolo New York Palace,

The Wellness Sections of Five-Star Hotels Through the Example of the Boscolo New York Palace Hotel

Abstract

During my professional practice in the Spa of the Boscolo New York Palace Hotel I allowed to inspect the working of the spa. In my opinion the increasing of the customer turnover could be achieved with marketing. The guests are satisfied with the quality and quantity of the spa services which price-value proportion is suitable.

I demonstrate the spa with the 7P of the marketing mix furthermore the SWOT analysis is also represented. Primary research was carried out as a questionnaire survey among the guests, making conclusions in the interest of

the more efficient operation. I also formulated these conclusions and proposals which taking into account the spa more succesful working could be achieved.

So the purpose of my essay was to introduce the operation of the Boscolo Spa and to quest for the satisfaction and opinion of the guests which from I colud make conclusions. Phrasing of my suggestions I would like to help the operation of the Boscolo Spa.

Keywords: *hotel, spa, marketing, Budapest, Boscolo New York Palace,*

Bevezetés

Azért választottam pályamunkám témájának a Boscolo New York Palace Hotel wellness részlegét, mert közel áll a szívemhez, mivel érdeklődésemet mindig felkeltik a különleges és minden luxussal ellátott ötcsillagos szállodák, továbbá a wellness és a kettő összehangolása egyaránt. Szakirányaim is rendkívül kapcsolódnak ehhez a területhez, hiszen az egészségturizmus, valamint a hotel menedzsment az, amivel a jövőben szeretnék foglalkozni. Meg kell említenem az olasz kultúra szeretetét is, mely megihletett, valamint az olasz dizájn megjelenését a Boscolo Budapest Hotel és természetesen a szállodán belül található wellness részlegben egyaránt.

Mivel a wellness napjainkban szinte divattá vált, egyre népszerűbb az emberek körében, ezért a wellness-turizmus is fellendült. A wellness központok és spa-k fontos részét képezik ennek, különféle szolgáltatásaikkal. Budapest számos wellness szolgáltatást nyújtó létesítménnyel rendelkezik, mely már az ötcsillagos szállodákban is alapkövetelménnyé vált. Fővárosunk szállodai kínálata igen jelentős, de én a 19. sz.-i New York Palotát ismertetem, középpontban annak wellness részlegével.

Szakmai gyakorlatom során részletesen megismertem a Boscolo Spa szolgáltatásait, valamint a működését is szemmel kísérhettem, Személyes tapasztalataim nagymértékben hozzájárultak kutatásomhoz, ezáltal hipotéziseim valós alátámasztásához, melyek a következők:

1. A Spa vendégforgalmának fellendítése csapatmunkát és megfelelő marketingtevékenységet igényel.
2. A Spa színvonala nem kellően megfelelő a hotel többi részlegének színvonalához képest.
3. A Boscolo Spa szolgáltatásainak ár-érték aránya kielégítő a szállodát látogató vendégkör számára.

Primer kutatásomból is kiderült, hogy a vendégek szállodaválasztását és elégedettségét több tényező befolyásolja (pl. wellness megléte és szolgáltatásai), ezért az együttműködés a Spa és a szálloda többi részlege között kellene, hogy végbe menjen. A kapott eredményeket elemeztem és

következtetéseket szűrtem le, hogy a negatív dolgokon javítani lehessen és a Boscolo Spa színvonala elérje a lenyűgöző New York Kávéház által híressé tett Boscolo New York Palace Hotel színvonalát. A Boscolo Spa SWOT elemzése során külső és belső marketingkörnyezetét vizsgálva feltártam erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit egyaránt. A környezetelemzés fő célja az új lehetőségek keresése volt. Remélem, kutatásommal segíthetek a Boscolo Spa-nak és javaslataimmal felhívhatom figyelmét a szükséges változtatásokra és fejlesztésekre. Úgy gondolom ezek a változtatások nem nagy energiát és költségeket igénylő feladatok, de mégis hozzásegítenének a Spa sikerebb működéséhez, bevételeinek növekedéséhez.

Anyag és módszer

Kutatásom eredményes elvégzéséhez számos szakirodalom állt rendelkezésemre. Ezeket szekunder kutatásom elvégzéséhez használtam fel, főként marketing-menedzsment, idegenforgalmi-marketing továbbá szállodaipari szakirodalmakat használtam. Legnagyobb segítséget mégis a Boscolo szállodából kapott sales anyagok és saját tapasztalataim jelentették. Meg kell említenem az internetes források felhasználását is, melyek egyaránt hozzásegítettek munkámhoz.

A Boscolo Spa hiteles bemutatása érdekében primer kutatásként kérdőíves felmérést végeztem. Ezeket a kérdőíveket a vendégekkel töltettem ki, hogy véleményüket és elégedettségüket fel tudjam mérni. Kérdőíveimet angol, olasz és magyar nyelven is elkészítettem, hogy a vendégkör által leggyakrabban beszélt nyelveket lefedjem és így mindenki megértse a kérdéseimet. Kutattam, hogy mely célból és honnan utaztak a Boscolo Budapest szállodába, mennyire fontos nekik a Spa részleg megléte, mennyire elégedettek a termékekkel, szolgáltatásokkal, humán erőforrás munkájával és min változtatnának legfőképpen a Boscolo Spa hatékonyabb működése érdekében. 80 db kérdőívemből csak 56 db-ot töltöttek ki, de ennyiből is le tudtam vonni a következtetéseket, mert viszonylag egyöntetű válaszok születtek. Az válaszokat excel táblázatban dolgoztam fel, így diagramokkal ábrázoltam az eredményeket az átlátható megjelenés érdekében.

Eredmények

A Boscolo New York Palace Hotel

Budapest legimpozánsabb szállodáinak egyike a Boscolo New York Palace Hotel, mely Budapest szívében található, az Erzsébet körúton. A mai szállodát a New York Biztosítótársaság igényei alapján tervezték és építették,

tehát a mai New York Palota az 1894-ben épült eredeti épület újragondolása. A Boscolo Group 2001-ben vásárolta meg a palotát azzal a céllal, hogy luxus szállodát alakítson ki benne. Az épület olasz reneszánszra támaszkodó eklektikus stílusú, azonban a modern kortárs belsőépítészet is teret kapott a belső terek kialakításában, megalkotva a Boscolo Csoport luxus szállodáinak egyik legrangosabbját. Ma a szálloda 185 szobával rendelkezik. Az impozáns épület hangsúlyosabb része a földszinti New York Kávéház. [Boscolo Hotel belső sales anyaga, 2010]

Boscolo Spa

Mivel pályamunkám középpontjában a Boscolo Budapest Spa részlege áll, ezért ezt marketingszempontról elemeztem, így könnyen átlátható annak működése.

Marketing-mix a Boscolo Spa-ban

1.P- Product (termék)

A termék egyértelműen a wellness és különféle szolgáltatásai. A Boscolo Spa változatos kínálatával várja vendégeit, melyek a következők:

- *Wellness szolgáltatások:* hidromasszázs medence, gőzfürdő, finn szauna, aromaterápiás zuhany, „trópusi eső” zuhany, fitness terem, szolárium, elkülönített relaxációs rész kényelmes pihenőágyakkal.
- *Kezelések:* masszázsek, testkezelések, arckezelések, különleges kezelése, páros kezelések, szépségápolás.
- *Cégeknek:* luxus wellness csomagok cégek számára, céges bérletek, rendezvények és exkluzív partik, csapatépítés (karácsonyi partik, céges rendezvények, termékbemutató), ajándék utalványok.
- *Egyéb szolgáltatások:* Bár, spa boutique, szépségápolás.

Az alapkezeléseken túl vannak különleges ajánlatok, kezelések és szezonális csomagok egyaránt.

2.P- Price (árak)

A Boscolo Spa kezeléseinek árai széles skálán mozognak, 9000 Ft-tól egészen 36000 Ft-ig. Továbbá a különleges ajánlatok 72500 Ft-ot is meghaladják. Külsős vendégek 5000 Ft-os napijeggyel használhatják a Spa-t, mely tartalmazza a medence, szauna, gőzfürdő és a fitness gépek használatát. Különféle bérletek is vásárolhatóak. Barter szerződés esetében a partnerek ingyen bérletet kaphatnak. A Spa árai forintban és euróban is állandóak, nem érinti a napi árfolyamváltozás. Ez alól kivételt képeznek azok a csomagok,

amelyek tartalmazzák spa szolgáltatást, de az a vendégek szobafoglalásába beletartozik.

3.P- Place (értékesítés helye és csatornái)

A két alapvető lehetőség, hogy közvetlenül vagy kereskedelmi közvetítőkön keresztül juttatjuk el a szolgáltatásokat a vevőnek. [KOTLER 2000]

Személyesen történő eladás esetén nagyon fontos szerepe van a recepción dolgozó személyzetnek, mivel közvetlen kapcsolatba kerülnek a vendégekkel. Megjelenésükkel, viselkedésükkel és szakmai hozzáértésükkel képviselik a szállodát. [BUCSICS - GYURASZA 2001]

Továbbá a Sales-nek van kiemelkedő feladata, akik felkeresik a partnereket és kapcsolatot tartanak velük. A corporate partnerek felkutatása igen fontos, mivel az ismertséget tovább terjeszthetik, újabb és újabb vendégek eléréséért. Barterügyletek lebonyolítása is előfordul a Spa-ban. Indirekt módon történő eladás részeként a Boscolo Spa a Feldobox, Meglepkék és Spa kereső jutalékos rendszereknek is a tagja, melyek interneten gyorsan elérhetőek és egyszerűen megvásárolhatók. A szálloda weboldalán a Spa menüpontja alatt is részletes tájékoztatást kaphat az érdeklődő, továbbá a Spa külön telefonszáma és e-mail címe egyaránt megtalálható további információk eléréséért. [GYÖRFFY 2004b]

4.P -Promotion (marketingkommunikáció)

A promóció, vagyis reklámozás, ösztönzéspolitika, mely tudatja a vásárlókkal, hogy létezik a termék, felkelti kíváncsiságukat, felébreszti az igényt és vágyat a termék iránt. A Boscolo Spa marketingkommunikációjának lényeges eleme a Hotel és a Spa weboldala. Itt is említést érdemel az internetes Feldobox, Meglepkék és Spa kereső rendszerek kapcsolata a Spa-val, mely ismerteti és felhívja a vevők figyelmét a részlegre és szolgáltatásaira. A szállodán belüli promóció viszont hagy maga után kivetnivalókat.

5.P -Physical evidence (fizikai megjelenés)

A Boscolo Budapest Spa részlege több szempontból is egyedi és különleges. A Simon Micheli által tervezett New York Palota wellness részlege teljes újjászületést és új, érzéki élmények megélését kínálja egy izgalmas építészeti megközelítésből. Miután az alagsorban, a föld alatt helyezkedik el 600 m² alapterületen, kézenfekvő volt a barlang dizájn kialakítása. A fehér falak, a kék jelzőfényként, de dekorációként is csodásan funkcionáló Swarovsky kristályokkal nemcsak remekül ellensúlyozzák a sötétséget, de olyan

sejtelmes teret hoznak létre, amely még kényelmesebbé teszi az itt tartózkodást. Ezt a kettős, fehér-kék színhatást váltja a fitness részleg gépeinek egyedi zöldje, amely más hangulatot teremt, s jelzi a funkcióváltást is. A spa-bár. fekete márványa a fekete bárszékekkel és tükrös fala egy újabb térhatást kölcsönöz a fitness zöldje után. A zuhanyzók átlátszó üvegkabinjai a zöld buborékszerű mintájával is fokozza egyedi stílusát.

6.P -People (emberi tényező)

A humán erőforrásnak kiemelt szerepe és felelőssége van a siker eléréséhez. Fontos, hogy a recepció dolgozó alkalmazott kedves, mosolygós, naprakész és szakmailag hozzáértő legyen. Különösen fontos az idegen nyelvi tudás, hogy a vendégekkel való kommunikációban ne legyen probléma. Ugyanez vonatkozik a többi alkalmazottra, aki kapcsolatba kerül a vendéggel. [GYÖRFFY 2004a]

A Boscolo Spa-ban jelenleg két recepciós és egy gyakornok dolgozik, továbbá két állandó, egy beugrós masszőr és egy személy külsős manikűr-pedikűrös. Jelenleg nincs Spa Manager, ezeket a feladatokat a Front Office Manager látja el.

7.P -Process (folyamat)

A Boscolo Budapest Hotel 2011 szeptemberétől a Marriott Autograph Collection tagja. Az Autograph Collection egy felső előkelő, független luxushotelek nevezetes csoportja. Ezek az ikonikus hotelek dinamikus városokban és világszerte közkedvelt desztinációkon helyezkednek el. Tagjai közül mindegyik egyedülálló, a sajátos egyedülálló perspektívájával. Az Autograph Collection tagjai, ezáltal a Boscolo Budapest is tükrözi a vendég megalkuvást nem ismerő eredetiségét és kalandvágyó szellemét.[Marriott, belső anyag]

1. táblázat: A Boscolo Spa SWOT-analízise

Erősségek	Gyengeségek
Belvárosi elhelyezkedés	Nincs közvetlen bejárat az utcáról
A konferenciák miatt sok üzletember	Nincs spa katalógus bekészítve a szobákba
Magas költségi hajlandóság	Kevés beszélt idegen nyelv a spa dolgozói között
Jelentős olasz vendégkör	A dolgozók olasz nyelvi ismeret hiánya
Feldobox, Meglepkék és Spa kereső rendszerek tagja	Nincs ingyenes ballonos víztartály a fitness részen
Egyedi, sajátos dizájn	Túl sötét dizájn a Spa-ban
Változatos kezelések	
Időszakos aktualitások	
A vendégekkel szemben tanúsított szívélyes és udvarias viselkedés	
A személyzet szakértelme	
A Boscolo Group marketingtevékenysége	
Lehetőségek	Veszélyek
A szállodalánc terjeszkedése a tengerentúlon is	Konkurenciák nagy száma és közelsége
Nyelvi továbbképzések a spa dolgozóinak	Szezonális
Nyitva tartás meghosszabbítása	Ár-érték arányának romlása
További kedvezmények a magyar vendégeknek	Gazdasági válság
Reklámeszközök bővítése (katalógus, lift, szórólapok)	
Több kezelés foglalása esetén további kedvezmények	
Családoknak, csoportoknak akciós bónuszmasszázs	

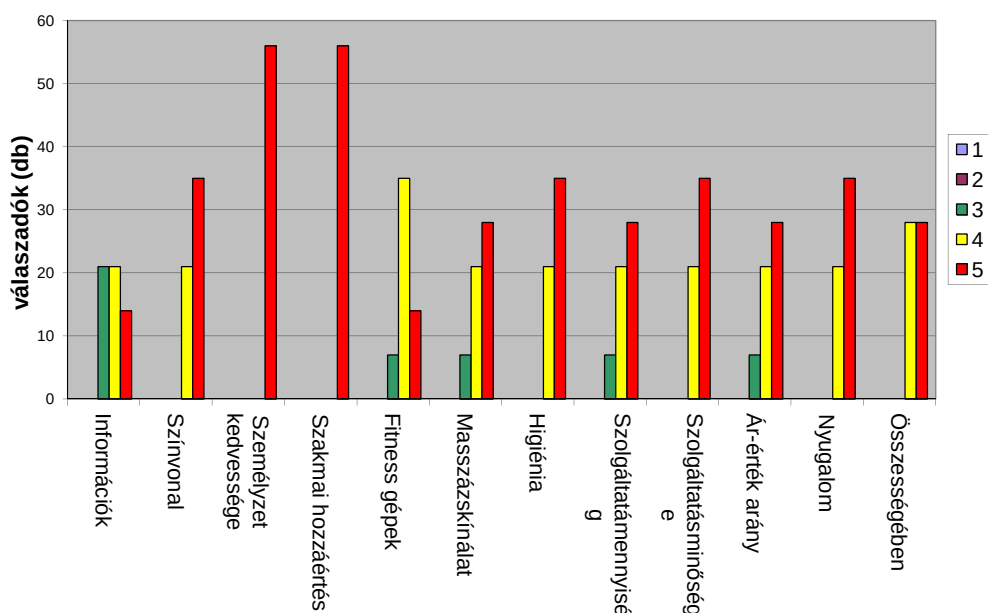
Forrás: Saját szerkesztés

Következtetések:

Kutatómunkám során bemutattam a Boscolo Spa működését, melyből és a primer kutatásom eredményeiből következtetéseket vonhattam le. A

Az ötszallagos szállodák wellness részlege a Boscolo New York Palace példáján keresztül

következőkben ezeket a következtetéseket és a javaslataimat is megfogalmazom a Spa sikerebb működése érdekében.

Forrás: Saját szerkesztés

1. ábra: **Vengégek elégedettsége a Boscolo Spa szolgáltatásaival** (1: elégedetlen -5: kiválóan elégedett)

A masszázskínálat bővítése célszerű lenne, mivel a versenytársak kínálatán alul marad a Boscolo Spa, több különleges és szezonális kezelést kéne bevezetni és további szépségügyi szolgáltatásokat. Mivel nincs rendszeres igény fodrászra, kozmetikusra, ezért külsős embert lenne célszerű alkalmazni, aki előzetes foglalás esetén bármikor rendelkezésre áll. Eddig csak a manikűr- és pedikűrkezelések vehetők igénybe ilyen módon.

A nyitvatartási időt bővíteni kellene, mivel a hasonló létesítmények és a versenytárs szállodák wellness részlegeiben is hosszabb a nyitvatartási idő. Célszerű lenne ezt kitolni reggel 7-től este 10-ig. A kezelések csúcsidejében, vagyis a délutáni és esti órákban érdemes lenne még egy masszörzt alkalmazni a torlódások elkerülése érdekében. Gyakran problémát okoz, hogy a női vendégek nem akarnak férfi masszörzt, de nincs éppen akkor női kezelő, továbbá a férfi vendégek sem szívesen mennek férfi masszörhöz, tehát érdemes lenne egy műszakban egy férfi és egy női masszörzt is alkalmazni. Sok helyen találgoztam már azzal a módszerrel, hogy a masszörök képe az általuk végzett kezelésekkal fel van tüntetve a recepciónál, így a vendég kiválaszthatja a neki legszimpatikusabbat.

Kérdőívemből kiderült, hogy az információforrások nem széleskörűek, főként csak az internetről és utazási irodából értesülnek a vendégek, a sajtóból szinte egyáltalán nem. A sajtóeszközökben kell bővíteni a reklámozási módokat, mint például utazási magazinokban, gazdasági lapokban (pl. HVG-ben) illetve wellness újságokban.

A prospektusok elkészítése lenne az egyik legfontosabb reklámeszköz, amit a Front Office recepcióra és szobákba is be kell készíteni. Sok szállóvendég nem is próbálja ki a Spa-t, mivel nincs, ami felhívja rá a figyelmét. A prospektusokon kívül a vendégliftben lévő hirdetések is hasznosak, mivel azt minden szállóvendég látja, naponta többször is.

Továbbá magyar cégeknek is érdemes lenne spa katalógusokat küldeni, esetleg egy napos ingyen belépésre jogosító voucher-rel, vagy kedvezményes masszázis ajánlattal kombinálva, hogy a szolgáltatásokat ki is tudják próbálni. Ezen kívül nagyobb csoportoknak és családoknak ajánlott kedvezmények is növelhetnék a foglaltságot és bevételt, mivel ha kedvezményes egy termék a vendégek nagy valószínűséggel megvásárolják, akkor is, ha azt egyébként nem is igényelnék.

A szolgáltatások ár-érték arányát megfelelőnek tartom a vendégkör számára, viszont a magyar vendégek „meghódítása” érdekében több kedvezményt kellene nekik ajánlani. Azok a vendégek, akik további vendégeket hoznak a Spa-ba kedvezményes masszázisban vagy bérletben részesülhetnének.

Mivel a wellness részleg elhelyezkedése az alagsorban van, a természetes fény hiányában több megvilágítás szükséges bizonyos helyekre, pl.: recepció, öltöző, fitness és a bár részeken főként. A vendégjavaslatok között volt, aki növényeket javasolt, de ez természetes fény hiányában nem megvalósítható és a barlangszerű dizájnhoz sem illik.

A medence méretével és elhelyezkedésével is vannak problémák. A mélysége és hossza nem igazán megfelelő úszásra, amit a vendégek többször megemlítettek panaszként. Elhelyezkedése is okozhat problémákat, mivel túlságosan zárt és elkülönített helyen van, ezáltal a személyzet nem lát rá, valamint a vízesés funkció hangja miatt nem is lenne hallható, ha baj történne és a vendég segítséget akarna kérni. Néhány megfigyelő kamera szükséges lenne a medencéhez, a szauna előtti térhez és a fitnesshez, amit a spa recepciók felügyelhetnének a balesetek elkerülése érdekében.

A spa bárba a teák mellett friss gyümölcsöket és gyümölcsleveket is kínálhatnának. A New York étteremmel összefogva be lehetne vezetni, hogy

megrendelésre wellness tálat fogyaszthassanak a vendégek a Spa-ban, amelyre véleményem szerint igény lenne azok körében, akik több órát lent töltenek a wellness részlegben, vagy nem akarnak spa használat után rögtön az étterembe menni.

Kérdőívemből továbbá az is kiderült, hogy a válaszadók 75 %-a figyelembe veszi szállodaválasztásnál a Spa részleg szolgáltatásait, Ez is bizonyítja, hogy a hotel részlegeinek együttműködésével növelhető lenne a foglaltság és a bevétel. Nem csak a New York Kávézót és Éttermet kell kiemelni a Boscolo Budapest említésekor, hanem annak különleges és egyedi dizájnú Spa-ját, mert sok vendégnek ez lehet a vonzó tényező, ami miatt kiválasztja a szállodát.

Mivel nincs közvetlen bejárat az utcáról a Boscolo Spa-ba, sokan nem is tudják, hogy a luxusszállodában egy különleges wellness részleg található. Erre lehetne megoldást találni, amely felkeltené az arra járók figyelmét. Ez egy plakáttal a közelben vagy szórólapokkal, mely a leglényegesebb információkat tartalmazza, megoldható lenne.

Véleményem szerint ezek nem nagy erőfeszítést és költségeket igénylő változtatások, de lényeges javulást hoznának és emelnék a részleg színvonalát, hogy a New York Palace-tól elvárt színvonallal rendelkezzen. Tartani kell a lépést a versenytársakkal és folyamatosan figyelemmel kísérni a keresletet és az aktualitásokat.

Köszönetnyilvánítás:

Ezúton is szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, Ujvári Krisztinának, a Károly Róbert Főiskola adjunktusának, aki segítőkész hozzáállásával, valamint szakmai tudásával hozzájárult pályamunkám sikeres elkészítéséhez.

Forrásjegyzék:

- [1.] Boscolo Hotel belső sales anyaga
- [2.] Bucsics I. – Gyurasza J. [2001], A vendég-fogadás, KIT Képzőművészeti Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 33. o.
- [3.] Györffy A. [2004a], Szállodatan, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 132. o.
- [4.] Györffy A. [2004b], Szállodatan II., Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 123. o.
- [5.] Kotler P. [2000], Kotler a Marketingről, Park Könyvkiadó, Budapest, 131. o.

Internetes hivatkozás:

- [6.] <http://www.marriott.com/hotel-development/Autograph-Collection.mi>, Letöltés napja: 2011-09-24, 22:30

Szerzők:

Petrik Bettina

Turizmus-vendéglátás szak
IV. évfolyam
pbetty7@hotmail.com

Ujvári Krisztina

adjunktus
Károly Róbert Főiskola
Turizmus és Területfejlesztési Tanszék
kujvari@karolyrobert.hu

A VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉT KIFEJEZŐ MUTATÓ SZÁMOK ALKALMAZÁSA A NEMZEKÖZI ÉS A NEMZETI SZÁMVITELI KÖRNYEZETBEN

SÁPINÉ DUDUK ILDIKÓ
BARANYI ARANKA

Összefoglalás

A globalizáció egy jelenség, mely hat a vállalkozások működésére, így hatással van a pénzügyi és számviteli folyamatokra is. A számvitel szolgáltatja a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének megítéléséhez szükséges adatokat és információkat. A nemzetközi és a nemzeti számvitel által biztosított adatok nem különbözőek jelentősen a nemzeti és nemzetközi standardok szerint, ezért nincs akadálya az IFRS SME bevezetésének Magyarországon.

A nemzetközi standardok használata növelheti a vállalatok versenyképességét. A fő cél és ok az IFRS SME bevezetésére az, hogy mindenki globálisan ugyanúgy készítse el a pénzügyi kimutatásait, mint versenytársai. Továbbá, a vállalatok és leányvállalataik, akik más kontinensen vannak, világszerte egyféle, általános számviteli nyelven elérhető és mindenki számára érthető és összehasonlítható legyen.

Kulcsszavak: versenyképesség, nemzetközi számviteli szabvány, globalizáció, konvergencia,

The impact of the international accounting standards on the competitiveness of business associations

Abstract

Globalization is a symptom and businesses and sciences cannot ignore, so make impression on accounting. The accounting system delivers all the quantitative data and information that reflect the financial, monetary and profitability situation of a company. The statement of the research is that is necessary to take attention that in the course of the use of the data obtained from accountancy differences aren't significant within the detailed rules depend on the national and international accounting standards. There is nothing to stop adopt the IFRS SME in Hungary also.

The IFRS SME enhances competitiveness for the companies. The main goal and reason to convert to IFRS SME is to put everyone globally on the same level with respect to present their financials on the same level as foreign competitors. Furthermore, companies with subsidiaries on other continents will be able to prepare statements in one, worldwide, universal accounting language understood by all. So the future is do the complete global transformation.

Keywords: *firm competitiveness, international accounting standard, globalization, convergence,*

Bevezetés

A számvitel a közgazdaságtudományokon belül olyan, mint az orvostudományokon belül a labordiagnosztika. Önálló szaktudomány, amely adataira a többi közgazdasági szaktudomány támaszkodik. Ismerete, felhasználása nélkül nem lehet helyes vállalkozói, gazdaságirányítói döntéseket hozni. A számvitel – a statisztika mellett – talán a leggyakorlatiasabb ága a közgazdaságtudományoknak. Az elméleti közgazdaságtan művelői is sürített, összesített, és megfelelő szempontok szerint csoportosított, számviteli adatokat használnak fel a hipotéziseik és téziseik felállítására és bizonyítására. [KARDOS et al. 2010]

Számvitel, nemzetközi számvitel, sokan vannak úgy, hogy amikor meghallják ezeket a kifejezéseket, úgy gondolják, hogy ezek bonyolult dolgok, amikhez csak a pénzügyi és számviteli szakemberek értenek. Az elmúlt évek pénzügyi és gazdasági válsága, bankoknál és nagyvállalatoknál bekövetkezett csődeljárások rámutattak a gazdasági életben, a pénzügyi piacokon végbemenő tranzakciók erejére és veszélyeire és arra, hogy minden érintettnek érdeke a pénzügyi beszámolókból való való és megbízható információk megszerzése és annak értelmezése. Ennek következményeként a világban elindult egy harmonizációs folyamat, amelyet 2000-től felváltotta a konvergencia, ami egy egységes, magas színvonalú, nemzetközi számviteli standardok használatát jelenti az összes főbb tőkepiacokon. Cél, hogy, a beszámoló készítési szabályok nemzetközileg elismertek és valóban globális standardok legyenek, megszűnjenek a pénzügyi jelentések tartalmának az egyes országokban meglévő különbségei, s megerősödjön a befektetők és egyéb érdekeltek bizalma a pénzpiacokon. Három fő nemzetközi számviteli rendszer van jelen napjaink számvitelében, így az Európai Unió irányelvei, Nemzetközi Számviteli Standardok IFRS és US GAAP.

Az elemzési célú feldolgozások során a vizsgált jelenségeket többnyire mutatószámok segítségével jelenítjük meg. A klasszikus mérlegelemzés alapvető eljárása a különböző mutatószámok összevetése, vagyis vizsgálati módszerként a mérlegelemzés túlnyomórészt mutatószámok képzésével és összehasonlításával foglalkozik. Ebből adódik, hogy – elsősorban a gyakorlatban – a mérlegelemzést gyakran mutatószám képzésként értelmezik sőt, előfordul, hogy a pénzügyi elemzés keretében a mutatószámképzést tradicionálisan mérlegelemzésként fogják fel. A mutatószámok olyan jelentősen összevont, tömörített numerikus kifejezések, amelyek koncentrált formában adnak ismereteket számszerűsíthető, illetve mennyiségi úton bemutatható jelenségekről. Segítségükkel a beszámoló adat- tömege kevés, de értékelhető, jól kifejező jellemzőkké sűríthető össze annak érdekében, hogy viszonylag egyszerű módon leképezhetők legyenek és ezzel lehetőség szerint gyors és értelmezhető áttekintést adjanak bonyolult gazdasági összefüggésekről, folyamatokról, a vállalkozás – az elemzés céljaihoz tartozóan vizsgált – helyzetéről. [KRESALEK 2005]

A vállalkozások versenyképességét jelentősen befolyásolja az általa előállított termékek és szolgáltatások versenyképessége, a stratégia alkotása, a környezethez való alkalmazkodási képessége, projektmenedzsmentje, változásmenedzsmentje, kreativitása, kutatás-fejlesztő tevékenysége. A vállalkozások versenyképességét teljesítményeik határozzák meg, erőforrások minél jobb kihasználása, felhasználása. Ezt lehet jellemezni a gazdaságosság, hatékonyság, eredményesség mérésével. A versenyképesség változását jövedelmezőséget jellemző mutatószámok alakulásával lehet mérni, amelyhez a számvitel szolgáltat adatot. Két szempontot érdemes figyelembe venni az elemzéskor. Az árbevétel növelésének képességét, dinamikáját, amely egyben utalhat a piaci részesedés növelésének képességére. A hatékonyságot, hogy erőforrásait hogyan tudja kihasználni, a nyereség javítására való képességet, hiszen ez teremti majd lehetőséget az innovációra. [NÉMETHNÉ GÁL 2010]

Anyag és módszer

Kutatási célja

A versenyképesség méréséhez elengedhetetlenül szükségesek a számvitel által biztosított pénzügyi beszámoló adatai, információi. Ezekből képzett mutatószámokkal lehetőség nyílik a versenyképesség mérésére. A magyar és a nemzetközi számvitel szabályai alapján készített mutatószámokkal különböző eredményekre juthatunk, ezért az IFRS SME bevezetése a versenyképesség mérése terén előnnyel jár a KKV-k részére. A tanulmány egyik célja olyan mutatószámok bemutatása és alkalmazása, melyek nemzetközileg elfogadottak és alkalmazásuk széles körben elterjedt és jól

A vállalkozások versenyképességét kifejező mutató számok alkalmazása a nemzetközi és a nemzeti számviteli környezetben

jellemzik a vállalkozások eredményes működését. A másik fő cél pedig a versenyképesség mérése során rámutatni arra, hogy a nemzetközi és nemzeti standardok alkalmazása során elkészített pénzügyi beszámolók mutatószámai eltérő eredményeket adhatnak és hogy a nemzetközi versenyképességi összehasonlításokhoz csak az IFRS rendszerében elkészített beszámolók adatai alkalmasak.

Kutatás módszere

Szekunder adatgyűjtés keretében a vizsgált vállalkozások éves beszámolóit internetes forrásból származnak, a Budapesti Értéktőzsde (IFRS pénzügyi beszámolók) és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (magyar pénzügyi beszámolók) portáljáról. Ezek az adatok a statisztikai elemzések kiinduló adatai, lehetőséget teremtenek az adatok rendszerezése után az elemzés lefolytatására. A tőzsdén jegyzett 77 vállalkozásból az elemzés során az ipari vállalkozásokra esett a választásom. Igaz, hogy számuk a működő vállalkozásokon belül 10 % alatt van, nem reprezentálja az egész nemzetgazdaságot, azonban biztosítja a szükséges információk megszerzését, hogy megfelelő mennyiségű adat álljon rendelkezésre a két számvitel használatából származó eltérések szemléltetésére. A minta elegendően nagy ahhoz, hogy a levont következtetések kellően valószínűek legyenek.

1. táblázat: Elemzésbe bevont tőzsdén jegyzett magyarországi ipari tevékenységet folytató vállalkozások

Cég	Tevékenység	Instrumentum típus
EGIS Nyrt.	gyógyszeripar	Részvény A
KARTONPACK Nyrt.	csomagolóeszköz-gyártás	Részvény B
KEG Nyrt.	gázipar	Részvény B
Linamar Hungary Nyrt.	gépipar	Részvény A
MOL Nyrt.	kőolaj- és földgázipar	Részvény A
PannErgy Nyrt.	energiaszektor	Részvény A
PANNON-FLAX NyRt.	textilipar	Részvény B
Pannunion Nyrt.	műanyagipar	Részvény B
Richter Gedeon Nyrt.	gyógyszeripar	Részvény A
TVK Nyrt.	vegyipar	Részvény A
Zwack Unicum Nyrt.	italgyártás	Részvény A

Forrás: www.bet.hu honlapjáról letöltött adatok alapján saját szerkesztés (letöltés időpontja: 2011.07.21.)

Eredmények

Nemzetközi és nemzeti számviteli adatok összehasonlítása

Mivel az adatokat nem normál eloszlásúak voltak, a MINITAB segítségével Wilcoxon-próbával vizsgáltuk a két számviteli standardból származó különbségeket abban a tekintetben, hogy az eltérések jelentősek-e. Az egymintás Wilcoxon-próba egy legalább ordinális változó mediánját hasonlítja össze egy általunk előre meghatározott értékkel egy csoportnál. Ez gyakorlatilag az egymintás t-próba nem parametrikus változata. Az egymintás Wilcoxon-próbának nincs előfeltétele, ezért az ordinális mellett olyan magasabb mérési szintű változóknál is használható, ahol az eloszlás nem normális, szemben az egymintás t-próbával.

2. táblázat: **Nemzetközi és nemzeti számviteli pénzügyi beszámolóinak eltérései**

Megnevezés	P-value (valószínűségi érték)
Eszközök összesen	0,0005
Saját tőke	0,017
Árbevétel	0,001
Adózás előtti eredmény	0,093
Adózott eredmény	0,747
Összesen	0,03

Forrás: www.bet.hu honlapjáról letöltött adatok alapján saját számítás (letöltés időpontja: 2011.07.21.)

Megállapítottuk, hogy a nemzeti és a nemzeti szabványok szerint készített pénzügyi beszámolók adatai eltérést mutatnak, így az abból nyerhető információk is, ezek az eltérések azonban nem tekinthetők jelentősnek. Vizsgálatainkkal igazoltuk a megállapítást.

A vállalkozások versenyképességét kifejező mutató számok alkalmazása a nemzetközi és a nemzeti számviteli környezetben

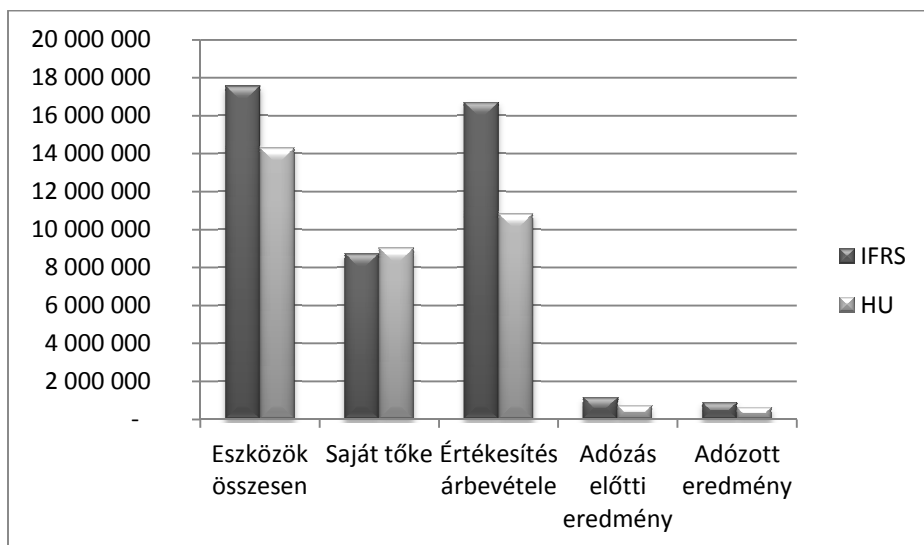
3. táblázat **Nemzetközi és a hazai számviteli standardok szerinti pénzügyi beszámolóknak összesített adatai**

Megnevezés	Eszközök Összesen	Saját tőke	Értékesítés Árbevétele	Adózás Előtti Eredmény	Adózott Eredmény
IFRS	17 566 015	8 728 191	16 714 206	1 157 992	889 150
HU	14 290 361	9 017 497	10 830 130	722 664	631 077

Forrás: www.bet.hu honlapjáról letöltött adatok alapján saját számítás (letöltés időpontja: 2011.07.21.)

Az eszközök összesen értéke 19 %-kal magasabb értéket mutat a nemzetközi számvitel szerint, mint a magyar számviteli elvek szerinti érték. Az értékesítés árbevétele 35 %-kal, az adózás előtti eredmény 38 %-kal, az adózott eredmény 29 %-kal magasabb az IFRS szerinti beszámolóknak, mint a hazai számvitel szerinti beszámolóknak.

Ez mindenképpen kedvező, mert ha Magyarországon is alkalmazásra kerülne a nemzetközi számvitel, akkor a hazai vállalkozások versenyképessége is kedvezőbb képet mutatna. Egyedül a saját tőke értéke ahol az összesített adatok alapján 3 %-kal alacsonyabb az IFRS szerinti érték. Ennek oka a jegyzett tőke árfolyam devizaértékeléséből, az értékelési tartalékból, vagy a céltartalékok eltérő értékelési elveiből adódhatnak.

Forrás: www.bet.hu alapján saját szerkesztés (Letöltés 2011.07.21.)

1. ábra. **Nemzetközi és a hazai számviteli standardok szerinti pénzügyi beszámolóknak adatai**

Az eltéréseket az eltérő pénznemben való könyvvezetés és az eltérő számviteli elvek alkalmazása eredményezte. Magyarországon a könyvvezetés történhet különböző devizanemben, a pénzügyi beszámoló pedig magyar forintban, vagy a létesítő okiratban szereplő devizában. A vizsgálatba bevont vállalkozások magyar forintban készítik pénzügyi beszámolóikat. Az export és import tranzakcióiban azonban különböző devizanemeket használnak, melyek a teljesítés időpontjában érvényes devizaárfolyamon mutatnak ki beszámolóikban. Ezért, ha a magyar számvitel szerint vezetik könyveiket, és csak a zárlatkor készítik el a nemzetközi standardok szerinti pénzügyi beszámolót, ez jelentős eltérést eredményezhet. Fordulónapi és bekerülési árfolyamon történő értékelés tovább növeli az eltéréseket az eszközök, források és eredménytételek területén. Saját tőke elemeit bekerülési árfolyamon kell értékelni, kivéve a mérleg szerinti eredményt, melyet a hó végi devizaárfolyamok átlagával számítanak át. A saját tőke eleme a céltartalék, amelynek megképzésére különböző szabályok vannak a nemzetközi és a nemzeti számvitelben. Egyéb eszközöket és forrásokat fordulónapi árfolyamon értékelnek. A devizaátváltás hatása az egyik fő ok az eltérésekre, amely jelentkezik a mérleg sorokban, exportárbevételben, adózás előtti és adózás utáni eredményben. További eltéréseket eredményez az eszközök, készletek értékének megállapítása és az amortizációs és értékvesztési politika. Mindezek pedig hatással vannak az eredmény kimutatásra.

Versenyképesség mérése a nemzetközi és nemzeti számviteli standardok alkalmazásával

Kutatásunkban négy olyan mutatószámot választottunk ki, amelyek olyan leszűkített információtartalommal rendelkeznek, melyekkel gyorseszteket, egyszerűsített értékeléseket lehet elvégezni. Nem kell elveszni a pénzügyi beszámoló sorai között, gyorsan és könnyen a legfontosabb információk birtokába kerülhet minden érintett.

A vállalkozások versenyképességét kifejező mutató számok alkalmazása a nemzetközi és a nemzeti számviteli környezetben

4. táblázat **Versenyképességet mérő mutatószámok**

	Mutató rövidítése	Mutató megnevezése	Mutató számítása
1	ROE	Tőkearányos adózott eredmény	<u>adózott eredmény</u> saját tőke
2	ROA	Eszköz arányos adózás előtti eredmény	<u>adózás előtti eredmény</u> eszközök összesen
3	ROI	Eszköz arányos adózott eredmény	<u>adózott eredmény</u> eszközök összesen
4	ROS	Árbevétel arányos adózott eredmény	<u>adózott eredmény</u> árbevétel

Forrás: BREALEY - MYERS [2005] alapján saját szerkesztés

A nemzetközi gyakorlatban - így a tőzsdék által is - alkalmazott mutatókban egyfajta nagyság rend, fontossági sorrend is érvényesül. Ha ez a nagyságrend, ez a sorrend nem mutatható ki a vállalkozásnál, akkor ott komoly gazdálkodási problémák vannak. A legmagasabbnak a Tőkearányos adózott eredménynek (ROE) kell lennie. Ennek az oka, hogy ez a mutató informál a vállalkozás osztalékfizetési képességéről, vagy a tőkegyarapodásáról. A következő az Eszköz arányos adózás előtti eredmény (ROA), amelynek kisebbnek kell lennie, hiszen a nevezőben az eszközök összesen szerepel, ami egyben a források összesen is. Ez a mutató a vállalkozás eredményességét méri, hogy az eszközöket (erőforrásokat) milyen eredményesen működtették. Az Eszköz arányos adózott eredmény (ROI) a befektetések megtérülésének mutatója, a befektetések hatékonyságát mutatja, ez alacsonyabb, mint a ROA, mert a megfizetett adó csökkenti a nagyságát. Az Árbevétel arányos adózott eredmény (ROS) a vállalkozás működésének eredményességét méri. Megmutatja, hogy a vállalat árbevételének hány százalékát teszi ki a nyereség. [BREALEY-MYERS 2005]

Az elemzések során a mutatókat alkalmazhatjuk összehasonlításra, hogy adott vállalkozáson belül az eltérő időszakokban ezek hogyan alakultak, a változás mutat függvényyszerű kapcsolatot, a múltbeli adataira esetleg milyen trend vázolható fel. Ez lehet egy kedvező jövőképre utaló jelzés, de lehet kedvezőtlen tendenciák kialakulásának korai jelzése is. Azonos ágazatban tevékenykedő vállalkozások esetében, ágazaton belüli elemzéssel is lehet a szektorra vonatkozóan általános érvényű megállapításokat levonni. Az ágazaton belül pedig több versenytárs összehasonlító elemzését is el lehet végezni. A mutatók összehasonlíthatóságánál azonban tekintetbe kell venni, hogy amennyiben a mérleg és eredmény kimutatás tételei során különböző standardok alapján kerülnek az alapadatok meghatározásra, úgy a belőlük

képzett mutatószámok is különbözőek. Tehát ügyelni kell arra, hogy azonos elvek alapján elkészített beszámolók adatait hasonlítsuk össze.

Mutatószámok ismertetében képesek lehetünk arra, hogy egy pillantással átlássuk egy vállalat gazdálkodásának fontosabb területeit. Fontos, hogy az adatok, melyeket felhasználunk megbízhatóak legyenek. Vizsgálatunkban kiszámítottuk a tőzsdén jegyzett, ipari ágazatban működő vállalkozások versenyképességét mérő mutatószámait és ezek alapján rangsoroltuk őket. A mutatószámokat 2007-2010 közötti 4 üzleti évre képeztük meg és ezeknek az átlagát használtuk a vizsgálat során. Úgy gondoljuk, hogy az elmúlt 4 év átlaga megbízhatóbb képet ad a befektetők számára egy vállalkozás versenyképességéről, mintha csak egy évet vizsgáltuk volna. Egy év vizsgálata a jelen teljesítményt jellemzi, amely véleményünk szerint egy nagyobb befektetés esetén nem ad átfogó képet a vállalkozás helyzetéről.

A vizsgálatot elvégeztük a nemzetközi számviteli standardok és a magyar számviteli szabályok alapján készített pénzügyi beszámolók adataiból képzett mutatószámokkal. Az így kapott adatokon keresztül mutattunk rá arra, hogy a kétféle számviteli standard szerint készített mutatószámok eltérő versenyképességet mutatnak a vizsgálatba bevont vállalkozásoknál. Álláspontunk szerint, ha Magyarországon is bevezetésre kerülne az IFRS SME, akkor az éves beszámolóból nyerhető információk a nemzetközi szintén is nagyobb megbízhatóság mellett válnának összehasonlíthatóbbakká.

A nemzetközi és a nemzeti standardok szerint készített pénzügyi beszámolók adatait, 2007-2010. évekre vonatkozóan vállalatonként összesítettük és meghatároztuk számtani átlagukat. Ezt követően külön-külön sorba rendeztük és megállapítottuk, hogy mindkét számvitel szerint a Zwack Nyrt a legversenyképesebb vállalkozás a számvitel által biztosított információk alapján. Az Állami Nyomda Nyrt az IFRS rendszerében a második helyen áll, míg a magyar számvitel rendszerében a harmadik helyen áll.

A vállalkozások versenyképességét kifejező mutató számok alkalmazása a nemzetközi és a nemzeti számviteli környezetben

5. táblázat **Vállalkozások versenyképességi mutatói rangsorolása IFRS-HU szerint**

Vállalkozás neve	Rangsor/IFRS	Rangsor/HU
Zwack Nyrt	1	1
Állami Nyomda Nyrt	2	3
Richter Gedeon Nyrt	3	2
EGIS Nyrt	4	4
MOL Nyrt	5	6
Linamar Nyrt	6	5
Kartonpack Nyrt	7	7
TVK Nyrt	8	8
Pannon-flax Nyrt	9	9
Pannunion Nyrt	10	10
KEG Nyrt	11	11

Forrás: www.bet.hu honlapjáról letöltött adatok alapján saját számítás (letöltés időpontja: 2011.07.21.)

A Richter Gedeon Nyrt az IFRS rendszerében a harmadik legversenyképesebb vállalkozás, de a magyar számvitel tekintetében második helyen van. Az EGIS Nyrt áll a negyedik helyen mindkét számvitel keretében elkészített pénzügyi beszámolói szerint. A MOL Nyrt az IFRS rendszerében az ötödik helyen áll, míg a magyar számvitel alapján készített beszámolók szerint csak hatodik.

Eredmények

A versenyképesség méréséhez elengedhetetlenül szükségesek a számvitel által biztosított pénzügyi beszámolók adatai, információi. Ezekből képzett mutatószámokkal lehetőség nyílik a versenyképesség mérésére. A magyar és a nemzetközi számvitel szabályai alapján készített mutatószámokkal különböző eredményekre juthatunk, melyeket elemzésekkel bizonyítottunk. A nemzetközi számviteli standardok szerinti pénzügyi beszámolók adataiból képzett mutatószámok nagyobb versenyképességet biztosítanak a magyar vállalkozások számára.

Következtetések

Az IFRS SME a KKV-kra vonatkozó IFRS-ek könnyített alkalmazása. Az IASB 2009. júliusban tette közzé az IFRS SME szabványt. A teljes IFRS alkalmazása nagy terheket rónak a KKV-kra, ezért került kidolgozásra részükre az IFRS SME, amely egy könnyített nemzetközi számviteli keretelvet határoz meg számunkra. Magyarországon a vállalkozások 1%-a

nagyvállalat, 99%-a kis és középvállalkozás. A KKV szektor kulcsfontosságú szerepet tölt be a gazdaságban. Működési helyzete és versenyképessége kihat a magyar gazdaság teljesítményére és döntő szerepet játszik a foglalkoztatásban.

A KKV-k számára az IFRS SME szabvány bevezetése a versenyképesség szempontjából előnyökkel jár. Nemzetközi összehasonlításra alkalmas pénzügyi beszámolót biztosít a KKV szektor számára. Azoknak a KFT formájában működő vállalkozásoknak, melyek a jövőben a részvénytársasági formában tervezik működésüket és a majdani részvényeik nyilvános értékesítését, első lépés lehet a teljes IFRS bevezetése felé. A jelenleg két számviteli rendszerben dolgozó vállalkozásoknál csökkentheti a két rendszer fenntartásából eredő eltéréseket, hibákat és a beszámoló készítés és könyvvizsgálat költségeit. Hatékonyabbá teheti a világ különböző pontjain működő leányvállalatok konszolidációs folyamatait.

Forrásjegyzék:

- [1.] Brealey-Myers [2005]: Modern vállalati pénzügyek. Budapest. Panem Kft. 1175 p.
- [2.] Kardos P. – Szakács I. – Tóth M. [2011]: A számvitel nagy kézikönyve. Budapest. Complex Kiadó Kft. 1200 p.
- [3.] Kresalek P. [2005]: A számviteli beszámolók elemzésének egyes elméleti kérdései. Budapest. Budapesti Gazdasági Főiskola. 119-129 pp.
- [4.] Némethné Gál A. [2010]: A kis- és középvállalkozások versenyképessége-egy lehetséges elemzési keretrendszer. Budapest. Közgazdasági Szemle, LVII. évf., 2010. február 181-193. pp.

Szerzők:

Sápiné Duduk Ildikó

Vállalkozásfejlesztés MA szak

Pénzügyi vezető

Samsung Zrt

ildiko.duduk@samsung.com

Dr. Baranyi Aranka PhD

főiskolai docens

Károly Róbert Főiskola

Számviteli és Pénzügyi Tanszék

abaranyi@karolyrobert.hu

A NEMNÖVEKEDÉS SEGÍTHET LEGYŐZNI AZ ENERGIÁVÁLSÁGOT?

SZABÓ ANETT KRISZTINA
TAKÁCSNÉ GYÖRGY KATALIN

Összefoglalás

Egyre több figyelmet fordítunk a környezetünk védelmére, hiszen felismertük, hogy erőforrásaink végesek. Égető problémaként jelent meg a környezeti, társadalmi és gazdasági válság, melyen rövid időn belül úrrá kell lennünk. Felmerül a kérdés, hogy valóban fenntartható a jelenlegi gazdálkodásunk? Az új ideológia, a nemnövekedés kívánja megoldani ezeket a problémákat. A cél elérése érdekében 8 alapszabályt állított fel: értékcsere, koncepcióváltás, átstrukturálás, újrahasznosítás, regionalizáció, csökkenés, újrafelhasználás. Ezek az elvek az energia felhasználásra és előállítására is érvényes. És miért az energiaszektorra választottam a vizsgálat tárgyaként? Mert a gazdaság és mindennapjaink mozgatórugója. Magyarország energiafüggősége több mint 58%, a megújuló energiaforrások pedig csak 7,7%-át teszik ki a bruttó hazai energiafogyasztásnak. A nemnövekedés alaptanaival a függőségünket drasztikusan megváltoztathatjuk, hiszen a regionalitás és az értékek illetve erőforrások helyben való előállítása pont az energiainportot csökkenti. A nemnövekedés célja, hogy jobban éljünk és kevesebbet dolgozzunk. Hogy ez az új ideológia szerint hogyan valósulhat meg az energiaszektorban, a dolgozatban példákon keresztül kerül bemutatásra.

Kulcsszavak: nemnövekedés, fenntartható fejlődés, energia,

Non-growth can help to beat energy crises?

Abstract

Nowadays people pay more attention to the protection of the natural environment. The reason for this is that the resources are nearly run out. We need to solve the energy, environmental and social crises. The sustainable development of fundamental concept has been destroyed, because if the resources are limited, the economy cannot develop endlessly.

The degrowth contains eight basic rules. If these rules are granted, the environment will escape from the total exhaustion. We need to save the sources for next generations.

The motivation of life is energy so that is the reason why I have researched this topic. First of all, I audited the Hungarian energy system. The growth of

the energy using influence on energy dependence in Hungary. Nowadays, the dependence is rising more than 58 per cent. The renewable energy usage was only 7,7 per cent in 2009. The plan is to be 14,65 per cent in 2020.

The degrowth is more than the renewable energy usage. The assumptions are the replacements, new approach, restructuring, reallocation, localization, reduction, reusing and recycling. The degrowth in the energy system needs the independence, it has to solve every problem within the region. The aim of the reduction is to help to solve the quantity of products and the decession of transport. We need to make a replacement value, for example in the travel methods. We have to choose the environmental protection modes in travelling. We should restructure the production, politics, social life and economy. We are able to make a new approach, where the connection between the people and the environment is in the center of attention. We need to solve the reallocation, it is to solve the exploitation of the undeveloped areas. We ought to pay more attention to recycling and reuse. The report contains the most important thoughts and opportunities about the energy.

Keywords: *degrowth, energy, sustainable development,*

Bevezetés

A XXI. Századi civilizáció alapja a növekedés, azonban napjainkban különböző előtagokkal jelenik meg a szakirodalomban. Közös elemük, hogy már a természeti környezetet is figyelembe veszik ezek az ideológiák, ilyen például a hazánkban is jól ismert fenntartható növekedés, és a csak 2011-ben megjelenő nemnövekedés fogalma, mellyel Serge Latouche könyvében ismerhettünk meg, azonban Franciaországban 2006-ban indult útnak. [MÉSZÁROS 2011]

Az utóbbi évtizedekben egyre hangsúlyosabb szerepet kap környezetünk védelme, ennek egyik zászlós képviselői a növekedéstagadók. A nemnövekedés Franciaországból indult útnak 2002-ben az UNESCO konferenciájával. Célja, hogy kitörjünk a civilizációs válságból és egy olyan társadalmat hozzanak létre, melyben jobban élünk, kevesebbet dolgozunk és fogyasztunk. [LATOUCHE 2011]

Már 1968-tól tapasztalható a kulturális válság [GELENCSÉR 2001], majd a Római Klub 1971-es „A növekedés határai” (Meadows) jelentésében már a környezeti válság is megjelent. A 21. század közepére jeleztek elő egy ökológiai katasztrófát, melynek alapja a növekvő népesség, mely így növekvő szükségletet jelent az élelmiszer, energia, ivóvíz területén, ezért zéró növekedést javasoltak. Nagy visszhangot kapott jelentésük és egyre többen kutattak ebben az irányban, azonban a fejlődő országok képviselő, komolyan támadták, „mert értelmezésük szerint a növekedés korlátozása egyet jelent az

elmaradottságuk konzerválásával, a jövőbe vetett hit elvesztésével, amit politikailag nem vállalhattak fel.” [LÁNG 2008]

1986-ban már a társadalmi válság is egyértelműen érzékelhetővé vált. Egyre inkább megjelentek a társadalmi széthúzás jelei, mint a le- és kiszakadók jelentős csoportja, az egyes csoportokra jellemző elszegényedési tendenciákkal, egyre nagyobb méreteket öltött az osztály-jellegű egyenlőtlenségek. [SZALAI 1987]

A válságok sorozata nem is zárulhat mással, mint a 2008 nyarán kirobbant gazdasági válság, melynek előzménye az amerikai jelzáloghitel-válság. Láthatjuk, hogy a fenntartható fejlődés alapjai (szociális, gazdasági és környezet) egyértelműen az összeroppanás felé tartanak, így felmerül a kérdés, hogy fenntarthatónak nevezhetjük-e gazdálkodásunk. [RYDÉN 2008] Kutatásom során ezért a nemnövekedés szabályai adta lehetőségeket vizsgálom az energiaszektoron belül. Miért az energiát? Mert a növekedés egyik alappillére. Vajon a nemnövekedés ideológiája segíthet-e abban, hogy az erőforrásokat megfelelően használjuk fel úgy, hogy a jövő generációjának is lehetőséget adunk a javakból való részesedésre. Jelenleg hitelekkel élünk, a jövő generációitól kapott erőforrások hiteléből.

A nemnövekedés

A gyökeres változást hirdető nemnövekedés tagadók, igyekeznek megoldást találni a fenti problémákra, ehhez a nemnövekedés autonóm társadalmának felépítéséhez szükséges a nyolc R-nek kell megvalósulnia.

Réévaluer az értékcsere. Korunkban egyre inkább elfogadottá válik a kétmércés igazság, a kapzsiság, a pénz önmagáért-valósága, a szegények kirekesztése satöbbi. [BELPOMME 2007 p.220] Vissza kell térnünk a régi értékekhez, mint a becsületesség, a tudás átadása, a jól végzett munka tisztelete, az őszinteség, felelősségérzet, szellemi érték, és nem utolsósorban a természet tiszteletéhez. [LATOUCHE 2011]

Reconceptualiser mint koncepcióváltás. „A gazdaság a természetes bőséget szűkössé alakítja a mesterséges hiány és a szükséglet létrehozásával, miközben kisajátítja és árucikké alakítja a természetet.” [LATOUCHE 2011 p. 50] Újra kell értelmeznünk a gazdaság, szűkösség, (mesterségesen támasztott) szükséglet, tulajdon, kizsákmányolás fogalmát.

Restructurer, újra struktúrálás. A termelési eszközöknek és a társadalmi kapcsolatoknak az új értékrendhez kell igazodnia. Például az autógyárak egy részét át kellene alakítani energia visszanyerésre alkalmas, kapcsolt energiatermeléssel működő berendezéseket előállító üzemekké, ezzel az energia újrafelhasználását 40%-ról 94%-ra lehet növelni. [LATOUCHE 2011]

Redistribuer, azaz újraelosztás. „A természeti örökséghez való hozzáférés újraelosztását értjük globális, társadalmi, generációs és egyéni szinten egyaránt. Az újraelosztás kettős pozitív hatást gyakorolna a fogyasztás csökkentésére. Közvetlen hatásként gyengítené a világ nagyfogyasztói rétegének, az igazi „ragadozóknak” a hatalmát és csökkentené a hivalkodó fogyasztás ösztönzőit.” [LATOUCHE 2011 p. 51] Ez a tétel segítené az Észak és Dél közötti problémák megoldásában, az eddig felhalmozott ökológiai adósságot elkezdhetnénk visszatéríteni. Az újraelosztás révén példát mutathatnak a fejlődő országok és elkerülhetővé válik a déli országok ellenállása.

Relocaliser, visszatérés a lokálishoz. A gazdálkodásnak, politikának, kulturális életnek mind helyi szinten kell megvalósulnia. A gondolatok szabad áramlását semmi nem korlátozza, azonban a fizikai javak áramlását a minimálisra kell szorítani. A javakat pedig helyben kell megtermelni. [LATOUCHE 2011]

Réduire, a csökkenés. „Megálljt kell parancsolni a túlfogyasztásnak, és változtatni kell elképesztő pazarló szokásainkon.” [LATOUCHE 2011 p. 52] Gondoljunk itt azokra a termékekre, melyet csak a „társadalmi elvárás” és a mesterségesen gerjesztett „szükséglet” miatt vásárolunk meg. Csökkenteni kell az egészségügyi kockázatot, a megelőzést kell az előtérbe helyezni. Az eddigi kilométer-turizmust a regionális szintre kell csökkenteni.

Réutiliser, mint újrafelhasználás. Véget kell vetni a programozott elavulásnak és a többszöri felhasználhatóságra kell a hangsúlyt fektetni. Példaként szolgálhat a 2012-es londoni olimpiai kosárlabda stadion, mely a világ legnagyobb ideiglenes épülete, melyet a játékok után alkotóelemeire szednek és új területeken használják fel. [Újrafelhasználható épület 2011]

Recycler az újrahaznosítás. Az újrahaznosításra már látunk példákat, ilyen a Peugeot felújított-cseredarabos alkatrész programja, ahol az alkatrészeket úgy tervezik, hogy azokat fel lehessen újítani, így alacsonyabb áron, azonban a teljesen új alkatrésszel azonos minőségű terméket biztosítanak a környezetet óvó vásárlóik számára.

„Az energiaellátás úgy szövi át a társadalmat, akár az ereik az emberi testet. Az energiához való folyamatos és olcsó hozzájutás az emberi életnek és a társadalmak működésének elengedhetetlen feltétele.” [MAGDA 2011 p. 153] Így az új ideológiákat vizsgálni kell, hogy képes-e koordinálni és megoldani az energiafelhasználással kapcsolatosan egyre inkább sürgető kérdéseket. A következőkben céljaimat és hipotéziseimet fogalmaztam meg.

Célok

Cél 1. Magyarország energiahelyzetének bemutatása

Cél 2. A leginkább energiaigényes tevékenység és szektor meghatározása

Cél 3. Nemnövekedés ideológiájához illeszkedő energia-előállítási lehetőségek bemutatása példákon keresztül

Hipotézisek:

1. Magyarország energiafüggősége csökkenő tendenciát mutat.
2. Magyarországon a legtöbb energiát a közlekedésre fordítjuk.
3. A legrövidebb megtérülési idővel a biomassza kazánok rendelkeznek a megújuló energiaforrások kihasználásához szükséges berendezések közül.

Anyag és módszer

A kutatás során, a számtani adatokat statisztikai módszerekkel vizsgálom. Az adatokat, illetve eredményeket grafikai úton jelenítem meg. Általában előfordulási arányt, annak nagyságát megoszlási viszonyyszámokkal fejezem ki, melyet diagramon ábrázolok. [Leíró statisztika]

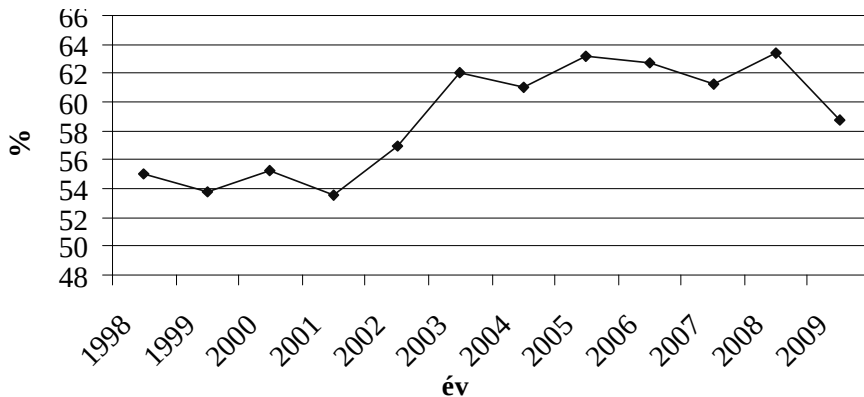
Dinamikus viszonyyszámokat képezek ott, ahol az időbeli fejlődést kívánom kifejezni. Két típusát alkalmazom, az egyik az állandó bázisú dinamikus viszonyyszám ($V_{dái}$) amásik pedig a változó bázisú dinamikus viszonyyszám (V_{dvi})

Eredmények

Statisztikai mutatókkal illetve grafikai ábrázolás által bemutatásra kerül Magyarország energiagazdálkodása illetve annak súlypontjai.

Magyarország energia-gazdálkodásának bemutatása

Az energiafüggőség megmutatja, hogy a belföldi bruttó energiaszükséglet és az energiaraktárak összege milyen arányban van a nettó import megrendelésekkel. Az első diagram az energiafüggőségünket ábrázolja Magyarországon 1998 és 2009 között.

Forrás: Energy dependence alapján saját szerkesztés.

1. ábra: **Magyarország energiafüggősége**

2001 és 2003 folyamán növekedett drasztikusan az energiafüggőségünk, mely elérte a 62%-ot, a következő években kisebb ingadozást láthatunk, de csak 2009-re csökken 59% alá. (1. ábra) 2001 és 2003 közötti időszak alatt az előző évhez képest 5%-kal növekedett a végső energiafelhasználás (V_{dvi}), melynek jelentős részét nem Magyarországon hozták létre, így láthatjuk a közvetlen kapcsolatot az energiafüggőséggel. (1. táblázat)

1. táblázat: **Magyarország végső energiafelhasználása 1998-tól 2009-ig**

Év	Végső energia felhasználás (TOE)	V_{dvi} (%)	V_{dai} (%)
1998	16021	-	100
1999	16285	102	102
2000	16083	99	100
2001	16869	105	105
2002	16927	100	106
2003	17633	104	110
2004	17499	99	109
2005	18167	104	113
2006	17911	99	112
2007	16930	95	106
2008	17074	101	107
2009	16411	96	102

Forrás: Final energy consumption alapján saját számítás

A Magyarország megújuló energia hasznosítási és cselekvési terve 2010-2020-as dokumentumban több kalkulációt is végeztek a 2020-as év várható energiafelhasználására, mely 923PJ/év és 823 PJ/év közötti értéket

prognosztizáltak. [Magyarország megújuló energia hasznosítási és cselekvési terve 2010-2020 2010 p. 18] Az irányelvnek megfelelően kialakításra került a célként elérni kívánt megújuló energiaforrás ráta is mely meghaladja a 2009/28/EC irányelvben meghatározott 13%-ot 1,46%-kal. A megújuló energiaforrások aránya a bruttó végső energiafelhasználásban 2006 és 2009 között folyamatosan növekedett, azonban ez az arány elmarad az EU átlagtól (11,7%) és a vállalástól (13%).

2. táblázat: A megújuló energiaforrások aránya a bruttó végső energiafogyasztásban Magyarországon

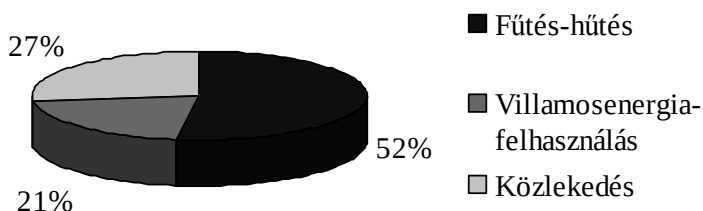
	2006	2007	2008	2009
Megújuló energiaforrások /bruttó végső fogyasztás (%)	5,2	6,0	6,6	7,7

Forrás: Share of renewable energy in gross final energy consumption alapján saját szerkesztés

A 14,65%-os értéket a termékpálya szem előtt tartásával kívánják elérni. Pénzügyi oldalról hazai és EU-s támogatási intézkedésekkel, programokkal. Szabályozással és kedvezményekkel mint például a zöldáram átvételének átalakításával, új törvénnyel, az engedélyezési folyamatok egyszerűsítésével, bioüzemanyagok esetében nyújtott kedvezményekkel. A már meglévő kutatás-fejlesztési programok további támogatásával.

Az energiafelhasználás területeinek vizsgálata

A következő részben az energiafogyasztás fő területeit vizsgálom. 3 fő területe van, ez a közlekedés, hűtés-fűtés és a villamos energia. A 2. ábra a 2009-es év energiafelhasználásának arányát mutatja be.

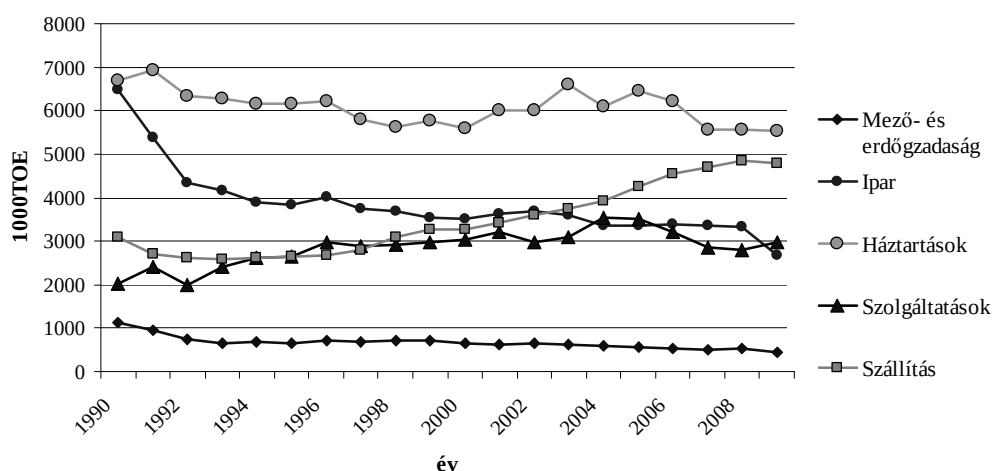

Forrás: Magyarország megújuló energia hasznosítási cselekvési terve 2010-2020 19. o alapján saját szerkesztés

2. ábra: A felhasználás célja szerinti megoszlása az energiának 2009-ben Magyarországon

Az energiafelhasználás 52%-át fűtésre illetve hűtésre használjuk fel. A második helyre kerül a közlekedés a teljes energiafelhasználás 27%-kával az utolsó a villamosenergia felhasználás 21%-kal. (2. ábra)

A mezőgazdaság és a szolgáltatások a többi szektorhoz képest alacsony energiafelhasználással működik és annak mértéke nem jelentősen változik. Az ipar energiaigénye 1990-től 1994-re közel 2,6 millió TOE energiával csökkent. A szállítás, mely a kezdeti gyenge csökkenés után, 2008-ra már meghaladta a 4,8 millió TOE energiamennyiséget, azonban jelenleg stagnálni látszik. A diagramból egyértelműen jól látszik, hogy a leginkább energiaigényes szektor a háztartások, a vizsgált időszakban többször meghaladta a 6,6 millió TOE-es fogyasztást, azonban 2007-től ez a szám 5,5 millió TOE-ra csökkent. Energiaellátása nélkülözhetetlen, azonban egyértelműen látszik, hogy komoly figyelmet kell szentelni a háztartásokban végbemenő fogyasztásra.

Forrás: Final energy consumption alapján saját szerkesztés

3. ábra: Magyarország energiafelhasználásának alakulása szektoronként

Következtetés

Magyarország megújuló energia hasznosítási terve sokkal inkább a „fenntarthatóságot” tűzte ki célul, hiszen nem a gyökeres változáson van a hangsúly, hanem a fejlődésen, véges világban nem valósítható meg korlátlan növekedés. Szemléletváltásra van szükség.

A programban a nemnövekedés alapvető szabályaira is találunk törekvéseket, melyek közül az energiaellátás szempontjából az egyik legfontosabb a regionalizáció, mely a tervben, mint „térégi energetikai programok” kialakítása szerepel. „Gondolkodj globálisan cselekedj lokálisan!” [LATOUCHE 2011] Ez törekvés magában foglalja azt, hogy a helyi szükségleteket helyben kell előállítani, ezzel arra ösztönözve a lakosokat és a vállalkozásokat, hogy helyi lehetőségeket és erőforrásokat optimálisan használják fel. Ez a legalapvetőbb szabálya a nemnövekedésnek, hiszen ezek után, néhány kivételtől eltekintve mindent regionális szinten kíván

megoldani. Ugyanakkor nem minden terület rendelkezik, minden erőforrással, így a kutatás-fejlesztés kiemelt szerepet kap, hogy alternatívákat keressen a helyben elérhetetlen illetve kimerülő erőforrásokra. A következőkben a Szentes város eddigi törekvésein, lehetőségein és tervein keresztül mutatom be, hogy hogyan valósulhatna meg a nemnövekedés a regionális energiaszektorban.

Gyakorlati megoldások és lehetőségek nemnövekedésre

Az energia több mint felét (52%-át) fűtésre és közlekedésre használják fel a végpontok elsősorban a háztartások. Első gyakorlati megoldásként Ferencz Ákos Crofter Minierőműje kerül bemutatásra, amely kogenerációs áram és hőenergia termelésre képes 3-15kW méretben hálózatra táplálva illetve autonóm egységként. A rendszer kompatibilis más megújuló energiaforrásokkal. Működéséhez nyers és használt olajat, biogázt illetve tüzipelletet használ fel. A működéséhez szükséges biomasszát önállóan állítja elő saját földjén, vadnapraforgó termesztésével. Előnye, hogy nem szükséges vegyi védelem, így talajszennyezés sem történik. [Megújuló üzemanyagokkal működő MiniErőmű] A megújuló energiaforrások tekintetében a biomasszakazánok rendelkeznek a legjobb megtérülési rátával. [SIPOS 2011] Szentesen kilátásban van egy biogáz erőmű, mellyel a baromfinevelés során keletkező hígtrágyából 1,6MW energiát és 2,8MW hőt szolgáltathat a városnak. A befektetők és az energia átvétele miatti problémák miatt a beruházás még várat magára. Magyarországon 2000-2500 olyan állattartó telep van, amely alkalmas hasonló beruházásra, így saját és környezetének zöldenergia ellátására és fűtésére.

Magyarország és kiemelten a Dél-Alföldi régió hévízadottságai világviszonylatban is kiemelkedő. A geotermikus energia legnagyobb felhasználója, az Árpád-Agrár Zrt, amely 30 ha üvegházat fűt Szentesen. A város több szinten is felhasználják a hévizet elsőként a Városi Kórház és a Gyógyfürdő, Zöldségtermesztési Kutató Intézet és a Strandfürdő fűtési- és a fürdő vízellátására, majd öntözővízként kerül további felhasználásra. A víz és az általa biztosított hő is hasznosításra kerül.

A közlekedéssel kapcsolatban sok a megoldásra váró feladat. Lehetőség van energiaültetvények telepítésére, melyből biodízel illetve bioetanol nyerhető ki, azonban túlzott mértéke veszélyeztetheti az élelmiszerellátást. A cselekvési terv kiemeli az alternatív hajtóanyagok elterjesztését is, ezért a 2020 utáni időszakban jelentős szerepet kívánnak biztosítani az elektromos, hibrid és hidrogén meghajtású motoroknak. Azonban a kereslet ettől függetlenül a hajtóanyagokra még tovább nő. A nemnövekedés szerint az alapvető probléma a szállítási távolság és a pazarló életvitel. A szállítási távolságokat csökkenteni kell, míg a szállítási teljesítményt növelni.

Támogatni kell a tömegközlekedést és más alternatívákat a személygépjárművekkel szemben. Szentesen bicikliutakat építettek.

Az energiaszükséglet csökkentése a regionalizálódással részben megoldható, ami itt azt jelenti, hogy ott fogyasszunk, ahol termelünk. A termelési és fogyasztási pont közel kerül egymáshoz, akkor a szállítási távolság csökken és így annak energiafelhasználása is.

Városunkban jelentős a növénytermesztés illetve a baromfi- és szarvasmarhafeldolgozás is. A vállalkozások rendelkeznek helyi szaküzletekkel, a kistermelők rendszeresen értékesítenek a helyi piacon, így csak a helyi üzletig illetve piacig kell a termékeket eljuttatni a telephelyről. A további javak és szolgáltatások esetében a pazarló életvitel megszüntetése lenne a cél, ilyen a programozott meghibásodások és a divat miatti mesterségesen támasztott kereslet. Ha csökken a kereslet, csökken a termelés és ezzel a szállítás, így annak energiaigénye is.

A nemnövekedés nem csak alternatív energiaforrásokat keres, hanem gyökeres változást kíván hozni életünkbe. Hogy az ideológia megvalósítható, az a jövő titka, de ami biztos, hogy a felelősségérzet kialakítása és a koncepcióváltás nélkülözhetetlen a következő generációk érdekében.

Forrásjegyzék:

- [1.] Belpomme [2007] Avant qu'il ne soit trop tard Paris Fayard 302. o
- [2.] Boda-Schiering [2010] Politikatudományi Szemle: A közszolgáltatások politikai értelmezéséről 2010/3 XIX. évfolyam Bpudapest n.i. 167. o
- [3.] Gelencsér [2011] Iskolakultúra 2001/10
http://epa.oszk.hu/00000/00011/00053/pdf/iskolakultura_EPA00011_2001_10_059-072.pdf Letöltés: 2011. november 14. 16.30
- [4.] Láng I. [2008] A Brundtland Bizottság és a fenntartható fejlődés
http://www.nfft.hu/a_brundtland_bizottsag_es_a_fenntarthato_fejlodes/
 Letöltés: 2011. március 16. 14.20
- [5.] Latouche [2011] A nemnövekedés diszkrét bája Szombathely Savaria University Press 138.p
- [6.] Magda R. [2011] A megújuló és fosszilis energiahordozók szerepe Magyarországon Gazdálkodás 54 (2) p. 153/ 229
- [7.] Mészáros S. [2011] Gazdálkodás 3. szám: Nemnövekedés: egy új gazdasági paradigma európai fejleményei p. 259

- [8.] Ryden [2008] Education for global responsibility V Sustainable Development
http://www.bup.fi/BUPfilm/Lars_film_site/texts/sustainable_text.pdf
Letöltés: 2011. november 3. 15.00
- [9.] Segesvári [2011] Évente két paksi atomerőműnyi bioenergiát tudnánk előállítani – ha akarnánk
http://www.delmagyar.hu/csongrad_hirek/evente_ket_paksi_atomero_munyi_bioenergiat_tudnank_eloallitani_-_ha_akarnank/2173953/
Letöltés: 2011. november 26. 14.00.
- [10.] Sipos [2011] Alig fűt Magyarország megújuló energiával
<http://www.origo.hu/idojaras/20111007-futes-melegviz-napkollektor-hoszivattyu-biomassza-alig-fut-magyarorszag-megujulo-energiaval.html>
Letöltés: 2011. november 21. 10.00
- [11.] Szalai [1987]. Medvetánc 1987/2. szám Társadalmi válság és reform-alternatívák n.i ELTE-MKKE Kiadó p. 318. o

Egyéb források:

- [12.] Általános statisztika
http://www.mfk.unideb.hu/userdir/novak/Statisztika/ST-GRAFIKUS_%C1BR%C1ZOL%C1S1-2.pdf Letöltés: 2011. november 29. 15.00
- [13.] Ásványi nyersanyag és energiaerőforrás-gazdálkodási program
<http://videkstrategia.kormany.hu/download/7/03/00000/Ásványi%20nyersanyag%20és%20energiaerőforrás.pdf> 1. p Letöltés: 2011. november 28. 14.15.
- [14.] Dél-Alföld geotermikus potenciálja
<http://www.innogeo.co.hu/old/index.php?file=kop9.php>
Letöltés 2011. november 30. 15.00
- [15.] Energy dependence
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdcc310&plugin=1> Letöltés: 2011. november 29. 09.00
- [16.] Final energy consumption
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=ten00095> Letöltés: 2011. november 29. 09.30

- [17.] Magyarország megújuló energia hasznosítási cselekvési terve 2010-2020 [2010]
http://www.kormany.hu/download/2/88/20000/NCsT_20110106_v%C3%A9gleges_201103.pdf Letöltés 2011 november 23. 11.00
- [18.] Megújuló üzemanyagokkal működő Mini Erőmű
http://greenenergy.hu/rep/download/pecsprogram/Ferencz_Akos_HU.pdf Letöltés: 2011. november 16. 18.00
- [19.] Share of renewable energy in gross final energy consumption
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdcc110&plugin=1> Letöltés: 2011. november 29. 12.00
- [20.] Újrafelhasználható épület [2011]
<http://www.tisztajovo.hu/2011/10/19/ujrafelhasznalhato-epulet/>
Letöltve 2011. november 20. 16.00

Szerzők:

Szabó Anett Krisztina

Vállalkozásfejlesztés II. évfolyam
Vállalatgazdaságtan tanszék
szabo.anett.krisztina@gmail.com

Dr. Takácsné dr. habil György Katalin

egyetemi docens
Károly Róbert Főiskola
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
tgyk@karolyrobert.hu

A nemnövekedés segíthet legyőzni az energiaválságot?

AZ EURÓPAI UNIÓ ÁLTAL TÁRSFINANSZÍROZOTT NAGYPROJEKT DEBRECENBEN

SZABÓ MARIANNA
BUJDOSÓ ZOLTÁN

Összefoglalás

A pályamunka témája a Debrecen legnagyobb beruházása, a 2-es villamos projekt, amely az Európai Unió társfinanszírozásával valósul meg.

Az elmúlt években jelentősen megváltoztak a debreceni polgárok közlekedési szokásai, illetve ennek következtében Debrecen közlekedési rendszere is. Ennek hátterében az életszínvonal emelkedése, a városközponttól távoli lakó-, kereskedelmi- és iparterületek kialakulása és fejlődése, illetve a gépjárművek számának nagyarányú növekedése áll. Ezen tényezők miatt a közúti közlekedés a korábbinál még fontosabb szerephez jut, ám az utakon közlekedő egyre több gépjármű miatt a már jelenleg is zsúfolt debreceni úthálózaton várhatóan még hosszabbra nyúlik az utazás időtartama. Ebben a helyzetben a 2-es villamos projekt célja kettős: egyrészt el kell érni, hogy az utazók rövidebb idő alatt érjenek célba, másrészt javítani kell a tömegközlekedés színvonalát, hogy valódi alternatívát nyújtson az egyéni gépjárműves közlekedéssel szemben. Ez csak jól szervezett, magas utazási komfortot nyújtó tömegközlekedési hálózat kialakításával, illetve működtetésével lehetséges.

Közel egy évtizede foglalkozik Debrecen önkormányzata a 2-es villamosvonal kiépítésének gondolatával. Az első tanulmányterv a lehetséges nyomvonalról 2000-ben készült. A projekttel kapcsolatos tervezési munka megvalósítása érdekében 2004-ben a város – a közgyűlés döntése alapján – az I. Nemzeti Fejlesztési Terv keretében a Regionális Operatív Program forrásaira pályázott.

Az új vonalon 18 darab azonos típusú, normál nyomtávú, kétirányú vezetésre alkalmas, maximum 34méter hosszúságú villamos közlekedik majd. Azzal, hogy kötöttpályás, elektromos meghajtású közösségi közlekedési eszközök váltják fel az autóbuszokat a város legforgalmasabb, legnagyobb utasszámú tömegközlekedési útvonalán, egyrészt jelentősen kevesebb kibocsátott légszennyező anyag kerül a levegőbe, másrészt számottevően csökken a porterhelés is. A számszerűsíthető környezetterhelés-csökkenés mellett jelentős az a közvetett hatás, ami az utasok számára úti céljuk elérési idejének lerövidülésével jár. A rövidebb utazási idő és az autóbuszok nélkül felgyorsuló közúti forgalom nem csak az ezen útvonalon közlekedők, hanem az egész város számára érezhető változásokat hoz.

Kulcsszavak: *Debrecen, 2-es villamos, Európai Unió, Projekt,*

Study on a grate project in Debrecen co-financed by the European Union

Abstract

In recent years, the transport habits of the citizens of Debrecen, and as a result, also the traffic system in the city, have changed considerably. The underlying factors include improved standards of living, the appearance and development of residential, commercial and industrial areas on the outskirts of the city and the large-scale growth in the number of motor vehicles. As a result, road traffic has become more significant than ever before; however, the increasing number of motor vehicles on roads further extends travelling time on the already congested road network of Debrecen. In this situation the tramline no. 2 project has a dual objective: on the one hand, passengers should get to their destinations faster; and on the other hand, the quality of public transport is to be improved in order to offer real alternatives to individual transportation. The realization of the project will allow the construction of an efficient and high quality public transport connection between the north-western area and the city centre. In 2004, on the basis of the decision of the General Assembly, the city successfully applied for funds from the Regional Operative Programme in the framework of the 1st National Development Plan for the planning activities related to the project. 18 identical-type tramcars of normal gauge, suitable for two-way driving. 18 identical-type tramcars of normal gauge, suitable for two-way driving. Once rail-guided, electrically driven community transport vehicles will have replaced buses on the busiest routes of public transport carrying the highest number of passengers, this will result in less air pollution and lower dust loads in the city. In addition to the quantifiable decrease in environmental loads, the indirect effect of reduced distances for passengers to get to their destinations is also a considerable factor. Shorter travel times and faster traffic on the roads with fewer buses will bring perceptible changes not only for users of the new line, but the entire city.

Keywords: *Debrecen, Tram no. 2, European Union, Project,*

Bevezetés

Az országunk életében fontos szerepet játszik az Európai Unió. Hazánk 2004-es csatlakozása óta számos Uniós forráshoz juthatott pályázatokon keresztül, mely támogatások elnyerésével és felhasználásával Magyarország a fejlődés útjára léphet és felzárkózhat a fejlettebb országok mögé. Napjainkban egyre

gyakoribb, hogy a fejlesztési elképzeléseink megvalósításához szükséges külső pénzügyi források megszerzéséhez, pályázatot nyújtunk be valamelyik pénzügyi alaphoz. Hazánkban a közlekedés és szállítás állítja elő a GDP 6%-át, és szoros összefüggésben van a foglalkoztatottsággal is, hiszen minden tizedik munkahely a közlekedéssel kapcsolatos. Debrecen legjelentősebb projektje, a 2-es villamos projekt is az Európai Unió társfinanszírozása nélkül kivitelezhetetlen lett volna. Debreceni lakosként egyre többet hallok a 2-es villamosról. Az új villamos vonal beszédtema lett az emberek közt és nap mint nap jelennek meg újságcikkek a témával kapcsolatban. A villamos vonal építésével egyre gyakoribbak az útfelbontások, útlezárások, a buszok terelőútvonalra kerülnek és a munkálatok miatt egyre nehezebb a belvárosban közlekedni. De mért kell a városnak egy új villamos vonal? Hogy és miként valósul meg ez a beruházás? Milyen lesz az új villamos?

Ezek a kérdések ösztönöztek arra, hogy pályamunkám témájaként válasszam a debreceni 2-es villamos projektet. Szerettem volna a beruházásról minél többet megtudni, hiszen debreceni lakosként ezt a projektet egy kicsit magaménak is érzem.

Előzetes vizsgálataim és tapasztalataim alapján a következő hipotéziseket állítottam fel:

- Az új villamos vonal létrejöttével az utazási szokások megváltoznak.
- A 2-es villamos megvalósulásával enyhülni fog a zsúfoltság, a kötött pályák miatt gyorsul a közlekedés és az elektromos hajtású járművek kevésbé szennyeznek majd a környezetet.
- Jelkéértékűvé válhat az új villamos?

Anyag és módszer

Dolgozatom elkészítésében számos szakirodalom állt rendelkezésemre. Nyomtatott szakirodalmak közül elsősorban az Európai Unióval foglalkozó könyveket használtam fel, amelyek mindenképp a Közösség által igénybevehető forrásokkal foglalkozik. Ezen kívül olyan könyvek is segítségemre voltak, melyek témája a kötöttpályás villamos közlekedés.

Rendelkezésemre álltak még fejlesztési dokumentumok is, melyek ismerete megkönnyítette a munkámat és hasznos információkkal gazdagított.

Számos internetes forrás is segített a pályamunkám megírásában. Debrecen város és a 2-es villamos honlapján folyamatos figyelemmel tudtam követni a projekt előrehaladását, így friss és naprakész információkkal tudtam dolgozni.

Szekunder adatgyűjtésemnek részét képezték a különböző internetes adatgyűjtő portálok is, melyek statisztikai széleskörűen lefedték az általam feldolgozott témát.

Hipotéziseim alátámasztása érdekében, primer kutatást végeztem a debreceni és Debrecen környéki lakosok körében. A 13 kérdésből álló kérdőívet 100 ember töltötte ki, így megbízható és hiteles eredményt kaptam a témát illetően. A kérdőív adatait összesítve elemeztem, mely eredményeket Excel táblázatban rögzítettem és dolgoztam fel.

Eredmények

Projektötlet

A rendszerváltás után felerősödtek a villamosközlekedés fejlesztését sürgető nézetek, melynek nyomán Debrecenben, 1999-2000-ben fogalmazódott meg egy új villamos-vonal megépítésének gondolata. Közel 10 éve foglalkozik Debrecen város önkormányzata a 2-es villamos vonal kiépítésével. A közösségi közlekedés korszerűsítése az utazó közönség számára gyorsabbá, kulturáltabbá, a környezet számára kedvezőbbé tétele mindig elsődleges szempontként szerepelt a DKV szolgáltatási tevékenységében. E két cél szellemében 2004 novemberében pályázatot nyújtott be a DKV a Regionális Operatív Programhoz, a 2-es villamos vonal tervezésére. [BALOGH et al 2011]

A projekt célja

A projekt célja a városi tömegközlekedés szolgáltatási színvonalának javításával, a személyközlekedésben az elmúlt években tapasztalható közforgalmú közlekedés további lépülési folyamatának rövidtávon feltartóztatása, jelenlegi részarányának megőrzése, hosszabb távon lehetőség szerinti növelése. Ennek hatására csökkenthető a közlekedés okozta környezeti terhelés. Egy hatékony, látványos és meggyőzően jó, vagy jobb szolgáltatást nyújtó közösségi közlekedés megfelelő és versenyképes alternatívát fog nyújtani a személygépjármű használatával szemben. Így az elkövetkező évekre várható mobilizációs nyomás ellen a város jó pozícióból tud ellenlépéseket tenni.

„Az ún tömegközlekedési folyosók kialakításával (amikor a tömegközlekedési járművek hosszú szakaszokon a közúti torlódásoktól függetlenül, az araszoló kocsisor mellett szabadon elhaladva közlekedhetnek, illetve azok előtt haladhatnak át a jelzőlámpás kereszteződéseken) az időnyereségek összeadódnak, így még kedvezőbb hatás érhető el. Az alkalmazott megoldások a külön pálya (pl. villamos) vagy autóbusszáv biztosítása, ennek – szükség esetén fizikai – elválasztása a forgalom zavaró hatásaitól, a csak tömegközlekedés számára engedélyezett (rövidebb) útvonal, a jelzőlámpa-programokba elektronikusan – bejelentkezés alapján – beavatkozó tömegközlekedés. [<http://www.2-esvillamos.hu/> Letöltve: 2011.09.06.11:05]

Alacsony padlós, modern és biztonságos villamos

Az új vonalon 18 darab azonos típusú, normál nyomvonalú, kétirányú vezetésre alkalmas, maximum 34 méter hosszúságú villamos közlekedik majd. Az alacsony padlós járművek mindkét oldalán tágas ajtók lesznek, s egyszerre legalább 200 utas befogadására alkalmasak. A járművek kialakítása úgy történik, hogy megkönnyítse a mozgáskorlátozott és a kerekesszékekkel közlekedők utazását. A számukra kialakított helyen egyszerre akár két kerekesszékes utas is utazhat egyszerre a járművön. Az alacsony padlós villamos utasterében lévő jelzőket a mozgásukban korlátozott utasok is használni tudják. Az utasok számára a lehető legjobb komfortérzetet biztosítják majd a járművek, a szerelvények teljes egészében légkondicionáltak lesznek. A gépészeti rendszer biztosítja az utastér fűtését és szellőzését is, ugyanakkor a padlózat téli jégtelenítésre is alkalmas. A villamosok GPS-vezérlésű járműkövetővel és utas tájékoztató rendszerrel lesznek felszerelve, melyet LCD- kijelzőkkel is kiegészítenek. Ezek alkalmasak az elektronikus jegyértékesítés alkalmazására és utasszámlálási adatok gyűjtésére. Az utasok biztonságának érdekében az utasteret belső kamerarendszer figyeli majd. Az új járművek külső megjelenésének, utasterük kialakításának illeszkednie kell a Debrecenben már közlekedő korszerű villamosokon már alkalmazott megoldásokhoz.[BERETVÁS et. al 2004]

Az új villamos vonal mentén létesítendő megállóhelyek, mind a majdan ezen a szakaszon közlekedő járművek kialakítása úgy történik, hogy a fogyatékkal élők, mind mozgásukban már némileg korlátozott idősök, valamint a babakocsit toló édesanyák is kényelmesen használhassák őket. A megállóhelyi peronok magasságát az alacsony padlós villamosokhoz tervezik, úgy, hogy a peron és a járművek padlózata azonos szintbe kerüljön. Ez lehetővé teszi az akadálymentes beszállást mind az egyébként nehezen lépcsőzők, mind a kerekesszékekkel, mind a babakocsival közlekedők számára. A peronok végén a kerekesszékesek számára lejtős rámpát kell kialakítani, hogy az útestből kiemelkedő peronokra gond nélkül feljuthassanak. Nekik a járművek első ajtóinál lesz majd a legkönnyebb a felszállás, a villamosokon belül pedig speciálisan számukra kialakított helyek várják őket.

A peronokon domborított burkolati elemek jelzik majd, hol van a peron széle, valamint azt, hol nyílnak ki az érkező járművek ajtói. Ez a megoldás a látássérültek tájékoztatását segíti, mint ahogyan a járműveken a megállók nevének bemondása is.

Gyors és környezetkímélő

Azzal, hogy kötöttpályás, elektromos meghajtású közösségi közlekedési eszközök váltják fel az autóbuszokat a város legforgalmasabb, legnagyobb utasszámú tömegközlekedési útvonalán, egyrészt jelentősen kevesebb kibocsátott légszennyező anyag kerül a levegőbe, másrészt számottevően csökken a porterhelés is. A számszerűsíthető környezetterhelés-csökkenés mellett jelentős az a közvetett hatás, ami az utasok számára úti céljuk elérési idejének lerövidülésével jár. A rövidebb utazási idő és az autóbuszok nélkül felgyorsuló közúti forgalom nem csak az ezen útvonalon közlekedők, hanem az egész város számára érezhető változásokat hoz.

A 2-es villamos működésének közvetlen hatásaként csökken a vonalon közlekedő autóbuszok által okozott légszennyezés – ez a széndioxid, szénmonoxid és nitrogén-oxidok, valamint a szálló por mennyiségének csökkenésében mutatkozik majd meg a legmarkánsabban. Mivel a villamos nyomvonalán szinte teljesen megszűnik a menetrend szerinti autóbusz-forgalom, a közlekedési zajterhelés ugyancsak jelentősen csillapodik – a villamos vonal közvetlen környezeti terhelése ugyanis zaj- és rezgésvédelmi szempontból elhanyagolható.

A tervek szerint a villamospálya egy része úgynevezett „zöld” pálya lesz, azaz a sínek között és azok mentén füvesített térburkolatot helyeznek majd el. Ez növeli a zöldfelületek arányát, s a városképet is javítja. [SZ.N. 2010]

Olyan fajok és -fajták ültetésére kerül sor, melyek a tapasztalatok szerint jó várostűrő képességgel rendelkeznek, valamint az utcák adottságaihoz is igazodnak.

Jövőbeli elképzelések

A város távlati tervei szerint az autóbuszokat egyes irányokban fokozatosan felválthatja majd a kötöttpályás közlekedés. A kötöttpályás közlekedés a közútnál kisebb helyigényű, környezetkímélőbb, energiatakarékosabb, gyorsabb utazást tesz lehetővé jelentős számú utas számára, és a statisztikák szerint a balesetek előfordulásának gyakorisága is számottevően kisebb, mint a közúton. A villamoshálózat fejlesztése a 2-es vonallal, valamint a meglévő vasúti hálózat sugaras elrendeződése jó feltételeket teremt ehhez. Lehetőséget biztosít a Debrecenről 20–30 kilométeres sugarú körön belül, vasúti pálya mentén lévő települések, kistérségek megfelelő elérhetőségére, és iparvágányai által az ipari parkok kiszolgálására. Hosszú távon akár a villamoshálózat és a vasútvonalak közötti közvetlen kapcsolat – azaz az átjárható kötöttpályás hálózat – is megvalósítható, ahol a szolgáltatás kettős üzemű járművekkel (tramtrain) biztosítható. Debrecenben a 2-es villamos vonal megépítését követően ideális lehetőség nyílik majd a várostól északra

fekvő települések bekapcsolására az elővárosi kötőtpályás közlekedési hálózatba.[<http://www.dkv.hu/index.php> Letöltve: 2011.08.03.12:23.]

SWOT Analízis

Egy széles körűen elterjedt és általánosan elfogadott elemzési eszköz, a SWOT- analízis segítségével foglaltam össze 2-es villamos létesítésére vonatkozó projektet.

1. táblázat: SWOT Analízis

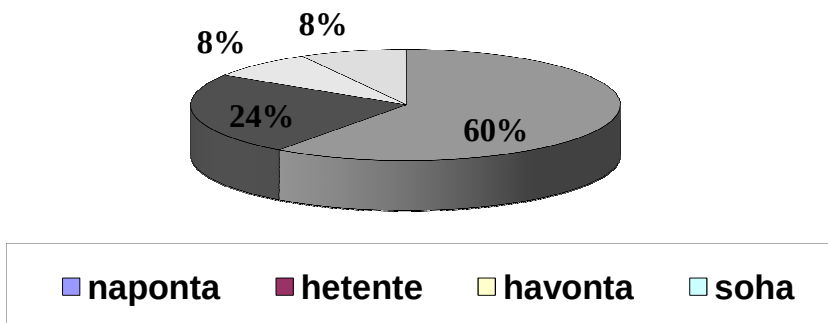
Erősség - A városban tradicionális a villamos - stabil, erős menedzsment, humán erőforrás, szakmai és szervezeti háttér (önkormányzat, DKV.Zrt.) - az 1-es villamos kapcsán meglévő pozitív működtetési tapasztalatok - korszerű, modern, „utas barát” villamosok - munkahelyteremtés és- megtartás - a nyomvonalon magas és stabil kereslet valamint nagyszámú utazóközönség garantálható	Gyengeség - Magas, mintegy 15 mrd Ft-os beruházási költség - Fák kivágása a nyomvonalon - A beruházás időbeli elhúzódása - A beruházás fenntarthatósága kétséges
Lehetőség - Közlekedésből eredő környezetterhelés csökkenése (személyautó és autóbusz forgalom kiváltása lévén) - települési összkép, komfortosság, esztétikum javulása - jól megválasztott tarifikációs politika, díjkedvezményekkel a kihasználtság növelhető - munkaerő-mobilitás növelése (ingázók) - a villamossal kiváltott autóbuszjáratok áthelyezése vagy nyomvonaluk megváltoztatása további, még feltáratlan területek bekapcsolását irányozná elő, illetve a túlterhelt vonalak problémáinak megoldásában nyújthatna segítséget - a belváros tehermentesítése	Veszély - Üzemeltetési költségek emelkedése - Az önkormányzat és a közlekedési vállalat fenntartásához szükséges pénzügyi támogatások csökkenése (árkiegészítés, normatív támogatás) - Növekvő bérlet és buszjegy árak - A lakosság berögzült utazási szokásai miatt a kihasználtság kétséges

Forrás: Saját készítésű táblázat

Primer kutatás és eredményei

A primer kutatásomat a debreceni és Debrecen környékiek körében végeztem. A 13 kérdésből álló kérdőívet 100 ember töltötte ki. A kérdőívet kitöltők válaszaiból a következő konzekvenciákat vontam le.

A debreceniek túlnyomó része naponta használ tömegközlekedési eszközt.

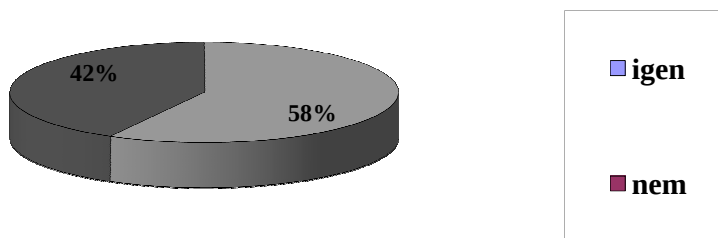
Forrás: saját szerkesztés

1. ábra: Milyen gyakran vesz igénybe tömegközlekedési eszközt?

A legtöbb válaszadó az autóbust használja leggyakrabban, mint tömegközlekedési formát, ez az eredmény köszönhető annak az 59 buszjáratnak, amelyek a városban közlekednek.

A megkérdezettek jelentős része tisztában van az útvonallal és egyet is ért azzal. Az utasok szeretnék éjszaka is közlekedő járatokat (mind villamos, mind autóbusz) a városban. A kérdőívből kiderült, hogy a debreceniek döntő többsége tart a tömegközlekedés drágulásától, mely a villamos vonal megvalósulásával járhat. A lakosságnak konkrét elvárásai vannak a 2-es villamossal szemben, a kulcsszavak elsősorban a pontosság, a kényelem, a modern járművek és a gyorsaság voltak, de a válaszadók többsége szerint a villamos nem készül el a megadott időpontig. Az utazó közönség azt a nézetet vallja, hogy a 2-es villamos nem lehet a város jelképe, ez a cím az 1-es villamosé marad.

A projektre vonatkozó kérdéseimre adott válaszokból kiderült, hogy a címisek jelentős része pozitívan és örömmel áll a beruházáshoz illetve érdeklődéssel várják az új villamost. Véleményük szerint szüksége van a városnak a 2-es villamosra.

Forrás: saját szerkesztésű ábra

2. ábra: Ön szerint szükség van a 2-es villamosra?

Következtetések

Az előzetes vizsgálataim és tapasztalataim alapján felállított hipotéziseimre a következő válaszokat kaptam:

Az új villamos vonal megvalósulásával reális esély van arra, hogy a városban élők utazási szokásai megváltozzanak, és többen használjanak a jövőben tömegközlekedési eszközt.

A projekt megvalósulásával valóban enyhülni fog a közutak zsúfoltsága, a kötött pályák miatt pedig gyorsabb közlekedést fog eredményezni. Az új villamosok a magas technológiának köszönhetően nem szennyezik majd a környezetet, és teljesen akadálymentesítettek lesznek. A Debrecennek készülő villamosok különlegesnek számítanak, mert kocsiszekrényük részben alumíniumból készül, így könnyebbek, mint a tisztán fém járművek, ezáltal pedig kedvezőbb az üzemeltetési költségük. Hajtásuk korszerű, úgynevezett „aszinkron motor”, mely a fékezés energiáját részben visszatáplálja majd.

Arra a hipotézisemre, miszerint jelképtékké lehet-e az új villamos, az alábbi következtetésre jutottam: a 2-es villamos valóban jelkép lehet. Véleményem szerint az új villamos nem lehet Debrecen jelképe. Úgy gondolom, a jelkép szerepet az 1-es villamos tölti be, hiszen már 1911. óta, azaz 100 éve közlekedik a mai útvonalán, így méltó a jelkép címre. Ennek ellenére a 2-es villamos valóban jelkép lehet, méghozzá a fejlődés, a modernizáció és a környezettudatos közlekedés szimbóluma.

A villamos-projekt ékes bizonyítéka annak, hogy egy város igenis álmodhat nagyot. Hazánknak az Európai Unióhoz való csatlakozás után számos lehetőség nyílt az igényelhető támogatásokat illetően. A „debreceni villamos álom” a legjobb példa arra, hogy Európai Uniótól kapott támogatás ésszerű és optimális felhasználása, egy egész város életét képes megváltoztatni és pozitív irányba mozdítani

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, Dr. Bujdosó Zoltán Tanár Úrnak, aki lelkiismeretes munkájával, önzetlen támogatásával, szabadidejét nem kímélve hozzájárult pályamunkám sikeres elkészítéséhez. Köszönöm, hogy hasznos tanácsaival segítette szakmai fejlődésemet.

Forrásjegyzék:

- [1.] Balogh L. – Gara K. – Végh D. [2011]: Debreceni Villamoskalauz, Debrecen, Uro-path Kiadó, 376p
- [2.] Beretvás K. – Gara K. – Szűcs E. [2004]: A debreceni kötöttpályás közlekedés 120 éve; Debrecen, DKV Debreceni Közlekedési Zártkörűen Működő Részvénytársaság, 96p
- [3.] SZ.N [2010]: A debreceni 2-es villamos, Debrecen, DMJV és DKV Zrt. konzorciuma, 16.p
- [4.] <http://www.2-esvillamos.hu/> (Letöltve: 2011.09.06.11:05)
- [5.] <http://www.dkv.hu/index.php> (Letöltve: 2011.08.03.12:23)

Szerzők:

Szabó Marianna

Turizmus-vendéglátás,
IV. évfolyam
marcsengo@hotmail.com

Dr. Bujdosó Zoltán

főiskolai docens
Károly Róbert Főiskola
Turizmus és Területfejlesztési Tanszék
zbujdoso@karolyrobert.hu

A HOLIGRAL METHOD™ BEMUTATÁSA ÉS LEHETSÉGES HELYE A MAGYARORSZÁGI VEZETŐKÉPZÉSBEN

TÓTH ZSUZSANNA
RÉTHY ISTVÁN

Összefoglalás

A Holigral Módszer™ Magyarországon eddig kevésbé, illetve egyáltalán nem ismert eszközöket biztosít az üzleti és magánéletben jelentkező problémák megoldására. A téma aktualitását egyrészt az angol eredetű Holigral módszer folyamatban lévő hazai bevezetése, másrészt a kis- és középvállalkozások fejlesztésének gazdasági szükségessége adja.

Célunk a vezetőképzés egy új módszerének bemutatása mellett az volt, hogy felhívjuk a figyelmet a tréningmódszerek nehézségeire, esetenként elavultságára, téves hipotéziseire. Hazai és idegen nyelvű szakirodalmi anyagok segítségével bemutattuk a jelenlegi tréningmódszerek kialakulását, a főbb elméleteket és módszereket a XIX. századtól napjainkig, a Holigral módszer alkalmazhatóságát a vezetőképzésben, továbbá a szakma nehézségeit, a trénereket és tréningeket érő kritikákat.

Szekunder adatokat dolgoztunk fel annak érdekében, hogy a Magyarországra jellemző képzésekről bővebb információkat szerezzünk a képzési támogatás hajlandósága, a képzések hatékonysága és a képzésekre fordított költségek struktúrája témakörökben. A primer kutatás – mely során a kvantitatív, írásbeli, standard kérdőíves megkérdezés módszerét alkalmaztuk – fényt derített arra, hogy az emberi erőforrás képzése, és azon belül a vezetők képzése mindig is – ráadásul emelkedő tendenciát mutatva – központi kérdést jelent a cégek életében.

A tréningek nem elégítik ki a vezetők képzési szükségleteit, és még 2011-ben is az idegen nyelvi képzések játszanak vezető szerepet ezen a területen. Ebből kifolyólag feladatunk, hogy a vezetőképzésben hitelt érdemlő, hatékony módszereket alkalmazzunk, és továbbra is kiemelt kihívás marad a képzések hatékonyságának mérését megoldani hiteles eredményeket adó eszközökkel.

Kucsszavak: holigral, vezetőképzés, tréning, vezető, csoportozás,

The Holigral Method™ and leadership training in Hungary

Abstract

The Holigral Method™ provides unknown tools for resolving business and personal problems. The actuality of the topic is based on the ongoing introduction of Holigral in Hungary and the economy induced need for SME's development.

Our goal is to introduce a new method for leadership training and to draw attention to the difficulties and sometimes obsolescence and false hypothesis of other methods. We have presented the development history of current training methods using domestic and foreign-language literature, along with the main theories and methods from the 19th century until present, the applicability of the the Holigral Method in leadership trainings, the professional difficulties and the critique of trainers and trainings.

We have processed secondary data in order to acquire more information about trainings specific to Hungary, covering the topics of the willingness of supporting such trainings, the efficiency of the trainings, and the expenditure spent on trainings. The primary research – using quantitative, written, standard questionnaires – revealed that human resources trainings and leadership trainings are a central issue in the life of businesses. Current trainings do not satisfy the need of leaders, and the main focus is still on learning languages in 2011.

Thus, our perceived duty is using professional and efficient methods in leadership trainings. At the same time developing reliable tools for measuring the efficiency of the trainings is still a challenge.

Keywords: *holigral, leadership, training, leader, workshop,*

Bevezetés

„A jó vezető pontosan olyan, mint egy kertész: felelősséget kell vállalnia azért, amit elültetett. Néha ki kell kapálnia a vadhajtasokat...”

Nelson Mandela

A Holigral Módszer™ Magyarországon eddig kevésbé, illetve egyáltalán nem ismert eszközöket biztosít az üzleti és magánéletben jelentkező problémák megoldására. Bemutatjuk a módszer eredetét, alkalmazását az emberi erőforrás területén, különösen a vezetőképzésben, illetve tágabban értelmezve a szervezetfejlesztésben. Ezen felül vizsgálatokat végzünk az

alkalmazott egyéb módszerekkel, első sorban a vezetők számára tartott képzésekkel, tréningekkel kapcsolatban. „Az a tapasztalatom – írja Beaver [BEAVER 1999], hogy rendkívül nehéz felnőtt embereknek bármit is megtanítani. Ugyanakkor viszonylag könnyű olyan feltételeket teremteni, amelyek mellett maguktól tanulnak.” Célunk a vezetőképzés egy új módszerének bemutatása mellett felhívni a figyelmet a tréningmódszerek nehézségeire, esetenként elavultságára, téves hipotéziseire, melyeket a vezetőképzés részletes irodalmi bemutatását követően érvekkel és ellenérvekkel, primer és szekunder adatokkal támasztunk alá, illetve cáfolunk meg.

Anyag és módszer

A Holigral MódszerTM és feltalálója

A Holigral szó a holisztikus és integrál szavak egyesítéséből született [SAUNDERS 2011]:

- *A holisztikus szó a görög „holosz” szóból ered, amely egészet, teljességet jelent, míg az*
- *Integrálni szó beolvasztást, becsatolást, összevonást jelent.*

A módszer Angliából származik, kifejlesztője Steven Saunders (1960-), angol fizikus, matematikus, mérnök, feltaláló, aki pályája során páratlan innovátori képességeivel, éleslátásával számos területen alkotott maradandót. A különböző területekről származó tapasztalatait (technológia, rendszerelmélet, személyiségfejlesztés stb.) ötvözve hozta létre a Holigral tudományos alapokra épülő univerzális módszerét. Jelentős újításokat vitt véghez pl. radar jelfeldolgozás területén, mielőtt figyelme fokozatosan az emberi lét és személyiségfejlesztés felé fordult. Kezdetben NLP-t (neurolingvisztikus programozást) tanult és fejlesztett, majd miután megismerkedett és elkezdett együtt dolgozni David Grove-val, a tiszta nyelv (clean language) megalkotójával, elkezdett kibontakozni az új, saját módszertan. Kettőjük különböző, egyedi látásmódját ötvözve rendkívüli újítások jöttek létre, a munkát David halála után Steven egyedül folytatta és folytatja a mai napig. [SAUNDERS 2011]

A módszer bemutatása

Magának a módszernek több, mint 50 különböző folyamata van, melyek célja hogy az embert egy állandó, stresszmentes, csúcsteljesítményt nyújtó „flow” állapotba hozza, a belső béke tartós érzésével. A módszerrel ezek után betekintés nyerhető különböző piacok, emberek, csoportok, kultúrák világába, a jövő kiszámítása és alakítása céljából. Feltárja a világban folyó

játszmákat és történeteket, megtanítja, hogyan érthetők meg egy cég korlátai és stratégiája pusztán a logója ismeretében, és hogyan azonosíthatók a kihasználásra váró piaci rések.

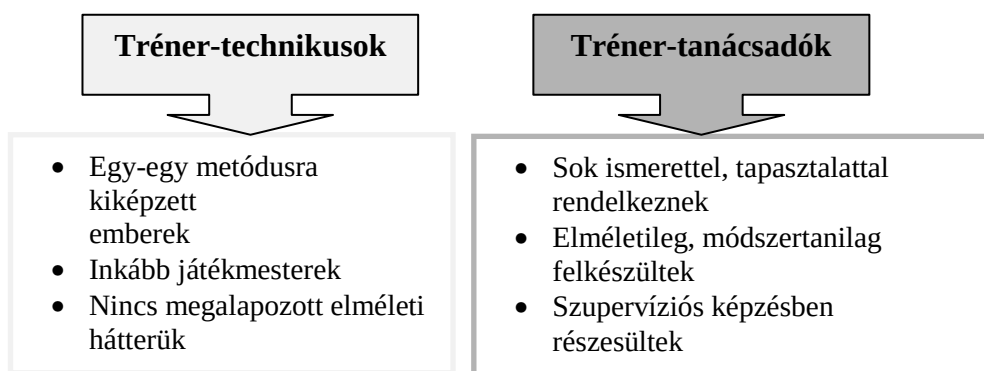
A Holigral módszer első sorban az emberi változáson keresztül működik. Ahhoz, hogy a szervezetből a legtöbbet kihozza, az azt működtető embereket kell optimalizálni. A módszer manipuláció nélkül segít feltárni a problémák, jelenségek és a célok útjában álló akadályok valódi gyökereit, és azt megszüntetve egy új, hatékony, tiszta rendszert létrehozni, amelyben a haladás és fejlődés természetes könnyedséggel történik. [SZIGETI 2011] A Holigral számos területen segíthet cégeknek, szervezeteknek, többek között:

- Hiteles, inspiráló vezetés, vezetői identitás
- Csapatszellem, harmonikus csapatmunka
- Innováció, termékek, szolgáltatások fejlesztése
- Pozitív munkakörnyezet, tiszta kommunikáció, hatékonyság
- Bármely nehézség, probléma, válság megoldása

Eredmények

A tréneri szakmát érintő kritikák

Az 1. ábra jól mutatja azt a nézetet, hogy sajnos a szakma szinte még mielőtt megvetette volna a lábát hazánkban máris „felhígult” és jelentkeztek a kóklerek, amely a továbbiakban tárgyalt problémákat még súlyosabbá tehetik, és tapasztalataink szerint sajnos teszik is.

Forrás: [BAKACSI 2007] és [GOSSEN 1854] alapján saját szerkesztés

1. ábra **Magyarországon tevékenykedő trénerek**

Az egyik, de talán legnagyobb problémakört felölelő kritikának „...az egyénre hirtelen rászakadó negatív megítélések súlyát tartják, mely neurotikus reakciókat, depressziós sérüléseket, károsodásokat okozhatnak.” [GOFFMAN 1981, TEDESCHI 1981]

„Ennek kiküszöbölésére alapvetően kétféle módszer használatos [BUDA 1995]:

- veszélyeztetettek kiszűrése (pl. előzetes pszichiátriai kezelés vagy egy „próba tréningen” mutatott „furcsa” reakciók miatt)
- a csoport-előkészítő tréning.” [GOSSEN 1854]
- *Klein Sándor szerint* „sajnos ezekkel az eljárásokkal sem lehet a veszélyeztetettek egyértelműen kiszűrni, ezért a tréningen a trénernek kell bizonyos „védőfunkciókat” ellátnia (pl. megállíthatja a csoportfolyamatot és kiemelheti a „tűz alá került” személyeket).” [GOSSEN 1854]

„Egy friss kutatás eredményei szerint a személyközi készségeket fejlesztő tréningek hatását kevésbé mutatják ki a személyiségtesztek a viselkedés alapú tesztekhez képest. KRAIGER és KIRKPATRICK [2010] tanulmányukban három népszerű személyiségfejlesztő tréninget hasonlítottak össze, melyek a DISC, az MBTI és a Szociális Stílus modelljén alapultak. A kutatás szerint „annak vizsgálatára, hogy egy vezetői képzés hatékony volt-e, érdemes olyan mérőeszközt választani, amely képes megfelelően kimutatni a személyen belüli változások mértékét. A személyiségtesztek eredményeik stabilitása miatt kevésbé képesek erre, érdekesebb ezért kompetenciatesztekkel vizsgálni a változások mértékét és ezek alapján megítélni egy képzés hatékonyságát.” [KRAIGER – KIRKPATRICK 2010], [GOSSEN 1854]

A nehézségek saját tapasztalatok alapján

Az alábbi főbb nehézségekkel találkoztunk Magyarországon a vezetőképzést illetően:

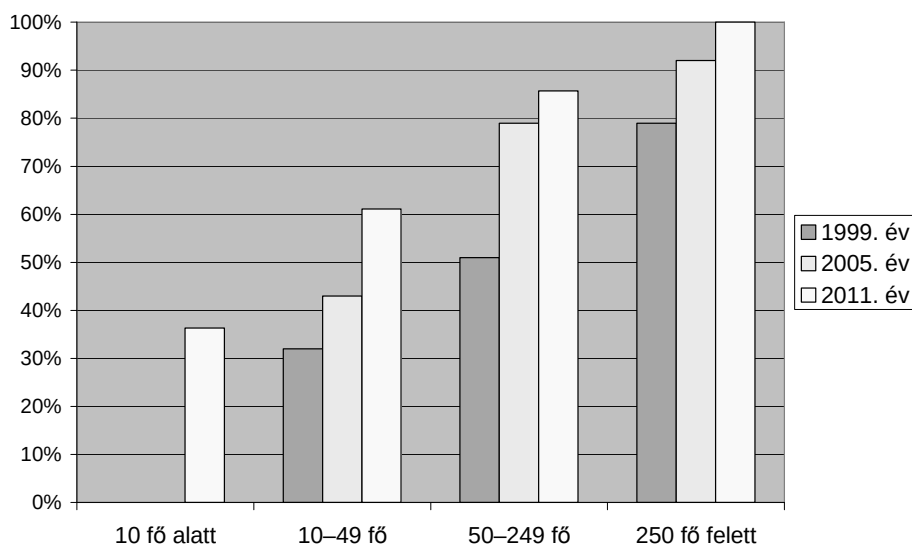
- **A vezetők**, top menedzserek, tulajdonosok nem látják (be) azt az igazságot, amelyet a kerekasztal legendája is mond, miszerint a „*Király és országa egy*”, tehát a vezető személyét, attitűdjét, hozzáállását tükrözi a vállalat egésze. Azok, akik ezt nem ismerik be és a középvezetők képzésén keresztül várják a szervezet fejlődését, a vállalati hatékonyságot és **önmaguk nem hajlandók változni**, azok nem várhatnak pozitív és tartós eredményeket sem.
- **Nem körültekintően választanak** képzést a vállalatok.
- A **korruptió** alatt azt az általánosságban kis-és középvállalatok vezetőire jellemző hozzáállást értjük, hogy „jön egy jó cimborám, tart majd egy egy-két napos képzést, belefér a szakképzési hozzájárulásba és még nekem is visszacsurgat valamit, sőt az alkalmazottaknak is biztos jól tesz egy kis - hmm, mondjuk - kommunikációs tréning”.
- A **hatékonyság vizsgálat** véleményünk szerint is achilles pontja a képzéseknek. Igaz, én az eddigiekben citáltakkal ellentétben nem az eszközök okozta nehézségekben látjuk a kihívást. Sokkal inkább a

kvantum fizikában „hullámfüggvény összeomlásaként” ismert jelenségcsoport tűnik alapvető problémának. Marketingvezetőként (TZs) természetesen én is alkalmaztam résztvevői és nem résztvevői megfigyeléseket, egészen addig, amíg fel nem ismertem, a megfigyelés okozta megismerés lehetetlenségét.

- **Ennek kiküszöbölésére alapvető lenne a tréner, coach, facilitátor *projekció mentessége*.** A Holigral módszer háromfázisú képzési modellt használ (mint Magyarországon Barlai Róbert a Magyar Pszichológiai Társaság berkein belül, de egyéb hasonlatosság nincs) vagyis csak olyan személyek alkalmazhatják, akik részt vettek egy teljes képzésben kliensként és ezt követően, általában 9 hónappal később, elméleti-módszertani képzést kaptak és szupervíziót. Amíg a tréner, coach-ok, facilitátorok saját traumáikkal nincsenek tisztában, nem fedezték fel személyiségük saját, vagy kulturális, esetleg örökletes összetevőit, addig nem képesek hosszú távú, vagy akár végérvényes változást elősegíteni másokon. Kétségesnek tartjuk, hogy „az egyénre rászakadó megítélések” szélsőséges reakcióira a csoport előkészítő tréning és a veszélyeztetettek kiszűrése a megoldás. [BUDA,1995]
- **Túltréningezés.** Egy német közgazdász Gossen, H.H. által alkotott Gossen I. törvényeként ismert összefüggéssel lehet alátámasztani a túlzott „tréningfogyasztás” hatékonyatlanságát, ami nem más, mint a csökkenő határhaszon elve, miszerint egy egyén tréningeztetésének számát ugyanabban a témában egyoldalúan növelve, a hasznosságérzet fokozatosan nő, egyre jobban és jobban érzi magát a fogyasztó, de ez a javulás egyre kisebb mértékű. Minél többet fogyaszt, annál kevésbé járul ez hozzá a boldogságérzéséhez. [GOSSEN 1854]

A szekunder adatok és a kérdőíves megkérdezés eredményeit összeolvasva a 2. ábra mutatja, hogy a 2011. évi adatok is a növekvő tendenciát mutatják a képzés támogatás területén.

A képzési költségek összehasonlítása során azt tapasztalhatjuk, hogy a munkaerőköltségek tekintetében a 2011. évi adatok is a csökkenő tendenciát erősítik meg, míg a közvetett költségek enyhén emelkedő trendet mutatnak és a közvetlen költségek 5%-kal nagyobb eltérést hoztak a 2005. évi adatokhoz képest.

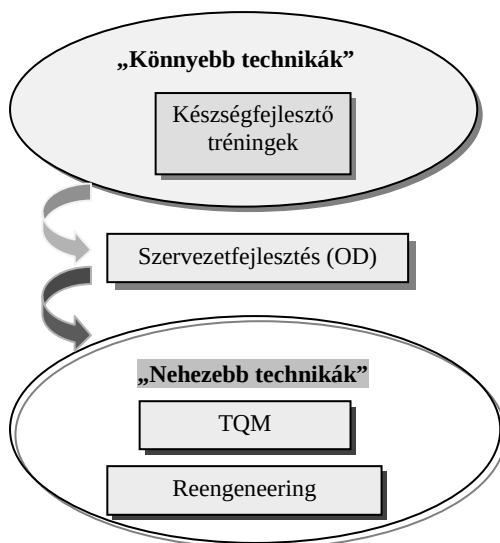
Forrás: [STATISZTIKAI TÜKÖR 2007] és a kutatás eredményeinek összehasonlítása alapján saját szerkesztés

2. ábra A képzést támogató vállalkozások aránya a vállalatban dolgozók létszáma alapján (%)

A jelenlegi helyzet bemutatása - Magyarország

Mind témában, időben, irányvonalban és oktatókban alapvető változások történtek a képzések, tréningek területén. A 3. ábra mutatja, hogyan változtak a tréningek témái 80-as évektől a rendszerváltás után mostanáig. A nyolcvanas években még az egyhetes tréningek voltak többségben, napjainkban viszont nagyon nehéz kimozdítani a munkaerőt a munkahelyéről; megfigyelhető a tréningek időkeretének szűkítése, általában 2, 2 és fél napra.

A képzési költségek csökkenő tendenciája (gazdasági válság okán például), illetve azok struktúrájának optimalizálása érdekében bizonyos képzési területeken az is jellemző napjainkban, hogy a vállalatok úgynevezett moduláris képzést vásárolnak szívesen, amelynek keretében kicsit munkaidőben, kicsit munkaidőn túl 2-4 órás, egymásra építhető, de önállóan is talpon maradó módszertani egységekben történik a képzés.

Forrás: LŐVEY I. 1997 In: [Bakacsi 2007] alapján saját szerkesztés
 3. ábra **A tréning témák átalakulása**

Következtetések

1. táblázat **A primer és szekunder kutatás eredményei a hipotézisek tükrében**

Hipotézis tárgyköre	Hipotézis	Igazolva/ Cáfolva	Magyarázat
A vállalkozások képzés támogatása 2005 óta	növekszik: 50-249 fős cégnél >5% mértékben	Igazolva	A kutatás alátámasztja (2. ábra) 50-249 fős cégnél 7% mértékben
A képzési költségek struktúrája 2005. óta	munkaerőköltségek csökkentek: legalább 10%-kal	Részen igazolva	A munkaerőköltségek csökkentek, azonban csak 7% különbség igazolható
A vezetők képzésének hasznossága	A szakmai képzést legalább 10%-kal ítélik jobbnak minden más képzéshez képest	Cáfolva	Az idegen nyelvi és a személyiségfejlesztő képzésekre adott pontok a legkiemelkedőbbek

Forrás: Saját szerkesztés

A 2011 szeptemberében végzett kutatásba magyarországi vállalkozások vezetőit vontuk be. Kvantitatív, írásbeli, standard kérdőíves megkérdezés módszert alkalmaztunk, mely során az alapsokaságnak a magyarországi vállalkozások vezetőit, tulajdonosait tekinthettük. A mintavétel az összes magyarországi vállalkozásra nézve nem reprezentatív, véletlen megkérdezésen alapuló megszólításnak tekinthető.

A primer kutatás fényt derített arra, hogy az emberi erőforrás képzése, és azon belül a vezetők képzése mindig is – ráadásul emelkedő tendenciát mutatva – központi kérdést jelent a cégek életében (1. táblázat). A tréningek nem elégitik ki a vezetők képzési szükségleteit és – meglepő módon, de vélhetően a jelenleg is zajló globalizáció hatása miatt – még 2011-ben is az idegen nyelvi képzések játszanak vezető szerepet ezen a területen.

Úgy véljük, hogy a képzés az élethosszig tartó tanulás (LLL) korában nélkülözhetetlen a vezetők életében is, és a kutatások alapján a személyiségfejlesztő képzések ugyanúgy megállják a helyüket a képzési palettán, mint az egyéb, gyakrabban alkalmazott technikák. Úgy gondoljuk, hozzáférhetővé kell tenni a cégek számára és a vezetők részére az úgynevezett demo tréningeket, ahol bepillantást nyerhetnek a módszer(ek)be, megtapasztalhatják a tréner, facilitátor hozzáállását, és mielőtt pénzt és időt áldoznának akár fél napos képzésre is meggyőződhetnek annak hasznosságáról. A Holigral MódszerTM beleillik az új tudományos eredmények által is indukált képzési igényekbe, azaz a klasszikusnak mondható készségfejlesztéseken túl az emberi erőforrás és a vezetés hatékonyságához olyan „soft” kompetenciák fejlesztésével járulhatunk hozzá számottevően, mint a mentális állóképesség (MQ), érzelmi intelligencia (EQ) avagy az asszertív kommunikáció és stressz tűrés. Hisszük, a tulajdonosoknak és a cégvezetőknek szükséges belátniuk, hogy az emberi erőforrásra fordított pénz és idő, egy megtérülő befektetés, természetesen abban az esetben, ha azt előzetesen felmért szükségletek és igények szerint célirányosan tudják ráfordítani.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondok Réthy István témavezetőmnek, hogy lehetőséget biztosított munkám sikeres elvégzéséhez és dolgozatom megírásához. Köszönöm segítőkész támogatását és dolgozatom alapos és kritikus átnézését.

Hálás vagyok Steven Saundersnek, aki szakmai tanácsaival, önzetlen támogatásával alapvetően hozzájárult szakmai fejlődésemhez és sikeres munkámhoz. Köszönetem fejezem ki Szigeti Tamásnak hasznos szakmai tanácsaiért és segítőkészségéért.

Végül, de nem utolsó sorban köszönetet mondok a primer kutatás résztvevőinek, akik válaszaikkal nélkülözhetetlen segítséget nyújtottak a kutatásban.

Forrásjegyzék:

- [1] Bakacsi Gy. [2007]: Szervezeti magatartás és vezetés, Aula Kiadó, Budapest, 297.p.
- [2] Beaver D. [1999]: Kényelmes tanulás NLP-vel, Bioenergetic Kiadó, Budapest, 13. p.
- [3] Gossen, H. H. [1854]: Die Entwicklung der Gesetze des menschlichen Verkehrs, und der daraus fließenden Regeln für menschliches Handeln, Braunschweig, Vieweg
http://hu.wikipedia.org/wiki/Gossen_t%C3%B6rv%C3%A9nye
Klein S. [2001]: Vezetés-és Szervezetpszichológia, Egde 2000 Kft., Budapest, 244 p.
- [4] Kraiger, K., – Kirkpatrick, S. [2010]: An Evaluation of the Effectiveness of Three Popular Training Programs to Improve Interpersonal Skills. Journal of Psychological Issues in Organizational Culture, 60-73. p
- [5] Radó A. – Réthy I. [2011]: Vezetési ismeretek, SALDO, Budapest 192-202 p.
- [6] Saunders S. [2011] in: http://holigral.hu/holigral_modszer letöltés ideje 2011. szeptember 15.
- [7] Statisztikai Tükör [2007]: A munkahelyi képzések főbb adatai, I. évfolyam 14. szám, Központi Statisztikai Hivatal, Társadalmi szolgáltatások statisztikai főosztály, Magyarország 1-4. p.
- [8] http://holigral.com/holigral_method,
letöltés dátuma: 2011. szeptember 10.
- [9] http://hu.wikipedia.org/wiki/Elh%C3%A1r%C3%ADt%C3%B3_mechanizmus#Projekci.C3.B3,
letöltés dátuma: 2011. szeptember 10.
- [10] [http://en.wikipedia.org/wiki/T-group_\(social_psychology\)](http://en.wikipedia.org/wiki/T-group_(social_psychology)),
letöltés dátuma: 2011. szeptember 10.
- [11] <http://idegen-szavak.hu/keres/integr%C3%A1ci%C3%B3>
letöltés ideje 2011. szeptember 15.

- [12] <http://holigral.com/founder>
letöltés ideje 2011. szeptember 15.

Szerzők:

Tóth Zsuzsanna

Kereskedelem és marketing, Emberi erőforrások
IV. évfolyam
zsuzsa@holigral.hu

Dr. Réthy István, PhD

tanszékvezető, főiskolai docens
Károly Róbert Főiskola
Humántudományi Tanszék
rethy@karolyrobert.hu

A terrorizmus hatása a nemzetközi idegenforgalomra

VARGA HENRIETT
BAGDI RÓBERT

Összefoglalás

A terrorizmus problémája napjainkban már-már a globális felmelegedéssel egyenértékűnek mondható, mert minden területen, így az idegenforgalomban is megjelenik hatása. Abban azonban megoszlanak a vélemények, hogy ez a hatás milyen szintű, illetve, hogy kizárólag negatív, vagy vannak esetleg pozitív aspektusai is.

Munkánkban a terrorakciók turizmusra gyakorolt hatását vizsgáljuk, elemezve az egyes idegenforgalmi kínálatot alkotó elemek és a merényletek közötti összefüggéseket. Kitérünk rá, hogy a közlekedés, szálláshelyek és rendezvények ellen elkövetett támadások milyen következménnyel járnak a desztinációk látogatóforgalmának alakulására, s hogy hogyan befolyásolják az utazási szokásokat.

Végül, bár abszurdnak tűnik, foglalkozunk a terrorizmus pozitív hatásaival is.

Kulcsszavak: terrorizmus, hatás, nemzetközi, idegenforgalom, szokás,

The effects of terrorism on international tourism

Abstract

Nowadays, the issue of terrorism is almost as significant as global warming, because its effects appear in every field, so do in tourism. However, there are different opinions about the extent of its impacts and if these are all negative or there are positive ones, as well.

In our investigation, the effects of terrorism-related activities on tourism are examined, comparing the connections between the variety of tourist attractions and the attacks. We discuss the consequences of attacks against transport systems, accommodations and public events as far as the number of visitors and their travel habits are concerned.

It may seem to be absurd, but we deal with some positive effects of terrorism.

Keywords: terrorism, effect, international, tourism, habit,

Bevezetés

Korunk egyik kiemelkedően fontos problémája a terrorizmus és az ellene folytatott harc, mely jó ideje már világméretű jelenségnek számít. Fogalmának meghatározása összetettségéből fakadóan nem egyszerű, azonban minden a témával kapcsolatos könyv és tanulmány egyetért abban, hogy a terrorizmus a polgári lakosság ellen elkövetett olyan erőszakos cselekedete(ke)t takar, mely mögött valamilyen politikai célkitűzés elérése áll.

Bár a jelenség már az I. századtól kezdődően megfigyelhető, mégis az utóbbi 25-30 évben történt meg jelentőségének felismerése, s csak az elmúlt 10 évben kezdődtek meg az ellene irányuló komolyabb intézkedések (pl. biometrikus útlevel). Ennek egyik legfőbb oka, hogy az utóbbi évtizedekben megváltoztak a terroristák módszerei, célpontjai. Korábban a terrorszervezetek konkrét célokkal főként politikusokat, tehát konkrét személyeket támadtak, ma általánosabb célokért „küzdenek”. Célpontjaik megválasztásánál is fontosabbá váltak a jelképes épületek és a civil áldozatok (pl. 2005. London: metrórobbantás).

A mindkét oldalról – a terrorista csoportok, illetve a terrorizmus ellen harcoló szervezetek részéről – végbemenő változások hatására a turizmus is közvetett és közvetlen kapcsolatba került a jelenséggel, emiatt fontos feladattá vált feltárni a lehetséges összefüggéseket. A terrorizmus és a turizmus közötti pozitív és negatív kölcsönhatások vizsgálatával megtudhatjuk, pontosan mennyire képes befolyásolni az emberek mindennapi életét és utazási szokásait a terrorizmus jelensége.

Anyag és módszer

Vizsgálataink során mind a szekunder, mind a primer kutatás adta lehetőségeket igyekeztünk kihasználni. Statisztikai adatokat gyűjtöttünk össze, s elemeztünk; majd a kapott eredményeket összevetettük az általunk 100 fő körében végzett kérdőíves felmérés során nyert információkkal. Ezek alapján születtek meg végül rövid- és hosszútávra vonatkozó következtetéseink.

Eredmények

Terrorizmus hatásának megjelenése az idegenforgalomban

9/11 merényletsorozata csak a kezdete volt a napjainkat jellemző, a nyugati országokra is egyre inkább áttérjedő radikális terrorista akcióknak, azonban míg egyes közel-keleti, illetve dél- és közép-amerikai államokban a terrorakciók szinte mindennaposak, addig Európában egy-egy támadás sokkal nagyobb „port kavart” azok „ritkasága” miatt.

Egy-egy komolyabb károkat (legyen az tárgyi, személyi vagy mindkettő) okozó terrortámadás akár hosszabb időre is visszavetheti az egyes területeket és forgalmukat. Példaként említhető a 2001. szeptember 11-i merényletsorozat, mely jelentős hatást gyakorolt az Egyesült Államok idegenforgalmának alakulására, s ezáltal az USA beutazó turizmusból eredő bevételeire is.

1. táblázat: **Az USA beutazó turizmusból származó bevételei az 1999 és 2006 közötti időszakban**

Év	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Milliárd US dollár	91,0	98,9	86,3	80,0	76,6	89,3	98,2	104,9

Forrás: Saját szerkesztés a U.S. Travel and Tourism Satellite Accounts for 1998-2006 c. cikk alapján

9/11 hatása az USA turizmusának tekintetében egészen 2005-ig érezhető volt, mivel a 2000-ben elért bevételi szintet csak ekkorra sikerült újra megközelíteni (2000-ben 98,9 milliárd US\$, 2005-ben 98,2 milliárd US\$). A beutazásból származó bevételekben a legsúlyosabb visszaesést 2003-ban mérték: 76,6 milliárd US\$ volt az éves bevétel, amely 22,5%-os csökkenést jelentett a 2000-es év 98,9 milliárd US dollárjához képest.

A desztinációk idegenforgalma és a terrorizmus összefüggései

Egy-egy ország látogatottságának mértékét több tényező határozza meg, azonban elsődlegesen a látogatón múlik, hogy milyen úticélt választ. A potenciális turista döntését alapvetően meghatározza rendelkezésre álló szabadideje, diszkrecionális jövedelme és motivációja. Ezek mellett számos egyéb szempontot is figyelembe vesz úticélja kiválasztásánál: fellelhető

vonzerők, szálláslehetőségek, étkezési- és szórakozási lehetőségek, infrastruktúra, higiénia, közbiztonság. [MICHALKÓ 2004.] Ez utóbbiak inkább szubjektív tényezőnek mondhatóak, azonban egy dolog minden turistában közös: a biztonság iránti igény. (Jelentőségét mutatja, hogy a Maslow-piramisban is a 2. szinten helyezkedik el.)

A terrorcselekmények száma szerint leggyakrabban támadott 10 állam között ott szerepel Spanyolország (6. hely) és Törökország (8. hely). [www.start.umd.edu/gtd/ 2008.] Spanyolországban nemcsak, hogy magas a látogatószám, de az UNWTO adatai alapján 2009-ben a 3. helyen állt a nemzetközi turistaérkezések számának nagyságát tekintve. [UNWTO 2010.] Tehát nem mondható ki egyértelműen, hogy önmagában a terrorizmus okozná a turisták számának csökkenését. Felvetődik a kérdés: akkor van-e tényleges összefüggés a merényletek száma és a látogatószám alakulása között, vagy esetleg más tényezők (pl. az ország vonzerőinek gyengesége, rossz marketing, stb.) okozzák az idegenforgalomban tapasztalható gyenge teljesítményt?

Kérdőíves felmérésünk eredményéből kiderült, hogy az emberek tisztában vannak vele, hogy melyek az utazás szempontjából biztonsági kockázatot jelentő országok. A „Soroljon fel néhány olyan országot vagy várost, ahol Ön szerint fennáll a terrorfenyegetettség veszélye!” nyitott kérdésre 100 megkérdezett közül 77 válaszában szerepelt Irak, 52-ében Afganisztán, 30-ében pedig Irán. Ugyanakkor Pakisztán, India, Törökország és Spanyolország neve is elhangzott. Ez utóbbi államok egytől egyig szerepelnek a GTD mérése szerint legtöbbször támadott 10 ország listáján. A válaszok között az Egyesült Államok, illetve Nagy-Britannia is megtalálhatóak, ami arra utal, hogy az emberek tudatában még élnek a 2001-es, illetve a 2005-ös év eseményei (WTC elleni merényletek és a londoni robbantás-sorozat).

A magas szintű terrorfenyegetettség és az alacsony látogatószám közötti összefüggést erősíti a felmérés egy másik kérdésére („Elutazna-e olyan országba, amelyről tudja, hogy magas a terrortámadás kockázata?”) adott válaszokból leszűrt eredmény. A válaszadók mindössze 12%-a felelt „Igen”-nel, 22%-uk pedig az „Igen, de csak ha muszáj” lehetőséget választotta. Ez a megállapítás általánosságban igazolja a biztonság megléte és a látogatószám alakulása közötti összefüggést. Vagyis: ahol megfelelő a közbiztonság, ott a látogatószám jóval magasabb, mint azokban az országokban, ahol mind a lakosság, mind az utazóközönség ki van téve egy esetleges terrortámadás veszélyének.

A közlekedés és a terrorizmus

A közlekedés az alpinfrastruktúra része a közművekkel és a kommunikációval együtt. Minél fejlettebb, kiépítettebb egy-egy metróvonal vagy közlekedési csomópont, annál egyszerűbb és gyorsabb a közlekedés, s annál nagyobb forgalmat képes lebonyolítani. Pontosan ez az ok-okozati összefüggés az, ami az elmúlt években - és napjainkban is - vonzó célpontokká teszi a közlekedési eszközöket a terrorszervezetek számára. Mivel az idegenforgalomban mind a szárazföldi, mind a légi és vízi közlekedés eszközeinek használata jelen van (utasszállító repülőgépek, luxus óceánjárók, túrabuszok, vonatok, saját- vagy bérautó), ezért elmondható, hogy ha a terrorizmus hatással van közlekedésre, akkor azon keresztül hat a turizmusra is.

Ha a merénylet közvetlenül egy adott közlekedési eszköz ellen irányul, vagy magával az eszköz segítségével hajtják azt végre, akkor egy ideig jelentősebb visszaesés tapasztalható, az annak mindennapi, illetve idegenforgalmi célú használatában. (Pl. 2001. szeptemberében, s az azt követő néhány hónapban a légi utasforgalom érzékelhetően visszaesett a World Trade Center ikertornyai elleni gépeltérítési merénylet következtében.)

A nemzetközi terrorizmus tevékenységének a közlekedéssel kapcsolatos tendenciái azt mutatják, hogy a vasúti és a közúti (azaz a szárazföldi) közlekedés terrorfenyegetettsége sokkal magasabb, mint a légi közlekedésé. Ennek oka, hogy a légi közlekedés szabályainak, a biztonsági berendezéseknek és protokoll eljárásoknak a nemzetközi szintű szigorítása és alkalmazása miatt a repülőterek és repülőgépek már nem jelentenek könnyen támadható célpontot a terroristák számára. [HORVATH 2006.]

Valószínűleg ennek hatására született az alábbi eredmény a kérdőív azon kérdésével kapcsolatban, hogy: „Mi a véleménye a repülőgéppel történő utazásról? (több válasz is megjelölhető)”. A válaszokból kiderül, hogy a megkérdezettek legtöbbször a „gyors” opciót jelölték meg (39 db). Ezt követi - megjelölés gyakorisága szerint - a „drága jegyárak” (32 db), a „kényelmes” (25 db), és a „biztonságos” (19 db) válaszok. Legkevesebbszer a „nem biztonságos” opció került bejelölésre, mindössze a 3 válaszadó tett X-et a jelölőnégyzetbe. A fenti adatok tekintetében az a következtetés vonható le, hogy az emberek nem félnek repülni, mivel többségük vagy konkrétan „biztonságos”-nak tartja a légi közlekedést, vagy ha nem is tartja annak, de nem gondol rá veszélyes közlekedési formaként.

A szárazföldi közlekedést érő támadások, bár az utóbbi években sűrűsödtek – a reptéri ellenőrzések szigorodása következtében a szárazföldi járművek váltak a fő célpontokká –, mégsem okoznak olyan méretű utasforgalombeli visszaesést, mint a légi közlekedés ellen elkövetett merényletek. A 2004-es madridi, ill. a 2005-ös londoni terrortámadás sem járt forgalomcsökkenéssel, mint ahogy az megfigyelhető a 2. táblázatban.

2. táblázat: A vasúti közlekedés utasforgalmának alakulása 2004 és 2008 között (millió fő)

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Spanyolország	594,09	615,92	629,07	620,64	614,73
Egyesült Királyság	1063,06	1096,14	1146,41	1229,63	1304,59

Forrás: Saját szerkesztés az EUROSTAT adatai alapján

Annak, hogy a szárazföldi közlekedésben nem tapasztalható több hónapon, esetleg éveken át tartó visszaesés, az a legfőbb oka, hogy az embereknek napi szinten kell használni az autókat, metró, buszokat, vonatokat (pl. munkába, iskolába járás). A másik fontos tényező, amivel forgalomcsökkenés hiánya magyarázható, hogy 9/11 óta az államok és az emberek is felkészültebbek mind technikailag, mind lélektanilag az esetleges támadásokra.

Szálláshelyek, ill. egyéb idegenforgalmi célt szolgáló létesítmények és a terrorizmus

Jóval magasabb látogatószámmal kell kalkulálni azokban az országokban, ahol kiépített üdülőtelepek és fejlett szolgáltatóipar várja a turistákat (Pl. Török Riviéra, Hurghada). Ugyanakkor az üdülővárosok mellett a fővárosok és egyéb nagyvárosok szintén jelentős vendégforgalommal büszkélkedhetnek, hiszen „korunk metropoliszaiban koncentrálódnak a politikai, közigazgatási, gazdasági, turisztikai szórakoztató intézményrendszerek és az azokat kiszolgáló infrastruktúrák.” [HORVÁTH 2006.]

Az emberek többsége, ha teheti, nyaralásra szánt szabadidejét inkább egy-egy – a fenti jellemzőkkel rendelkező- fejlett államban, vagy egy fejlődő, de egzotikus országban, városban tölti el. Ezt a megállapítást a kérdőíves felmérésem során kapott eredmények támasztják alá (a „Hová utazna el legszívesebben?” kérdésre 100 főből 98 adott értékelhető választ). Az első helyen az Amerikai Egyesült Államok végzett 19%-kal, majd a rangsorban Spanyolország (10%), Görögország (8%), az Egyesült Királyság és

Ausztrália (6-6%) követik. Az első tíz desztináció közé bekerült még Párizs, Dubai, Bora Bora, Olaszország és Thaiföld is. India kivételével a válaszként adott országok egyike sem szerepel a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma által kiadott nem javasolt, valamint fokozott biztonsági kockázatot jelentő országok listáján.)

Annak ellenére, hogy – mint az a felmérésből kiderül- az utazók többsége elkerüli a terrorfenyegetettségnek kitett desztinációkat (pl. India, Izrael, Indonézia), mégis előfordul, hogy egy-egy támadás alkalmával turisták válnak áldozattá. „A szinte teljesen véletlenszerűen kiválasztott áldozatokat követelő terrortámadásokat elsősorban bevásárló központokban, kulturális és sportlétesítményekben, éttermekben, szórakozó helyeken, múzeumokban, közlekedési eszközökön és a turisták által gyakran látogatott helyeken követik el.” [HORVÁTH 2006.]

Mindezek ellenére elmondható, hogy akárcsak a szárazföldi közlekedési eszközök esetében, a látogatóforgalmat sem befolyásolja hosszútávon egy-egy merénylet. Ennek oka lehet, hogy azokban az országokban, ahol mindennaposak a bombarobbantások, azért nem változik számottevően a vendégforgalom egy-egy terrorakciót követően, mert a terrorizmus jelensége már-már megszokott dolognak számít. Indonéziában, például minden évben történik olyan merénylet, amelynél turisták is áldozatul esnek, ennek ellenére évről évre még némi növekedés is kimutatható, hiszen 1998 óta lassan, de fokozatosan nőtt a nemzetközi turistaérkezések száma (2000-ben: 5 millió fő, 2009-ben közel 7 millió fő turista látogatott el az országba). [UNWTO 2010] Azokban az államokban, ahol csak elvétve fordul elő egy-egy támadás, ott sincs számottevő hatással a terrorizmus a látogatószám alakulására. Mivel az utazóközönség tisztában lehet az adott államot ért támadás eseti jellegével, ezért nem tarthat egy újabb merénylet lehetőségétől (pl.: Anglia, London - metró). Ugyanakkor az ország vezetésének a terrorakciót követő gyors reakciója, ill. a szükséges biztonsági intézkedések megtétele szintén hozzájárulhat a merénylet következtében megingott biztonságérzet helyreállításához.

„Eseti” támadás történt Spanyolországban 2004. március 11-én. A vonatrobbantást követően nem tapasztalható visszaesés a nemzetközi turistaérkezések számában. Az Egyesült Királyság esetében is hasonló a helyzet. 2005-ben - a londoni metrórobbantás évében - nincs tapasztalható változás a nemzetközi turistaérkezések számában. Ezzel ellentétben, 2009-ben jelentős csökkenés következett be mindkét ország látogatószámában, melynek kiváltó tényezője: a gazdasági válság. (Nagy-Britanniában a nemzetközi turistaérkezések száma 2009-ben 30 millió fő alá csökkent.

(Utoljára 2005-ben mértek a 2009-eshez hasonló értéket, akkor az éves látogatószám kb. 28 millió fő volt.) Következtetés: a gazdasági válság sokkal nagyobb (negatív) hatással van a nemzetközi idegenforgalomra, mint a terrorizmus. Egyedül az Egyesült Államokban volt tapasztalható jelentős visszaesés az ellene irányult 2001-es „eseti” támadást követően, s ez a terrorakció, ha csak rövid időre is, de nemzetközi szinten is befolyásolta az idegenforgalom alakulását.

Rendezvények és a terrorizmus

Terrorizmus szempontjából a nemzetközi-, az európai- és a világrendezvények számítanak a legveszélyeztetettebb célpontoknak. (A kisebb hatókörű rendezvények inkább a nacionalista és szeparatista mozgalmak esetében jelentenek potenciális támadási felületet, ill. pl. két ország közötti feszült politikai viszony esetén: pl. palesztin-izraeli konfliktus.) Napjainkban a fejlett országokban azonban már nem jellemző, hogy egy-egy nemzetközi szintű eseményen sikerrel járnának a terrrorszervezetek, köszönhetően a rendkívül magas szintű biztonsági intézkedéseknek. A 2008-as pekingi olimpián például az alábbi „elővigyázatossági” óvintézkedéseket vezették be: föld-levegő rakétákat telepítettek; Peking 200 km-es körzetéből kitiltották a sportrepülőket; háromszoros védelmi gyűrűt építettek ki a sportesemények helyszínei körül; a játékoknak még otthont adó egyéb városokat (pl. labdarúgás estében) biztonsági kamerákkal „árasztották el”, így Pekingben és Sanghajban pl. 250-300 ezer kamerát helyeztek üzembe; stb. [biztonsagpolitika.hu 2010.]

A rendkívüli elővigyázatosság a korábbi negatív tapasztalatokból ered (1972-es müncheni olimpia, 1996-os atlantai olimpia eseményei). [WÉBER 2009.] A rendezvénybiztosítás erősödése - főként a nagyobb hatókörű eseményeket tekintve - lényegében a terrorizmusnak köszönhető, mivel ezeken a rendezvényen mindig magasabb a fenyegetettségi szint. Manapság a programok látogatóforgalmára nincs kihatással a terrorizmus, mivel a fejlett, s a legtöbb fejlődő államban is szinte lehetetlen, hogy a szigorú biztonsági ellenőrzések, ill. intézkedések mellett előforduljon egy-egy merénylet.

Törvények és jogszabályi változtatások

2001. szeptember 11. óta jelentős törvényi intézkedések születtek a terrorizmussal szemben folytatott harcban, de persze már korábban is léteztek a jelenséggel foglalkozó jogszabályok (pl. Magyarországon: 1995. évi CXXV. törvény)

A 2001. évi LXXXIII-es törvény már konkrétan „a terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről” szól, s több ponton érinti az idegenforgalmat is, mivel lehetővé teszi egyes külföldi személyekkel, illetve más országok állampolgáraival szemben a beutazási korlátozás vagy tilalom elrendelését; illetve a légi-, vízi-, közúti- és vasúti közlekedéssel kapcsolatos tilalom elrendelését. [2001. évi LXXXIII tv.] A 2112/2004 (V. 7.) kormányhatározat pedig nem más, mint a Magyar Köztársaság terrorizmus elleni küzdelem feladatainak meghatározására és e feladatok hatékony végrehajtására létrehozott terrorizmus elleni nemzeti akcióterve.

Az Egyesült Államokban a Kongresszus által hozott USA PATRIOT Act elnevezésű törvény foglalkozik a terrorizmussal és az ellene való intézkedésekkel. A „hazafi” törvény több intézkedést is magában foglal a megfigyelési folyamatok és a belföldi biztonság terrorizmussal szembeni növelésével, a terrorizmus elleni büntetőjog szigorításával, a hírszerzés fejlesztésével, stb. kapcsolatban. Ebből adódóan megosztotta az Egyesült Államok lakosságát, mivel sokak szerint több ponton a személyiségi jogokat sértő rendelkezéseket tartalmaz (például: lehetővé tették a terrorizmussal kapcsolatos vezetékes, szóbeli és elektronikus kommunikáció lehallgatását). Mindezek ellenére a törvény számos pozitívumot is magában hordoz, mint például az amerikai arabok és muszlimok ellen irányuló negatív diszkrimináció elítélését. [USA PATRIOT Act 2001.]

Reptéri ellenőrzések, belépési procedúrák is megváltoztak, mivel a jogszabályi változások nem kerültek el a közlekedésben alkalmazott ellenőrzési és beléptetési rendszereket sem. A biometrikus azonosító program célja az országba be- és onnan kiutazó személyek biometrikus adatainak (ujjlenyomat, arckép, DNS) automatizált összegyűjtése, valamint rendszerezése. Egy másik fontos biztonsági fejlesztése korunknak a testszkenner (a teljes test röntgensugarakkal történő átvilágítása), melyet szintén alkalmaznak a reptereken.

[www.origo.hu/tudomany/index.html 2009.]

A terrorizmus hatása az utazóközönségre: az utazási szokások alakulása

Mennyire fontos a biztonság napjaink emberének? Befolyásolja-e megléte vagy nem léte utazási döntéseiben? Hiszen megeshet, hogy azért nem Balira utaznak nyaralni, mert Indonézia a fokozott biztonsági kockázatot rejtő országok közé tartozik, és minden évre jut egy-egy terrormerénylet is.

Kérdőívünkben két kérdés is erre kereste a választ, de helyhiány miatt csak az egyik kérdés válaszait ismertetjük. Az utazási szokásokat vizsgáltuk úgy, hogy rangsorolniuk kellett a válaszadóknak: „Tegye sorba az alábbi országokat aszerint, hogy melyikbe utazna el legszívesebben! Írjon 1-est ahhoz az országhoz, ahová legszívesebben ellátogatna, és így tovább.” A sorba rendezendő 10 ország között nyaralás szempontjából népszerű desztinációkat, ill. háború sújtotta államokat egyaránt feltüntettünk. (A témára irányuló második, hely hiányában részletesen nem tárgyalt kérdésünk: „Hová utazna el legszívesebben?”.)

Az 1. helyre a válaszadók többsége Görögországot (31 fő), Spanyolországot (27 fő), vagy az USA-t (25 fő) rangsorolta. A 2. és 3. helyen legtöbbször szintén ezek az országok szerepeltek, mivel akinél nem az 1. helyre került pl. Görögország, annál a 2. vagy 3. helyezést kapta a rangsorban. A középmezőnyben (4. és 5. hely) legtöbbször Törökország és Indonézia – Bali szerepeltek. Bosznia-Hercegovina a 6., Szomália a 7. helyen szerepelt legtöbbször a kérdőívet kitöltők rangsorában. A válaszadók legkevésbé szívesen Izraelbe, Irakba és Afganisztánba utaznának el. A kérdőívet kitöltők felállított rangsorainak összesítése alapján, illetve a saját, szabad választáson alapuló kérdésre adott válaszokat figyelembe véve elmondható, hogy az utazóközönség által preferált desztinációk kevésbé vannak kitéve a terrortámadások kockázatának, mint azok, amelyeket a rangsorban az utolsó néhány hely valamelyikére sorolták. Kijelenthető tehát, hogy a terrorizmus hatással van az utazási döntésre, s ezen keresztül az utazási szokásokra.

Terrorizmus pozitív hatásai

Bár abszurdnak tűnik, mégis meg kell említeni a terrorizmusból származó pozitívumokat. Az egyik legfontosabb pozitívumként értékelhető a biztonságtechnika fejlődése. A bevezetett biztonsági intézkedések, az újonnan kifejlesztett ellenőrzési módszerek – ha nem is teljesen a terrorizmus elleni küzdelem eredményeképp jöttek létre – nagy előrelépést jelentenek. Bár igaz az, hogy a különböző biometrikus azonosító eljárások most még időigényesek, azonban a folyamatosan zajló kutatások és fejlesztések ezt a problémát is igyekeznek megoldani. A terrorizmus másik pozitív hatásaként – mely a támadott ország gazdaságára, és turizmusára nézve előnyös lehet – beszélünk kell egy az idegenforgalomhoz szorosabban kapcsolódó jelenségről, napjaink egyik újszerű (de nem új keletű) utazástípusáról, a katasztrófaturizmusról. [KATONA 2008.] Bár a legtöbb embert az erkölcsi normái, és az embertársai iránt érzett empátia visszatartja az ilyen típusú utazásoktól, azonban mindig van, akit vonzanak a különböző katasztrófák (pl. a Van Aemstel Produkties Amszterdamban alakította már speciálisan a

természeti katasztrófák, emberi tragédiák köré útjait [www.fmh.hu 2010.]). Magyarországon ez a turizmustípus még nincs jelen az utazásszervezők kínálatában, de felmérésünkből kiderült, hogy hazánkban is lenne igény ilyen típusú utazásokra. Az „Ön részt venne-e egy Oszama bin Laden életével kapcsolatos körúton?” kérdés érdekes eredményt hozott a válaszok arányát illetően. A válaszadók 30%-a (1/3-a) részt venne az említett körutazáson.

Következtetések

A témára irányuló primer és szekunder kutatásainkból kiderült, hogy bár létezik összefüggés a terrorszervezetek által elkövetett merényletek és a desztinációk idegenforgalmi számadatainak alakulása között, azonban ez az esetek többségében nem érzékelhető kiemelkedően, illetve nem jelenik meg a turizmus minden területén (pl. szárazföldi közlekedés ellen elkövetett merényletek). Vagyis a terrorizmus befolyása nem mondható számottevőnek - különösen igaz ez, ha hatásait a gazdasági válságával vetjük össze. A terrorizmus idegenforgalomra gyakorolt hatásának időbeli kiterjedésének vizsgálatakor kiderült, hogy a jelenség - 1-2 kivételtől eltekintve (pl. 9/11) - nincs befolyással hosszabb távon az idegenforgalom különböző területeire, nem okoz jelentős változást a desztinációk látogatóforgalmában. Ha a terrorizmusnak mégis sikerül valamilyen módon érzékelhetően befolyásolnia a turizmus alakulását, akkor a közvetlen és közvetett hatások közül inkább az utóbbiak azok, amelyek viszonylagos sikerrel teszik ezt. Ilyenek például az újonnan alkotott törvények és biztonságtechnikai intézkedések, melyek hosszú távon fennmaradnak - azonban még ezek sem képesek az utazási szokások drasztikus megváltoztatására.

Forrásjegyzék:

- [1.] Horváth A. [2006.] Terrorfenyegetettség: célpontok, nagyvárosok közlekedés. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 10. évf. 3. 136–152 p.
- [2.] Katona J. [2008] A katasztrófaturizmus szerepe napjaink turizmusában. Kézirat. Sopron, 50 p.
- [3.] Kern, P. V.–Kocis, E. [2007.] U.S. Travel and Tourism Satellite Accounts for 1998-2006. Survey of Current Business 11 p.
- [4.] Michalkó G. [2004.] A turizmuselmélet alapjai. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 218 p.
- [5.] Molnár N. (szerk.) [2009.] Turizmus és terrorizmus. Új Szó - Szlovákiai Magyar Napilap, 37. évf. p. 222.

- [6.] UNWTO [2010.] Tourism Highlights 2010 Edition. 12 p.
- [7.] USA PATRIOT Act, (U.S. House of Representatives 3162, Public Law) 2001.
- [8.] Wéber K. (szerk.) [2009.] A terrorizmus. 3. Évezred Extra. 104-113. p.
- [9.] 2001. évi LXXXIII tv. – A terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések megszigorításáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről.
- [10.] <http://www.origo.hu/tudomany/20071105-biometrikus-azonositas-jovo-mar-a-jelenben.html> [2009.]
- [11.] http://www.bea.gov/scb/pdf/2007/06%20June/0607_Travel.pdf [2008.]
- [12.] http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=rail_pa_total&lang=en [2009.]
- [13.] <http://hu.wikipedia.org/wiki/Turizmus> [2009]
- [14.] http://hu.wikipedia.org/wiki/2012._%C3%A9vi_ny%C3%A1ri_olimpiai_j%C3%A1t%C3%A9kok [2010]
- [15.] <http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=704&title=peking-keszen-all> [2010.]
- [16.] http://www.fmh.hu/fokusz/20070626_gyilkossagtura [2010.]
- [17.] <http://www.start.umd.edu/datarivers/vis/GtdExplorer.swf> [2008.]
- [18.] <http://index.hu/kulfold/ttl1299/> [2010.]

Szerzők:

Varga Henriett

Turizmus-menedzsment szak, I. évf.
varga_henriett@citromail.hu

Dr. Bagdi Róbert

főiskolai docens
Károly Róbert Főiskola
Turizmus és Területfejlesztési Tanszék
rbagdi@karolyrobert.hu

SZERZŐK JEGYZÉKE

Bagdi Róbert, 175	Nagyné Demeter Dóra, 19
Bakos Izabella Mária, 7	Orosz Zsuzsanna, 93
Baranyi Aranka, 129	Pecsenyánszky Melinda, 105
Bekő László, 19	Petrik Bettina, 117
Boros Sándor, 33	Réthy István, 163
Bujdosó Zoltán, 45, 153	Sápiné Duduk Ildikó, 129
Dávid Lóránt, 81	Szabó Anett Krisztina, 140
Galgóczy-Németh Andrea, 93	Szabó Marianna, 153
Györki Mónika, 45	Takácsné György Katalin, 33, 57, 140
Hugyi Milán, 57	Tamus Antalné, 7
Kiss Alida, 19	Tomor Tamás, 19
Koncz Gábor, 105	Tóth Zsuzsanna, 163
Mihály László, 69	Ujvári Krisztna, 117
Miller György, 69	Varga Henriett, 175
Molnár Edit, 81	